

TEK KİŞİLİ ORTAKLIK
(Yüksek Lisans Tezi)
Hediye Sayın
ESKİŞEHİR, 2008

TEK KİŞİLİ ORTAKLIK

Hediye Sayın

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL HUKUK BÖLÜMÜ
Danışman: Doç. Dr. Ayşe Tülin Yürük**

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ağustos, 2008

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ**TEK KİŞİLİ ORTAKLIK****HEDİYE SAYIN****Özel Hukuk Bölümü****Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü****Danışman: Doç. Dr. Ayşe Tülin Yürük**

Ticari yaşamın dinamizmi ve ekonomik yaşamdaki gelişmeler karşısında tek başlarına ticaret yapan tacirlerin şahsi mal varlıklarını ticari mal varlıklarından ayırarak kendilerini ekonomik ve ticari yaşamın risklerine karşı güven altına alma düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerde sorumluluğu sınırlandırma amacı, sorumluluğu sınırlandırılmış ticari işletme ve tek kişili ortaklık oluşturularak gerçekleştirilmektedir. Tacir, sorumluluğu sınırlandırılmış ticari işletmede, işletmenin borçlarından koymuş olduğu sermaye ile sorumlu olmakta ve ticari faaliyetinden dolayı tacirin şahsi mal varlığına başvurulması engellenmektedir.

Genel olarak ortaklıkların amacı, birden fazla kişinin sermayesini ve ekonomik gücünü birleştirmektir. Ancak, günümüzde ortaklıkların tek ortaklı olmasına olanak tanınarak, bu ortağın tüzel kişiliğın getirdiği avantajlardan yararlanması sağlanmaktadır. Tek kişili ortaklık, ortak sayısının bire düşmesi yoluyla veya kuruluşta ortaklığın tek ortakla kurulması ile oluşmaktadır. Uygulamada bu ortaklık, anonim ve limited ortaklık şeklinde oluşturulmakta olup, bu ortaklıklara uygulanan hukuk kurallarına tabi olmaktadır. Günümüzde yararları nedeniyle tek kişili ortaklık modeli giderek yaygınlaşmaktadır.

ABSTRACT
SINGLE MEMBER COMPANY
HEDİYE SAYIN

Private Law Department
Anadolu University Social Sciences Institute
Supervisor: Assoc. Prof. Ayşe Tülin Yürük

The idea of protecting themselves against the risks of economical and commercial life by setting their private properties apart from their commercial properties has emerged after the developments in economic life and the dynamism of commercial life.

Limiting the responsibility in small and medium sized enterprises is actualized by forming “limited liability of the individual entrepreneur” and by “single member company”. The merchant is responsible for the debts of the company, up to the amount of his capital in the limited liability of the individual entrepreneur. By doing so, for the commercial activities of merchant, it is prevented to apply to the merchant’s private capital.

In general, the purpose of the partnerships is to put together the economic and capital power of members. Currently, it is enabled that partnerships can consist of one member. That gives the advantages of corporate body to partner. The single member company is formed by reducing the number of partners to one partner or establishing the partnership with one partner in the foundation of partnership. In practice, this partnership is formed as “single member public company” or “single member private company” and is liable for the rules of these partnerships. Currently, the single member company is gradually becoming widespread because of its advantages.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Hediye SAYIN'ın "Tek Kişili Ortaklık" başlıklı tezi 22 Ağustos 2008 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, **Özel Hukuk** Anabilim Dalında, **Yüksek Lisans Tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr.Ayşe Tülin YÜRÜK
Üye : Prof.Dr.Akar ÖCAL
Üye : Yard.Doç.Dr.Ahmet Haluk ATALAY

İmza

Doç.Dr.Mehmet BAŞAR
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Vekili

ÖZGEÇMİŞ

Hediye SAYIN

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

- Ls. 1999 Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Lise 1995 Eskişehir Anadolu Ticaret Meslek Lisesi

İş

- 2000 Eskişehir Barosu Avukatı
2002 Okutman, Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü

Kişisel Bilgiler

- Doğum yeri ve yılı : Rusçuk, 6 Eylül 1977
Cinsiyeti : Bayan
Yabancı Dil : İngilizce

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iv
ÖZGEÇMİŞ	v
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTAKLIK SÖZLEŞMESİ VE TEK KİŞİLİ ORTAKLIK

1. ORTAKLIK SÖZLEŞMESİNİN TANIMI VE UNSURLARI.....	3
1.1. Genel Olarak Ortaklık Sözleşmesinin Tanımı	3
1.2. Ortaklık Sözleşmesinin Unsurları	4
1.2.1. Sözleşme Unsuru	4
1.2.2. Amaç Unsuru.....	5
1.2.3. Sermaye Unsuru.....	6
1.2.4. Amaç Doğrultusunda Birlikte Çalışma (Affectio Societatis) Unsuru.....	6
1.2.5. Kişi Unsuru.....	7
2. TEK KİŞİLİ ORTAKLIK KAVRAMI	7
3. TEK KİŞİLİ ORTAKLIK KAVRAMININ TARİHSEL TEMELLERİ	10
4. TEK KİŞİLİ ORTAKLIK YAPISININ ORTAKLIK SÖZLEŞMESİNDEN FARKLARI	12
5. TERMİNOLOJİ.....	15
6. TEK KİŞİLİ ORTAKLIĞIN DİĞER HUKUKİ MÜESSESELERDEN AYRILMASI	16

6.1. Aslan Payı Ortaklığı ve Tek Kişili Ortaklık.....	17
6.2. Gizli Ortaklık ve Tek Kişili Ortaklık.....	17
6.3. Ortaksız Ortaklık ve Tek Kişili Ortaklık	18
6.3.1. Limited Ortaklığın Kendi Paylarını Edinmesi.....	19
6.3.2. Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını Edinmesi	19
7. TEK KİŞİLİ ORTAKLIK LEHİNDEKİ VE ALEYHİNDEKİ GÖRÜŞLER ...	20
7.1. Lehindeki Görüşler.....	20
7.2. Aleyhindeki Görüşler	22
8. TEK KİŞİLİ ORTAKLIĞIN GEREKLİLİĞİ	24
9. TEK KİŞİLİ ORTAKLIĞIN TERCİH EDİLMESİNİN SEBEPLERİ	26

İKİNCİ BÖLÜM

TEK KİŞİLİ ORTAKLIKLARA İLİŞKİN BAZI HUKUKİ DÜZENLEMELER VE SORUNLAR

1. GENEL OLARAK.....	28
2. BAZI HUKUK SİSTEMLERİNDE TEK KİŞİLİ ORTAKLIK	29
2.1. ABD Hukuku.....	29
2.2. İsviçre Hukuku.....	31
2.3. Avrupa Birliği Hukuku	33
2.3.1. On İkinci Yönerge'nin Amacı.....	34
2.3.2. On İkinci Yönerge'nin Öngördüğü Modeller	35
2.3.2.1. On İkinci Yönerge Hükümleri.....	37
2.3.2.2. On İkinci Yönerge'nin Genel Olarak Değerlendirilmesi ..	41
2.3.2.3. Avrupa Ortaklığı.....	42
2.3.3. Milli Uyum Örnekleri.....	43

2.3.3.1. Fransız Hukuku	43
2.3.3.2. İtalyan Hukuku	47
2.3.3.3. İngiliz Hukuku	50
2.3.3.4. İspanyol Hukuku.....	53
2.3.3.5. Alman Hukuku.....	55
2.3.3.5.1. Tek Kişili Limited Ortaklık	56
2.3.3.5.2. Tek Kişili Komandit Ortaklık	59
2.3.3.5.3. Tek Kişili Anonim Ortaklık.....	60
3. TEK KİŞİLİ ORTAKLIĞA İLİŞKİN BAZI SORUNLAR.....	61
3.1. Saman Adam Kullanımı	61
3.2. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisi.....	65
3.2.1. Alter Ego Doktrini	68
3.2.2. Bağlı Ortaklıklar; Konzern.....	69
3.2.3. Özkaynak Yetersizliğinin Etkileri.....	71
3.2.4. Sınırsız Sorumluluk	73
3.3. Ortağın Tüzel Kişi Olması Halinde “Ultra Vires Doktrini”	74
3.4. Ortağın Tek Kişili Ortaklık Üzerinde Egemenliği.....	75
3.5. Ortak ile Tek Kişili Ortaklık Arasında Borç-Alacak İlişkileri.....	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA TEK KİŞİLİ ORTAKLIK

1. ORTAK SAYISININ BİRE İNMESİ YOLUYLA OLUŞAN TEK KİŞİLİ ORTAKLIK.....	78
1.1. Adi Ortaklık	78
1.2. Ticaret Ortaklıkları	78
1.2.1. Kollektif Ortaklık	78
1.2.2. Adi Komandit Ortaklık.....	81

1.2.3. Limited Ortaklık	82
1.2.4. Anonim Ortaklık.....	84
1.2.5. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Ortaklık	87
2. ORTAKLIKLAR HUKUKUNDA NUMERUS CLAUSUS İLKESİ.....	88
3. TÜRK TİCARET KANUNU'NUN TEK KİŞİLİ ORTAKLIK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	89
4. TÜRK HUKUKUNDA TEK KİŞİLİ ORTAKLIĞIN KABULÜNÜ GEREKTİREN NEDENLER	91
5. TÜRK TİCARET KANUNU TASARISINA GÖRE TEK KİŞİLİ ORTAKLIK	94
5.1. Genel Olarak	94
5.2. Tek Kişili Ortaklık Kavramı ve Kuruluşu	96
5.3. Anonim Ortaklık.....	99
5.3.1. Ortaklığın Kuruluşu	99
5.3.2. Ortaklığın Konusu	102
5.3.3. Genel Kurul	103
5.3.4. Yönetim Kurulu	105
5.3.5. Ortaklıkta Denetim.....	107
5.3.6. Ortak ve Ortaklık Arasındaki İlişkiler	109
5.3.7. Ortaklıkta Sorumluluk.....	110
5.4. Limited Ortaklık	112
5.4.1. Ortaklığın Kuruluşu	112
5.4.2. Ortaklığın Konusu	115
5.4.3. Genel Kurul	115
5.4.4. Ortaklıkta Müdür	117
5.4.5. Ortaklıkta Denetim.....	119
5.4.6. Ortak ve Ortaklık Arasındaki İlişkiler	119
5.4.7. Ortaklıkta Sorumluluk.....	120

SONUÇ	122
KAYNAKLAR	127

KISALTMALAR

a.g.e.	:Adı geçen eser
a.g.m.	:Adı geçen makale
AATUHK	:Amme Alacakları Tahsili Usulü Hakkında Kanun
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
ABGB	:Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuchs
AktG	:Aktiengesetz
Am. J. Comp. L. Supp.	:The American Journal of Comparative Law
APOK	: Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu
ATF	:Recueil officiel des arrêts du Tribunal fédéral
BATİDER	:Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BGB	:Bürgerliches Gesetzbuch
BGE	:Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichtes
BGH	:Bundesgerichtshof
BGHZ	:Entscheidungen des Bundesgerichtshof in Zivilsachen
BK	:Borçlar Kanunu
bknz.	:Bakınız
C:	:Cilt
CC	:Code Civil
DD	:Danıştay Dairesi
Dpn	:Dipnot
E.	:Esas no
EEC	:European Economic Community
ECFR	:European Company and Financial Law Review
f.	:fıkra
ETTK	:Eski Türk Ticaret Kanunu
F. Supp.	:Federal Supplement
GmbH	:Gesellschaft mit beschränkter Haftung
GmbHR und Schau	:Gesellschafts und Steuerrechts der GmbH und GmbH&Co.
HD.	:Hukuk Dairesi

HGB	:Handelsgesetzbuch
HPD	:Hukuki Perspektifler Dergisi
Int'I & Comp. L.Q.	:International and Comparative Law Quarterly
İBD	:İstanbul Barosu Dergisi
İHFM	:İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası
İk. ve Mal.	:İktisat ve Maliye Dergisi
K.	:Karar No
L. Q. Rev.	:The Law Quarterly Review
L.J.	:Law Journal
LLC	:Limited Liability Company
LSLNE	: de la sociedad limitada Nueva Empresa
md.	:Madde
MBCA	:Model Business Corporation Act
MK	:Medeni Kanun
N.C. L. Rev.	:North Carolina Law Review
NJW	:Neue Juristische Wochenschrift
Ör:	:Örnek
RGZ	:Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
SJZ	:Schweizerische Juristen-Zeitung
SRL	:de Sociedades de Responsabilidad Limitada
SSİHK	:Tek Kişili Sınırlı Sorumlu İşletmeler Hakkında Kanun
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TK	:Türk Ticaret Kanunu
TTK	:Ticaret Kanunu
Tul. L. Rev.	:Tulane Law Review
vd.	:ve devamı

GİRİŞ

Tek kişili ortaklık, tek kişinin ortak sıfatı ile ortaklık oluşturulmasını ifade etmektedir. Hukuki düzenlemelerde tek kişili ortaklığa yer verilmesi, uygulamanın ve ekonomik ihtiyaçların doğurduğu ortak sayısının bire düşmesi yoluyla oluşan ortaklık yapısını yasal zemine oturtma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Tek kişili ortaklık, her ne kadar yerleşmiş birçok hukuki doktrini sarsacak bir kurum olsa da; hukuk sistemleri, toplumun ihtiyaçları karşısında gerekli düzenlemeleri hayata geçirmek zorundadırlar. Tek kişili ortaklıkların yaygınlaşarak ülke mevzuatlarında yerini alması ekonominin hukuku yönlendirmesine ilişkin önemli örneklerden biridir.

Tek kişili ortaklığın, son dönemde Avrupa Birliği'nde yaygınlaşması, Türkiye'de saman adamlar yoluyla oluşturulmuş tek kişili ortaklıkların yoğunluğuna ilişkin doktrindeki genel kanı ve bu kuruma Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda anonim ve limited ortaklık bölümlerinde yer verilmesi, tek kişili ortaklığın tez konusu olarak seçilmesinin nedenlerini oluşturmuştur.

Tez çalışması kapsamında tek kişili ortaklık kurumu ana hatları ile tanıtılmaya çalışılacaktır. Bu doğrultuda, tek kişili ortaklık üç bölümde incelenecektir. İlk bölümde; kurumun ortaya konması amacıyla tek kişili ortaklık, klasik ortaklıklar hukuku ortaklık sözleşmesi açısından değerlendirilecektir. Tek kişili ortaklık kurumunun daha iyi anlaşılabilmesi için tek kişili ortaklığın ortaya çıkışı, amacı ve uygulamada karşıladığı gereksinimler incelenme konusu yapılacaktır. Yine bu kapsamda, tek kişili ortaklığa ilişkin doktrinde yer alan leh ve aleyhteki düşüncelere de yer verilecektir.

İkinci bölümde uluslararası hukukta tek kişili ortaklığın gelişimi üzerinde durularak, genel olarak ABD ve İsviçre'deki düzenlemeler incelenecektir. Avrupa Birliği'nin konu hakkındaki düzenlemeleri ise Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'ndaki düzenlemelerin kaynağı olması nedeniyle ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılacaktır. Avrupa Birliği'ne aday ülke statüsünde bulunan ve uyumlaştırma çalışmalarını hukuk alanında da yoğunlaştıran Türkiye'de, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda yer alan tek kişili ortaklık dolayısıyla karşılaşılabilecek problemlere ışık tutması açısından üye ülke

düzenlemelerinin incelenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu sebeple, 30 Aralık 1989 tarihli Tek Kişili Sınırlı Sorumlu Ortaklıklar Hakkında 12. Konsey Ortaklıklar Hukuku Yönergesi'nin (Twelfth Council Company Law Directive on Single Member Private Limited Liability Companies) amacı, öngördüğü modeller ve bu modellere ilişkin düzenlemeler ortaya konulacaktır. Yönerge'nin özelliğinden kaynaklanan ve üye devletlere belirli konularda ihtiyari düzenleme yapma imkânı tanıyan hükümler olması nedeniyle üye devletlerde tek kişili ortaklığın yeknesak bir uygulamasından söz edilebilmesi mümkün değildir. Bu sebeple, üye ülkelerde tek kişili ortaklığın hukuki gelişimi incelendikten sonra, Yönerge'nin iç hukuka kabul süreci İngiltere, Fransa, İtalya, İspanya, Almanya açısından değerlendirilecektir.

Tek kişili ortaklığın ortaklıklar hukukunun klasik doktrini karşısında aykırı bir kurum olması da dikkate alınarak, çeşitli hukuk sistemlerinde tek kişili ortaklıktan kaynaklanan hukuki problemlerin incelenmesinin, bu ortaklık türünün daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, tartışmaların yoğun olduğu perdenin kaldırılması teorisi, saman adam uygulamaları, bağlı ortaklık yapıları ve tek ortağın ortaklık üzerinde egemenliği konularındaki problemler üzerinde durulacaktır.

Üçüncü ve son bölümde, tek kişili ortaklık açısından Türk hukuku iki kısımda incelenecektir. İlk olarak, Türk Ticaret Kanunu düzenlemelerindeki ortak sayısının bire düşmesi hali kollektif, komandit, limited, anonim ve adi ortaklık açısından ele alınacak ve Türk Ticaret Kanunu'nun, ortak sayısının bire düşmesi yoluyla oluşan tek kişili ortaklıklara yaklaşımı değerlendirilecektir. Ayrıca, Türk hukukunda tek kişili ortaklığa ihtiyaç olup olmadığı sorusuna yanıt aranacaktır. İkinci olarak ise, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda yer alan tek kişili anonim ve limited ortaklık düzenlemeleri tanıtılmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda, tek kişili anonim ve limited ortaklık türlerinde ortaklığın kuruluşu, genel kurul ve yönetim kurullarının oluşturulması, ortak ve ortaklık arasındaki ilişkiler incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTAKLIK SÖZLEŞMESİ VE TEK KİŞİLİ ORTAKLIK

1. ORTAKLIK SÖZLEŞMESİNİN TANIMI VE UNSURLARI

1.1. Genel Olarak Ortaklık Sözleşmesinin Tanımı

Genel olarak ortaklık¹, bir amaç etrafında örgütlenmiş kişi topluluklarını ifade eder. Ortaklık, müşterek bir amacın gerçekleşmesine yardım eden kişi birliğidir. Bu amaç, sosyal veya ekonomik olabilir. Fakat, ortaklıklar hukukunun konusunu iktisadi, ticari ve sınai amaçlar oluşturur². Türk hukukunda ortaklık, BK ve TTK'da düzenlenmiştir. Ortaklık, sözleşme ile kurulur. BK'nın 520. maddesinde, ortaklık sözleşmesinin genel tanımı “Şirket bir akittir ki, onunla iki veya daha ziyade kimseler saylerini ve mallarını müşterek bir gayeye erişmek için birleştirmeyi iltizam eder” şeklinde ifade edilmiştir. TTK'da ise “ortaklık” kavramının genel tanımına yer verilmemiş³ olup sadece ortaklık türleri ve bunlara ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. TTK'da düzenlenen ve tüzel kişiliği olan bu ortaklıklara, “ticaret ortaklıkları” adı verilmektedir. Ticaret ortaklıkları ile BK'da düzenlenen adi ortaklık arasında bazı farklar bulunmaktadır: Adi ortaklığın tüzel kişiliği yoktur, fakat ticaret ortaklıkları tüzel kişiliğe sahiptir. Adi ortaklıklarda, ortaklık işlemlerinin, ortaklar adına yapılması nedeniyle haklara ve borçlara ortaklar sahip olurken; ticaret ortaklıklarında, ortaklığın ortaklardan ayrı hukuki varlığı bulunduğundan, ortaklık hakların ve borçların sahibidir.

¹ TTK'da ve BK'da ortaklık yerine “şirket” teriminin kullanıldığı görülmektedir. Arapça bir kelime olan “şirket” birden çok ortağı ifade etmektedir. “Şirket” kelimesinin öz Türkçe karşılığı “ortaklık”tır. Mevzuatta ve doktrinde “ortaklık” terimi de yaygın şekilde kullanılmaktadır. Ünal TEKİNALP, “Tarihi Gelişimi İçinde Tek Ortaklı Şirketler Sorunsalı”, **Hüseyin Ülgen'e Armağan** (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2007), s. 591; Tuğrul ANSAY, **Adi Şirket, Dernek ve Ticari Şirketler** (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, 1967), s. 9; Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda “ortaklık” ve “şirket” terimlerinin eş anlamlı kanunî terimler oldukları ve birbirlerinin yerine kullanılmalarının mümkün olduğu belirtilmiştir (Tasarı md. 1531). Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu; <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss96m.htm> (18.7.2008) (Türk Ticaret Kanunu Tasarısı” için “Tasarı” kısaltması kullanılacaktır). Türk hukukunda son dönemde Türkçeleştirme çabaları da göz önünde bulundurularak çalışmamızda “ortaklık” teriminin kullanılması tercih edilmiştir.

² Hasan PULAŞLI, **Şirketler Hukuku** (Altıncı Baskı, Adana: Karahan Kitabevi, 2007), s. 13 vd.

³ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku** (Dokuzuncu Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi, 2003), s. 16.

1.2. Ortaklık Sözleşmesinin Unsurları

BK md. 520/1’de “Şirket bir akittir ki onunla iki veya daha ziyade kimseler saylerini ve mallarını müşterek bir gayeye erişmek için birleştirmeyi iltizam eder” denilmiştir. Ortaklık sözleşmesinin bu genel tanımı, klasik ortaklıklar hukuku doktrininde ortaklığın unsurlarını içerir. Aşağıda genel olarak, ortaklık sözleşmesinin unsurları incelenirken, tek kişili ortaklık açısından yapılacak değerlendirmede, tek kişili ortaklığın klasik ortaklık sözleşmesinin unsurlarına sahip olup olmadığı araştırılacaktır.

1.2.1. Sözleşme Unsuru

Ortaklık, çok taraflı hukuki işlem olup bu hukuki işlemin tamamlanmasında, karşılıklı ve birbirine uygun, açık veya zımni irade birliği aranır. Bu özelliği, ortaklığı “karar”dan ayırır. Kararda, karşılıklı irade birliği aranmadığından, çoğunluğun isteği ile hukuki işlem tamamlanır. Ortaklık sözleşmesinde ise, kurucuların her birinin beyanlarının karşılıklı ve birbirine uygun olması arandığından, karar, ortaklık sözleşmesinden farklı bir kavramdır⁴.

Sözleşme unsuru, ortaklığı birer kanuni netice olan miras ortaklığı (MK md. 640), elbirliği ile mülkiyet (MK md. 701), paylı mülkiyet (MK md. 688) gibi hukuki kurumlardan ayırır⁵.

Ortaklık sözleşmesi, sadece ortakları borçlandıran bir hukuki ilişki değildir. Ortaklık sözleşmesi dolayısıyla ortaya çıkan sözleşmeye dayalı kişisel ilişkiler, aynı zamanda ortaklar arasında kişi birliği doğurur. Bu kişi birliğinin temel unsuru ise, ortak bir amaç için borçlanma ilişkisidir⁶.

⁴ Macit YALMAN-Erbay TAYLAN, **Adi Ortaklık** (Ankara: Olgaç Matbaacılık, 1976), s. 18 vd.; POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 29.

⁵ Fahiman TEKİL, **Adi, Kollektif ve Komandit Şirketler Hukuku** (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1996), s. 25.

⁶ Y.Ümit DOĞANAY, **Adi Şirket Akdi** (İstanbul: Kutulmuş Matbaası, 1968), s. 19 vd.

Ortaklık sözleşmesinde her ortak, diğer ortakların edimlerinden yararlanmak düşüncesi ile borç altına girer. Bu sebeple ortak, kendi borcuna karşılık diğer ortaklara ait edimleri kabul etmiş olur⁷.

Ayrıca ortaklık sözleşmesi, karşılıklı borç doğuran bir sözleşme niteliği taşımaz; ortaklık sözleşmesiyle ortaklar, katılma payı yoluyla edimlerini birleştirilmeyi yükümlenirler⁸. Ortaklık sözleşmesi tarafların aynı yönde menfaatlerinin söz konusu olduğu çok taraflı bir sözleşmedir, fakat çok taraflı hukuki muamelelerden sayılan müşterek hukuki muamelelerden⁹ de ayrılır. Müşterek hukuki muameleye katılanlar arasında menfaat çatışması olmamasına rağmen, uygulamada, ortakların diğer ortaklara göre ortaklıkta daha fazla hak sahibi olmak ve daha az külfete katlanmak istemesi şeklinde menfaat çatışmasının mevcut olduğu ileri sürülür¹⁰.

1.2.2. Amaç Unsuru

Ortak amaç, ortakların ulaşmayı istedikleri ve bu doğrultuda mal ve emeklerini birleştirip birlikte ve uyumlu çalıştıkları son hedefleridir. Amaçtaki birlik, her ortak için diğer ortaklarla olan ilişkiler bakımından da var olmalıdır. Sadece belli ortaklardaki amaç birliği yeterli değildir¹¹. Ortak amaç, iktisadi veya ideal olabileceği gibi geçici veya devamlı da olabilir. Ancak amaç; imkânsız, kanuna ve ahlaka aykırı olmamalıdır. Amaç unsuru, rekabet yasağının ve ortağın denetim hakkının temelini oluşturur¹². Ortaklarca güdülen amacın müşterek olup olmadığı konusunda bir tereddüt varsa müşterek amacın varlığı yönünde tercihte bulunulmalıdır¹³.

⁷ YALMAN/TAYLAN, **a.g.e.**, s. 45.

⁸ Cevdet YAVUZ, **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler** (Altıncı Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi, 2002), s. 841; YALMAN/TAYLAN, **a.g.e.**, s. 19

⁹ Müşterek hukuki muamele, birden çok kişinin üçüncü kişilerle bir hukuki muamele kurmak için bu kişilerin, üçüncü kişilere karşı, yan yana veya birlikte hareket etmeleri ile oluşur. Birden fazla kişinin müştereken bir şeyi satın almaları, müşterek hukuki muameleye örnek olarak gösterilebilir. DOĞANAY, **a.g.e.**, s. 20.

¹⁰ DOĞANAY, **a.g.e.**, s. 21.

¹¹ **Aynı**, s. 46 vd.

¹² POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 35; YAVUZ, **a.g.e.**, s. 841 vd.

¹³ Nami BARLAS, **Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri** (İstanbul: Beta Yayınları, 1998), s. 20.

Türk hukukunda ortak amaç unsurunun içeriği, ortaklık tiplerinin hepsinde aynı değildir¹⁴. Ancak, bir ortaklıktan bahsedilebilmek için mutlaka ortak bir amaç bulunmalıdır. Ortaklardan birinin veya bir kaçının amacının farklı olması halinde, ortak bir amaçtan söz edilemez¹⁵.

1.2.3. Sermaye Unsuru

Adi ortaklığın bir diğer unsuru, sermayedir. Ortaklık sermayesi, ortakların ortaklık sözleşmesi ile güçlerini veya araçlarını ortaklık amacının gerçekleştirilmesine özgülemeleri ile oluşur¹⁶. Ortaklığa getirilecek sermayenin çeşidi ve kapsamı, ortaklar tarafından belirlenir¹⁷. Ortaklık amacını gerçekleştirebilecek her türlü edim (bazı ortaklık türleri istisna olmak üzere) katılma payı olarak ortaklığa getirilebilir. Dolayısıyla, müspet edimler kadar menfi edimler de ortaklığa sermaye olarak getirilebilir¹⁸. Ortaklığın kurulması için ortakların sermaye taahhüdünde bulunması yeterli olup, ayrıca ortakların bu taahhütlerini yerine getirmiş olmaları gerekmez. Bu sebeple, ortaklık amacının gerçekleşmesi için gerekli sermaye unsurlarının ortaklarca tespit edilip, taahhüt edilmesi ile ortaklık sözleşmesi akdedilmiş olur¹⁹.

1.2.4. Amaç Doğrultusunda Birlikte Çalışma (Affectio Societatis) Unsuru

Ortak bir amaçtan söz edebilmek için, sözleşme ile ulaşılmak istenen hedefin bütün ortaklar açısından aynı olması gerekir. Ortaklar, amaca ulaşmak için eşit şekilde gayret ve özen sarf etmelidir. Ortaklık sözleşmesi, ortakların “eylemli işbirliği” iradesini gerektirir²⁰. Hiçbir faaliyet göstermeden ortak amacın gerçekleşmesini

¹⁴ Türk hukukunda adi ortaklıkta amaç, kâr elde edip bunu ortaklar arasında paylaşmaktır, yani kazanç paylaşmaktır (BK md. 522). Anonim ve limited ortaklıklarda, amacın “iktisadi” (TTK md. 271/1, 503/3) olması yeterli iken, kollektif ve komandit ortaklıklarda, amaç ticari işletme işletmektir (TTK md. 153, 243). Dolayısıyla, Türk hukuku açısından belirli ve tek bir amaçtan söz edebilmek mümkün değildir. POROY/TEKİNALP/ ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 32.

¹⁵ DOĞANAY, **a.g.e.**, s. 48.

¹⁶ **Aynı**, s. 34.

¹⁷ BK 520. maddeye göre, ortaklığın sermayesi emek ve mallardan oluşur. Fakat, ortağın emeğini ve malını aynı anda sermaye olarak getirmesi zorunlu değildir. BK 521. maddesinde, “nakit, alacak, mal veya emek” ifadesi ile sermaye unsuru bir nebze netlik kazanmıştır. PULAŞLI, **a.g.e.**, s. 18.

¹⁸ YAVUZ, **a.g.e.**, s. 841; Adi ortaklıkta, sermayenin bilfiil getirilmesi şart değildir. Örneğin kartellerde müşterek gayret ve vasıtalar amaca tahsis edilmektedir ve bu gayretler genellikle yapmama edimi şeklindedir. Bu konuda bkz. ANSAY, **a.g.e.**, s. 137; DOĞANAY, **a.g.e.**, s. 36.

¹⁹ DOĞANAY, **a.g.e.**, s. 34.

²⁰ YALMAN/TAYLAN, **a.g.e.**, s. 29 vd.

beklemek ortaklık ilişkisine yabancıdır. Dolayısıyla, ortaklar, ortak amaçlarını gerçekleştirmek için faaliyet göstermek ve ortaklık işlerini yürütmek borcu altındadırlar²¹.

1.2.5. Kişi Unsuru

Ortaklıklarda kişi unsuru, çalışma konusunun temelini oluşturması nedeniyle önem arz eder. Ortaklık, kişiler arasında hukuki ilişkiye dayanan kişi birliğidir. Borçlar Kanunu'nda "iki veya daha ziyade kimse"nin ortaklık sözleşmesi akdedebileceği belirtilir. Burada "kimse" ile kastedilen "kişi" olup, bu kişi, gerçek ya da tüzel olabilir²². Genel olarak değerlendirildiğinde, iki kişi ortaklık kurabilir. Ancak bazı ortaklık türlerinde bu sayının ikinin üzerinde öngörülmüş olmasının sebebi, ilgili ortaklıkların uygulamada karşıladığı ihtiyaçlarda aranmalıdır (anonim ortaklık ve paylı komandit ortaklık en az 5 kurucu ortak ile kurulur) (TTK md. 277, 479)²³.

Türk Ticaret Kanunu'nda ortaklığın genel ve açık bir tanımı yapılmamış ve unsurları belirtilmemiştir. Ancak, her ortaklık tipinde gerekli kişi unsurunun özellikleri ayrı ayrı düzenlenmiştir. TTK ve BK'ya göre, Türk hukukunda ortaklıktan söz edebilmek için, "en az iki kişinin" varlığı zorunludur²⁴.

2. TEK KİŞİLİ ORTAKLIK KAVRAMI

Hırş'e göre, "tek şahıslı şirket" terimi mantık açısından çelişkiler içermektedir. Ortaklık kavramı, dil mantığı açısından bünyesinde birden fazla kişinin varlığını

²¹ DOĞANAY, a.g.e., s. 53. Affectio societatis unsuru, çok sayıda hissedarın bulunduğu büyük anonim ortaklıklarda dahi zayıflamasına rağmen yok olmaz. POROY/TEKİNALP/ ÇAMOĞLU, a.g.e., s. 35; PULAŞLI, a.g.e., s. 20; YAVUZ, a.g.e., s. 841 vd.

²² Kollektif ortaklık ortakları ile komandit ortaklıkta komandite ortakların gerçek kişi olması gerekir (TTK md. 153, 243/3).YALMAN/TAYLAN, a.g.e., s. 23.

²³ POROY/TEKİNALP/ ÇAMOĞLU, a.g.e., s. 27; Anonim ortaklıklar, düşük değerli payların çok sayıda pay sahibi tarafından taahhüt edilmesi suretiyle sermaye birikimi sağlama işlevi üstlenmektedir. Dolayısıyla ortak sayısı ikinin üzerinde öngörülmüştür. Gül OKUTAN, "Tek Kişi Ortaklığı", **Türk Hukukunun Avrupa Birliği Hukukuna Uyumu-Acquis Communautaire'nin Alınması-Açıklamalar, Derlemeler ve Öneriler** (Proje Yöneticisi Prof. Dr. Ünal Tekinalp) (İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonu, Proje No: GP-17.07.03.2000), s. 591.

²⁴ Kanun koyucu, ticaret ortaklıklarında, asgarî ortak sayısı ve ortaklık kurma iradesinin bir araya gelmesi ile tüzel kişiliğin iktisap edilebileceğini belirterek, tek gerçek veya tüzel kişinin irade beyanıyla hiç bir şekilde tüzel kişiliği haiz bir ortaklık kurulamayacağı ilkesini benimsemiştir. Reşat ATABEK, "Şirket Paylarının Bir Kişinin Elinde Toplanması" **BATİDER**, C:X, S. 3, 1980, s. 639.

gerektirir. Bu kavramın, tek ortaktan oluşan ortaklıklar için kullanılması dil mantığına uygun değildir. Ancak, uygulamada bu ortaklık türünün oluşması mümkündür. Şöyle ki, kuruluş anında kanunun aradığı ortak sayısına sahip olmasına rağmen, sonradan ortaklık hisselerinin tek kişinin elinde toplanması ile tek kişili ortaklık oluşur²⁵.

Tekinalp, “tek ortaklı şirket”leri iki tipe ayırmıştır: Kanuni asgarî sayıda ortakla kurulmuş olup da payların bir kişide toplanması halinde birinci tipin oluştuğunu, ortaklığın kuruluşta tek ortakla kurulması halinde ise ikinci tipin oluştuğunu belirtir²⁶.

Poroy’a göre, “tek kişi ortaklığı” sözlük anlamı itibariyle “tek kişinin ortaklık oluşturmasını” ifade eder. Tek kişili ortaklık sorunu, aynı kişinin iki ayrı mal varlığına sahip olmasının kabul edilmemesinden kaynaklanır. Tek kişili ortaklık, sınırlı sorumluluk hedefini gerçekleştirmek isteyen tacirlerin, sınırlı sorumlu ortaklık kurduktan sonra ortaklık paylarının tek kişinin elinde toplanması ile oluşturdukları ortaklıktır²⁷.

Tekil, “tek kişi şirketi”nin saman adam denilen kişilerle kurulup gerçekte tek kişinin iradesine ve ekonomik yararına göre hareket eden ortaklıklar için kullanılan bir kavram olduğunu ifade eder. Uygulamada anonim veya limited ortaklık olarak kurulan tek kişili ortaklıkları, dar ve ekonomik olmak üzere ikiye ayırır: Dar anlamda tek kişili ortaklığın; ortaklık paylarının kuruluştan sonra tek kişinin elinde toplanması ile oluştuğunu, ekonomik anlamda tek kişili ortaklığın ise; saman adamlar yardımıyla oluşan bir ortaklık olduğunu ve saman adamların ortaklığın ekonomik yararına hizmet etmekle yükümlü olduklarını belirtir²⁸.

Yanlı, “tek kişi ortaklık” kavramını, payların tümünün tek bir pay sahibinin elinde toplandığı veya payların güvenilen kişiler aracılığıyla dolaylı olarak tek kişinin elinde toplandığı ve tek kişinin hakimiyetinde olan ortaklık olarak tanımlar. Tek kişili ortaklıktan söz edebilmek için mutlaka payların tamamına tek bir ortağın sahip olması

²⁵ E. Ernst HİRŞ **Ticaret Hukuku Dersleri** (Üçüncü Baskı, İstanbul: Hak Kitabevi, 1948), s. 199.

²⁶ TEKİNALP, 2007, s. 581 vd.

²⁷ POROY/TEKİNALP/ ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 28.

²⁸ TEKİL, 1996, s. 21.

geremez, pay sahipliğinden kaynaklanan haklar üzerinde fiili hakimiyet kurularak da bu ortaklık türünün oluşturulması mümkündür. Yazar, tek kişili ortaklığın, sorumluluğu fiilen sınırlandırılmış tek kişi işletmesi²⁹ olduğunu ifade eder³⁰.

Çelik, “tek kişilik şirket”i tek ortağı olan ve ortaklığın bütün paylarının tek kişinin elinde toplandığı ortaklık olarak tanımlar. Tek kişili ortaklığın, kuruluştan itibaren ortaklığın tek ortaklı kurulmasıyla veya birden fazla ortaklı kurulan ortaklığın, kuruluş sonrası tek ortaklı hale gelmesiyle ortaya çıkabileceğini ifade eder³¹.

Boyacıoğlu, “konzernlerde³² ortak bir yönetme ve yönlendirme gücü altında toplanma” başlığı altında, bir ortaklığa yüzde yüz oranında iştirak edilmesi halinde ortada “tek ortaklı şirketin (tek kişi şirketinin)” olduğunu ifade eder. Yazar, tek kişili ortaklığın, dar ve geniş olmak üzere iki farklı anlamda kullanılabilceği konusunda Tekil’in görüşlerini benimser³³.

Uluslararası hukukta da, tek kişili ortaklık konusunda doktrinde benzer tanımlara ve unsurlara yer verildiği görülmektedir:

Tek kişinin, sınırlı sorumlu ortaklık statüsünün sağlamış olduğu menfaatlere sahip olma isteği, sermaye ortaklıklarının sınırlı sorumluluk unsuruna, şahıs işletmelerinin kişisel kontrol unsurunun eklenmesi ile karşılanmaya çalışılmıştır. Tüzel kişiliğe sahip böyle bir kişi, ABD hukukunda “one-man-corporation” (tek kişi ortaklığı) olarak ifade edilmektedir. Bu düzenlemenin, uygulamadaki ihtiyaçları karşılamada elverişli bir araç olduğu kabul edilmiştir³⁴.

²⁹ Çalışma kapsamında da tek kişi işletmesi terimine yer verilmiştir. Bu terim, derneklerin işlettikleri ticari işletmeleri ve özellikle gerçek kişi tacirin ticari işletmesini ifade etmek için kullanılmıştır.

³⁰ Veliye YANLI, **Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Pay Sahiplerinin Ortaklık Alacaklılarına Karşı Sorumlu Kılınması** (İstanbul: Beta Yayınları, 2000), s. 135 vd.

³¹ Feyzan H. Şehirli ÇELİK, “Hukukun Ekonomik Gerçekliğe Yanıtı: Tek Kişilik Şirketler”, **BATİDER**, C. XXIV, S. 1, 2007, s. 165.

³² Bir veya birden çok işletmenin; doğrudan veya dolaylı surette, diğer bir veya birden fazla işletmede oy ya da sermaye çoğunluğuna veya yönetim organında ekseriyeti oluşturan sayıda üyeyi seçtirme hakkına dayalı olarak, bu işletme veya işletmelerin merkezi sevk ve idare altında toplanması halinde konzern söz konusudur. Cumhuriyet BOYACIOĞLU, **Konzern Kavramı** (Ankara: Nobel Yayınevi, 2006), s. 122.

³³ Aynı, s. 152.

³⁴ Howard L. OLECK, **Modern Corporation Law (Student Edition)** (New York: The Babbs-Merri Company Inc., 1960), s. 434.

Alman hukukunda da “Einmannengesellschaft” olarak ifade edilen tek kişili ortaklık teriminin mantık açısından doğru olmadığı tespit edilmiş fakat zorunlu ekonomik ve sosyal ihtiyaçlar nedeniyle ortaklık paylarının tek kişinin elinde toplanması suretiyle ortaklıkların oluşabileceği kabul edilmiştir³⁵.

Avrupa Birliği, üye ülke mevzuatlarını uyumlaştırmak amacıyla, tek kişili ortaklık³⁶ düzenlemesini kabul etmiştir. Limited ve anonim ortaklıkların, kuruluş anında veya sonrasında bütün payların tek ortağın elinde toplanması yoluyla tek ortaklı olarak oluşabileceği belirtilmiştir (Yön. md. 2/I)³⁷.

3. TEK KİŞİLİ ORTAKLIK KAVRAMININ TARİHSEL TEMELLERİ

Tek kişili ortaklık kavramının içerdiği çelişkinin nedeni, ortaklık kavramının “kişi birliğini” gerektirmesinde aranmalıdır. Bu çelişkinin Roma hukuku döneminde de olduğu ve günümüze kadar geldiği görülmektedir.

Roma hukukunda ortaklık yani “societas”, iki veya daha fazla kimsenin meşru menfaat sağlama amacıyla mal ve emeklerini bir araya getirmeyi taahhüt ettikleri rızai bir akittir. Societas, en az iki veya daha fazla kişinin ortak bir amaca ulaşmak için anlaşmalarıyla meydana gelmekteydi³⁸. Societas’ın tüzel kişiliği olmadığı için ortaklardan birinin ölümü veya ortaklıktan ayrılması, ortaklığın sona erme sebebiydi. Dolayısıyla, tek kişi ile ortaklığın devamı mümkün değildi. Roma hukuku ortaklıklarının bu özellikleri dikkate alındığında, societas’ların günümüz adı

³⁵ Thorsten SCHMİT, **Einmann-Personengesellschaften** (Baden: Nomos, 2001), s. 12.

³⁶ Twelfth Council Company Law Directive of 21 December 1989 on Single Member Private Limited-Liability Companies, 1989/667/EEC (Official Journal L 395. 30.12.1989); <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31989L0667:EN:HTML> (7.12.2007). 21 Kasım 1989 tarihli “Tek Kişili Limited Ortaklıklar Hakkında 12. Ortaklıklar Hukuku Yönergesi” çalışmada “12. Yönerge” olarak kısaltılacaktır.

³⁷ Barbara PASA, **“Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe”** (New York: Central European University Press, 2005), s. 357.; Avrupa Topluluğu 12. Yönerge’si Avrupa Toplulukları Komisyonu’nun 19.5.1988 tarihli taslağına dayanmaktadır (COM (88) 101 Final OJ C 173, 02.07.1988). ÇELİK, **a.g.m.**, s. 181; Taslakta; kuruluş anında olsun, bütün payların tek elde toplanması suretiyle olsun, ortaklığın bir ortağa sahip olabileceği belirtilmiştir (md. 2/1). Akar ÖCAL, “Avrupa Topluluğu Konseyinin Tek Ortaklı Limited Şirkete İlişkin Direktif Tasarısına Kısa Bir Bakış”, **İktisat ve Maliye Dergisi**, C: XXXVII, S. 6, 1989, s. 245.

³⁸ Fulya İlçin GÖNENÇ, **Roma Hukukunda Şirket Akdi** (İstanbul: Der Yayınları, 2004), s. 23 vd.

ortaklıklarına benzediğini söylemek mümkündür³⁹. Societas'lar dışında kamu hukuku alanında ortaya çıkan “universitas⁴⁰”lar, değişken ortak yapısına, ayrı bir mal varlığına sahip olan ve özel organlar ile temsil edilen birliklerdi⁴¹. Universitas şeklinde örgütlenen birliklerin, günümüz tüzel kişilerinin temelini oluşturduğu kabul edilir. Universitas'ların üye sayılarının bire inmesi halinde bile hukuki varlığını devam ettirmesi, Roma hukukunda “tek kişilik birlik” kavramının kabul edildiği anlamını taşır⁴². Roma hukuku kurumu olan “universitas” günümüz ticaret ortaklıklarının özelliklerini yansıtmadığından tek kişili ortaklık kavramının doğuşunu tam olarak açıklamamaktadır. Fakat, universitas, tek kişili birliklerin mevcut olabileceğinin ilk örneğini teşkil eder⁴³.

Tek kişili ortaklığın temel özelliklerinden olan, ortağın şahsi mal varlığı ile ticari mal varlığının birbirinden ayrılması ilkesinin ilk örneklerini yine Roma hukukunda “peculium” kurumunda görmek mümkündür. Peculium, aile reisinin yetenekli aile evlatları ve kölelerine bir ticari işletmenin işletilmesi çerçevesinde, mülkiyeti kendisine ait bir miktar sermaye vererek, özel bir mal varlığı oluşturmasıdır⁴⁴. Hak ehliyeti olmayan aile evlatlarına ve kölelere dava açılmaması nedeniyle aile reisine karşı açılan davalarda aile reisi, bu mal varlığı nedeniyle meydana gelen borçlardan peculium miktarı kadar sorumlu tutulmaktaydı. Bu sorumluluk, kişinin şahsi mal varlığı ile ticari mal varlığı arasında sınır çizilmesinin en eski örneği olarak kabul edilir.

Roma hukukunda, tek kişili ortaklığın unsurları farklı hukuki kurumlarda kullanılmış fakat bu unsurlar bir araya getirilmemiştir. Bu durum, sermayeye dayalı ortaklık yapılarının ortaya çıkmasına kadar devam etmiştir⁴⁵.

19. yüzyılda sanayi devrimi ile birlikte, ortaklıklara tüzel kişilik tanınmaya başlanmıştır. Tek kişili ortaklıkların ortaya çıkışına ise limited ortaklıklar ivme

³⁹ ANSAY, **a.g.e.**, s. 11.

⁴⁰ Universitas, birlik olarak kabul edilen insan veya eşya topluluğudur. Ziya Umur, **Roma Hukuku Lügati** (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1983), s. 217.

⁴¹ ANSAY, **a.g.e.**, s. 13.

⁴² ÇELİK, **a.g.m.**, s. 166 vd.

⁴³ Aynı, s. 166.

⁴⁴ GÖNENÇ, **a.g.e.**, s. 30 dpn.

⁴⁵ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 168.

kazandırmıştır⁴⁶. Tek kişili ortaklık, 1890'lı yıllarda ortaya çıkıp⁴⁷ 1990'lı yıllarda yaygınlaşmaya başlamıştır. Kanun koyucular, limited ortaklıkların tek ortakla kurulup kullanılması konusunda herhangi bir düzenleme yapmadıkları halde, ekonomik ihtiyaçlar söz konusu ortaklıkların bu yönde kullanılması sonucunu doğurmuştur. Bu konudaki tartışmalar, tek kişili ortaklıkların yasal düzenlemeye kavuşmasına kadar devam etmiştir⁴⁸.

4. TEK KİŞİLİ ORTAKLIK YAPISININ ORTAKLIK SÖZLEŞMESİNDEN FARKLARI

Tek kişili ortaklığın, klasik ortaklıklar hukuku doktrini ile bağdaşmaması eleştirilere hedef olmuştur. Bu ortaklığın, klasik ortaklık sözleşmesi ile örtüşmediği noktalarının tespit edilmesi, tek kişili ortaklık yapısının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

BK md. 520/1'in "Şirket bir akittir ki onunla iki veya daha ziyade kimseler saylerini ve mallarını müşterek bir gayeye erişmek için birleştirmeyi iltizam eder" şeklindeki tanımı, ortaklık sözleşmesinin kişi, sözleşme, ortak amaç, ortak amaç doğrultusunda çalışma ve sermaye unsurlarından meydana geldiğini ortaya koyar. Bu tanımdan da anlaşılabilir gibi, bir ortaklıktan söz edebilmek için en az iki kişinin varlığı gerekir. Tek kişili ortaklığın oluşmasında ise, bir kişinin varlığı yeterlidir. Bunun yanında, tek kişili ortaklık kavramı, "saman adam"⁴⁹ denilen kişilerle kurulup, gerçekte tek kişinin iradesine ve ekonomik yararına göre hareket eden kişilerden oluşan ortaklık için de kullanılmaktadır. Ortaklığın kuruluşunda birden fazla ortağın varlığının gerekli olmasına karşın kuruluşun sonradan ortak sayısının bazı nedenlerle bire inmesi halinde de tek kişili ortaklık oluşabilir⁵⁰. Bu durumda, ortaklık payları zaman içerisinde veya

⁴⁶ Limited ortaklıklar, küçük ve orta ölçekli işletmeleri hedef alan sermaye ortaklıkları olarak kabul edilmektedir. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 168.

⁴⁷ Limited ortaklıklar, ilk kez Almanya'da 20 Nisan 1892 tarihli Limited Ortaklıklar Kanunu ile kabul edilmiştir. POROY/TEKİNALP/ ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 9.

⁴⁸ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 168.

⁴⁹ Saman adam, gerçekte ortak olmayan fakat asgari ortak şartını gerçekleştirmek için kendilerine pay verilen görünüşte ortaktır. POROY/TEKİNALP/ ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 28.

⁵⁰ Serkan AKTAŞ "Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Tek Kişi Ortaklığı" <http://hukukcu.com/modules/smartsection/item.php?itemid=114> (10.10.2007).

aniden bir ortağın elinde toplanabilir⁵¹. Kuruluş sırasında veya kuruluş sonrasında ortaklıkta tek ortağın bulunması nedeniyle tek kişili ortaklık, ortaklık sözleşmesi unsurunu oluşturacak birden fazla kişinin iradesinden yoksundur.

Tek kişili ortaklık olgusunu hukuki bir kurum olarak kabul eden hukuk sistemlerinde, bu ortaklık türü klasik ortaklıklar hukuku doktrini ile bağdaşmadığından, ortaklık sözleşmesinin unsurlarının yeniden tanımlanması ve yorumlanması gereği doğmuştur. Örneğin Alman hukukunda, ortaklık sözleşmesinin özel bir sözleşme türü olduğu kabul edilir. Ortaklık sözleşmesi kural olarak ortaklığın kurulmasına yönelik irade beyanlarını içermesinin yanı sıra ortaklığın temelini de oluşturur. Bu sözleşme türü, sadece, hukuki işleme dayanan bir kişi birliği olarak ifade edilmez. Ortaklık, aynı zamanda özel bir organizasyon (örgütlenme) yapısını ifade eder. Ortaklığın kuruluşu, çok ortaklı ortaklıklarda bir organizasyon sözleşmesi ile gerçekleşirken, tek kişili ortaklıkta, “tek taraflı, varması gerekli olmayan irade beyanına dayanan bir organizasyon işlemi” ile gerçekleşir⁵².

Fransa’da, 24 Temmuz 1966 tarih ve 66/537 sayılı “Ticaret Ortaklıkları Hakkında Reform Kanunu”, 12 Temmuz 1985 tarihinde 85/697 sayılı kanunla değiştirilerek Fransız ortaklıklar hukukunda önemli değişiklikler yapılmış ve limited ortaklıkların tek ortak ile kurulmasına imkân tanınmıştır. Ayrıca, ortaklığın “iki veya daha fazla kişinin akdettiği sözleşme ilişkisinden meydana geldiğini⁵³” düzenleyen Medeni Kanunun 1832. maddesine eklenen yeni bir fıkra ile ortaklık, kanunda öngörülen hallerde “tek bir şahsın iradesi ile oluşan kurum” olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla ortaklık, tek kişili ortaklık açısından “sözleşme” değil, “kurum” olarak nitelenerek “sözleşme” kavramının, “birden fazla kişinin varlığını gerektirdiği” şeklinde ki algılamanın önüne geçilmiştir⁵⁴. Medeni Kanun’da sözleşmenin geçerliliği dört temel

⁵¹ Örneğin, miras yolu ile paylar bir ortağın elinde toplanabilir. Kanunda öngörülen sebeplerin mevcudiyeti halinde; ortaklardan biri, diğer ortak tarafından ortaklıktan çıkarılabilir. Bir kişi, hisselerine sahip olduğu anonim ortaklıklara, birbirlerinin hisselerini iktisap ettirmek suretiyle bu ortaklıklarda tek pay sahibi olarak, tek kişili ortaklık oluşturabilir. ATABEK, 1980, s. 640.

⁵² ÇELİK, a.g.m., s. 172 vd.

⁵³ Aym, 175.

⁵⁴ Kemal ÇEVİK, “Fransız ve Türk Hukukunda Tek Ortaklı Şirket/Sınırlı Sorumlu İşletme” Ali Bozer’e Armağan (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1998), s. 38; Ortaklığın sıradan bir sözleşmeden farklı özellikleri olduğu ve kurum teorisinin sözleşme teorisini tamamladığı ileri sürülmüştür. ÇELİK, a.g.m., 174 vd.

şarta⁵⁵ bağlanmış olup aynı şartların tek kişili ortaklık sözleşmesi için de geçerli olacağı kabul edilmiştir. Böylece, tek kişili ortaklık, tek kişinin iradesi ile tek taraflı ortaklık sözleşmesinden oluşacaktır⁵⁶.

Ortaklık kavramının temel unsurlarından sayılan sözleşme unsuru, tek kişili ortaklıklarda yerini “tek taraflı hukuki işleme” bırakmıştır. Böylece, tek kişinin sözleşme akdedemeyeceği ve tek kişili ortaklık kurumunun içinde çelişkiler barındırdığı eleştirilerinin önüne geçilmiştir.

“Sözleşme” unsuruna benzer şekilde “ortak amaç” unsuru da, kavramsal olarak birden fazla kişinin varlığını gerektirdiğinden bu unsurun, tek kişili ortaklıkta bulunması mümkün değildir. Çok ortaklı ortaklıklara has bir unsur olan “ortak amacın” yerini, tek kişili ortaklıkta “organizasyon amacı” veya “örgütlenme amacı” alır. Alman hukukunda ortak amacın yerini “birlik amacı”nın aldığı görülür. Bu, özellikle tek kişili ortaklıklar göz önünde bulundurularak “ortak amaca” getirilmiş yeni bir tanımlamadır. “Birlik amacı” ve “işletme konusu” arasında ayırım yapılarak, işletme konusunun; birlik amacından daha dar bir kavram olduğu ve birlik amacının gerçekleştirilmesini sağladığı kabul edilir⁵⁷.

Tek kişili ortaklıkta, organizasyon amacını gerçekleştirmeye yetecek nitelikte sermayenin ortaklığa getirilmesi gerekir. Tek kişili ortaklık kurulması durumunda, ortağın birbirinden bağımsız iki ayrı mal varlığına sahip olması gerektiği göz önünde bulundurulduğunda, tek kişili ortaklık kurumu, ortağın şahsi mal varlığı ile ortaklık mal varlığının karışmasına neden olabilecek işlemlerin yapılmasına sebep olabilir. Ayrıca, hukuk sistemlerinde ortağın sermaye koyma borcunu denetleyecek kurumlar oluşturulmadığı takdirde bu ortaklık, üçüncü kişilere zarar verecek işlemlere de zemin hazırlayabilir. Sermaye unsuruna ilişkin bu sorunlar nedeniyle Fransız hukuku, 1985 yılında Medeni Kanunu’nda mal varlığı kavramında değişiklik yaparak, mal varlığının bölünmezliği ilkesini de değiştirmiş, bir şahsın iki ayrı malvarlığı olabileceğini kabul

⁵⁵ Fransız Medeni Kanunu md. 1108 gereğince, sözleşmenin hüküm ifade etmesi için; sözleşmenin, sorumluluk altına giren şahsın irade beyanını, sözleşme ehliyetini, sözleşmenin konusunu, borcun hukuki sebebini ihtiva etmesi gerekmektedir. Commercial Code; <http://www.legifrance.gouv.fr> (28.3.2008).

⁵⁶ ÇEVİK, a.g.m., s. 42.

⁵⁷ ÇELİK, a.g.m., s. 175 vd.

ederek, tek kişinin ortaklık kurması için gerekli olan hukuki zemini hazırlamıştır (CC md. 1832)⁵⁸.

Ayrıca, tek kişili ortaklıklarda, klasik ortaklıklar hukuku anlamında ortak bir amaç ve yarardan bahsedilmesi mümkün olmadığından, “amaç doğrultusunda birlikte çalışma” unsurundan da bahsedilebilmesi mümkün değildir⁵⁹. Fransız hukukunda, tek kişili ortaklıkta bu unsur; ortağın, ortaklık ortağı gibi davranma ve şahsi mal varlığı ile ortaklık mal varlığı arasındaki ayırımı özen gösterme yükümlülüğü olarak kabul edilir⁶⁰.

5. TERMİNOLOJİ

“Tek kişili ortaklık”ın tanımı konusunda, yerli ve yabancı doktrinde temel alınan unsurların örtüştüğü görülmekle birlikte, terminoloji konusunda birliğin mevcut olmadığı görülür⁶¹.

Türk Ticaret Kanunu Tasarı metninde anonim ortaklıklar için “tek pay sahipli anonim ortaklık” (Tasarı md. 371/6), limited ortaklıklar için “tek ortaklı limited ortaklık” (Tasarı md. 616) terimleri kullanılmıştır. Tasarı gerekçesinde ise, bu ortaklık türünü ifade etmek için “tek kişilik şirket” tek kişilik şirketin türleri için ise “tek kişilik limited şirket” ve “tek kişilik anonim şirket”, “tek pay sahipli anonim şirket”, “tek ortaklı limited şirket” terimlerinin kullanıldığı görülür (Tasarı Gerekçe md. 338/1)⁶².

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na yönelik eleştirilerde de; Moroğlu genel olarak, bu ortaklık türünü belirtmek amacıyla “tek kişi ortaklığı⁶³” terimini kullanmış olup,

⁵⁸ ÇEVİK, a.g.m., s. 38.

⁵⁹ TEKİL, 1996, s. 21.

⁶⁰ ÇELİK, a.g.m., s. 176.

⁶¹ İngilizce’de “single member company”, “one man company”, “sole member company” kavramlarının, Almanca’da “Einmangesellschaft” kavramının kullanıldığı görülmektedir. Dragana Radenkovic JOCIĆ “A Single Member Company- Convenient or Not For The Founders” <http://facta.junis.ni.ac.yu/facta/eao/eao2005/eao2005-03.pdf>, s. 214 vd. (21.5.2007)

⁶² Ayrıca benzer ifadeler için bkz. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Genel Gerekçe’si Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (Web) (17.6.2008).

⁶³ Erdoğan MOROĞLU, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına İlişkin Değerlendirmeler” **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferans, Bildiriler-Tartışmalar** (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2005), s. 82.

anonim ve limited ortaklıklara ilişkin olarak “tek kişilik anonim ortaklık”, “tek kişilik limited ortaklık” terimlerini tercih etmiştir. Arkan, “tek ortaklı limited ve anonim şirket⁶⁴”, Yıldız “bir kişilik şirket⁶⁵” terimlerini kullanmıştır. Tekinalp ise, bu ortaklığı “tek ortaklı şirket” olarak isimlendirmiş, tek kişili ortaklığın kanuni bir tür olmayıp sadece anonim ve limited ortaklıklar içinde yer alan özellikli bir ortaklık olduğunu, sınıf⁶⁶ bile olmadığını vurgulamıştır⁶⁷.

Doktrinde, bu ortaklık türünü belirtmek üzere “tek ortaklı şirket”, “tek kişilik ortaklık”, “tek şahıslı şirket”, “tek kişi şirketi”, “bir kişilik şirket”, “tek kişilik şirket” gibi terimler kullanıldığından, terminolojide uyum olmadığı söylenebilir.

Günümüzde ortaklıkların, ortak sayısı açısından, tek ortaklı ve çok ortaklı olarak ikiye ayrılması mümkündür. “Tek ortaklı ortaklık” ifadesi bu ortaklık tipi için daha uygun bir terim olsa da, dil mantığı açısından çelişkilere sebep olmaktadır. Çalışmamızda, bu ortaklığı çok ortaklı ortaklıklardan ayırmak için bir üst kavram olarak “tek kişili ortaklık” terimi, hangi ortaklık türünün tek ortaklıktan oluştuğunu belirtmek için ise “tek kişili anonim ortaklık” ve “tek kişili limited ortaklık” terimleri tercih edilmiştir.

6. TEK KİŞİLİ ORTAKLIĞIN DİĞER HUKUKİ MÜESSESELERDEN AYRILMASI

Bu başlık altında aslan payı ortaklığı ve gizli ortaklığın tek kişili ortaklık şeklinde kurulmasının mümkün olup olmadığı incelenecek, tek kişili ortaklık ile kanun

⁶⁴ Sabih ARKAN, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına İlişkin Değerlendirmeler” **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferans, Bildiriler-Tartışmalar** (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2005), s. 51.

⁶⁵ Şükrü YILDIZ, “Anonim ve Limited Şirketler” **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferans, Bildiriler-Tartışmalar** (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2005), s. 93.

⁶⁶ Tek kişili ortaklık, anonim ve limited ortaklık gibi kanuni bir tür değildir, ortaklığın “sınıf” olup olmadığı sorgulanmalıdır. Çünkü, tek kişili ortaklığı yapısal yönden diğer ortaklıklardan ayrı kılan hiçbir fark bulunmamaktadır. TEKİNALP, 2007, s. 608; Kanaatimizce, tek kişili ortaklık, anonim ve limited ortaklık türlerinin tek ortaklı kuruluşta veya kuruluş sonrasında oluşturulması ile meydana gelmektedir. Tek kişili ortaklığın sınıf olarak kabul edilmesi halinde bu ortaklıklara ayrı ilkelere tabi düzenlemelerin uygulanması beklenir. Fakat, kural olarak tek kişili ortaklık anonim ve limited ortaklık türlerine uygulanan kurallara tabidir. Dolayısıyla, tek kişili ortaklık, anonim ve limited ortaklık türlerinin tek ortaklı oluşturulmuş hallerinden başka bir şey değildir. Bu sebeple tek kişili ortaklık, ortaklık türleri içinde ayrı bir sınıf olmayıp anonim ve limited ortaklıkların tek ortak ile oluşturulmuş halleridir.

⁶⁷ TEKİNALP, 2007, s. 599 vd.

koyucuların genellikle karşı çıktığı ortaklıklar arasındaki farklılıklara değinilecek ve “corporate sole” kavramı ile tek kişili ortaklık ayrımı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

6.1. Aslan Payı Ortaklığı ve Tek Kişili Ortaklık

Ortaklıklar hukukunda ortak amaç, kazanç sağlamak ve bunu ortaklar arasında paylaşmaktır. Genel ilke, ortakların sermayeye katılım oranlarına bakılmaksızın kâr ve zarara eşit şekilde katılmalarıdır. Aksinin sözleşme ile düzenlenmesi de mümkündür. Bir ortağa, diğer ortaklara oranla oldukça cüz’i pay verilmesi halinde, ortak amaç unsuru açısından diğer ortaklar lehine aslan payı ortaklığı söz konusu olur. Bu ortaklık, ortak amaç unsuru yönünden sakattır⁶⁸.

Tek kişili ortaklıkta ise, klasik ortaklıklar hukuku anlamında ortak amaçtan bahsedebilmek mümkün değildir. Kanunda öngörülen asgarî ortak sayısının sağlanması amacıyla saman adamların⁶⁹ kullanıldığı durumlarda, ortaklığı hukuken olmasa da fiilen tek kişi yönetir. Dış ilişkide tek ortak ve saman adamlar arasında ortaklık sözleşmesi ilişkisi varmış gibi görünse de; ortaklık paylarının çoğunluğunu elinde bulunduran tek ortak, saman adamları iç ilişkide genellikle hizmet sözleşmesine dayanarak istihdam eder. Saman adamlar, tek ortağın ekonomik yararına hizmet ettiklerinden, kendileri için kazanç sağlama amacı gütmediklerinden ve elde ettikleri kazancın sembolik olmasından dolayı tek ortak lehine aslan payı ortaklığı söz konusu olur.

6.2. Gizli Ortaklık ve Tek Kişili Ortaklık

Gizli ortaklık, gizli ortağın, aktif ortağın yürüttüğü işletme faaliyetine tamamen ya da kısmen veya sadece bazı hukuki işlemlerde ortaklık sözleşmesi çerçevesinde belli bir sermayeyle katılmasıdır. Bu ilişkide ortak amaç, faaliyetin birlikte yürütülmesi ve kazanç sağlanmasıdır. Gizli ortaklık, adi ortaklığın özel bir türünü oluşturduğundan

⁶⁸ POROY/TEKİNALP/ ÇAMOĞLU, a.g.e., s. 34.

⁶⁹ Kullandığı hakların gerçek sahibi olmamakla beraber gerçekte gizli müvekkilinin talimatı altında ve onun yararına hareket eden kişilerdir. Burada bir muvazaa değil, inanca dayalı sözleşme mevcuttur. Çünkü taraflar, bu ilişkide gerçek amaçları çerçevesinde hareket etmektedir. Bu ilişkinin gerçek amacı, payların saman adamlar tarafından ele geçirilmesidir. Fahman TEKİL, **Şirketler Hukuku C:II** (İstanbul:Yörük Matbaası, 1974), s. 659 vd; Saman adam için, ABD ve İngiliz hukuk sistemlerinde “dummies” veya “strawmen”, Alman hukukunda “Strohmann” ifadeleri kullanılmaktadır.

atipik ortaklıktır ve kural olarak adi ortaklık hükümlerine tabidir⁷⁰. Bu faaliyet dolayısıyla gerçekleştirilen işlemlerden, dış ilişkide işletme sahibi hak elde edip borç altına girerken, iç ilişkide ise asıl ve gizli ortak arasında ortaklık ilişkisi mevcuttur⁷¹.

Uygulamada gizli ortaklıklar, ticari işletme sahibinin kendine gizli ortak olması ile meydana gelir. İlişki, gerçekte iki kişili bir ortaklık olmasına rağmen, dış ilişkide tek kişi işletmesi olarak varlığını sürdürür⁷². Tek kişili ortaklıkta da fiilen ortak olmak istemeyen kişi ile tek ortak arasında gizli ortaklık ilişkisinin oluşması mümkündür. Gizli ortaklıklar, kişi birliği oluştururlar. Fakat dışarıdan bakıldığında gizli ortaklıkların organizasyon unsurunu taşımadıkları görülür. Tek kişili ortaklık ise, kişi birliği oluşturmayıp tüzel kişiliğe sahip organizasyon yapısı ile gizli ortaklıktan ayrılır⁷³. Dolayısıyla, tek kişili ortaklık, ortak bir amacın bulunmaması ve kişi birliği unsurunun yokluğu nedeniyle gizli ortaklıktan ayrılır⁷⁴.

Tek kişili ortaklıkta tek ortağının saman adam olması halinde gizli ortaklık ilişkisinin mümkün olup olmadığı üzerinde durulmalıdır. Tek kişili ortaklıkta, işletmenin asıl sahibi sıfatıyla hareket eden fakat yaptığı iş karşılığında ücret alan ve her an işten atılma tehlikesi ile karşı karşıya kalan aktif saman adamın, ortaklığın tek ortağı olması da uygulamada mümkündür. Fiilen kanuna uygun bir ortaklık mevcut olmasına rağmen aktif ortak yani saman adam sadece gizli ortağın çıkarlarına hizmet ettiğinden burada gizli ortaklık ilişkisinin varlığından söz edilemez⁷⁵.

6.3. Ortaksız Ortaklık ve Tek Kişili Ortaklık

Ortaksız ortaklık, ortaklığa ait tüm paylarının çeşitli nedenlerle ilgili ortaklığın elinde toplanması ile ortaya çıkar⁷⁶. Ortaklık kurumunun, ortakların belirli bir amacı gerçekleştirmeleri için oluşturulduğu düşünüldüğünde ortaksız ortaklıkta, ortak amaç ve çalışmadan söz edebilmek mümkün değildir. Ortaksız ortaklık, ortaklık kurumunu

⁷⁰ Fatih BİLGİLİ, *İsviçre ve Alman Hukuku Işığında Türk Ortaklıklar Hukukunda Gizli Ortaklık İlişkileri* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003), s. 99.

⁷¹ BARLAS, *a.g.e.*, s. 127.

⁷² BİLGİLİ, *a.g.e.*, s. 52 dpn.

⁷³ ÇELİK, *a.g.m.*, s. 173.

⁷⁴ BİLGİLİ, *a.g.e.*, s. 91.

⁷⁵ Aynı, s. 89 vd.

⁷⁶ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, *a.g.e.*, s. 873.

belirli bir amaca özgülünen mal varlığına dönüştürür. Böyle bir durum da, ortaklıklar hukukunun genel ilkelerine aykırıdır⁷⁷.

6.3.1. Limited Ortaklığın Kendi Paylarını Edinmesi

Limited ortaklığın kendine ait payları edinmesi halinde⁷⁸ ortaklığın bizzat kendisi, ortaklığın ortağı olur. Tek kişili ortaklıkta ise, ortaklık paylarına ortaklıktan başka gerçek veya tüzel kişi sahip olmaktadır. Ortaklık paylarının tamamının ilgili ortaklık tarafından edinilmesi halinde tek kişili ortaklıktan bahsedilemez. Ortaksız ortaklık durumunun geçici süre devam edebilmesi mümkündür. Bu süre sonunda payların en az iki kişiye devredilmesi aksi takdirde ortaklığın feshinin istenmesi gerekir⁷⁹.

6.3.2. Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını Edinmesi

Anonim ortaklıkta, ortaklığın kendi hisselerini iktisap ederek veya rehin olarak, ortaklık varlığını bu iktisaplar dolayısıyla sarf edip üçüncü şahısların durumunu tehlikeye düşürmelerine engel olma amacıyla iktisap yasağı kabul edilmiştir (TTK md. 329). Bu durumda istisnalar⁸⁰ dışında, anonim ortaklık kendi paylarını iktisap edemeyecektir. Bu yasak, hem doğrudan hem de dolaylı iktisapları kapsamaktadır⁸¹.

⁷⁷ Bazı yazarlar, bu durumun geçici nitelikte olması halinde ortaklığın sona erme nedenini oluşturmadığını, fakat durumun süreklilik kazanması halinde, ortaklığın ortaklık niteliğinin kaybolacağı gerekçesiyle ortaksız ortaklığın bir sona erme nedeni olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade ederler. Bu konuda, Hans Erich Feine'in görüşleri için bkz. Ömer TEOMAN, "Ortaksız Limited Ortaklık Sorunu" **"30. Yıl Ticaret Hukuku"-Tüm Makalelerim C:1** (Birinci Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2000), s. 117. Diğer bazı yazarlar ise, tek kişili ortaklığa izin verildiği gibi ortaksız ortaklığa da izin verilerek uygulamanın ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini belirtirler. Bu konuda Max Hachenburg ve Franz Scholz'un görüşleri için bkz. TEOMAN, **a.g.m.**, s. 116 vd.

⁷⁸ Aynı, s. 122; Türk Ticaret Kanunu'na göre, limited ortaklıkta sermayenin korunması ilkesi doğrultusunda, sermaye borcu tamamen ödenmemiş ortaklık paylarının limited ortaklık tarafından alınmayacağı öngörülmüştür (TTK md. 526/I).

⁷⁹ Aynı, s. 122.

⁸⁰ Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan anonim ortaklığın kendi paylarını iktisap etmesinin istisnaları şu şekilde özetlenebilir: Ortaklık payların ortaklık sermayesinin azaltılmasına dair bir karara dayanılarak iktisap edilmesi, payların ortaklığın bir alacağına karşılık iktisap edilmesi, payların bir mal varlığının veya işletmenin borç ve alacakları ile birlikte devralınması sonucu iktisap edilmesi, payların ortaklığın işteğal konusu gereğince iktisap edilmesi ve son olarak payların yönetim kurulu üyeleri, müdürler ve memurların yükümlülüklerine karşı ortaklık tarafından rehin alınması (TTK md. 329). İlyas ÇELİKTAŞ, **Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını İktisabı** (İstanbul: Arıkan Yayıncılık, 2006), s. 194 vd.

⁸¹ Bu yasakla kanun koyucunun gayesinin; ortaklık mal varlığını korumak, pay sahipleri arasında eşit işlem ilkesini gerçekleştirmek ve ortaklığın borsa spekülasyonları ile kendi payları üzerinde meydana getireceği suni değer artışlarını önlemek olduğu söylenebilir. ÇELİKTAŞ, **a.g.e.**, s. 173 vd.

Ortaksız limited ortaklıkta olduğu gibi ortaksız anonim ortaklıkta da tek kişili ortaklığa benzer şekilde ortak bir amaç ve kişi unsurundan söz edilemez. Türk Ticaret Kanunu açısından, tek kişili ortaklığa sıcak bakılmaması yönündeki yaklaşım, ortaksız anonim ortaklık kavramına karşı da sergilenir⁸².

7. TEK KİŞİLİ ORTAKLIK LEHİNDEKİ VE ALEYHİNDEKİ GÖRÜŞLER

7.1. Lehindeki Görüşler

Gerçek kişi tacirler, ekonomik yaşamdaki dalgalanmaları göz önüne alarak işletme risklerini şahsi mal varlığından ayırma ve sorumluluğunu sınırlama amacıyla sınırlı sorumlu ortaklık kurmak isterler. Tek kişili ortaklıkta tek ortağın, ortaklık borçlarından üçüncü kişilere karşı sorumlu olmaması, sadece ortaklığa koymayı taahhüt ettiği sermaye oranında ortaklığa karşı sorumlu olması, tacirleri bu ortaklık türünü kurmaya teşvik eder. Tacir, kuracağı tek kişili ortaklık vasıtasıyla anonim ve limited ortaklığa ilişkin yasal düzenlemelerden de yararlanır⁸³.

Bir ortaklıkta ticari açıdan en önemli hedef, yönetim birliğinin ve işlem kontrolünün sağlanmasıdır. Bu hedef, tek kişili ortaklıkta daha kolay gerçekleştirilerek, ortaklığa ilişkin kararların zaman geçmeksizin alınması sağlanır⁸⁴. Örneğin, sermaye artırımını ve azaltılması gibi kararlar, tek kişili ortaklıkta daha kolay alınıp ortaklığın ihtiyaçları kısa sürede karşılanır.

Tek kişili ortaklıkta, ortağın ve ortaklığın mal varlığının birbirinden ayrı olması nedeniyle muhasebe kayıtları da ayrı tutulur. Bazı hukuk sistemlerinde, tek kişili ortaklığa hesap uzmanı atanmasına ilişkin düzenlemelere yer verilir. Bu şekilde tek kişili ortaklıkta tek ortak, çok ortaklı ortaklıklarla karşılaştırıldığında, ortaklıkta daha güçlü bir mali yönetime sahip olur⁸⁵.

⁸² Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın ortaksız ortaklık konusundaki yaklaşımı için bkz. sf. 97.

⁸³ ÇELİK, a.g.m., s. 177.

⁸⁴ Edward MONSON, "One Man Companies" 11 L. Q. Rev., 1895, s. 186.

⁸⁵ Akar ÖCAL, "Tek Ortaklı Limited Şirket Kavramının Fransız Hukukundaki Gelişimine Kısa Bir Bakış", Anadolu Üniversitesi Afyon İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yıllığı, 1990, s. 138.

Sermaye sahipleri, tek kişili ortaklık kurma yoluna girerek, kanuni şekil şartına uymak için saman adamlar bulmaya ve bunlar için ek masraflar yapmaya gerek duymadan, yasal zeminde ticaret yapabilirler⁸⁶. Böylece sırf formalite yerine getirmek amacıyla ilgisiz kişilerin gereksiz yere kurucu ortak gösterilmesinin önüne geçilir ve gerçek girişimcinin iradesinin ortaya çıkması sağlanır⁸⁷.

Tek kişili ortaklık, çoğu kez küçük ölçekli ortaklık şeklinde örgütlenir. Fakat, bu ortaklığın büyümesinin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Hatta, tek kişili anonim ortaklık, kolayca halka açık anonim ortaklık haline gelebilir⁸⁸.

Yabancı yatırımcılar bir ülkede yatırım yapmak istediklerinde, sermayenin tamamına sahip olmak isterler. Bu isteği, tek kişili ortaklık kurumu karşılar. Günümüzde birçok devlet, tek kişili anonim ve limited ortaklığa izin vererek, yabancı sermaye ihtiyacını karşılamaya çalışmaktadır⁸⁹.

Ticari işletmede sınırlı sorumluluğun benimsenmesi, o işletmenin ortaklık yapısına dönüşmesini sağlar⁹⁰. Bu şekilde bir işletmenin tek kişili ortaklık tarafından işletilmesi ise, işletmenin devir işlemlerinde basitlik sağlar. Şöyle ki: ticari işletmenin aktif ve pasifinin devri yerine ortaklığın pay senetleri devredilir. Böylece ticari işletmesi tek kişili ortaklığa dönüştürülen tacirin ölümü halinde, işletme ortaklığa dönüştüğü için ortaklık payların dağıtılması ile miras paylaşımı kolayca gerçekleştirilir⁹¹.

Bireyselleşen yaşam koşulları nedeniyle insanlar daha az kişi ile muhatap olmak isterler. Bunun en iyi kanıtı, işletmelerin anonim ortaklık yerine özellikle limited ortaklık şeklinde örgütlenmeyi tercih etmeleridir. Tek kişili ortaklık, bir tacirin başkaları

⁸⁶ ÇEVİK, a.g.m., s. 41; ÇELİK, a.g.m., s. 177.

⁸⁷ Korel AÇIKGÖZ, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda Anonim ve Limited Şirketler" **Güncel Hukuk Dergisi**, S. 42 (Haziran 2007), s. 48.

⁸⁸ TEKİNALP, 2007, s. 596.

⁸⁹ TEKİNALP, 2007, s. 596

⁹⁰ Adalbert Béla LEVY, **Private Corporations And Their Control** (London: Routledge And Kegan Paul Limited, 1950), s. 832.

⁹¹ YANLI, a.g.e., s. 136; LEVY, a.g.e., s. 832.

ile mesaisine lüzum kalmadan ve mal varlığının sadece bir kısmını riske atarak ticari faaliyette bulunmasına olanak sağlar⁹².

Tek kişili ortaklık lehindeki görüşler, aynı zamanda tek kişili ortaklığın ortaya çıkma sebepleridir. Tek kişili ortaklık, ticari yaşamın ortaya çıkardığı bir ortaklık yapısı olup birçok meşru isteğe cevap vermesi nedeniyle giderek yaygınlaşmaktadır.

7.2. Aleyhindeki Görüşler

Bu konudaki en önemli eleştiri, tek kişili ortaklık kavramının klasik “ortaklık” doktrini ile bağdaşmamasıdır. “Şirket bir akittir ki, onunla iki veya daha ziyade kimseler...”(BK md. 520) tanımı ile ortaklık sözleşmesinin çok taraflı akitler kategorisinde olduğu kabul edilir. Ortaklık sözleşmesinin hüküm ifade edebilmesi için en az iki kişinin, karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları aranır. Ortaklık kavramı, birden fazla kişinin varlığını gerektirir. Bu sebeple tek kişili ortaklık kavramı, dilde mantıksal açıdan bir çelişki oluşturur⁹³. Türk hukuku, klasik ortaklık sözleşmesi doktrinini benimsediğinden tek ortaklı ortaklığın kurulmasına izin vermez. Tek ortaklı ortaklığa izin veren hukuk sistemlerinde de bu ortaklık şeklinin ortaklıklar hukuku ilkelerine aykırı olması eleştirilir. İlgili hukuk sistemlerinde, bu sorun “ortaklık” kavramına yeni bir tanım getirilerek çözülmeye çalışılır. Ortaklık kelimesinin uzun süredir geçirdiği evrim sonucunda “en az iki ortak” unsurunun bir zorunluluk olmadığının ve ortaklığın “ticareti, üretimi ve hizmet arzını örgütleyen kurumsal yapı” olduğunun kabul edilmesi, tek kişili ortaklığa yönelik bu eleştirileri ortadan kaldıracaktır⁹⁴.

Ortaklık sözleşmesinin tanımı karşısında tek kişili ortaklığın içerdiği çelişkiler nedeniyle, ortaklık kavramına yeni bir tanım getirilmediği takdirde, bu ortaklıkta ortaklık sözleşmesinin unsurlarından “ortak amaç” ve “affectio societatis”ten söz edilmesi mümkün olmayacaktır. Bu nedenlerle, tek kişili ortaklık, sakat bir ortaklık olacaktır.

⁹² Reşat ATABEK, “Tek Şahıslı Şirketler” *İstanbul Barosu Mecmuası*, C:XI, S.2, 1937, s. 54.

⁹³ ÇEVİK, *a.g.m.*, s. 51 vd.; ÇELİK, *a.g.m.*, s. 165.

⁹⁴ TEKİNALP, 2007, s. 592.

Ortaklıklar hukukunda, pay sahiplerini ve alacaklıları korumak için ihtiyaçlar doğrultusunda birçok kurum oluşturulmuştur. Tek ortaklı bir ortaklığın kurulmasına izin verildiği takdirde yönetim kurulu, genel kurul gibi ortaklık organlarının kimlerden ve nasıl oluşacağı, pay sahibinin haklarının neler olacağı ve ortaklık karşısında üçüncü kişilerin nasıl korunacağı çözüm bekleyen sorunlardır⁹⁵.

Tek kişili ortaklık, “herkes tüm borçlarından bütün servetiyle sorumludur” ilkesine aykırıdır. Ayrıca tek ortağın ticari mal varlığının, şahsi mal varlığından ayrılması yani mal ayrılığı ilkesinin gerçekleştirilmesi bu ortaklıkta oldukça güçtür. Tek kişili ortaklıkta ortak, ortaklık adına akdettiği sözleşmelerden alacaklılara karşı sadece ortaklık mal varlığı ile sorumlu olur. Tek kişili ortaklıkta, üçüncü şahıslar bir ortaklıkla işlem yaptıkları zannında iken bu sorumluluk esası nedeniyle fiilen sadece ortaklığın tek ortağı ile işlem yapmış olurlar⁹⁶.

Ayrıca, sınırlı sorumluluk ilkesinin sermaye ortaklıkları için oluşturulduğu ve bu ortaklıklara özgü bir kavram olduğu, tek başına ticari işletme işleten kişinin sınırlı sorumluluk ilkesinden yararlanmasının mümkün olmadığı da bu konudaki önemli eleştiriler arasındadır⁹⁷.

Tek kişili ortaklıkta, ortaklık paylarının tek ortağa ait olması nedeniyle alacaklılara ve piyasaya zarar verme olasılığı olan devir işlemleri gerçekleşebileceği gibi, bu ortaklıkta yönetim güvenliğini sağlamak da oldukça zordur. Tek pay sahibi, her zaman ortaklık mal varlığını kendisine veya menfaatinin olduğu başka kişilere devretme olanağına sahiptir. Bu yolla ortak, ortaklık mal varlığını kendisine ödünç verebilir veya ortaklığın faaliyet konusu dışında sözleşmeler akdedebilir. Ortak, kendisine ve istihdam ettiği personele fahiş ücretler tayin edebilir. Yine bu ortak, kişisel sorumluluğun yokluğunu fırsat bilerek ortaklık adına kendisiyle veya kendisi tarafından kontrol edilen yavru ortaklıklarla hukuki işlemler yaparak veya yapılan ticari işlemleri gizleyerek üçüncü kişilerin zarara uğramasına sebep olabilir. Bu sebeplerden dolayı, tek kişili

⁹⁵ ATABEK, 1937, s. 50.

⁹⁶ Yılmaz ALTUĞ, “ Tek Kişilik Şirket” **Özel İktisadi ve Ticari İlimler Dergisi**, S. 47, 1971, s. 20 vd; ATABEK, 1937, s. 51.

⁹⁷ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 165.

ortaklık, hileli işlemlerin yapılmasına açık bir kurum olup bu ortaklık türünde, hileli işlemin kanıtlanması oldukça zordur⁹⁸.

Tek kişili ortaklığın bağlı ortaklık yapısı için kullanılabilmesi mümkündür. Bağlı ortaklık yapısı içindeki ortaklıkların birbirleriyle ve ana ortaklıkla olan karmaşık ilişkileri, alacaklıların menfaatlerini zedeleyebilir⁹⁹.

Sonuç olarak, tek kişili ortaklık, bir kişi birliği olması gereken ortaklığın tek kişiden oluşması, tek ortağın birbirinden farklı statüye tabi iki ayrı mal varlığının bulunması ve karmaşık ilişkiler ağı oluşturup üçüncü kişilere zarar verme ihtimali nedeniyle eleştirilmektedir¹⁰⁰.

8. TEK KİŞİLİ ORTAKLIĞIN GEREKLİLİĞİ

Ortaklık kavramının tarihçesi incelendiğinde, ilk olarak kolektif ortaklığın sonra sırasıyla komandit, limited ve anonim ortaklığın oluşturulduğu görülür. Bu süreç bize, tacirlerin sorumluluklarını sınırlama amacı güttüklerini ispat eder.

Tek kişili ortaklığın oluşumuna izin verilmemesi halinde, iki tacirin birleşerek sorumluluklarını sınırlamalarına her zaman imkân tanınırken, bir tacirin başka bir kişinin yardımını olmaksızın sorumluluğunu üçüncü kişilere karşı sınırlamasına izin verilmemesi şeklinde bir durumla karşılaşılacak olması, hakkaniyet kavramı ile bağdaşmaz¹⁰¹.

Ortaklık kelimesinin birden çok ortağa gönderme yaptığı dogması ortaklıklar hukukundaki gelişmelerle aşılmıştır. Tek kişili ortaklığın kabulünde, ortaklık kavramı konusunda ortaya konulmuş olan böyle şekilci ve kısır bir gerekçeye önem verilmemelidir. Hukuki gelişmenin, bir hukuki kuruma onun kavram kapsamını aşan içerik kazandırmasına sıklıkla rastlanır. Kavram gerekçe gösterilerek, gelişme veya yeni

⁹⁸ LEVY, **a.g.e.**, s. 841.

⁹⁹ OKUTAN, **a.g.m.**, s. 608; EROĞLU, "Türk Hukukunda Tek Ortaklı Şirketler" **Legal Hukuk Dergisi**, S:64 (Nisan 2008), s. 1260.

¹⁰⁰ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 165.

¹⁰¹ ATABEK, 1937, s. 54.

içerik reddedilmemelidir. Aksi halde aşırı şekilcilik gelişmeye üstün tutulmuş olur; bu da toplumsal ve ekonomik ihtiyaçları yadsımak anlamını gelir¹⁰².

Üretim yapan bir anonim veya limited ortaklığın, yan sanayiden sağladığı yedek parça ihtiyacını kendi bünyesinde bağımsız bir ortaklık kurarak gerçekleştirmek istemesi halinde, bu ortaklığın yapay gerekçelerle başkaları ile ortak olmaya zorlanması veya saman adam kullanımına sevk edilmesi, sağlıklı bir hukuk anlayışı olarak kabul edilemez¹⁰³.

Saman adamlar kullanmak suretiyle kurulan ortaklıklar şeklen anonim veya limited ortaklık tipinde olmasına rağmen ortada ne ortak ne de ortaklık ilişkisi vardır. Saman adam kullanılarak oluşturulan tek kişili ortaklığın bir ülke uygulamasında var olması, o ülkede sorumluluğu sınırlandırılmış ticari işletmelerin hukuken kabul edilmesindeki zorunluluğa işaret eder¹⁰⁴. Yine dernek, vakıf, üniversite gibi kuruluşlar amaçlarını gerçekleştirmek için bir ortaklık kurarlarken çoğu kez başka bir ortağa ihtiyaç duyarlar. Fakat bu kurumların başkaları ile ortak olmaları ve elde ettikleri kazancı ortakları ile paylaşmaları hukuki statüleri ile bağdaşmaz¹⁰⁵.

Ticari işletme yapısı, bir örgütlenme biçimi olarak günün ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır¹⁰⁶. Gerçek kişi tacirin yatırımların risklerini, şahsi mal varlığından ayırma ve sınırlama isteği, ancak tek kişili ortaklık kurularak karşılanır. Gerçek kişi tacir, ölümünden sonra işletmenin devamını arzu etmesi halinde, tüzel kişilik oluşturmalıdır¹⁰⁷. Tek kişili ortaklık, başarılı bir işletmenin miras paylaşımı nedeniyle dağılmasına da engel olur. Örneğin, beş çocuğu olan bir işletme sahibinin, işletmesini tek kişili anonim ortaklığa dönüştürmesi halinde, mirasçılar, anonim ortaklık ortağının vefatından sonra, tek kişili ortaklığı çok ortaklı anonim ortaklığa dönüştürebilir, böylece miras paylaşımı ile işletmenin yok olması engelleyebilirler¹⁰⁸. Yine, miras yolu ile

¹⁰² TEKİNALP, 2007, s. 589 vd.

¹⁰³ Aym, s. 595.

¹⁰⁴ ÇEVİK, a.g.m., s. 51.

¹⁰⁵ TEKİNALP, 2007, s. 595.

¹⁰⁶ OKUTAN, a.g.m., s. 588.

¹⁰⁷ ALTUĞ, a.g.m., s. 20 vd.

¹⁰⁸ İsviçre'de tek kişili anonim ortaklığın miras paylaşımında yararlı olabileceğine ilişkin şu örnek verilmektedir. Tek kişi işletmesine sahip ve yetişkin bir oğlu bulunan fakat eşi ve diğer mirasçıları bu

intikal eden tek kişi işletmesinin devrinde bazı sorunlarla karşılaşılabilir. Tek kişili ortaklık, bu işletmenin aktif ve pasiflerinin devrinde hukuki sorunların doğmasını önler¹⁰⁹.

Ortaklıklar hukuku alanında sınırlı sayı ilkesinin uygulandığı ülkelerde, ortak sayısının bire düşmesinin ortaklığın feshi veya infisahı sebebi olarak düzenlendiği, dolayısıyla fiili tek kişili ortaklığın tasvip görmediği gözlenir. Ticari yaşamdaki uygulamalar göz önüne alındığında, özellikle saman adamlar yoluyla kanuna karşı hile ile fiili bir durum yaratılması adalet kavramına aykırıdır. Bu nedenlerle, tek kişili ortaklığın yeni bir hukuki kurum olarak kabulü zorunludur¹¹⁰.

9. TEK KİŞİLİ ORTAKLIĞIN TERCİH EDİLMESİNİN SEBEPLERİ

Tek kişili ortaklık kavramının doğuşunda, tek kişi işletmelerinde işletme sahibinin mal varlığı ile işletmenin mal varlığını ayırarak işletme sahibini sınırlı sorumlu hale getirme amacı ön plana çıkar. Tek kişili ortaklık oluşturularak elde edilen tüzel kişilik sayesinde, bankalar nezdinde itibar kazanılarak, kredi bulma ve kullanma işlemleri kolaylaşır. Bu ortaklık yapısı, tek kişi işletmesi ile kıyaslandığında; tek kişili ortaklığın, ortağın ortaklığa kişisel olarak ortaklığa kefil olmasına daha fazla imkân tanıdığı görülür. Ayrıca, tek kişili ortaklık, tüzel kişilerin sahip olduğu vergi avantajlarından yararlanır¹¹¹. Tek kişi işletmesinin, tek kişili anonim ortaklık şekline

konuda ehil olmayan bir işletme sahibinin ölümünde, bu işletme tek kişili anonim ortaklığa dönüşerek yetişkin mirasçı; ortaklığın tek pay sahibi olur, diğer mirasçılara nakit karşılığı intifa senedi verilebilir. TEKİNALP, 2007, s. 596 vd.; POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 266.; Fransız hukukunda, tek ortağın ölümü halinde, ortaklık malları gerçek kişi tacirin ölümündeki paylaştırmaya göre çok daha kolay yapılır. Tek kişili ortaklıkta mirasçılar, kalan ortaklarla ortaklığa devam etme veya paylarını talep etme şeklinde tercihte bulunmaya zorlanmaz. ÇEVİK, **a.g.m.**, s. 42.

¹⁰⁹ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 266.

¹¹⁰ Ticaret hukukunda, örf ve adet hukuku geniş yer bulur. Bu nedenle, tek kişili ortaklık her ne kadar kanuna aykırı bir kurum ise de, bu ortaklığın örf ve âdetin eseri olduğu kabul edilerek, örf ve adet hukuku haline getirilip, içtihatlar yardımıyla bu ortaklık türüne yer verilmelidir. ATABEK, 1937, s. 51; Reşat ATABEK, "Tek Ortaklı Şirket" **BATİDER**, C:XIV, S. 1, 1987, s. 25

¹¹¹ TTK yönünden tek kişi işletmeleri, tacir kabul edilir (TTK md. 14/1). Tek kişi işletmeleri dolayısıyla tacirin kişisel kazancı, bilanço esasına veya işletme esasına göre tespit edilir. Türk hukukunda, adi, kolektif ve adi komandit ortaklık ortakları, gelir vergisine tabidir. Kolektif ve adi komandit ortaklıklar, bilanço esasına göre defter tutarken adi ortaklık ortakları, basit usulde gelir vergisine tabi olabileceği gibi ikinci sınıf tüccar olarak işletme hesabı defteri veya birinci sınıf tüccar olarak bilanço esasına göre de defter tutabilirler. N. Semih ÖZ, **Gelir Vergisinde Vergiyi Doğuran Olay, Elde Etme** (Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları, 2006), s. 81 vd.; Vergi avantajı açısından ortaklıklar incelenip Gelir ve Kurumlar Vergisi oranları dikkate alındığında az gelir elde edildiğinde (Gelir vergisi tarifesi %15, 20, 27, 35

dönüşmesi ile tahvil çıkarması veya tek pay sahipli anonim ortaklık olarak kurulduktan sonra halka açık anonim ortaklığa dönüşmesi mümkündür¹¹². Bir çok hukuk sisteminde gerçek ve tüzel kişilerin tek kişili ortaklığın ortağı olması mümkün olduğundan bu ortaklık, bağlı ortaklık yapılarının oluşturulmasında hukuki araç olarak kullanılabilir¹¹³. Tek kişili ortaklık ortağa, işletme üzerinde daha iyi ekonomik ve iktisadi kontrol gibi yararlar da sağlar¹¹⁴. Ayrıca, tek kişi işletmelerin tüzel kişiliğinin olmaması nedeniyle devir ve intikaldeki güçlüklerin, tek kişili ortaklıkta ortadan kalkması da bu ortaklığın, ortağa sağladığı imkânlardandır¹¹⁵. Bu sebepler, çok ortaklı ortaklıklar karşısında tek kişili ortaklığın uygulamada tercih edilmesinin nedenlerini oluşturur. Tek kişilik ortaklıklar, gerekli yasal düzenlemelerin yapılması durumunda, yatırımların artmasına ve ekonomik gelişime de katkıda bulunurlar¹¹⁶.

şeklinde arttığından) şahıs ortaklıklarının daha avantajlı olduğu görülür. İndirilecek giderler açısından ise, sermaye ortaklıkları daha fazla imkâna sahiptir. Ayrıca, sermaye ortaklıklarının gerçek kişi ortaklarına dağıttığı kâr payının yüzde ellisi, gelir vergisinden istisna edilir. Bu durum, sermaye ortaklığı ortaklarına önemli avantajlar sağlar (GVK md. 22). Yine anonim ortaklık ortaklarının, ellerindeki hisse senetlerini elde ettikten iki yıl sonra elden çıkarılmasından sağladıkları kazançların vergilendirilmemesi de önemli bir vergi avantajı olarak kabul edilir. Aykut HEREKMAN ve Diğerleri. **Vergi Uygulamaları** (Eskişehir: TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1750, 2007), s.163 vd.

¹¹² TEKİNALP, 2007, s. 596.

¹¹³ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 177; OKUTAN, **a.g.m.**, 608; EROĞLU, **a.g.m.**, s. 1259.

¹¹⁴ ATABEK, 1987, s. 25; TEKİL, 1996, s. 21.

¹¹⁵ OKUTAN, **a.g.m.**, 588.

¹¹⁶ EROĞLU, **a.g.m.**, s. 1259.

İKİNCİ BÖLÜM

TEK KİŞİLİ ORTAKLIKLARA İLİŞKİN BAZI HUKUKİ DÜZENLEMELER VE SORUNLAR

1. GENEL OLARAK

Gelenekler, yasal kurumlar üzerinde oldukça etkilidir. Şöyle ki, yeni hukuki kavramların oluşturulmasına engel olmalarına rağmen gelenekler, mevcut düzenlemelerin uygulanmasında iyi sonuçlar elde edilmesini sağlarlar. Geçmişten günümüze gelen kurumların işleyişinde bir takım sorunlar çıktığında bile yeni kurumlar oluşturmaktansa bunlar üzerinde değişiklik yapılmasına çalışılır. Bu yaklaşım, ticari işletmeye katılımı kolaylaştıran sınırlı sorumluluk ilkesinin kabulünde de görülür. Sermaye ortaklıkları, ortağın başlangıçta ödemeyi taahhüt ettiği sermaye dışında, ortağın şahsi mal varlığının ortaklık borçlarından sorumlu tutulmamasını sağlamıştır. İki ortaklı ortaklıklarda oldukça doğal olarak algılanan sınırlı sorumluluk ilkesinin ortaklığın tek ortağının olması durumunda kabul edilmesinde ise zorluklarla karşılaşmıştır¹¹⁷.

Birkaç kişinin bir araya gelerek anonim ve limited ortaklık kurup, sorumluluklarını sınırlayarak faaliyette bulunmalarının mümkün hale gelmesinden sonra bazı hukukçular, daha az vergi ödemek, bankalar nezdine itibar kazanmak gibi sebeplerle bir kişinin sorumluluğunun sınırlanarak tek başına ortaklık kurması fikrini savunmaya başladılar¹¹⁸. Bu dönemde, Lichtenstein, 1926 tarihli Ticaret Kanunu ile “sınırlı sorumlu tek kişi işletmesi”ni (one-man firm with limited liability) bağımsız hukuki müessese olarak düzenleyen ilk ülkedir¹¹⁹.

Ortaklıklarda ortaklık paylarının kuruluşun sonra bir kişinin elinde toplanması halinde ortaklığın tek kişili ortaklığa dönüşebileceğini daha önce belirtmiştik. Yirminci yüzyılın ortalarında hukuk sistemlerinin bu konudaki yaklaşımlarının üçe ayrıldığı

¹¹⁷ Mario ROTONDI, “Limited Liability of The Individual Trader: One-Man Company or Commercial Foundation” **48 Tul. L. Rev.**, 1973-1974, s. 989.

¹¹⁸ ATABEK, 1987, s. 24 vd.

¹¹⁹ Code of Commerce arts. 539-51, 834, 896, 896a (1926). ROTONDI, **a.g.m.**, s. 991; TEKİL, 1996, s. 25.

görülür¹²⁰. Bunlardan ilki, payların tek elde toplanması halinde ortaklığın bağımsız hukuki varlık olarak devam etmesini yasal düzenlemeler ve içtihatlar yoluyla düzenleyen sistemler (Örn. ABD, Almanya, Japonya¹²¹, Avusturya), diğeri ortaklık paylarının tek kişinin elinde toplanmasını ortaklığın feshi ve tüzel kişiliğin sona erme sebebi kabul eden sistemler (Örn. Türkiye, Fransa, Belçika, Arjantin, Kanada) üçüncüsü ise hisselerin tek kişinin elinde toplanmasını ortaklığın derhal sona erme sebebi olarak kabul etmeyip belirli bir süre sonunda ortaklığın ortadan kalkacağını öngören sistemlerdir (Örn. İngiltere, İtalya)¹²². Günümüzde ise, birçok hukuk sistemi “tek kişili ortaklık” kavramını kabul etmiş ve buna ilişkin düzenlemelere yer vermiştir.

2. BAZI HUKUK SİSTEMLERİNDE TEK KİŞİLİ ORTAKLIK

Hukuk sistemlerinde tek kişili ortaklık kavramının gelişimi oldukça zaman almıştır. Tek kişili ortaklık kavramının son yüzyılda nasıl geliştiği önem arz etmektedir. Bu bağlamda, ABD hukukuna genel olarak değinilecek, Avrupa hukuk sistemleri ise Türk hukuk sistemine yakın olmaları ve Avrupa Birliğine uyum sürecine örnek teşkil etmeleri nedeniyle daha ayrıntılı incelenecektir.

2.1. ABD Hukuku

20. yüzyılın başında ortaklık tüzel kişiliğinin üç veya daha fazla kişiden oluşması şartı, ABD’de bütün eyalet kanunlarında yer almaktaydı. Ayrıca, kanunda belirlenen sayıdan daha az sayıda pay sahibinin, ortaklık kuramayacağı kabul edilmekteydi¹²³. Fakat bununla birlikte, hemen her eyalette fiili tek kişili ortaklıklar bulunmaktaydı.

ABD hukukunda “corporation”¹²⁴ kurmak için üç kişinin sorumluluklarını sınırlandırarak tüzel kişilik kazanmalarına izin verilmesine rağmen bir veya iki kişinin

¹²⁰ Bu dönemde birçok hukuki düzenlemede, devlet veya diğeri bir kamu kurumu tarafından kanunla kurulan tek kişili anonim ortaklıklara yer verilmekteydi. ALTUĞ, **a.g.m.**, s. 18.

¹²¹ Bu dönemde Japon hukuku, ortak sayısı bire düşen anonim ortaklığın devam etmesine izin verirken, limited ortaklık için bu durumu sona serme sebebi olarak kabul etmekteydi. **Aynı**, s. 18.

¹²² **Aynı**, s. 19.

¹²³ General Statutes, Ch. 55.; E. R. LATTY, “A Conceptualistic Tangle And The One or Two Man Corporation”, **34 N.C. L. Rev.**, 1956, s. 476 vd.

¹²⁴ ABD hukukunda, 1929 yılında “Uniform Business Corporation Act” tasarısı hazırlandı. Eyaletler, tasarımı bazı değişikliklerle kabul ettiler. Bu kanuna göre corporation’lar, tüzel kişiliğe sahip ortaklıklardı. O dönemde, corporation’ın kurucu sayısı eyaletlere göre üç ile beş arasında değişmekteydi. En fazla ortak sayısı konusunda ise sınırlama bulunmamaktaydı. Corporation’lar, Türk hukukundaki anonim ortaklıklara benzemektedir. Oğuz İMREGÜN, **Amerikan Ortaklıklar Hukukunun Ana Hatları** (İstanbul: Kutulmuş Matbaası, 1968), s. 35 vd.

böyle bir hakka sahip olmamasında kamu yararının bulunup bulunmadığı hususu tartışmalara sebep olmuştur. Ortaklıkların kuruluşu sırasında yer alan asgarî ortak sayısının bir özellik arz edip etmediği konusu da uzunca süre tartışmaların merkezinde yer almıştır. Ortaklık paylarının üç kişi tarafından paylaşılması ile tamamının bir kişiye ait olmasının alacaklılara olan etkisi veya sınırlı sorumluluk açısından soruna bakıldığında, mevcut kanunların bu konuda katı olmadığı görülmüştür. 1949 yılında North Carolina’da yapılan düzenleme ile yönetim kurulu üyelerinin pay sahibi olmaları gerektiği şeklindeki dogmanın yıkılarak, kanun metninden çıkarılması ortaklıklar hukukundaki başka dogmalarında yıkılabileceği düşüncesinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla, üçten daha az sayıda pay sahibinin ortaklık kurmasının da yasal olarak düzenlenmesinin mümkün olabileceği kabul edilmiştir. North Carolina’dakine benzer hukuki düzenleme, zamanla diğer eyaletlerde de yaygınlaşmıştır. Fakat bu dönemde hiçbir eyalette tek kişili ortaklık kurulması konusunda yasal düzenleme yapılmamıştır¹²⁵.

1960’larda Kentucky, Michigan ve Wisconsin tek ortağa (single incorporator) izin verirken, 1969 tarihli Model Business Corporation Act’in¹²⁶, ortaklıklar hukukunu geleneksel yapıdan uzaklaştıran hükümler içermesi ile aynı yıl yirmi yedi eyalet, bu kanunda yer alan hükümleri benimseyerek tek kişili ortaklığa izin vermiştir¹²⁷. Bu eğilim, 1982’de altı yargı çevresi dışında bütün eyaletlerde kabul edilmiştir. Amerikan hukukunda, kurucuların pay sahiplerine ihtiyaç duymaması ve pay sahiplerinin sermaye taahhütlerini yerine getirmeden ortaklık tüzel kişiliğinin kazanılması, ortaklıkların kuruluş aşamasını önemsizleştirmiştir. Bu sebeple, 1990 yılında Arizona (General

¹²⁵ LATTY, **a.g.m.**, s. 476 vd. ; ABD hukukunda, asgarî ortak sayısının aşağı düşmesi halinde fiili pay sahiplerinin varlığından bahsedilmekteydi. Bu durumda, ortaklık mevcuttu. Fakat Devlet Başsavcısı, ortaklığın infisahını veya uygun bir süre içinde durumun düzeltilmesini isteyebilirdi. TEKİL, 1996, s. 24.

¹²⁶ Büyük ölçüde İllinoi eyaletinin ortaklıklar hukuku konusundaki düzenlemelerine dayanan Model Business Corporation Act, American Bar Association's Committee tarafından hazırlandı. Bu tasarının eyaletlerce kabul edilmesine kadar herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktaydı. 1950’de oluşturulan bu kanun, II. Dünya Savaşı’ndan sonra ortaklıkların eyaletlerdeki tanımlarındaki farklılıkları birleştirmek için kabul edildi. Düzenlemenin kabulünden önce, değişik ve net olmayan hükümler nedeniyle girişimciler, ortaklığın borçlarından adil olmayan şekilde sorumlu tutulmaktaydı. ABD’de bazı eyaletlerin ortaklıklar hukuku hala Model Business Corporation Act’in 1969 yılında yapılan değişikliklerine dayanmaktadır. Eyaletlerin büyük çoğunluğu ise, 1984 değişikliklerine göre ortaklıklar hukukunu düzenlemişlerdir. Model Business Corporation Act; http://en.wikipedia.org/wiki/Model_Business_Corporation_Act (14.2.2008).

¹²⁷ Bir veya birden fazla yerli ve yabancı gerçek veya tüzel kişinin corporation’larda kurucu ortak olabileceği öngörülmüştür (MBCA § 53)

Corporation Law, Section 16-10-48) ve Utah (Business Corporation Act, Section 10-053)¹²⁸ dışındaki eyaletlerde ortaklıkların kuruluşunda asgarî ortak sayısı aranmamıştır¹²⁹.

Tek kişili ortaklığın, Limited Liability Company¹³⁰ şeklinde kurulmasına ilişkin düzenlemeler, bugün neredeyse bütün eyaletlerde mevcuttur. Tek kişili limited ortaklık, sahiplerine bazı vergi avantajları sağladığından ABD’de tercih edilmektedir. Bu ortaklıkların, kuruluş ve tescili çok ortaklı limited ortaklıklara benzemektedir. Tek ortağın kendi mal varlığı ile ortaklık mal varlığını ayırmak için basiretli davranması gerektiği belirtilmektedir¹³¹.

2.2. İsviçre Hukuku

İsviçre hukukunda, yirminci yüzyıl başlarında, ortak sayısının kuruluşun sonra bire düşmesi yoluyla meydana gelen tek kişili ortaklığa karşı hoş görülme bir yaklaşım benimsenmiştir. 1919 yılında İsviçre Federal Mahkemesi’nin, ortaklık paylarının bir kişinin elinde toplanmasının o ortaklığın mutlak olarak feshine neden olmayacağına, bu konuda hâkimin takdir hakkının olduğuna karar verilmesiyle, İsviçre hukuku dolaylı da

¹²⁸ Günümüzde Utah ve Arizona’da da, corporation’ların bir veya daha fazla ortak tarafından kurulabileceği kabul edilmiştir. Utah Revised Corporation Act, 16-10a-201 ; http://le.utah.gov/~code/TITLE16/16_10a.htm, Arizona Revised Statutes Act, 10-142 ; <http://www.azleg.gov/ArizonaRevisedStatutes.asp?Title=10> (18.6.2008).

¹²⁹ Richard M. BUXBAUM, “Commercial Law-Single Shareholder Company”, **38 Am. J. Comp. L. Supp.**, 1990, s. 251 vd; Corporation’larda durum böyleyken Türk hukukunda kollektif ortaklığın karşılığını oluşturan “partnership”ler (Bu ortaklığın tüzel kişiliği olmayıp, ortaklar ortaklık borçlarından sınırsız sorumludur. Ayrıca bu ortaklıkta ortaklık sözleşmesinin yazılı olarak yapılmasına gerek yoktur) iki veya daha fazla kurucu ortağın emek ve sermayelerini bir araya getirmeleri ile oluşmaktadır. Türk hukukunda adi komandit ortaklığa karşılık gelen Limited Partnership’te ise, sınırlı ve sınırsız sorumlu olmak üzere en az iki gerçek veya tüzel kişi ortağa ihtiyaç vardır. TWOMEY/JENNINGS/FOX, **Anderson’s Business Law and The Legal Environment** (Eighth Edition, ABD: R.R. Donnelley & Sons Company, 2002), 815 vd; Corporation ve partnership konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. İMREGÜN, **a.g.e.**, s. 7 vd.

¹³⁰ Bu ortaklık türü 1990 yılından önce sadece iki eyalet kanununda düzenlenmişti. Ne “corporation”, ne de “partnership” olan “limited liability company”, her iki ortaklığın özelliklerinden de yararlanır. Fakat bu ortaklık “corporation” gibi karmaşık prosedürlere tabi değildir. Limited liability company, corporation’lar gibi sınırlı sorumlu ortaklık türü olmasına rağmen, hisse senedi ihraç edemez. Bu ortaklığın pay sahipleri, “ortak” olarak değil “üye” olarak nitelendirilir ve ortaklığa koydukları sermaye ile sorumludur. MANN/ ROBERTS, **Smiths and Roberson’s Business Law**, (Twelfth Edition, ABD: West Legal Studies in Company, 2003), s. 595 vd; TWOMEY/JENNINGS/FOX, **a.g.e.**, 816 vd.

¹³¹ Alison COLE, “Single Member Limited Liability Company” <http://ezinearticles.com/?Single-Member-Limited-Liability-Company&id=138995> (10.10.2007).

olsa tek kişili ortaklığa izin vermiştir¹³². 1937 yılında yapılan kanun değişikliğinde ise, tek kişili ortaklıkların geçici bir durum olduğu, tek kişili ortaklığın kurulmasına izin verilmesinin ortaklıklar hukuku sistemini bozacağı ve sınırlı sorumlu tek kişi işletmesinin ise kötüye kullanmalara zemin hazırlayacağı düşüncesi hâkim olmuştur¹³³. 1970’li yıllarda İsviçre Federal Mahkemesi, tek kişili anonim ortaklıkta, işletme üzerinde büyük tasarruf gücüne sahip pay sahibinin çıkarları ile ortaklığın çıkarlarının ayırt edilemeyecek derecede paralellik gösterdiğini belirlemiştir. Mahkeme, bu yapıyı, ortaklık ve ortağın ekonomik olarak özdeş kabul edildiği ortaklık olarak tanımlamış; ayrıca, bu ortaklıkta önemli unsurun; tek kişinin hakimiyeti, olduğunu belirtmiştir¹³⁴.

İsviçre, Avrupa Birliği’ne üye olmadığı halde, 12. Yönerge’ye uygun şekilde 16 Aralık 2005 tarihinde ortaklıklar reformunu¹³⁵ gerçekleştirmiştir. Söz konusu reform, 1 Ocak 2008 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, kanun hükümlerine göre anonim (BK md. 625) ve limited ortaklıklar bir veya daha fazla geçek veya tüzel kişi veya başkaca ticaret ortaklıkları tarafından kurulabilir (BK md. 772, 775)¹³⁶. Reform ile tek kişili anonim ortaklıkların iktisadi amaç gütmeleri zorunlu kılınırken, tek kişili limited ortaklıklar için böyle bir zorunluluk getirilmemiştir¹³⁷. İsviçre hukukunda söz konusu kanun yürürlüğe girinceye kadar, limited ortaklıkların kuruluşunda aranan ortak sayısı en az iki iken, anonim ortaklıkların¹³⁸ kuruluşunda bu sayı en az üçtür¹³⁹.

¹³² “Tek aktifi bir arsa olan bir gayrimenkul ortaklığının hisselerinin tamamının kanuna karşı hile teşkil edecek şekilde devri, gayrimenkul satımı değil, geçerli bir menkul satımıdır. Vergi, medeni hukuk dışı bir sorundur. Ortaklık hisselerinin tamamının bir şahsın elinde toplanması o ortaklığın feshine yol açmaz” 15.01.1919 İsviçre Federal Mahkemesi Kararı, BGE 38-BGE 47 II. TEKİNALP, 2007, s. 583.

¹³³ Aynı, s. 583 vd.

¹³⁴ BGE 71 II 272, 274; 81 II 455,459. YANLI, a.g.e., s. 135 dpn.

¹³⁵ Ziff. I 3 des BG vom 16. Dez. 2005 (GmbH-Recht sowie Anpassungenim Aktien-, Genossenschafts-, Handelsregister- und Firmenrecht) (<http://www.admin.ch/ch/d/sr/2/220.de.pdf>) (19.6.2008).

¹³⁶ TEKİNALP, 2007, s. 580 vd.

¹³⁷ Helke DRENCKHAN, “Die Schweizer GmbH-Reform 2007” **GmbHR** 22/2006, s. 1192.

¹³⁸ 2005 yılında kabul edilen değişiklikten önce İsviçre Borçlar Kanunu’nun 625. maddesi; anonim ortaklığın kurulması için ortaklıkta, üç veya daha fazla pay sahibi olmasını öngörmekteydi. Ortak sayısının asgari sayının altına düşmesi halinde, pay sahiplerinin veya alacaklıların talebi üzerine hâkim, pay sahiplerinin eksikliği tamamlamaları için süre vermekte, eksiklik tamamlanmadığı takdirde ortaklığın feshine karar vermekteydi. Bu süre zarfında hâkim, talep üzerine, gereken tedbirleri alabilirdi. Benzer düzenlemeye limited ortaklıklarda da yer verilmişti (BK md. 775). Swiss-American Chamber Of Commerce “**Swiss Code Of Obligation Volume II Company Law Articles 552-994**” (Zurich: Swiss-American Chamber Of Commerce, 2005) http://www.cfoinstitute.ch/library/pdf/10027_2004_E_070090_eng.pdf (19.6.2008).

¹³⁹ Thomas WACHER, “Wettbewerb des GmbH-Rechts in Europa” **GmbHR und Schau**, 2005/12, s. 722.

Yeni düzenleme gereğince, limited ortaklıklarda ortaklıkların sorumlu oldukları sermaye payını kuruluş sırasında tamamen ödemeleri gerekmektedir. Böylece ortakların sermayenin ödenmemesinden kaynaklanan sorumlulukları ortadan kaldırılmıştır. Anonim ortaklıklarda ise sermayenin yarısının kuruluş sırasında getirilmesi öngörülmüştür (BK md. 632)¹⁴⁰.

Limited ortaklığa dışarıdan müdür atanmadığı takdirde ortakların, kanun gereği müdür sıfatına sahip oldukları kabul edilmiştir (BK md. 809). Anonim ortaklıklarda ise tüm ortakların kendiliğinden yönetim kurulu üyesi sıfatını taşımasının ortaklık sözleşmesi ile kararlaştırılmayacağı belirtilmiştir. Yine limited ortaklıklarda müdürlerin sadakat ve özen yükümlülükleri ile rekabet yasağı açık şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca müdürlerin her birinin ortaklığı ayrı ayrı temsil etme yetkisine sahip olduğu kabul edilmiştir (BK md. 814/I)¹⁴¹.

2.3. Avrupa Birliği Hukuku

Avrupa Birliği'nde de tek kişili ortaklık kavramının kabulünde bazı sorunlar yaşanmıştır. Sorunların bertaraf edilmesinde özellikle “bir işletmeyi tek başına işleten kimse işletme borçlarından sınırsız sorumlu olmalıdır” düşüncesinin kuramsal bir zorunluluk olmadığı, sadece alacaklıları korumak amacıyla oluşturulmuş bir doktrin olduğunun kabul edilmesi etkili olmuştur. “Ortaklık” kavramının birden çok ortağı çağrıştırdığına ilişkin şekilciliğin aşılması ve “perdenin kaldırılması” teorisindeki gelişmeler, kurumun yaygınlaşmasına önemli katkılarda bulunmuşlardır¹⁴².

Tek kişili ortaklığın, Avrupa Birliği'ne üye devletlerde uyumlaştırılması sırasında üçüncü kişileri koruma amaçlı sıkı sınırlamalar öngörülmüştür. Bu sınırlamaların zaman içerisinde gevşetilmesi ve tek kişili ortaklıkları, çok ortaklıklı ortaklıklara paralel düzenleme eğilimi nedeniyle tek kişili ortaklık kurumu günümüzde, ortaklıkların rekabetinde önemli rol oynamaya başlamıştır¹⁴³.

¹⁴⁰ Ertan DEMİRKAPI/ A. Haydar YILDIRIM, “İsviçre Borçlar Kanunu’nda Limited Ortaklıklar Hukuku Alanında Yapılan Yeni Düzenleme” **BATİDER**, C:XXIV, S. 3, 2008, s. 444 vd.

¹⁴¹ **Aynı**, s. 451 vd.

¹⁴² TEKİNALP, 2007, s. 589 vd.

¹⁴³ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 164.

2.3.1. On İkinci Yönerge'nin Amacı

Avrupa Toplulukları Komisyonu tarafından hazırlanan “Twelfth Council Company Law Directive on Single Member Private Limited Liability Companies”¹⁴⁴ (Tek Kişili Limited Ortaklıklar Hakkında 12. Ortaklıklar Hukuku Yönergesi) Avrupa Konseyi’nce, “tek kişili limited ortaklığı” Avrupa Topluluğu’na tanıtmak amacıyla kabul edilmiştir¹⁴⁵. 12. Yönerge’nin temel hedefi, tek başına faaliyet gösteren girişimcilerin sorumluluğunun bütün üye devletlerde aynı şekilde sınırlandırılması için yasal bir aracın sağlanması ve tek kişili limited ortaklığın kabulünün bütün üye devletlerde teminat altına alınmasıdır¹⁴⁶. Ayrıca Yönerge’nin bir diğer amacı, farklı milli sistemler için uygun bir ortaklık modelinin oluşturulmasının yanı sıra Avrupa ortaklığı¹⁴⁷ amacının gerçekleştirilmesidir.

Komisyon raporunda, tek kişili ortaklık için; “Bireysel girişimciliği destekleyen yapıya sahip bu ortaklık, iç pazardaki gelişimin en iyi örneğini temsil etmektedir” ifadesine yer verilir. Komisyon’a göre, Avrupa Birliği’ndeki işletmelerin yüzde doksan ikisi, on kişiden az işçi istihdam ettiğinden, büyük işletmelerden çok, küçük işletmeler istihdama katkıda bulunur. Tek kişili ortaklık, genellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerde görülür¹⁴⁸. Tek kişili ortaklıkların desteklenmesi, küçük ve orta ölçekli işletmelerin kurulmasını ve devam ettirilmesini kolaylaştırır¹⁴⁹. İşletme sahiplerinin sorumluluğunun ikinci bir şahsın himayesine gerek olmadan, belirli bir faaliyete tahsis edilen mal varlığı ile sınırlanması, ortak sayısından bağımsız olarak ortaklık kurulmasına hukuki çerçeve yaratır¹⁵⁰.

¹⁴⁴ Twelfth Council Company Law Directive 89/667/EEC of 21 December 1989 on Single Member Private Limited-Liability Companies, Official Journal (OJ) L 395. 30.12.1989, p. 0040-0042; Twelfth Council Company Law Directive 89/667/EEC of 21 December 1989 on Single Member Private Limited-Liability Companies (Web)(7.12.2007).

¹⁴⁵ 12. Yönerge, Avrupa Konseyince kabul edilen küçük ve ortak ölçekli işletmelerin teşvikine yönelik bir hareket programının uzantısıdır. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 587; ÇELİK, **a.g.m.**, s. 181.

¹⁴⁶ Şükrü YILDIZ, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Şirketler Hukuku** (İstanbul: Arkan Yayınevi, 2007), s. 68; 12. Yönerge’nin içerdiği 9 temel hüküm benzer ortaklık modeli olmayan hukuk sistemlerinde devrimin habercisi olmuştur. PASA, **a.g.e.**, s. 356.

¹⁴⁷ Avrupa ortaklığı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. s. 42.

¹⁴⁸ JOCİĆ, **a.g.m.**, s. 211; ÇELİK, **a.g.m.**, s. 182.

¹⁴⁹ 12. Yönerge’nin en önemli amacı, küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesidir. EROĞLU, **a.g.e.**, 1256; Avrupa Birliği’nde bu tür bir politika izlenmesinin nedeni, üye ülkelerde ortaklık statüsüne sahip ve işsizliğin azaltılmasına büyük ölçüde katkıda bulunacak kişisel girişimleri teşvik etmektir. Neval OKAN, “Avrupa Birliğinde Birleşik Krallık, İrlanda, Belçika ve İspanya Hukuklarında Tek Üyeli Özel Limited Ortaklıklar (Single-Member Private Limited Companies)” **Kemal Oğuzman’a Armağan** (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, 2002), s. 516.

¹⁵⁰ ÖCAL, 1989, s. 244.

Tek kişili ortaklığın ikinci amacı, Roma Antlaşması'nın 43. maddesinde düzenlenen ortaklık kurma özgürlüğünü sağlamak ve garanti etmektir. 12. Yönerge, üye devlet hukukları arasındaki farklılıkları gidererek, diğer ortaklık tipleri karşısında tek kişili ortaklığın rekabet açısından avantajlarının altını çizer¹⁵¹.

Diğer bir amaç ise, ekonomik gücün en iyi şekilde kullanılmasıdır. Bu doğrultuda 12.Yönerge, tek kişi işletmesinde sorumluluğun sınırlanmasına izin verir. Fakat bu izin, hile amacıyla kullanılmamalıdır: “Sınırlı sorumluluk, işletme sahiplerine sağlanmış bir kalkan olup kılıç değildir”. Ortaklığın ve tek ortağın mal varlıklarının ayrılması yoluyla tek ortağın kurduğu diğer tek kişili ortaklıkların ve alacaklıların da korunması sağlanır¹⁵².

2.3.2. On İkinci Yönerge'nin Öngördüğü Modeller

Tek ortakla kurulan ortaklık yapısının gerçekleştirilmesi için Avrupa Birliği mevzuatında iki referans model mevcuttur: İlki istisnai hallerde gerçek kişi tacirin sorumluluğunun sınırlandırıldığı “sınırlı sorumlu tek kişi işletmesi”¹⁵³ modeli, ikincisi ise kuruluştan itibaren çok ortaklı ortaklığın oluşturulmadığı model olarak, tek kişili ortaklıktır¹⁵⁴. Birlik üyesi kanun koyucular, genel olarak ikinci modeli kabul

¹⁵¹ JOCIĆ, **a.g.m.**, s. 210 vd.; ÇELİK, **a.g.m.**, s. 182.

¹⁵² 12. Yönerge, tek kişili ortaklık açısından tüm üye devletlerde belirli bir standart sağlamasını amaçlamıştır. On beş yıldan fazla süren uygulamadan sonra denilebilir ki; 12. Yönerge'nin öngördüğü ihtiyari hükümler ve üye devletlere tanınan geniş takdir yetkisi, yeknesak uygulamayı engellediğinden, tek kişili ortaklığa ilişkin beklentiler karşılanamamıştır. JOCIĆ, **a.g.m.**, s. 212.

¹⁵³ 12. Yönerge'de “sorumluluğu sınırlandırılmış ticari işletme” modeli de seçenekler arasında yer almıştır. Böylece en az iki yüzyıl boyunca ortaklıklar hukukunun tartışılmaz “hâkimiyet ile sorumluluk el ile yürür” formülü sarsılmıştır. Doktrine hâkim olan “işletmeyi tek başına işleten kişi, işletmenin borçlarından kişisel ve sınırsız olarak sorumlu olmalıdır” düşüncesinin kuramsal bir zorunluluk olmadığı bunun alacaklıları korumak için oluşturulmuş bir dogma olduğu kabul edilmiştir. TEKİNALP, 2007, s. 588 vd; Sorumluluğu sınırlandırılmış ticari işletmede, işletmecinin işletmeden ayrı mal varlığı bulunmadır. İşletme sahibinin ayrı mal varlığına, sadece iflas halinde alacaklıların el koymasına izin verilmektedir. Bu model Portekiz'de uygulanmıştır (Decreto-Lei n. 248/86 de 08/25/1986). PASA, **a.g.e.**, s. 356.

¹⁵⁴ Bir çok üye devlette, 12. Yönerge ile bu model düzenlemeden önce, tek kişili ortaklık kavramı bilinmekte ve çeşitli şekillerde uygulanmaktaydı. PASA, **a.g.e.**, s. 356; 12. Yönerge'yi iç hukuklarında kabulünden önce tek kişili ortaklığı yasal olarak hukuk sistemlerinde düzenleyen ülkeler Belçika, Danimarka, Almanya, Fransa ve Hollanda'dır. 12. Yönerge öncesinde tek kişili ortaklığa yasal olarak izin vermeyen ülkeler ise . İspanya, Yunanistan, İtalya, İrlanda ve İngiltere'dir. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 181; PASA, **a.g.e.**, s. 356.

etmişlerdir¹⁵⁵. Bu yolla, üye ülkelerde tek kişili ortaklık konusunda kanuni düzenleme yapılarak, uyumlaştırma sağlanmıştır.

Avrupa Birliği, daha önceki yıllarda ortaklıklar hukuku alanında çeşitli yönergeler¹⁵⁶ yayınlamış bu da Avrupa Birliği hukukunun ortaklıklar hukuku alanında üçüncü kişileri koruyacak yeterli düzenlemelere sahip olması sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle, 12. Yönerge'de, Avrupa Birliği müktesebatında yer alan yasal yapılar kullanılarak ve tamamen yeni kurallar vaz etmekten kaçınılarak, tek kişili limited ortaklık esnek şekilde düzenlenmiştir. Yeni hüküm koymaya gerek olmaksızın, tek kişili ortaklık yapısının anonim ortaklıklar için uygulanması da mümkün kılınmıştır (Yön md. 6)¹⁵⁷. Tek kişili ortaklık yapısı sayesinde, çok ortaklı ortaklıklarda ortak sayısında azalma olması halinde, kalan ortağın kanunun öngördüğü asgarî ortak sayısını tamamlamak amacıyla boş ortaklık mevkilerini doldurması aksi halde ortaklık tüzel kişiliğinin sona erdirilmesi zorunluluğu da ortadan kalkmıştır¹⁵⁸.

12. Yönerge'de, üye devletlere, iç hukuklarında gerekli düzenlemeleri 1 Ocak 1992 tarihine kadar hazırlamaları için süre tanınmıştır (Yön. md. 8/I)¹⁵⁹. Bu süreçte; tek kişili ortaklıkların yasal olarak düzenlendiği hukuk sistemlerinde 12. Yönerge düzenlemeleri iç hukuka aktarılmış, tek kişili ortaklık yapısını benimsemeyen üye devletlerde ise hem tek kişili ortaklık yapısı kabul edilmiş hem de Yönerge hükümleri iç hukuka aktarılmıştır¹⁶⁰. 1 Ocak 1992 tarihinden 1 Ocak 1993 tarihine kadarki süreçte, isteyen üye devletlerde konuya ilişkin uyuşmazlıklara 12. Yönerge hükümleri uygulanmayarak, uyuşmazlıkların mevcut düzenlemelere göre çözülebileceği öngörülmüş, böylece bir yıllık geçiş dönemi kabul edilmiştir (Yön. md. 8/II). Üye

¹⁵⁵ Üye devletlerin tek kişili ortaklık modelini tercih etmesinde; ortaklık yapısının vergi avantajı sağlaması, tek kişi işletmelerinin günün ihtiyaçlarına cevap vermemesi ve tüzel kişiliğinin bulunmaması gibi nedenler etkili olmuştur. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 588.

¹⁵⁶ Örneğin, ortaklıkların kuruluş ve tesciline yönelik 1. Yönerge (68/151/EEC), sermayenin korunmasına yönelik 2. Yönerge (77/91/EEC), birleşmeye ilişkin 3. Yönerge (78/855/EEC).

¹⁵⁷ PASA, **a.g.e.**, s. 356; Üye ülkelerde tek kişili anonim ortaklıkların yasal olarak kuruluşlarının kabulü limited ortaklıklara göre daha geç olmuştur. Bu gecikmede özellikle limited ortaklıklara ilişkin yasal düzenlemelerin, anonim ortaklıklara oranla esnek olması ve limited ortaklık yapısının az sayıda ortağa uygun olarak şekillendirilebilmesi, anonim ortaklıkların büyük sermaye gerektirmesi ve çok kişinin katılımına açık ortaklık olması önemli rol oynamıştır. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 178.

¹⁵⁸ PASA, **a.g.e.**, s. 356.

¹⁵⁹ OKAN, **a.g.m.**, s. 517 vd.; ÇELİK, **a.g.m.**, s. 183.

¹⁶⁰ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 183.

devletler, iç hukuklarına uyarladıkları hükümlere ilişkin Avrupa Birliği Komisyonu'na bildirimde bulunmakla yükümlü tutulmuşlardır (Yön. md. 8/III)¹⁶¹.

2.3.2.1. On İkinci Yönerge Hükümleri

12. Yönerge'de, öncelikle tek kişili ortaklığa ilişkin düzenlemelerin uygulanabileceği alanlar belirlenmiştir. Buna göre, 12. Yönerge'de yer alan uyum ölçütleri, Yönerge'nin 1. maddesinde¹⁶² belirtilen ve üye devletlerde mevcut bulunan ortaklık türlerine uygulanacaktır¹⁶³.

12. Yönerge'de tek kişili ortaklığın, kuruluşta veya sonradan payların tek ortağın elinde toplanması suretiyle oluşabileceği düzenlenmiştir. Birlik rejimi gereğince, payların tek ortağın elinde toplanması halinde, tek ortağın kimliğinin ve ortaklığın tek ortaklı hale geldiğinin, 1. Yönerge¹⁶⁴ gereğince tutulan bir sicile veya ortaklıkça tutulan kamuya açık bir sicile kayıt edilmesi gerekmektedir (1. Yön. md. 3)¹⁶⁵. 12. Yönerge'de her ne kadar bu kayıt sadece ortaklığın sonradan tek ortaklı hale gelmesine ilişkin olarak öngörülmüşse de; 1. Yönerge gereği, ortaklığın tek ortaklı kuruluşunda da sicile kayıt işlemi gerçekleştirilecektir. Ortaklığın tek ortaklı olduğu hususunun kamuya duyurulması için belirtilen bu yöntem haricinde, ortaklığın tek ortaklı olduğunun ilân edilmesine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir¹⁶⁶. Ayrıca 12. Yönerge'de, kamuyu aydınlatma yükümlülüğünün hangi süre içinde yerine getirileceğine ilişkin bir düzenleme de bulunmamaktadır. Ortaklığın evrak ve belgelerinde ortaklığın “tek

¹⁶¹ Twelfth Council Company Law Directive 89/667/EEC of 21 December 1989 on Single Member Private Limited-Liability Companies (Web)(7.12.2007); OKAN, **a.g.m.**, s. 517 vd.

¹⁶² 12. Yönerge modeli örneğin Alman hukukunda; “Gesellschaft mit beschränkter Haftung”, İngiliz hukukunda; “Private company limited by shares or by guarantee”, İtalyan hukukunda; “Società a responsabilità limitata”, Fransız hukukunda; “Société à responsabilité limitée”, İspanyol hukukunda; “Sociedad de responsabilidad limitada” (Yön. md. 1) adı verilen ortaklıklarının sevk ve idaresinde kullanılacaktır. Twelfth Council Company Law Directive 89/667/EEC of 21 December 1989 on Single Member Private Limited-Liability Companies (Web)(7.12.2007); PASA, **a.g.e.**, s. 357.

¹⁶³ Aynı, s. 357.

¹⁶⁴ First Council Directive 68/151/EEC of 9 March 1968; “1. Yönerge” olarak kısaltılmıştır. Bu Yönerge'ye göre, üye devletler, sınırlı sorumlu ortaklıklar için resmi ticaret sicili veya ortaklık sicili düzenlemekle yükümlüdür. Bu sicil, merkezi olabileceği gibi merkezi olmayabilir. Burada, her ortaklık için dosya açılıp evraklar sicile işlenmelidir. Sicil, kamuya açık olmalıdır. Ayrıca 1. Yönerge'de, ortaklıklardaki kurucu ortak sayısının milli hukuk düzenlemelerine aykırı olması hali, ortaklıkların feshi sebebi olarak kabul edilmiştir. Karel Van HULLE, **Avrupa Birliğinin Şirketler Hukuku Müktesabati ve Türkiye'ye Uyumunu** (İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayını, 2003), s. 16.

¹⁶⁵ PASA, **a.g.e.**, s. 357; HULLE, **a.g.e.**, s. 38; ÇELİK, **a.g.m.**, s. 188 vd.

¹⁶⁶ Üye devletler, yayınlanan sicil gazeteleri ile tutulan sicil ve dosyalar arasında çelişki olmaması için gerekli önlemleri almaya zorunludur (1. Konsey Yönergesi md. 3(2)). OKAN, **a.g.m.**, s. 517.

ortaklı” olduğunun belirtilmesine ilişkin hüküm 12. Yönerge taslağından çıkarılmıştır¹⁶⁷.

12. Yönerge, tek kişili ortaklığa gerçek ve tüzel kişilerin ortak olabileceğini öngörmüştür. Bir gerçek kişinin birden fazla ortaklığın tek ortağı olması veya tek kişili bir ortaklığın veya bir başka tüzel kişinin, tek kişili ortaklığın yegâne ortağı olması mümkün hale getirilmiştir. Böylece, yegâne ortağı tek kişili bir ortaklık veya bir gerçek kişi olan tek kişili ortaklığın, başka bir ortaklığın tek ortağı olması sağlanmıştır¹⁶⁸. Üye devletler, bu durumlara ilişkin özel hükümleri¹⁶⁹ ve önlemleri¹⁷⁰ iç hukuklarında düzenleyebileceklerdir¹⁷¹. Bu şekilde 12. Yönerge ile üye devletlere tek kişili ortaklığın üyesi olduğu konzerne oluşturulması konusunda imkân tanınmıştır (Yön. md. 2/II)¹⁷².

12. Yönerge’de düzenlenen bu yapının, ortaklıklar arasında üçüncü kişilerin ve alacaklıların zararına karmaşık ilişkilerin kurulmasında kullanılabileceği hususu tartışmalara neden olmuştur¹⁷³. Avrupa Birliği Ekonomik ve Sosyal Komitesi’nce, ortaklıklar arasındaki bu karmaşık ilişkilerin, tek kişili ortaklığı 12. Yönerge’den önce düzenleyen üye devletlerde şimdiye kadar esaslı bir sorun yaratmadığı belirtilerek, mevcut düzenleme savunulmuştur¹⁷⁴.

12. Yönerge’de, tek kişili ortaklığın tüzel kişilik kazanmasından önce yapılan işlemler nedeniyle tek ortağın sorumluluğuna ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. 12. Yönerge’nin ayrıntılı olmayan hükümlerini ve sorunların

¹⁶⁷ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 189.

¹⁶⁸ YILDIZ, **a.g.e.**, s. 35.

¹⁶⁹ Üye devletlerin iç hukuklarındaki konzerne yapılarına ilişkin düzenlemeler istisna olmak üzere 12. Yönerge gereğince, üye devletler, bir kişinin kurabileceği tek kişili ortaklık sayısına sınırlama getirebilir ve tek kişili ortaklığın başka bir tek kişili ortaklık kurmasını yasaklayabilirler. EROĞLU, **a.g.e.**, s. 1256.

¹⁷⁰ Üye devletler, özel amaçlara dayanarak tek kişili ortaklıkların kurulmasını yasaklayıcı düzenlemeler getirebilecekleri gibi, tek ortağın sınırlı sorumluluğunu da kaldırabilirler. Ayrıca bu devletler, tek kişili ortaklıkta tek ortak olmasından kaynaklanacak tehlikeleri önlemek için, özellikle taahhüt edilen sermayenin ödenmesine ilişkin özel düzenlemeler yapabilirler. Aynı, s. 1256.

¹⁷¹ PASA, **a.g.e.**, s. 357; Bu düzenleme, 12. Yönerge’nin ilk taslağı ile karşılaştırıldığında oldukça esnek. Taslak, tek ortağı tüzel kişi olan bir ortaklığın başka bir tek kişili ortaklığa ortak olamayacağını düzenlemiştir. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 185.

¹⁷² Takis TRİDİMAS, “Current Developments European Community Law”, **39 Int’l & Comp. L.Q.**, 691/1990, s. 694.

¹⁷³ PASA, **a.g.e.**, s. 356; Konzerne oluşturmayı amaçlayanlar, bunu tek kişili ortaklık kurmak yerine çoğunluk paylarını elde etme yoluyla gerçekleştirebileceklerinden, tek kişili ortaklıklar yoluyla oluşturulan konzerne yasaklanması bir anlam ifade etmeyecektir. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 588.

¹⁷⁴ Economic and Social Committee (1988), O.J. C318/9. TRİDİMAS, **a.g.m.**, s. 694.

çözümünün uygulamaya bırakıldığını göz önüne alan üye devletlerden bazıları, bu konuda tek ortağın sınırlı sorumluluğuna istisna getirmişlerdir¹⁷⁵.

Tek ortak ve ortaklık arasında ilişki söz konusu olduğunda, düzenlemeler üçüncü kişileri korumayı amaçlamaktadır. Tek ortak, genel kurulun yetkilerini çok ortaklı ortaklıklarda olduğu gibi dikkatli şekilde kullanılmalıdır; genel kurulun yetkilerini kullanan tek ortağın kararları yazılı alınmalı veya derhal tutanağa geçirilmelidir (Yön. md. 4/II)¹⁷⁶. Ayrıca milli hukuklarda genel kurul kararlarının alınmasına ilişkin ağırlaştırılmış şekil şartlarının tek kişili limited ortaklığa uygulanması zorunlu tutulmamış, kararların geçerliliği için kararların yazılı alınmasının yeterli olduğu kabul edilmiştir¹⁷⁷.

Benzer sınırlama tek ortağın ortaklığı temsil ettiği sözleşmeler için de öngörülmüştür. Tek ortak ve ortaklık birbirinden bağımsız hukuki kişiler olduklarından bağımsız mal varlıklarına sahiptirler. Tek ortak, ortaklığa tamamen hakim olduğundan, tek ortak ve ortaklık arasında akdedilecek sözleşmelerin mal ayırımının kötüye kullanılmasında araç olarak kullanılması engellenmek istenmiştir¹⁷⁸. Tek ortak ve ortaklığın temsilcisi sıfatıyla hareket eden bu tek ortak arasında akdedilen sözleşmelerin tutanağa geçirilmesi veya yazılı olarak düzenlenmesi öngörülmüştür¹⁷⁹. Fakat üye devletler, bu düzenlemeyi, olağan işlemlere¹⁸⁰ uygulamak zorunda değillerdir (Yön. md.

¹⁷⁵ Örneğin Alman hukukunda, ortaklığın sicile tescilinden önceki aşamada, kurucu ortakların ortaklık adına yaptığı işlemlerden kişisel olarak sorumlu olacakları düzenlenmiştir (GmbHG. md. 11). JOCİC, **a.g.m.**, s. 215.

¹⁷⁶ PASA, **a.g.e.**, s. 358; HULLE, **a.g.e.**, s. 38.; TRİDİMAS, **a.g.m.**, s. 696; 12. Yönerge Taslağı da bu konuda benzer düzenlemeler içermekteydi. Bknz. ÖCAL, 1989, s. 245.

¹⁷⁷ Tek kişili ortaklığın yapısına uymaması nedeniyle, genel kurul toplantısının yapılması ve toplantı başkanının seçimine ilişkin üye devlet düzenlemelerinin tek kişili ortaklıklara uygulanması mümkün değildir. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 191.

¹⁷⁸ OKUTAN, **a.g.m.**, s. 602.

¹⁷⁹ 12. Yönerge, tek ortak ile ortaklık arasında akdedilen tüm sözleşmeleri değil, sadece tek ortağın ortaklık temsilcisi sıfatı ile kendisi ile akdettiği sözleşmeleri düzenleme altına alır. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 602; Tek ortak ile ortaklık arasında akdedilen sözleşmelerin yazılı olması şartı, sözleşme kapsamının kamuya açıklanması yükümlülüğünü beraberinde getirmez. Bununla birlikte, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, 24 İlişkili Taraf Açıklamaları Standartları'na göre, bu sözleşmelerin ortaklığın mali durumu açısından önem taşımaları halinde, kamuya açıklanmaları söz konusu olabilir. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 194.

¹⁸⁰ "Olağan işlem" kavramı, muğlâklığı nedeniyle çeşitli sorunları beraberinde getirecek bir ifadedir. Fakat aksi düzenlemeler, ortaklıkta hileli işlemler meydana getirme özelliği olmayan her sözleşmenin yazılı yapılması gibi bir durum oluşturur, bu da gereksiz bürokrasiye neden olur. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 602.

5/D)¹⁸¹. Yazılı şekil, geçerlilik şartı olmayıp ispat şartı olarak düzenlenmiştir¹⁸². 12. Yönerge’de, söz konusu sözleşmelerin, yazılı şekilde yapılmamasının yaptırımını öngörülmemiştir. Yazılı şekil şartına uymamanın yaptırımının ne olacağı sorunu, üye devletlerin milli hukuklarına göre çözümlenecektir¹⁸³.

Genel olarak bakıldığında 12. Yönerge, üye devletler için başka imkânlar da yaratır. Yönerge; üye devletlere, 2. maddede tanımlanan tek kişili limited ortaklığa ilişkin hükümleri, anonim ortaklıklar (public limited companies) konusunda da uygulayabilme imkânı tanır¹⁸⁴. Tek kişili anonim ortaklıkları düzenleyecek olan üye devletlere, 12. Yönerge’nin öngördüğü asgarî koşullara uygunluğun sağlanması zorunluluğu getirilmiştir (Yön. md. 6)¹⁸⁵. 12. Yönerge’ye göre; tek kişili anonim ortaklığın, kuruluş aşamasında veya payların tek ortağın elinde toplanması yolu ile oluşabilmesi mümkündür. Limited ortaklıklar için kabul edilen sınırlı sorumluluğun anonim ortaklıklar için de geçerli olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Üye devletler, anonim ortaklıklarda sınırlı sorumluluğa ilişkin çeşitli istisnalar getirebilirler¹⁸⁶.

12. Yönerge, tek kişili ortaklık konusunda üye devletlere kendi hukuk sistemlerini de uygulama imkânı verir. Şöyle ki, üye devletin mevcut hukuk sisteminde “sınırlı sorumlu tek kişi işletmesine¹⁸⁷” ilişkin hüküm bulunması ve bu hükümlerin 12. Yönerge ve ortaklıklar için kabul edilmiş diğer Birlik hükümleri ile paralellik göstermesi halinde, ilgili devletin tek kişili ortaklık şeklinde yeni bir ortaklık türünü düzenlemesine gerek yoktur (Yön. md. 7)”. Bu istisnai düzenleme, tacirin mal varlığından ayrı mal varlığı olan, fakat tüzel kişiliği olmayan ticari işletmeyi (sınırlı

¹⁸¹ PASA, **a.g.e.**, s. 358; HULLE, **a.g.e.**, s. 38.; 12. Yönerge Taslağında, bu düzenlemelere ilaveten tek ortak ve bu ortakça temsil edilen ortaklık arasında bir sözleşme akdedilebilmesi için ortaklık esas sözleşmesinde buna ilişkin hüküm bulunması şartı aranmaktaydı. ÖCAL, 1989, s. 246.

¹⁸² OKUTAN, **a.g.m.**, s. 602 dpn.

¹⁸³ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 194.

¹⁸⁴ Almanya, İspanya ve yakın zamanda İngiltere tek kişili anonim ortaklıkların kurulmasına izin vermiştir. EROĞLU, **a.g.e.**, s. 1256.

¹⁸⁵ OKUTAN, **a.g.m.**, s. 588.

¹⁸⁶ JOCIC, **a.g.m.**, s. 217.

¹⁸⁷ Bu tür, bir ortaklık olmayıp tüzel kişiliğe de sahip değildir. Üye devletin iç hukukunda, tacirin sorumluluğunu ticari işletme kapsamında sınırlayan ve 12. Yönerge hükümleri ile uyumlu olan bir hukuki düzenleme mevcut olması halinde, ilgili hukuki şahıs, tek kişili ortaklığa benzer bir kurum olarak kabul edilmektedir. JOCIC, **a.g.m.**, s. 217.

sorumlu tek kişi işletmesi) 1986 yılında yürürlüğe koyan Portekiz'in ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kabul edilmiştir¹⁸⁸.

2.3.2.2. On İkinci Yönerge'nin Genel Olarak Değerlendirilmesi

“Tek kişili limited ortaklık” ile küçük ve orta ölçekli teşebbüslerin ihtiyaçlarını karşılamak ve bu ortaklıkta, girişimcilik faaliyeti dolayısıyla üstlenilmesi gereken riskten kişisel sermayenin zarar görmesini engellemek hedeflenmiştir. Avrupa Birliği, bu konuda memnuniyetten ziyade etkinliği ön planda tutmuş ve ihtiyaçlarla uyumlu bir düzenleme gerçekleştirmiştir¹⁸⁹.

12. Yönerge, limited ortaklığın, kuruluşta tek ortakla kurulması veya kuruluştan sonra payların tek ortağın elinde toplanması ile tek kişili ortaklık haline gelmesini düzenlemiştir. Ayrıca, Yönerge ile sınırlı sorumlu tek kişi işletmesi modelini kabul eden hukuk sistemlerine, tek kişili ortaklık modelini düzenleme zorunluluğu getirilmemiştir.

Üye devlet düzenlemeleri ile Birlik düzenlemeleri arasında uyumu sağlamak amacıyla 12. Yönerge kabul edilmiştir. Fakat, Yönerge asgarî uyumlaştırma yönergesi olduğundan, konuya ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmemiştir. Bu nedenle, üye devletler, çeşitli tedbirler alma konusunda serbesttirler¹⁹⁰. 12. Yönerge, üye devletlere bir gerçek veya tüzel kişinin kurabileceği tek kişili ortaklık sayısını sınırlama imkânı tanımıştır¹⁹¹. Dolayısıyla üye devletler, bu gibi özel durumlarda, tek kişili ortaklığın uygulamasında değişiklikler yapabilecekler veya tek ortağın sorumluluğunun sınırlarını ortadan kaldıracaklardır. Ayrıca, üye devletler, tek ortağın taahhüt ettiği sermayenin ortaklığa getirilmesini garanti altına alan, koruyucu hükümler koymakta da serbesttirler. Üye devletlerin bu gibi farklı düzenlemeler öngörebilmelerine imkân tanınması, tek kişili ortaklık konusunda Avrupa Birliği'nde uyumu zorlaştırmıştır¹⁹².

¹⁸⁸ Portekiz'de, sorumluluğu sınırlandırılmış ticari işletme modelinin kabul edilmesinden sonra uygulamada bu kuruma pek rağbet edilmediği tespit edilmiştir. Bu nedenle Portekiz, tek kişili limited ortaklık modelini 1997 yılında kabul etmiştir. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 178.

¹⁸⁹ PASA, **a.g.e.**, s. 354.

¹⁹⁰ OKUTAN, **a.g.m.**, s. 589.

¹⁹¹ Bu yolla isteyen üye devletlere, karmaşık ortaklık topluluklarının oluşmasını önleme konusunda imkân tanınır. TRIDIMAS, **a.g.m.**, s. 694.

¹⁹² TRIDIMAS, **a.g.m.**, s. 694; PASA, **a.g.e.**, s. 356 vd.

2.3.2.3. Avrupa Ortaklığı

Avrupa ortaklığı;¹⁹³ sınır aşan holding, sınır aşan yavru ortaklık ve sınır aşan birleşmenin meydana getirilmesi ile veya bir milli anonim ortaklığın başka bir ülkedeki en az bir yavru ortaklıkla birlikte tür değiştirmesi ile oluşur¹⁹⁴. Avrupa ortaklığı, ortaklıkların üye devletlerde karşılıklı olarak tanınması, ortaklık merkezinin nakli halinde hukuki kişiliğin devam etmesi ve ortaklıkların milli hukuk düzeyindeki yapılarına ek olarak “Avrupa Ortaklığı” statüsünün de kazandırması amaçları ile düzenlenmiştir¹⁹⁵.

Ortak Pazar, ticaretin milli sınırlar dışına taşınmasını sağlamıştır. Fakat, yabancı ülkede şube açamayan girişimciler, yabancı teşebbüslerle işlem yapmakta tereddüt etmişlerdir. Avrupa ortaklığı ile üye devletlerin farklı hukuki düzenleme ve uygulamalarına tabi olmayan bir tüzel kişilik yaratılarak, sınır ötesi ortaklıkların oluşması sağlanmıştır¹⁹⁶. Ayrıca, Avrupa ortaklığı düzenlemesi sonucunda, bir veya daha fazla Avrupa ortaklığı şeklinde konzerenlerin oluşturulması sağlanmıştır. Avrupa Ortaklığı Tüzüğü’nde, tek kişili ortaklık konusundaki 12. Yönerge düzenlemelerinin, Avrupa ortaklıklarına ilişkin gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra uygulanacağı belirtilmiştir (Avrupa Ortaklığı Tüzüğü md. 3). 12. Yönerge’de, tek kişili anonim ortaklığa ilişkin düzenleme yapılması, üye devletlerin isteğine bırakıldığından, bu konuda düzenleme yapmayan üye devlet hukuklarında, yavru Avrupa ortaklığının tek ortaklı olarak kurulması mümkün değildir. Bu sebeple Konsey, anonim ortaklığın tek ortaklı kurulamayacağına ilişkin üye devlet düzenlemelerin, yavru Avrupa ortaklığına uygulanmayacağını düzenlemiştir¹⁹⁷. Bu sayede, yavru Avrupa ortaklıklarının, tek kişili anonim ortaklık şeklinde kurulmasının yolu açılmıştır.

¹⁹³ Avrupa Ortaklığı’na ilişkin 8 Ekim 2001 tarih ve 2157/2001/EC sayılı Konsey Tüzüğü ve aynı tarihli 2001/86/CE Yönerge, 8 Ekim 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ali Cenk KESKİN, **Şirketler Hukuku Alanında Avrupa Topluluğu Düzenlemeleri ve Avrupa Şirketi** (İstanbul: Beta Yayınları, 2004), s. 9.

¹⁹⁴ TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 264; Farklı üye ülke hukuklarına tabi girişimciler, sınır ötesi ortaklık kurmak istediklerinde -bunu birleşme veya yavru ortaklık şeklinde gerçekleştirmek istediklerinde- Avrupa ortaklığı konusundaki düzenlemeden sonra, bu ülkelerin hukuk sistemleri, sınır ötesi konzerenler konusunda engel teşkil etmemektedir. Fatih BİLGİLİ, “Avrupa Anonim Ortaklığı”, **Hüseyin Ülgen’e Armağan** (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2007), s. 200.

¹⁹⁵ Akar ÖCAL, **Avrupa Tipi Ticaret Şirketi Üzerine** (Eskişehir: Avrupa Ekonomik Topluluğu Enstitüsü Yayınları:2, 1968), s. 2 vd.

¹⁹⁶ ÖCAL, 1968, s. 13. vd.; KESKİN, **a.g.e.**, s. 9.

¹⁹⁷ KESKİN, **a.g.e.**, s. 63 vd.

2.3.3. Milli Uyum Örnekleri

2.3.3.1. Fransız Hukuku

Limited ortaklık kavramı, 7 Mart 1925 tarihli Ticaret Kanunu ile Fransız hukukuna girmiştir¹⁹⁸. Kanun, limited ortaklığın kurulması için asgarî iki ortak şartını getirmiş (TK md. 5) ayrıca bu düzenlemeye aykırı şekilde kurulan ortaklıkların hükümsüz olacağını belirtmiştir (TK md. 9/I)¹⁹⁹. 24 Temmuz 1966 tarih ve 66-537 sayılı Ticaret Ortaklıkları Hakkında Reform Kanunu ise limited ortaklıklara ilişkin asgarî ortak sayısını düzenlemediğinden, Medeni Kanun'un 1832. maddesi genel hüküm olarak uygulanarak asgarî iki ortak şartı yine aranmıştır. Reform Kanunu, payların sonradan tek ortağın elinde toplanması halinde ortaklığın infisah etmeyeceğini, durumun 1 yıl içinde düzeltilmemesi halinde ilgililerden her birinin mahkemeye başvurarak ortaklığın feshini isteyebileceğini²⁰⁰ ve talep halinde hâkimin ortaklık yetkilisine durumu kanuna uygun hale getirmesi için altı aylık süre vereceğini öngörmüştür (TK md. 1844-5, 1844-7)²⁰¹.

Fransız hukukunda, 11 Temmuz 1985 tarih ve 85-697 sayılı “Tek Kişili Sınırlı Sorumlu İşletmeler Hakkında Kanun” ile tek kişili ortaklıkların kurulması sağlanmıştır²⁰². Kanun, Ticaret Ortaklıkları ve Medeni Kanunu’nda değişikliklere sebep olmuştur²⁰³. Medeni Kanun’un 1832. maddesinin ilk fıkrasında, ortaklık ilişkisinin iki veya daha fazla kişi arasında sözleşmeye dayanan bir ilişki olduğu, ikinci fıkrasında ise, kanunda öngörülen hallerde “ortaklığın, tek bir şahsın iradesi ile oluşabileceği” belirtilmiştir. Bu yolla, Fransız hukukunda; ortaklık ilişkisinin kural olarak sözleşme ilişkisine dayandığı fakat tek kişili ortaklığın, mevcut düzenlemenin istisnasını oluşturacağı kabul edilmiştir²⁰⁴. Tek Kişili Sınırlı Sorumlu İşletmeler Hakkında Kanun

¹⁹⁸ ÖCAL, 1990, s. 133 vd; Bu dönemde Fransız Parlamentosu’nda sorumluluğu sınırlandırılmış ticari işletme konusunda hazırlanan kanun taslağı, menfaat sahiplerinin pek ilgisini çekmemesi nedeniyle Ticaret Komisyonu tarafından reddedilmiştir. ROTONDI, **a.g.m.**, s. 991.

¹⁹⁹ ÖCAL, 1990, s. 134.

²⁰⁰ TEKİL, 1974, s. 72; ÖCAL, 1990, s. 135.

²⁰¹ Wolfgang PFISTER, **Die Einmann-Personengesellschaft**, (Frankfurt: Peter Lang GmbH, 1999), s. 141.

²⁰² ÖCAL, 1990, s. 136; Kanunun başlığı her ne kadar “tek kişili sınırlı sorumlu işletme” ise de kanun, Fransız Ticaret Ortaklıkları Kanunu’nda yer alan limited ortaklıklara ilişkin değişiklikleri içermektedir. L’entreprise unipersonnelle à responsabilité limitée et à l’exploitation agricole à responsabilité limitée. ÇELİK, **a.g.m.**, 178 dpn.

²⁰³ ÇEVİK, **a.g.m.**, s. 39.

²⁰⁴ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 175.

ile getirilen değişiklikler²⁰⁵ daha sonra Fransız Ticaret Kanunu'na aktarılmıştır. Limited ortaklıklara ilişkin değişiklikler, Fransız Ticaret Kanunu'nun 223 maddesinden itibaren düzenlenmiştir²⁰⁶. Limited ortaklığın tanımına yer veren 223-1 maddesi, 2 Ağustos 2005 tarihli kanunla değiştirilerek, limited ortaklıkların bir veya daha fazla kişi tarafından kurulabileceği belirtilmiştir. Böylece, 12. Yönerge'ye paralel bir düzenleme getirilmiştir²⁰⁷.

Fransız Ticaret Kanunu gereğince, tek kişili limited ortaklığın, kuruluş aşamasında veya ortaklık paylarının bir kişi elinde toplanması yoluyla meydana gelmesi mümkündür. Kuruluş aşamasında, tek ortağın açık ve serbest iradesiyle düzenlediği, tek taraflı ortaklık sözleşmesi mevcuttur. Ortaklık sözleşmesinde; ortaklık süresi, ortaklık merkezi, ticaret ünvanı, ortaklık konusu ve ortaklık sermayesi yer alır. Ortaklık ünvanı ise tek ortağın ismini, ortaklık konusunu ve ortaklık türünü belirtir ibareden oluşur. Ayrıca, ortaklık sermayesi ile ortaklık konusu arasında irtibat olmalıdır. Bu yolla oluşan tek kişili ortaklık, ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanır²⁰⁸. Ortaklık paylarının tek kişinin elinde toplanması yoluyla oluşan tek kişili ortaklıkta ise çok ortaklı ortaklığın temel unsurları değişikliğe uğramaz. Bu durumda, ortaklık paylarının tamamı bir kişiye devredildiğinden bir nev'i değişikliği söz konusu değildir. Dolayısıyla, yeni bir tüzel kişilik oluşmaz, eski tüzel kişilik devam eder²⁰⁹. Devir işlemleri ve tescilden sonra, tek kişili limited ortaklık kurulmuş kabul edilir²¹⁰. Her iki kuruluş şeklinde de ortaklık sözleşmesi yazılı yapılmalıdır²¹¹.

²⁰⁵ Sınırlı sorumlu ortaklık, tek kişiden oluştuğu hallerde, bu ortak "yegâne ortak" adını alır. Yegâne ortak, genel kurula verilmiş olan yetkileri kullanır (SSİHK md. 34). Sınırlı sorumlu ortaklığın bütün paylarının tek elde toplanması halinde, bu ortaklığa feshe ilişkin hükümler uygulanmaz (SSİHK md. 36/I). ÖCAL, 1990, s. 136.

²⁰⁶ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 188; Commercial Code; http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/commerce/textA.htm (27.3.2008).

²⁰⁷ YILDIZ, **a.g.e.**, s. 15.

²⁰⁸ ÇEVİK, **a.g.m.**, s. 42 vd; Tek kişili limited ortaklıkta, ortaklık kuruluş işlemlerini ve taahhüt edilen sermaye değerini inceleyecek denetçi tek ortakça belirlenir. ÖCAL, 1990, s. 136; Aynı sermayenin 7.500 €'dan fazla olmaması halinde, denetçi tayini zorunlu değildir (TK md. L229); Commercial Code (Web).

²⁰⁹ ÇEVİK, **a.g.m.**, s. 46.

²¹⁰ Üçüncü şahıslara karşı tek kişili limited ortaklığın kurulduğunun ileri sürülebilmesi için, payların devir ve temlikine ilişkin işlemlerin yapılması (MK md. 1690) ve ilgili evrakın ticaret mahkemesi kalemine verilmesi gerekir. Devir sözleşmesinin nüshası da, ticaret siciline tescil edilir. ÇEVİK, **a.g.m.**, s. 46.

²¹¹ ÇEVİK, **a.g.m.**, s. 45.

85-697 sayılı Kanun, “bir gerçek kişinin bir adet tek kişili limited ortaklığa ortak olabileceği” şeklinde bir sınırlandırma öngörmekteydi (SSİHK md. 3)²¹². Bu sınırlandırma, işletmelerin kuruluşunu kolaylaştırmak amacıyla 11 Şubat 1994 tarih 94-126 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece, “bir gerçek kişinin, birden fazla limited ortaklığın tek ortağı olabileceği” ilkesi kabul edilmiştir²¹³. Tek kişili ortaklığın, tek ortağı olan tüzel kişi, başka bir tek kişili ortaklığa ortak olabilir. Fakat, tek kişili ortaklık, başka bir tek kişili ortaklık kurmaz²¹⁴. Bu kuralın aksine bir uygulama, ortağın sorumluluğunun genişlemesine sebep olmaz, fakat durum ilgililer tarafından ortaklığın feshi sebebi olarak ileri sürülebilir (TK md. 223-5)²¹⁵.

Kural olarak tek ortak, ortaklığa nakdi veya gayri nakdi sermaye getirebilir. Ortak, ortaklığın borçlarından dolayı sadece ortaklığa koyduğu sermaye ile sorumludur (TK md. 223-1)²¹⁶. Ortaklık paylarının tamamı ortaklarca taahhüt edilmelidir. Nakdi sermayenin beşte birinin ortaklığın ticaret siciline tescili sırasında, kalanının ise bu tarihten itibaren beş yıl içinde ortaklığa ödenmesi gerekirken, aynı sermayenin tamamı, ortaklığın ticaret siciline tescili sırasında ortaklığa getirilmelidir (TK md. 223-7)²¹⁷.

Tek kişili limited ortaklık, ortak olması zorunlu olmayan bir veya birden fazla gerçek kişi tarafından yönetilir (TK md. 223-18). Ortak olmayan yöneticiler, her zaman tek ortak tarafından görevden alınabilir. Ortaklık yöneticilerinin her biri kanunda öngörülen yetkileri tek başına kullanma hakkına sahip olup, bu yetkileri bir başkasına

²¹² JOCIĆ, **a.g.m.**, s. 211; Bu yasağa aykırılık halinde, sınırsız sorumluluk gündeme gelmemekte fakat ikinci tek kişili ortaklığın feshini her ilgili talep edebilmekteydi. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 609.

²¹³ (Loi n. 94-126 du 11 février 1994, relative à l’initiative et à l’entreprise individuelle). ÇELİK, **a.g.m.**, 188.

²¹⁴ JOCIĆ, **a.g.m.**, s. 211; OKUTAN, **a.g.m.**, s. 609.

²¹⁵ ÇEVİK, **a.g.m.**, 40 vd.

²¹⁶ Ortaklığa getirilen aynı sermayeye ilişkin değer biçmede usulsüzlük yapılması halinde tek ortak ortaklık borçlarından 5 yıl süreyle sınırsız sorumlu tutulur (TK md. 223-9). İflâs ve hileli iflâs halinde tek ortak aynı zamanda ortaklık yöneticisi ise tüzel kişilik perdesi kaldırılarak, yönetici ortağın şahsi sorumluluğu yoluna gidilebilir. Aynı, s. 40 vd.

²¹⁷ ÇEVİK, **a.g.m.**, s. 44; Commercial Code (Web).

devredemez (TK md. 223-18)²¹⁸. Ortaklık yöneticileri, yöneticilikle bağdaşmayan işler yapamazlar²¹⁹.

Tek ortak ve ortaklık arasında akdedilen sözleşmeler, karar defterine kaydedilmelidir (TK md. 223-19)²²⁰. Tek ortağın genel kurul adına aldığı bütün kararlar ise, ticaret siciline tescil edilmelidir. Sözü edilen düzenlemelerin ihlali durumunda, her ilgili kararların iptalini talep edilebilir (TK md. 223-31). Limited ortaklıkta, ortak veya yönetici ortaklıktan borç ve kredi alamaz ayrıca, bu şahısların üçüncü kişilere olan borçları, ortaklıkça ifa edilemez. Bu yasağa aykırılık, butlanla sonuçlanır (TK md. 223-21)²²¹.

Kurucu ortak ve yönetim kurulu üyeleri, ortaklık sözleşmesinde veya ilgili kanunlarda öngörülmüş olan yükümlülüklerini ihmal ederek, ortaklığın feshine sebep olmuşlarsa, bu fesih nedeniyle üçüncü kişilere verdikleri zararlardan bu kişiler müştereken ve müteselsilen sorumludurlar (TK md. 223-22)²²². Bunun haricinde, Fransız hukukunda tek kişili limited ortaklığın sona erme sebepleri ve tasfiye işlemleri çok ortaklı limited ortaklıklara benzemektedir²²³.

1994 tarihli “Basitleştirilmiş Paylı Ortaklıklar Kanunu” ön tasarısında paylı ortaklığın tek kişili ortaklık şeklinde kurulması öngörülmüşse de daha sonra bundan vazgeçilmiş ve ortaklığın yedi yerine en az iki ortakla kurulabileceği kabul edilmiştir²²⁴. 15 Mayıs 2001 tarihinde 2001/420 sayılı kanunla halka anonim ortaklıkların tek ortaklı kurulabileceğine ilişkin düzenleme kabul edilerek, Ticaret Kanunu’nun 227-1

²¹⁸ Ortaklığa, ortaklık sözleşmesi ile yönetici atanabilir. Ayrıca, tek ortağın aynı zamanda yönetici olacağına ilişkin ortaklık sözleşmesindeki düzenlemeler de geçerlidir. ÇEVİK, **a.g.m.**, s. 47; ÇELİK, **a.g.m.**, s. 194.

²¹⁹ Üçüncü kişiler karşısında ortaklık yöneticisinin yetki sınırını, ortaklık konusu belirler. Yönetici, ortaklık sözleşmesine aykırı hareket ve yönetim hataları dolayısıyla ortaklığın iflâsı veya acze düşmesi hallerinde ortaklık borçlarından sorumludur. ÇEVİK, **a.g.m.**, s. 48.

²²⁰ OKUTAN, **a.g.m.**, s. 604.

²²¹ Commercial Code (Web); ÇELİK, **a.g.m.**, s. 194.

²²² JOCIĆ, **a.g.m.**, s. 215.

²²³ ÇEVİK, **a.g.m.**, s. 46 vd.

²²⁴ Fransız anonim ortaklıklar hukukuna getirilen eleştiriler üzerine, konzerne için ideal bir örgütlenme modeli olarak Basitleştirilmiş Paylı Ortaklık Kanunu düzenlenmiştir. Bu ortaklık modeli, ortaklıkların koordinasyonu ve yeniden gruplandırılması amacını taşır. Müge TEKİL, “Fransız Ortaklıklar Hukukunda Bir Yenilik Basitleştirilmiş Paylı Ortaklık (Societe Par Actions Simplifiee)”, **Oğuz İmregün’e Armağan** (İstanbul: Beta Yayınları, 1998), s. 619 vd.

maddesinde değişiklik yapılmış ve tek kişili anonim ortaklık hükümleri, tek kişili limited ortaklığa paralel olarak dzenlenmiřtir²²⁵.

2.3.3.2. İtalyan Hukuku

İtalyan hukukunda, 1882 tarihli Ticaret Kanunu'nda saman adam yardımıyla kurulan tek kişili ortaklıkların geçersiz olduğu kabul edilmiştir. Ortaklıklar hukuku, 21 Nisan 1942 tarihinde Medeni Kanuna eklenen maddeler (MK md. 2247-2554 ve 2621-2642) ile yeniden düzenleme altına alınmıştır. Kanun, şahıs ortaklıklarının asgri iki ortaktan oluşmasına ilişkin düzenlemelerde bir değişiklik öngörmemiştir (MK. md. 2247, 2272, 2323)²²⁶. Fakat, limited ortaklık paylarının tek ortağın elinde toplanması halinde; kalan ortağa, ortaklığa yeni ortak bulması için altı aylık süre verilmesi öngörülmüştür. Bu süre içinde ortağın, yeni ortak bulamaması halinde; ortaklığın sona ermediği fakat tek ortağın sorumluluğunun sınırsız hale geleceği kabul edilmiřtir²²⁷. Dolayısıyla kanun, anonim ve limited ortaklıklarda payların tek ortağın elinde toplanmasını bir sona erme sebebi olmaktan ikarmıştır (MK md. 2362, 2497)²²⁸.

İtalyan hukukunda 88 sayılı ve 3 Mart 1993 tarihli kanun ile tek kişili limited ortaklık kurumu kabul edilmiştir. Kanun'da, 12. Yönerge'de yer almayan hükümlere yer verilerek ve tek kişili ortaklığın kötüye kullanılmasını önleyecek, nc kişilerin haklarının garanti altına alınmasını sağlayacak biçimde oluřturulmuřtur²²⁹. Bu kanun, Medeni Kanun'un limited ortaklık (Societ a responsabilit limitata) hükümlerinde önemli yenilikler getirmiştir. "Ortaklık sözleşmesi" (contratto di societ) madde başlığı altında, bir ortaklığın kurulmasının kural olarak sözleşmeye dayandığı fakat ortaklığın

²²⁵ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 179. Sınırlı sorumlu ortaklık, tek ortaktan oluştuğunda, bu ortak "yegâne ortak" adını alır. Yegâne ortak, genel kurulun yetkilerini kullanır (TK md. 227-1). Sınırlı sorumlu ortaklığın bütün paylarının tek elde toplandığı hallere, ortaklığın feshine ilişkin Medeni Kanun'un 1844-5 hükmü uygulanmaz (TK md 227-4). Ortaklığın yıllık faaliyet raporları, yıllık finansal raporlar ve mümkün olan hallerde konsolide finansal tablolar yönetim kurulu başkanı tarafından hazırlanmalı, en geç hesap dönemi sonundan itibaren altı ay içinde denetçilerin bu konudaki raporlarını takiben tek ortak tarafından raporlar onaylanmalıdır. Tek ortak bu yetkisini başkalarına devredemez. Bu konuda alınan bütün kararlar, sicile kaydedilir. Maddede belirtilen hükümlerin ihlal edilmesi halinde, ilgilerin talebi üzerine tek ortakça alınan kararların iptal edilmesi mümkündür (TK md. 227-9); Commercial Code (Web).

²²⁶ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 170.

²²⁷ PFİSTER, **a.g.e.**, s. 142 vd; ROTONDI, **a.g.m.**, s. 1000.

²²⁸ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 171.

²²⁹ Decreto Legislativo 3 Marzo 1993, n. 88 (GU n. 078 Suppl.Ord. del 03/04/1993). PASA, **a.g.m.**, s. 359 vd.

tek taraflı hukuki işlem ile de kurulmasının mümkün olduğu düzenlenmiştir (MK. md. 2247, 2463/I). Ayrıca, tek kişili limited ortaklıkların da çok ortaklı limited ortaklıkların sahip olduğu sınırlı sorumluluk esnasından yararlanması sağlanmıştır. Fakat, 12. Yönerge'nin tek kişili anonim ortaklık ve sınırlı sorumlu ticari işletmenin kabulü için üye devletlere seçim hakkı sunan hükümleri, İtalyan kanun koyucu tarafından 1993 yılındaki düzenlemede dikkate alınmamıştır. İtalya'da 17 Ocak 2003 tarihinde kabul edilen ve 1 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe giren İtalyan Ortaklıklar Hukuku Reform Kanunu'nda²³⁰, anonim ortaklığın tek taraflı hukuki işlemle de kurulabileceği öngörülerek, tek kişili anonim ortaklık kurumu kabul edilmiştir²³¹.

Yeni yasal düzenlemelerde İtalyan Yasama Meclisi, üçüncü kişilerin tek kişili ortaklığa ait bilgilere ulaşmasına büyük önem vermiştir. Bu bağlamda, kanun koyucu, sınırlı sorumluluğun ihlal edebileceği durumlara dikkat çekmek için ortaklığın borç altına girdiği her türlü sözleşmede, ortaklığın tek ortak olarak oluştuğunun belirtilmesini öngörmüştür. Aksi halde, tek ortaklı hale gelmesinden sonra ortaklığın acze düşmesi durumunda, tek kişili ortaklık zamanında oluşan borçlardan ilgili ortağın sınırsız sorumlu olacağı düzenlenmiştir (MK. md. 2250)²³². Yine bu doğrultuda, ortaklık müdürü veya ortağı, ticaret siciline tek ortağın kimliği hakkında (ortağın adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, tabiiyeti, yerleşim yeri) beyanda bulunmakla yükümlü tutulmuştur (MK. md. 2470)²³³.

İtalyan hukukunda, 12. Yönerge'de üye devletlere sağlanan seçim imkânları kullanılarak, tek ortağın sorumluluğunun sınırsız hale geldiği durumlar belirlenmiştir (MK md. 2497)²³⁴. Tek kişili limited ortaklığın iflâs etmesi durumunda, tek ortak bir başka limited ortaklığın da tek ortağı ise ortağın, ortaklığın borçlarından sınırsız sorumlu olacağı öngörülmüştür (MK md. 2497/II/a)²³⁵. Yine, ortaklık sözleşmesinde belirtilen veya sermaye artırımında öngörülen sermaye bedelinin, tek ortak tarafından

²³⁰ Italian Corporate Law Reform Act (Dgls n. 6); Paulo MONTALENTI, "The New Italian Corporate Law: An Outline", ECFR (European Company and Financial Law Review), 2004/3, s. 377.

²³¹ PASA, a.g.m., s. 359 vd.; ÇELİK, a.g.m., s. 179.

²³² OKUTAN, a.g.m., s. 595; PASA, a.g.m., s. 360; Gökmen GÜNDOĞDU. "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda Tek Kişilik Anonim Ortaklık ve Tek Kişilik Limited Ortaklık" *İÜHFİM*, C:LXV, S. 1, 2007, s. 240.

²³³ PASA, a.g.e., s. 360.

²³⁴ OKUTAN, a.g.m., s. 595; PASA, a.g.e., s. 360 dpn.

²³⁵ OKUTAN, a.g.m., s. 608.

tamamen ödenmemesi halinde de ortağın sorumluluğunun sınırsız olacağı düzenlenmiştir. Ortaklığın tek ortaklı hale gelmesi durumunda, tek ortağın kimliğinin ticaret siciline bildirilmesine kadar geçecek sürede ortaklık alacaklılarına karşı tek ortak yine sınırsız olarak sorumlu tutulmuştur²³⁶. 2003 yılında kabul edilen İtalyan Ortaklıklar Hukuku Reform Kanunu ile tek kişili ortaklıklar açısından mevcut olan sorumluluk hükümlerinin büyük kısmı kaldırılmış; sadece iflâs haline özgü olarak sınırsız sorumluluk esası getirilmiştir²³⁷. Tek ortak iflâs halinde, sermaye koyma ve kamuyu aydınlatma borcunun yerine getirilmez ise ortaklık borçlarından sınırsız sorumlu olacaktır. Ayrıca, tek kişili ortaklığın kanuna uygun şekilde kurulmaması halinde de tek ortağın kişisel sorumluluğunun doğacağı kabul edilmiştir (MK md. 2462)²³⁸.

İtalyan hukukunda, limited ortaklıkta esas sermayenin tamamen taahhüt edilmesi ve ödenmesi veya sermayenin dörtte birinin ödenmesi, kalan miktar için banka teminat mektubu türünden bir teminat verilmesi öngörülmüştür. Tek kişili limited ortaklıkta ise, taahhüt edilen sermayenin tamamen ödenmesi öngörülerek, farklı bir düzenleme getirilmiştir. İtalyan Ortaklıklar Hukuku Reform Kanunu ile sermaye koyma borcunun tamamının yerine getirilmesi şartı, tek kişili anonim ortaklıklarda da aranmıştır. Ayrıca, tek ortaklı olunan dönemde sermaye artırımını gerçekleştirilecekse, sermayenin nakden ve tamamen ödenmesi gerektiği öngörülmüştür (MK md. 2475)²³⁹.

12. Yönerge'ye uygun olarak, tek ortağın ortaklıkla akdettiği tüm sözleşmelerin yazılı yapılması veya ortaklığın karar defterine kaydedilmesi şartı getirilmiştir. Ancak, düzenlemeye aykırılık haline ilişkin yaptırım düzenlenmemiştir (MK. md. 2490)²⁴⁰. Tek ortak tarafından alınan genel kurul kararlarının tutanağa geçirilmesine ilişkin 12. Yönerge'nin 4. maddesi ise, limited ortaklıklara ilişkin düzenlemeler arasında yer almamaktadır. Bunun nedeni, İtalyan Medeni Kanun'da, genel kurul kararlarının yazılı şekilde alınmasına ilişkin açık bir düzenlemenin mevcut olmasıdır (MK md. 2479)²⁴¹.

²³⁶ PASA, **a.g.e.**, s. 360.

²³⁷ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 187.

²³⁸ WACHER, **a.g.m.**, s. 722.

²³⁹ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 198; MONTALENTİ, **a.g.m.**, s. 377; EROĞLU, **a.g.m.**, s. 1261.

²⁴⁰ OKUTAN, **a.g.m.**, s. 605.

²⁴¹ PASA, **a.g.e.**, s. 360.

2.3.3.3. İngiliz Hukuku

1948 yılında İngiltere’de yürürlüğe giren Ortaklıklar Kanunu (Companies Act), anonim ortaklıkların kurulması için yedi veya daha fazla kişinin, limited ortaklıkların kurulması için iki veya daha fazla kişinin işbirliğini aramıştır. Kanunun 2(4)(b) bölümünde, bir taahhüt sahibinin bir paydan daha azını alamayacağı belirtilmiştir. Ayrıca, kanunda asgarî ortak sayısının ortaklığın varlığı süresince devam ettirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ortak sayısının yediden veya ikiden aşağı düşmesi halinde, olaydan haberdar olan ortakların, ortaklık adına taahhüt edilen borçlardan bu süre zarfında şahsen sorumlu olacağı belirtilmiştir (Companies Act 31, 222, 224). İngiliz hukukunda, tescil için öngörülen asgarî sayı beyan edilmeksizin sicile herhangi bir başvuru yapılamaması nedeniyle, ortaklıkların kuruluşunda zorunlu olarak asgarî ortak sayısına riayet edilmiştir. Fakat, kuruluş sonrasında payların büyük kısmının bir ortağın elinde toplanması yoluyla oluşan tek kişili ortaklıklar, her ülkede olduğu gibi burada da oluşturulmuştur²⁴².

İngiltere’de, Eleventh Directive by Statutory Instrument no. 1699, “The Companies (Single Member Private Limited Companies) Regulations” düzenlemelerinin 15 Temmuz 1992 tarihinde yürürlüğe girmiştir²⁴³. Bu düzenleme hükümlerinin, Companies Act 1985’in 1. kısmına 3A bölümünün eklenmesi ve İnsolvency Act 1986’nın ilgili maddelerinde değişiklik yapılması suretiyle İngiliz ortaklıklar hukukunun, 12. Yönerge ile uyumu sağlanmıştır²⁴⁴. Tek kişili ortaklık, tek bir ortak tarafından kurulan veya ortak sayısı bire düşen, sorumluluğu pay (share)²⁴⁵ veya garanti (guarantee)²⁴⁶ ile sınırlı olan limited ortaklık²⁴⁷ türü olarak

²⁴² LEVY, **a.g.e.**, s. 832 vd.

²⁴³ Denis KEENAN/Josephine BISOORE, **Smith and Keenan’s Company Law**, (Twelfth Edition, Harlow: Longman, 2002), s. 9.

²⁴⁴ PASA, **a.g.e.**, s. 361; OKAN, **a.g.m.**, s. 518.

²⁴⁵ İngiliz ortaklıklar hukukunda ortakların sadece koymayı taahhüt ettikleri sermaye payları ile sorumlu oldukları ortaklık türü “company limited by shares” dir. Taahhüt edilen paylar karşılığı ödeme yapılması halinde, pay sahipleri sorumluluktan kurtulur. Sabih ARKAN, “İngiliz Hukukunda Ortaklık Türleri”, **BATİDER**, C:VIII, S. 3, 1976, s. 102.

²⁴⁶ Ortakların, ana sözleşmede belirtilen miktarda sermayeyi sadece ortaklığın tasfiye halinde olması durumunda getirmeyi taahhüt ettikleri ortaklık türü ise “company limited by guarantee”dir. Kuruluş aşamasında gerekli fonlar ortaklardan toplanır. Ortaklara sadece ortaklığın tasfiyesi halinde başvurulur. **Aym**, s. 103.

²⁴⁷ İngiliz hukukunda halkın katılımına kapalı ortaklık türü “private company” dir. Bu ortaklıklar Türk hukukundaki limited ortaklıklara benzetilir. **Aym**, s. 106 vd..

düzenlenmiştir²⁴⁸. Companies Act 1948'te yer alan ve Companies Act 1985'te de aynen korunan, ortaklığın altı aydan fazla süreyle tek ortakla ortaklık varlığını sürdürmesi halinde, sınırlı sorumluluk statüsünü kaybedeceğine ilişkin düzenlemenin, tek kişili limited ortaklıklara uygulanmayacağı belirtilmiştir (Companies Regulation 1992/1699)²⁴⁹.

İngiliz hukukunda, özel bir düzenlemenin bulunmadığı hallerde tek kişili ortaklığın yapısına uygun olduğu ölçüde limited ortaklıklara ilişkin mevzuatın uygulanmasını öngören torba bir hüküm mevcuttur (Companies Regulation 1992/1699 md. 2). Bu hüküm sayesinde, tek kişili ortaklık alanında kanun boşluğu nedeniyle doğabilecek hukuki tartışmalar engellenmiştir²⁵⁰.

Tek kişili ortaklık; ortağın, ortaklık sözleşmesini imzalayıp tescile ilişkin düzenlemelere riayet etmesi ile kurulur (Companies Regulation 1992/1699 md. 1/3A). Ortaklık sekreteri tarafından tutulan ortaklar siciline, ortaklığın tek ortakla kurulduğu veya tek kişili ortaklık haline geldiği veya bu niteliğin kaybedildiği, ortağın adı, adresi ve tarih mutlaka kaydedilir (Companies Act 1985 md. 352A)²⁵¹.

İngiliz hukukunda, tek kişili limited ortaklığın tek ortağı, ortaklığı doğrudan yönetme hakkına sahip değildir²⁵². Ortaklığın, en az bir müdürü ve bir sekreteri²⁵³ olmalıdır²⁵⁴. Ortaklık müdürünün aynı zamanda ortaklık sekreteri olması mümkün

²⁴⁸ PASA, **a.g.e.**, s. 361.

²⁴⁹ Company Registrations Online; <http://www.companyregistrations.co.uk/single-member-companies.asp> (30.6.2007).

²⁵⁰ OKUTAN, **a.g.m.**, s. 592.

²⁵¹ KEENAN/ BİSOCRE, **a.g.e.**, s. 9 vd; David İMPEY/Nicholas MONTAGUE, **Running a Limited Company**, (Fourth Edition, Bristol: Jordans Publishing Limited, 2001), s. 38.; **Sweet&Maxwell's British Companies Legislation Hand Book** (Eighteenth Edition. Great Britain: Sweet&Maxwell Ltd, 2003), s. 477. Ortak sayısının ve açık kimliğinin sicile kaydedilmesine ilişkin olarak usulsüzlüğün tespiti halinde usulsüzlüğün devam ettiği her gün için ortaklık ve kusurlu ilgililer aleyhine para cezası öngörülmüştür (Companies Act 352A(3)). Company Registrations Online (Web); KEENAN/ BİSOCRE, **a.g.e.**, s. 9 vd.

²⁵² PASA, **a.g.e.**, 361; OKAN, **a.g.m.**, s. 519.

²⁵³ Sekreter, yönetim kurulu ve genel kurul toplantılarını düzenlemek, bunlara ilişkin toplantıları kayıt altına almak ve ortaklığa ilişkin sicilleri tutmakla görevlidir. Company Registrations Online (Web).

²⁵⁴ Bir kişi; tek ortak ve müdür olarak hareket ederken, diğer kişi; ortaklık sekreteri olarak hareket etmelidir. İMPEY/MONTAGUE, **a.g.e.**, s. 38. Ayrıca, ortaklık sekreterinin ve müdürünün atandığı ve görevden alındığı 14 gün içinde ticaret siciline tescil ettirilmelidir. Company Registrations Online (Web).

değildir. Tek ortak aynı zamanda ortaklık müdürü²⁵⁵ ise, bu husus, ortaklığın olağan işleri dışında, tek kişili ortaklığın üçüncü şahıslarla akdettiği bütün sözleşmelerde mutlaka belirtilmelidir. Ortaklığın, aynı zamanda ortaklık müdürü olan tek ortak ile sözleşme akdetmesi durumunda, bu sözleşme yazılı olarak düzenlenmelidir. Ayrıca, sözleşmenin akdini takiben düzenlenecek ilk yönetim kurulu toplantısında sözleşme onaylanmalıdır²⁵⁶. Bu düzenlemeyi dolanmak amacıyla ortaklığa saman adam atanması halinde; bu şahıslar, ortaklık açısından müdür olarak değerlendirilir ve saman adamlara müdürlere ilişkin hükümler uygulanır (Companies Act 1985 md. 322(B))²⁵⁷. Ayrıca, ortaklık, ortaklık müdüründen ve ortaklık müdürüne ait bir başka ortaklıktan borç alamaz. Ortaklığın, ortaklık müdürüyle veya ortaklık müdürüne ait bir başka ortaklıkla kefalet sözleşmesi akdetmesi veya akdedilecek herhangi bir kefalet sözleşmesinden dolayı da olsa ortaklık müdürünün yararlanması yasaktır (Companies Act 1985 md. 330)²⁵⁸.

Ortaklık sözleşmesinde aksine hüküm olmadıkça, tek ortak, genel kurul toplantısında²⁵⁹ (toplantıda fiilen bulunarak veya oy sözleşmesi ile) gerekli karar yeter sayısını sağlar (Companies Act 1985 md. 370A)²⁶⁰. Tek kişili limited ortaklıkta, genel kurul toplantılarının fiilen yapılmasına gerek yoktur. Tek ortağın genel kurul adına aldığı bütün kararlar, vakit geçirmeksizin kayıt altına alınmalıdır (Companies Act 1985 md. 382(B))²⁶¹. Bu hükme aykırılık, alınan kararın geçerliliğini etkilemez fakat tek

²⁵⁵ Tek ortağın/müdürün ölmesi halinde, geçerli bir vasiyetnameye göre pay devrini onaylayacak bir yönetim kurulu mevcut olamayacaktır. Ortaklık, pay sahibi ve yönetim kurulunun yokluğundan etkileneyecektir. Bu nedenle, ortaklık sekreterine payları devretmesi veya ortaklığın atanmış müdürünün olmaması halinde ölen ortağı temsil etmesi için bir müdür seçmesi konusunda yetki verilmelidir. Sonradan atanacak müdür, devir işlemlerini gerçekleştirerek, ortaklık işlemlerine devam edebilir. KEENAN/ BİSOCRE, **a.g.e.**, s. 11.

²⁵⁶ PASA, **a.g.e.**, 361 vd.; KEENAN/ BİSOCRE, **a.g.e.**, s. 9 vd.

²⁵⁷ **Sweet&Maxwell's British Companies Legislation Handbook**, s. 327.

²⁵⁸ İlgili hükümleri kusurları ile ihlal eden yöneticiler, para cezası ile cezalandırılır (Companies Act 1985 md. 283); Company Registrations Online (Web).

²⁵⁹ Genel kurul toplantıları için kanuni süre içinde çağrıda bulunma zorunluluğu, tek kişili ortaklıklarda da devam eder. Eğer çağrı kanunda öngörülenden kısa süre içinde gerçekleştirilirse, tek ortağın bu kısa süreye rızası olduğu kabul edilir. İMPEY/MONTAGUE, **a.g.e.**, s. 87.

²⁶⁰ İngiliz hukukunda, kural olarak, genel kurulun en az iki ortak katılmadığı sürece toplanabilmesi mümkün değildir. Fakat getirilen yeni düzenlemede genel kurulda tek ortağın alacağı kararların geçerli olacağı kabul edilmiştir. (Companies Act. 367(2), 371); MAYSON/FRENCH/Ryan. **Company Law** (Twentieth Edition, Oxford: Oxford University Press, 2003), s. 420.

²⁶¹ PASA, **a.g.e.**, 361 vd.; İMPEY/MONTAGUE, **a.g.e.**, s. 38.

ortak aleyhine para cezasına hükmedilir (Companies Act 1985 md. 382(B)(2),(3)). Ayrıca, genel kurul toplantılarına, ortaklık sekreterinin de katılması zorunludur²⁶².

2006 yılında Companies Act'e yapılan değişiklikle, tek kişinin, her türlü ortaklığı kurma hakkına sahip olduğu kabul edilmiştir (Companies Act 2006 md. 7)²⁶³.

2.3.3.4. İspanyol Hukuku

İspanyol hukukunda; ortaklık paylarının ortaklardan birinin elinde toplanması ile oluşan tek kişili anonim ortaklığın infisah etmeyeceğine ve tüzel kişiliğin devam edeceğine, ilk olarak 1951 yılında bir mahkeme kararına yer verilmiştir²⁶⁴. Bu karar ile her ne kadar ortak sayısının bire inmesi infisah sebebi olmaktan çıkmışsa da, İspanyol hukukunda 1995 yılına kadar anonim ortaklıkların ticaret siciline tescili için en az üç, limited ortaklıklar için en az iki ortak şartı aranmıştır. Avrupa Birliğine uyum süreci nedeniyle 1995 yılında yapılan ve 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe giren 2/1995 sayılı "Limited Ortaklık Düzenlemesi"²⁶⁵ ile limited ve anonim ortaklıkların tek ortakla kurulmasına ve kuruluş sonrası ortak sayısının bire düşmesi yoluyla tek ortaklı hale gelmesine izin verilmiştir. Düzenleme gereğince, tek kişili ortaklıkların tek ortağının, gerçek veya tüzel kişi olması mümkündür (SRL md. 125)²⁶⁶. Fakat düzenleme, bir gerçek kişinin sadece bir adet tek kişili limited ortaklığa ortak olabileceği şeklinde sınırlama getirmiştir (SRL md. 133)²⁶⁷.

Düzenlemeye göre, ortaklığın tek ortaklı hale geldiği ve tek kişili ortaklık statüsünün kaybedildiğinin, ortak tarafından ticaret siciline tescil edilmesi gerekir (SRL md. 126/1). Ayrıca, kuruluşta veya kuruluştan sonra tek kişili ortaklığın oluşması halinde, tek ortak, açık kimliğini altı ay içinde ticaret siciline tescil ettirmek zorundadır. Ortağın bu yükümlülüğünü ihlal etmesi halinde, ortak, tescil için öngörülen sürenin

²⁶² OKAN, **a.g.m.**, s. 519; MAYSON/FRENCH/Ryan, **a.g.e.**, s. 439.

²⁶³ EROĞLU, **a.g.m.**, s. 1257.

²⁶⁴ ALTUĞ, **a.g.m.**, s. 18.

²⁶⁵ Ley 2/1995, 23 Marzo, de Sociedades de Responsabilidad Limitada (Law 2/1995 of March 23rd Regarding Limited Liability Companies). Bu kanun ile 17 Temmuz 1953 tarihli Limited Ortaklıklar Kanunu'nda değişiklikler yapılmıştır. Santiago C. MINGUELLA, **Spanish Corporation Law and Limited Liability Company Law**, (London; Series of Legislation in Translation 9, 1996), s. 9.

²⁶⁶ Kanun koyucu, her iki ortaklığa ilişkin düzenlemeleri kolaylık olması amacıyla birlikte yürürlüğe koymuştur. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 180.

²⁶⁷ WACHER, **a.g.m.**, s. 722.

sonundan itibaren tescil yapılana kadar geçen sürede, ortaklık borçlarından şahsen sorumlu olur²⁶⁸. Tescil işleminin yapılması ile ortağın bu sorumluluğu ortadan kalkar (SRL md. 129)²⁶⁹.

İspanyol hukukunda, tek kişili ortaklıklarda, ortaklığın tek ortaklı olduğunun faturalarda, hukuki nitelikteki tüm yazışmalarda ve belgelerde belirtilmesi gerekir (SRL md. 126/2). Ayrıca, genel kurula ait yetkiler, tek kişili ortaklıkta, tek ortak tarafından kullanılır. Kayıt altına alınması zorunlu olan genel kurul kararları, ortak veya temsilcisi tarafından imzalanmalıdır. Bu kararlar, ortaklık yöneticisi ve ortak tarafından yerine getirilir (SRL md. 127). Ortak ve ortaklık arasında akdedilen sözleşmeler, yazılı olarak yapılmalı ve ticaret siciline bu amaçla tutulan ortaklık defterlerine kaydedilmelidir (SRL md. 128/1). Düzenlemeye göre, ortaklık ve ortak arasında sözleşme akdedilmesinden itibaren iki yıl süreyle bu sözleşmeye ilişkin doğrudan ve dolaylı giderlerden ortak sorumludur (SRL md.128/3). Ortaklık veya ortağın iflâsı halinde, ortak ve ortaklık arasında akdedilen sözleşmeler usulünce ortaklık defterlerine kayıt edilmemiş ise bu sözleşmelerden kaynaklanan talepler, iflâs masasına karşı ileri sürülemez (SRL md.128/2). Ortaklık ve ortak arasında akdedilen sözleşmelerde, ortağın ortaklığın tüzel kişiliğini kötüye kullandığı tespit edilirse, ortağın şahsi sorumluluğu yoluna gidilir (SRL md.128/3). Limited Ortaklık Düzenlemesi'nden kaynaklanan yükümlülüklerin, tek ortak tarafından ihlal edilmesi durumunda ortak; ortaklık borçlarından kişisel ve sınırsız olarak sorumlu tutulur²⁷⁰.

1 Nisan 2003 tarihli Yeni Limited Ortaklıklar Kanunu²⁷¹, Avrupa'da ortaklık kuruluşlarını basitleştirme eğilimi doğrultusunda, İspanyol hukukuna yeni düzenlemeler getirmiştir. Kanun temel olarak 1995 tarihli Limited Ortaklık Düzenlemesi'ni esas alır. Bu ortaklık modeli, limited ortaklıkların basitleştirilmiş şeklidir. Yeni Limited Ortaklıklar Kanunu'na göre, ortaklığın, en az bir en fazla beş gerçek kişi ortağı olabilir (LSLNE md. 136.2). Dolayısıyla, bu ortaklık modelinin, ortak sayısında sınırlama

²⁶⁸ OKUTAN, **a.g.m.**, s. 595.

²⁶⁹ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 191; MINGUELLA, **a.g.e.**, s. 337.

²⁷⁰ OKAN, **a.g.m.**, s. 522 vd.; MINGUELLA, **a.g.e.**, s. 9; OKUTAN, **a.g.m.**, s. 595 vd.

²⁷¹ New-Business Private Company Act of 1 April 2003 (Ley 7/2003, de 1 de abril, de la sociedad limitada Nueva Empresa); Fernando JUAN-MATEU. "Private Company Some Recent Developments", **ECFR**, 1/2004, s. 61.

olmayan ve tüzel kişi ortağı bulunan limited ortaklıklara uygulanabilmesi mümkün değildir. Ortaklık bürokrasisini azaltmak amacıyla oluşturulan bu ortaklıklarda, ortaklığın, ortaklara ilişkin sicil tutmasına gerek yoktur (LSLNE md. 137). Ortaklık işlemleri, noter senedi vasıtasıyla gerçekleştirir. Ortaklık müdürü, bu işlemler hakkında ortaklara bilgi verir²⁷².

2.3.3.5. Alman Hukuku

Alman hukukunda tek ortaklı limited ortaklık²⁷³ önceleri şüphe ile karşılanmış, tek kişili sermaye ortaklıkları ile tek kişi işletmesi arasında fark bulunmadığı düşünülmüştür. Fakat, zaman içerisinde, tek kişili ortaklığı reddetme düşüncesinin mantıklı olmadığı kabul edilerek, saman adamlarla oluşturulmuş ortaklıkların hukuken geçerli olması fikri benimsenmiştir. İmparatorluk Mahkemesi'nin de birçok kararında, ortak sayısının bire düşmesi yolu ile tek kişili ortaklıkların oluşumu geçerli kabul edilerek, tek kişi ile ortaklığın devamına izin verilmiştir. Alman Federal Mahkemesi de 1958 yılında verdiği kararında, tek ortaklı limited ortaklığa geçerlilik tanıyarak, ortaklıkla ortağın ayrı kişilikler olduğuna dikkat çekmiştir²⁷⁴.

1937 yılında kabul edilip 1965 yılında yenilenen Paylı Ortaklıklar Kanunu'nda, pay sahibi sayısının beşten aşağı düşmesi anonim ortaklıklarda infisah veya fesih sebebi olarak öngörülmeyle, bu tür ortaklığın devamına izin verilmiştir²⁷⁵. Bu revizyon sırasında konzerne düzenlendiği 319. madde değiştirilerek, bir ortaklığın bütün paylarının ana ortaklığın elinde toplanması "bütünleşme" (Eingliederung) olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, Eski Tür Değişirme Kanunu'nda (UmwandlungG) tek kişi işletmesinin anonim ortaklığa dönüşmesine imkân tanınmıştır²⁷⁶. 1980 yılına kadar limited veya anonim ortaklıkların ortak sayısının bire düşmesi veya saman adamlarla

²⁷² JUAN-MATEU, **a.g.m.**, s. 64 vd.

²⁷³ Alman ortaklıklar hukukunda sınırlı sorumluluk ilkesi 1892 yılında kabul edilmiştir. Germany Act on Limited Liability Companies, Nisan 1892 (Legal Gazette 477). JOCİĆ, **a.g.m.**, s. 211.

²⁷⁴ Söz konusu karara göre "Hukuk düzeni özel mal varlıklarının tek kişili ortaklık şeklinde bağımsızlaştırılması olgusunu tanımaktadır. Hâkim, tüzel kişi ile tek ortağı, bir bütün olarak değerlendirmek ve limited ortaklık ile onun tek ortağının kişisel ve mal varlıksal yönden ayrı kişiler olduğunu dikkate almak zorundadır" (BGHZ 22, 226, 230=NJW 57, 181). TEKİNALP, 2007, s. 585 vd.

²⁷⁵ AktienGesetz, (AktG 1937 § 203)/(AktG 1965 § 262).

²⁷⁶ TEKİNALP, 2007, s. 585 vd.

tek kişili ortaklık haline gelmesi, ortaklıkların hukuki kişiliğini etkilememiştir²⁷⁷. Alman hukukunda bu tarihten sonra da tek kişili ortaklığı yasal olarak düzenleme altına alan değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

2.3.3.5.1. Tek Kişili Limited Ortaklık

Alman hukukunda 1980 yılında Limited Ortaklıklar Kanunu'nda (GmbHG) yapılan değişiklik ile bir veya daha fazla ortağın, yasal her türlü amacı gerçekleştirmek için limited ortaklık kurmasına izin verilmiştir. 1.1.1981 tarihinde yürürlüğe giren bu kanun, tek kişili ortaklığın; tek ortak ile kurulmasını veya kuruluşun sonra ortaklık paylarının bir ortağın elinde toplanması suretiyle oluşmasını düzenlemiştir²⁷⁸. 1989 yılında Avrupa Birliği uyum süreci kapsamında, 12. Yönerge hükümleri doğrultusunda da Limited Ortaklıklar Kanunu'nda değişiklikler gerçekleştirilmiştir²⁷⁹.

Alman Limited Ortaklıklar Kanunu, ortaklık sözleşmesinin kurucu veya kurucular tarafından düzenlenmesini öngörür (GmbHG § 2). Kanuna göre; limited ortaklık, ortaklığın merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline kayıt ile hukuki kişilik kazanır. Ortaklığın sicile kayıt edilmesinden önce de hukuki işlemlerde (ortaklık sermayesini karşılamak amacıyla borç almak gibi) bulunan bir birlik mevcuttur. Ortaklık sözleşmesinin hazırlanması amacı ile gerçekleştirilen eylemler için oluşturulmuş bu birliğe (sorumlu birliği-**Zuordnungseinheit**) “ön ortaklık” adı verilir²⁸⁰. Ön ortaklık, tek kişili ortaklığın kuruluşunda önem arz eder. Ön ortaklıkta,

²⁷⁷ SCHMİT, **a.g.e.**, s. 31. Veliye YANLI, “Alman Anonim Ortaklıklar Hukukunda “Küçük Anonim Ortaklıklar ve Anonim Ortaklıklar Hukukunun Kuralsızlaştırılması Hakkında Kanun ile Yapılan Değişiklikler”” **İHF**, C:LVI, S. 1-4, 1998, s. 272.

²⁷⁸ TEKİNALP, 2007, s. 588; Eugen KLUNZİGER, **Grundzüge des Gesellschaftsrechts** (Vierzehnte Auflage, Münih: Verlag Franz Vahlen, 2005), s. 231.

²⁷⁹ (Federal Law Gazette I 721). JOCIĆ, **a.g.m.**, s. 211.

²⁸⁰ Germany Limited Liability Companies Act; Federal Court of Justice, GGHZ 80, pp. 129/130. JOCIĆ, **a.g.m.**, s. 215.; Alman ortaklıklar hukukunda, ortaklığın kuruluş süreci üç aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama “ön kuruluş” safhasıdır. Burada, henüz ortaklık mevcut değildir. Ortaklık sözleşmesinin oluşmasını sağlayan hazırlık faaliyetlerinden oluşur. İkinci aşama, kuruluş safhasıdır. Burada, kurucularca hazırlanmış ortaklık sözleşmesi imzalanır ve ortaklık kurulur. Bu dönem, ticaret siciline tescile kadar sürer. Üçüncü aşama ise, tüzel kişiliğin kazanılması safhasıdır. İkinci aşama, özellik arz eder. Burada, bir ön ortaklık olduğu kabul edilir. Bu ortaklığa, hak ve dava ehliyeti ve kurucularının sorumluluğu yönünden farklı muamele edilir. Ön ortaklık, adi ortaklık niteliği taşır. Bu ortaklık, kuruluş hükümleri gereği esas sözleşmeden doğan ve tescil edilecek ortaklığın hukukuna tabi bir organizasyon şeklidir. Hasan PULAŞLI, Alman Federal Mahkemesinin Ön Şirkete İlişkin 23.10.2006 Tarihli Kararı ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Bakımından Değerlendirilmesi” **Hüseyin Ülgen’e Armağan** (İstanbul: Vedat

ortaklık mal varlığı ile ortağın mal varlığının birbirine karışma ihtimali, çok ortaklı ortaklıklara oranla daha fazla olduğu için, bu dönemde alacaklıların korunması amacıyla tek ortağın şahsi sorumluluğuna başvurulur²⁸¹.

Alman Limited Ortaklıklar Kanunu'nda, kurucuların ve ortakların sayısına ilişkin bir sınırlama yoktur. Tek kişili ortaklığın kurucularının gerçek veya tüzel kişi olması mümkündür. Kanuna göre, bu gerçek veya tüzel kişiler, birden fazla tek kişili ortaklığın tek ortağı olabilirler (GmbHG § 1)²⁸².

Müdürler, ortak sayısında ve ortakların paylarında meydana gelen her türlü değişikliği, ortakların ad ve soyadlarını, doğum tarihlerini ve aynî sermaye koyma borçları var ise bunları gecikmeksizin ticaret siciline bildirmekle yükümlüdür. Bildirim, ortaklık merkezinin bulunduğu yer sicil mahkemesine yapılır²⁸³. Ortaklık paylarının devri halinde, devir sözleşmesi notere tasdik ettirilir ve sözleşme, ticaret siciline tescil edilir. Bu yükümlülüklerin ihlal edilmesi nedeniyle meydana gelen zarardan müdürler, ortaklıkla birlikte müteselsilen sorumludurlar (GmbHG § 40).

Tek kişili limited ortaklıkta, ortağın, ortaklığa koymayı taahhüt ettiği sermayenin dörtte birini ödemiş olması, ödenen nakdi sermaye ile ortaklığa getirilecek aynı sermaye tutarının tamamının kanunda öngörülen asgari sermayenin²⁸⁴ yarısını karşılaması ve kalan sermaye miktarı için de teminat gösterilmesi gerekir²⁸⁵. Bu durum ortaklık müdürleri tarafından sicil taleplerinde belirtilmelidir (GmbHG § 8 f. 2). Ortaklık ortağı ve müdürleri, teminatı içeren beyanların doğruluğu açısından ortaklığa karşı sorumlu olup, düzenlemeye aykırılık para ve hapis cezasına tabi tutulmuştur (GmbHG § 82 f.1)²⁸⁶. Ortaklık ticaret siciline tescil edildikten sonra ortaklık paylarının

Kitapçılık, 2007), s. 467 vd; Kuruluşun önce, "ön ortaklık" (pre-incorporated) mevcut olup tüzel kişiliğe sahip değildir. Kurucu ortaklar, müştereken ve müteselsilen kuruluş halindeki ortaklık nedeniyle alacaklıların uğradığı zararlardan sorumludurlar. SCHMİDT, **a.g.e.**, s. 32.

²⁸¹ TEKİNALP, 2007, s. 602; JOCIĆ, **a.g.m.**, s. 215.

²⁸² JOCIĆ, **a.g.m.**, s. 212 vd.; ÇELİK, **a.g.m.**, s. 186.

²⁸³ 12. Ortaklıklar Hukuku Yönergesi'nin İç Hukuka Aktarılmasına İlişkin Kanun (§ 40). ÇELİK, **a.g.m.**, s. 190.

²⁸⁴ Limited ortaklıklar için asgari sermaye miktarı 25.000€ olup, bunun dörtte birinin tescilden önce ödenmiş olması gerekir (GmbHG § 5 f.1). **Aynı**, s. 196.

²⁸⁵ Teminatın; para, borsada işlem gören kıymetli evrak tevdi, ülke içindeki taşınmazlar üzerine ipotek tesisi, taşınır malların rehni şeklinde olabilmesi mümkündür (BGB § 232). ÇELİK, **a.g.m.**, s. 196.

²⁸⁶ YILDIZ, **a.g.e.**, s. 6.

tek ortağın elinde toplanması halinde, sermayenin tamamı ödenmeli veya buna ilişkin teminat sağlanmalıdır. Aksi takdirde, payların üçüncü kişilere devredilmesi gerekir (GmbHG § 19 f. 4)²⁸⁷. Teminata ilişkin hileli işlemlerden, ortak veya var ise ortaklık müdürü sorumlu tutulur (GmbHG § 9a)²⁸⁸. Sicil hâkimi, teminatın ortaklığa getirilip getirilmediğini denetleme yetkisine sahiptir (GmbHG § 9c)²⁸⁹. Sermayenin, nakit yerine aynı edimden oluşması halinde, aynı edim değerinin hesap edildiği aynı edim raporu hazırlanmalıdır²⁹⁰. Tek ortak, kuruluşta olduğu gibi sermaye artırımında da arttırılan nakdi sermayenin peşin ödenmeyen kısmı için teminat göstermek zorundadır (GmbHG § 56a).

Limited ortaklıklarda, ortaklığın ticaret siciline tecilinden itibaren üç yıl içinde ortaklık paylarının ortaklardan birinin veya ortaklığın elinde toplanması halinde, üç ay içinde ortağın durumu ticaret siciline bildirmesi gerekir. Ayrıca ortak, sermayenin kalan kısmını ödemek veya bu sermaye için teminat göstermek veya bu sermayeyi temsil eden payları üçüncü bir kişiye devretmek zorundadır (GmbHG § 19 f. 4). Bu düzenlemelerin amacı, tek ortağın mal varlığı ile ortaklık mal varlığının karışmasının yaratacağı tehlikeleri engellemektir²⁹¹.

Limited Ortaklıklar Kanununa göre, tek ortak, genel kurul karar yeter sayısını sağlar. Kararların, genel kurul toplantısında alınması gerekir. Fakat ortaklar, genel kurul toplantısı yapılmaksızın yazılı olarak da karar alınmasına karar verebilirler (GmbHG § 48 f. 2). Bu düzenleme, tek kişili ortaklığın yapısına uygundur²⁹². Tek kişili ortaklığın tek ortağının kanuna uygun şekilde aldığı genel kurul kararları, tek ortak tarafından vakit geçirmeksizin tutanak düzenlenerek imzalanmalıdır (GmbHG § 48). Genel kurul toplantılarına ilişkin düzenlemelerin ihlal edilmesi halinde, tek ortağın irade beyanının geçerli olup olmadığı sorunu ise tartışmalıdır. İlgili düzenlemede bir yaptırım

²⁸⁷ EROĞLU, **a.g.m.**, s. 1261.

²⁸⁸ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 196; Ortak ve müdür, teminata ilişkin gerçeğe aykırı beyanlardan ortaklığa karşı sorumludur. Ayrıca, gerçek dışı bu beyanlara ilişkin cezai müeyyideler bulunmaktadır (GmbHG § 82) YILDIZ, **a.g.e.**, s. 6.

²⁸⁹ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 197.

²⁹⁰ Alman hukukunda aynı düzenleme, anonim ortaklıklar için de geçerlidir. Christian RUPF, “Almanya’da Yabancı Şirketlerin ve Şubelerinin Kurulması” **İBD**, C:LXXXI, S. 4, 2007, s. 1446.

²⁹¹ YILDIZ, **a.g.e.**, s. 6.

²⁹² ÇELİK, **a.g.m.**, s. 197.

bulunmamasına rağmen hükmün ihlalinin, kararları hükümsüz kılacağını düşünen yazarlar olduğu gibi, bu kararların geçerli olduğunu savunan yazarlar da mevcuttur²⁹³.

12. Yönerge'nin 5. maddesinde, tek ortak ve ortaklık arasında akdedilen sözleşmenin yazılı hazırlanması veya vakit geçirmeksizin tutanağa geçirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Alman hukukunda da buna uygun bir düzenleme mevcuttur. Ortağın aynı zamanda ortaklık müdürü olması halinde, ortağın söz konusu hukuki işlemlerine Medeni Kanun 181. maddesinin uygulanacağı kabul edilir (GmbHG § 35 f. 4). Medeni Kanun'a göre, temsilci, temsil ettiği kişi adına kendisi ile işlem yapamaz. Fakat sözleşme ile bunun aksinin düzenlenebilmesi mümkündür²⁹⁴. Kanun dolaylı da olsa, ortaklık ve tek ortak arasında herhangi bir sınırlama olmadan hukuki işlem yapılmasına imkân tanır²⁹⁵. Tek ortağın aynı zamanda ortaklık müdür olması halinde ortaklık ile kendi adına yaptığı işlemlerin geçerli olması için ortaklık sözleşmesinde bu konuda hüküm bulunması gerekir (GmbHG § 34 f. 4).

2.3.3.5.2. Tek Kişili Komandit Ortaklık

Öncelikle komandit ortaklıklarda en az bir komandite ve bir komanditer ortağın bulunmasının zorunlu olması nedeniyle tek ortaklı komandit ortaklıkların oluşması yapısal nedenlerle mümkün değildir²⁹⁶. Komandite ve komanditer ortaklara ait payların bir elde birleşmesi halinde, paylar fiilen aynı statüdedir. Şöyle ki; komandite ortağın, komanditer ortağın paylarını elinde bulundurması bu ortağa ortaklıkta avantaj sağlamamaktadır. Çünkü komandite ortak, komandit ortaklıkta üçüncü kişilere karşı zaten sınırsız sorumlu olduğundan, komanditer sıfatı onun sınırsız sorumluluğunu etkilemez. Bu sebeplerden dolayı, tek kişili komandit ortaklığın oluşturulmasında hukuki yarar olmadığından, bu ortaklık türüne uygulamada rastlanmaz²⁹⁷.

²⁹³ Marcus Lutter, Adolf Baumbach, Alfred Hueck'ın görüşleri için bkz. JOCİĆ, **a.g.m.**, s. 215.

²⁹⁴ 12. Yönerge'de, tek ortağın ortaklıkla yapacağı sözleşmelerden bahsedilmesine rağmen, Alman hukuku hukuki işlem kavramını temel alarak tek taraflı hukuki işlemleri de özel düzenleme altına almıştır. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 195.

²⁹⁵ JOCİĆ, **a.g.m.**, s. 216; Uygulamada, tek kişili limited ortaklık sözleşmelerinin hemen hepsinde tek ortağa, ortaklıkla sözleşme akdetme yetkisi verildiği görülür. Dolayısıyla, bu düzenleme, ortaklık mal varlığının alacaklılar aleyhine tek ortağın çıkarları doğrultusunda kullanılmasını engellemektedir. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 604.

²⁹⁶ TEKİNALP, 2007, s. 580.

²⁹⁷ SCHMİDT, **a.g.e.**, s. 70.

2.3.3.5.3. Tek Kişili Anonim Ortaklık

10.8.1994 tarihinde yürürlüğe giren “Küçük Anonim Ortaklıklar ve Anonim Ortaklıkların Kuralsızlaştırılması Hakkında Kanun”²⁹⁸ Alman hukukunda anonim ortaklıklar alanında bazı değişiklikler meydana getirmiştir. Bu düzenleme, anonim ortaklıkların da tek kişi ile ve tek taraflı hukuki işlemle kurulmasına imkân tanır. Anonim ortaklığın tek ortağı, gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi veya tüzel kişiliği olmayan bir ortaklık da olabilir. Tek kişili ortaklığın tek ortağının, birden fazla ortaklıkta aynı statüye sahip olabilmesi de mümkündür. Böylece, yavru ortaklıkları tek kişili anonim ortaklık olan konzernlerin oluşması sağlanır²⁹⁹.

Tek kişili anonim ortaklıklarda da, alacaklıları korumak amacıyla sermaye³⁰⁰ koyma borcuna ilişkin özel düzenlemeler mevcuttur. Ortaklığa getirilecek nakdi sermayenin kanunda belirtilen miktarı aşması halinde, bu miktarı aşan kısım için teminat gösterilmesi gerekmektedir (AktG § 36 f. 2)³⁰¹. Aynı sermaye ise ortaklığın ticaret siciline tescilinden itibaren 5 yıl içinde ortaklığa getirilmelidir (AktG § 36a f. 2).

Yine alacaklıların korunması amacıyla, anonim ortaklık payların tamamının tek ortağın veya ortaklıkla birlikte tek kişinin elinde toplanması halinde, bu durumun, tek ortağın adının soyadının, yerleşim yerinin ve mesleğinin vakit geçirmeksizin ticaret siciline bildirilmesi gerekir (AktG § 42)³⁰². Bu düzenleme genel bir bildirim yükümlülüğü olmayıp tamamen tek kişili ortaklığa yönelik bir bildirim yükümlülüğüdür. Bu yükümlülüğün kim tarafından yerine getirileceği konusunda açıklık bulunmamaktadır. Yönetim kurulu veya tek ortak tarafından bildirim

²⁹⁸ (Gesetz für kleine Aktiengesellschaften und zur Deregulierung des Aktienrechts). Kanun, “Küçük Anonim Ortaklıklar Kanunu” olarak kısaltılmıştır. Büyük çaptaki halka açık ortaklıklar, küçük ve orta ölçekli, şahıs unsurunun daha ağır bastığı anonim ortaklıklar açısından elverişli bir model olmadığından Almanya’da anonim ortaklık yerine limited ortaklık tipi daha çok tercih edilmiştir. Fakat bu tercih, işletmelerin, borsadan öz kaynak temin etme imkânını engellemiştir. Bu sebeple, Alman hukukunda büyük anonim ortaklıklar ile limited ortaklıklar arasında yer alan bir ortaklık tipinin düzenlenmesi gereği doğmuştur. YANLI, **a.g.m.**, s. 269 vd.; ÇELİK, **a.g.m.**, s. 180 vd.

²⁹⁹ YANLI, **a.g.e.**, s. 137; YANLI, **a.g.m.**, s. 272.

³⁰⁰ Alman hukukunda, anonim ortaklıklarda asgarî sermaye miktarı 50.000€’dur (AktG § 7).

³⁰¹ Nakdi kuruluşlarda, pay bedellerinin en az dörtte birinin ödenmesi zorunluluğu vardır. Tek kişili anonim ortaklıklarda sermayenin tamamının nakit olarak getirilmesi aranmamış, sadece sermayenin geri kalan kısmının ödeneceğinin teminat altına alınması şartı aranmıştır. YANLI, **a.g.e.**, s. 137; YANLI, **a.g.m.**, s. 272; RUMPF, **a.g.m.**, s. 1449.

³⁰² YANLI, **a.g.m.**, s. 272.

yükümlülüğünün gerçekleştirilmesi ile diğerinin sorumluluktan kurtulacağı kabul edilir. Bildirim, ortaklık merkezinin bulunduğu yerdeki sicil mahkemesine yapılır³⁰³.

Esas sözleşme değişikliği, sermaye artırılması veya azaltılması gibi nitelikli çoğunluk gerektiren tek kişili anonim ortaklık genel kurul kararları, noter tarafından onaylanmak zorundadır (AktG § 130). Adi çoğunluk gerektiren kararlarda ise noter onayı aranmaz. Bu kararların geçerliliği için genel kurul tutanağının gözetim kurulu başkanı tarafından imzalanması yeterlidir³⁰⁴.

Tek ortak ile ortaklık arasında imzalanacak sözleşmeler yönünden tek kişili anonim ortaklıklarda da limited ortaklıklarda olduğu gibi Medeni Kanun hükümleri uygulanır (BGB § 181). Bu işlem, anonim ortaklık gözetim kurulu tarafından onaylanır³⁰⁵. Tek ortağın temsil yetkisine dayanarak yönetim kurulu sıfatıyla hareket etmesi durumunda, ortaklığın gözetim kurulu tarafından temsil edileceği ve Medeni Kanun hükümlerinin uygulanmayacağı kabul edilir³⁰⁶.

3. TEK KİŞİLİ ORTAKLIĞA İLİŞKİN BAZI SORUNLAR

Tek kişili ortaklık aleyhindeki görüşler, aslında bu ortaklık tipinin doğuracağı sorunlar hakkında da bilgi verir. Çalışmanın bu bölümünde, tek kişili ortaklık uygulamasının neden olabileceği sorunlar, Türk Ticaret Kanunu tek kişili ortaklığın oluşumuna izin vermediğinden, yabancı ülke mevzuatları açısından incelenecektir.

3.1. Saman Adam Kullanımı

Saman adamlar, gerçekte ortak değildirler. Asgarî ortak sayısını veya ortaklıklar hukukunun dogması olan “en az iki ortak” şartını gerçekleştirmek amacıyla kendilerine

³⁰³ ÇELİK, a.g.m., s. 190.

³⁰⁴ YANLI, a.g.m., s. 274; ÇELİK, a.g.m., s. 193.

³⁰⁵ Alman Anonim Ortaklıklar Kanunu'nda, yönetim kurulunun yanı sıra gözetim kurulu da düzenlenmiştir. Ortaklığın yönetim kuruluna karşı temsil edilmesi gereken hallerde, ortaklığı gözetim kurulu temsil eder. Tek pay sahibinin yönetim kurulunda olması halinde, ortak ve ortaklık arasında akdedilecek sözleşmelerde, ortaklığı gözetim kurulu temsil eder. 2000'den fazla işçi çalıştıran anonim ortaklıklarda gözetim kuruluna pay sahibi üye olamaz. Dolayısıyla, 2000'den az işçi çalıştıran ortaklıklarda pay sahibi gözetim kuruluna üye olacağından alacaklılar için oluşturulmuş koruma hükümleri etkisiz hale gelir (AktG § 112) . OKUTAN, a.g.m., s. 603.

³⁰⁶ ÇELİK, a.g.m., s. 195.

pay verilen saman adamlar, ortaklığa görünüşte ortak olarak, hukuken gerekli ortak sayısına sahip ortaklıkta, fiilen tek kişili ortaklığın oluşturulmasını sağlarlar³⁰⁷.

Kanun koyucu tarafından öngörölmüş olan asgarî ortak sayısının sağlanamadığı durumlarda, saman adamların ortaklığın kuruluşunda ve devamında istihdam edilmesi hukuk sistemlerinde geniş uygulama alanı bulur. Fakat, saman adam kavramı karşısında hukuk sistemlerinin tavrı farklılık gösterir.

İngiltere’de, anonim ortaklıkların³⁰⁸ aile üyeleri veya çalışanlardan oluşan saman adamlar vasıtasıyla kurulmasına on dokuzuncu yüzyıl uygulamasında rastlanmak mümkündür. O dönemde ortaklık yöneticileri ve ortakları, genellikle saman adamlardan oluştuğundan bu kişiler, ortaklıktan temettü veya ücret almışlardır. Bu şekilde oluşturulmuş fiili tek kişili ortaklık ile hukuki ilişkiye giren üçüncü kişiler; ortaklık ortaklarını, sermayesini ve ortaklığın sınırlı sorumluluğunu bilmekte fakat ortaklığın sadece tek ortağın egemenliğinde olduğunu bilmemekteydiler. Bu durum nedeniyle üçüncü kişiler, hileli işlemlere maruz kalmışlardır³⁰⁹. Hileli işlemler dolayısıyla zarar gören kişiler, saman adam sorununun ilk kez 1897 yılında Salomon davasında gündeme gelmesine sebep olmuşlardır³¹⁰. Davada İstinaf Mahkemesi³¹¹, Companies Act 1892’ye işaret ederek, ortaklıkta yedi adet ortak olma iradesine sahip pay sahibinin bulunması gerektiğini dolayısıyla, ortaklığın esaslı tek bir pay sahibinden ve ortak olma niyeti olmayan altı kişiden oluşmasının kanunun ruhuna aykırı olduğuna karar vermiştir. Fakat bu karar, Lordlar Kamarası’na bozulmuştur. Lordlar Kamarası, “ortakların, ortaklık paylarının hakiki sahibi olması gerektiğine ilişkin bir kanuni düzenleme bulunmadığına

³⁰⁷ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, a.g.e., s. 28.

³⁰⁸ İngiliz hukukunda halkın katılmasına açık ortaklık türü “public company” olarak isimlendirilir. Bu ortaklıkta asgarî yedi ortak bulunmalıdır. Ortaklık payları, kolaylıkla başkalarına devredilebileceği gibi pay senetlerinin ve tahvillerin halka arzı yasaklanmamıştır. Bu ortaklıklar, Türk hukukunda anonim ortaklıklara benzemektedir. ARKAN, 1976, s. 109.

³⁰⁹ MONSON, a.g.m., s. 186 vd.

³¹⁰ Davada, tek kişi işletmesinin sahibi, saman adamlar vasıtasıyla bir anonim ortaklık kurup, ticari işletmesini anonim ortaklığa devretmiştir. Ortaklığın toplam 20.007 hissenin 20.001’ini alarak (kalan altı hisse, ortağın eşi ve çocuklarına ait) fiilen tek kişili ortaklık oluşturmuştur. Ayrıca kurucu ortak, ortaklığın bazı tahvillerini de satın almıştır. Ortaklığın daha sonra iflâs etmesi ve tek ortağın tahvilleri iflâs masasına yazdırması üzerine, teminatsız alacaklılar dava açmışlardır. Alacaklılar, anonim ortaklığın tamamen bir maskeden ibaret olduğunu ve alacaklıları dolandırmak için kurulduğunu dolayısıyla, 20.001 hisseyi elinde bulunduran ortağın kişisel sorumluluğu yoluna gidilmesini talep etmişlerdir (Salomon v. Salomon &Co., Ltd. LR(1897) App Cas 22. Howard L. OLECK, **Modern Corpration Law (Student Edition)** (New York: The Babbs-Merri Company İnc., 1960), s. 435.

³¹¹ The Court of Appeal, “İstinaf Mahkemesi” olarak Türkçe’ye çevrilmiştir.

ve dolayısıyla bu durumun ortaklığın sona ermesine sebep olmadığına” karar vermiştir³¹². Ayrıca bu davada, kanunun öngördüğü şartları yerine getiren her kişinin, ortaklık kurabileceği ve ortaklığın, ortaklık kurucularından ayrı hukuki kişiliği bulunduğu da kabul edilmiştir³¹³. Böylece, İngiltere’de saman adamlar vasıtasıyla oluşturulan ortaklıkların yani fiili tek kişili ortaklıkların kurulmasının önü açılmıştır.

ABD’de de tek kişili ortaklığın yasal olarak kabulünden önce saman adamlar vasıtası ile oluşturulmuş fiili tek kişili ortaklık uygulamasına sıklıkla rastlanmıştır. Bu ortaklıklar; kurucu ortağın, ortaklık sözleşmesine kendi vekilini, sekreterini veya memurunu kurucu ortak olarak kaydetmesi ve ortaklık sözleşmesinin bu şahıslarca imzalanması suretiyle oluşturulmuştur. Uygulamada, ortaklık sözleşmesi imzalanırken veya ortaklık sözleşmesinin imzalanmasından önce saman adamlardan ortaklıktan çıkacaklarına ve ortaklık paylarını asıl ortağa devreceklerine ilişkin tarihsiz dilekçe alınmıştır. Ortaklıktan çıkma talebini içeren dilekçe, ortaklığın ilk genel kurul toplantısında tek ortak tarafından kabul edilmiştir. Bu yolla, ilk genel kurul toplantısında saman adamların ortaklıktan çıkmaları sağlanarak, tek kişili ortaklık hedefi gerçekleştirilmiştir. Bazı hallerde ise saman adamlardan ortaklıktan çıkma dilekçesi alınmamıştır. Bu durumda, saman adamın ortaklık sözleşmesinden kaynaklanan haklarına dayanarak tek ortağa karşı açtığı davada, tek pay sahibinin bu kişinin saman adam olduğu iddiası mahkemelerce kabul edilmemiştir. Günümüzde ABD hukukunda, tek kişi, ortaklığın bütün paylarına ve kontrolüne sahip ise, tek ortak hileye dayanan veya hukuka aykırı olan bir işlem yapmadığı sürece, ortaklık hukuken geçerli bir tüzel kişi olarak varlığını sürdürmektedir³¹⁴.

Alman hukukunda, saman adamlar, tacirlerin gizli amaçlarını gerçekleştirmede kullandıkları yedieminler olarak kabul edilmiştir³¹⁵. Tek kişili ortaklığın kurulmasını sağlayan saman adamlar, ortaklığın kanuna uygun şekilde kurulmasının ardından ortaklık paylarını tek ortağa devretmeyi taahhüt etmişlerdir. Böyle bir taahhüt nedeniyle, gerçek bir ortaklık iradesinden bahsedilemeyeceği ve bu sözleşmelerin

³¹² LEVY, **a.g.m.**, s. 833 vd.

³¹³ James S. HAUSMAN, “The One Man Company Some Principles of Taxation”, **13 McGill L. J.**, 1967, s. 265.

³¹⁴ OLECK, **a.g.e.**, s. 437 vd.

³¹⁵ KLUNZUGER, **a.g.e.**, s. 237 vd.

geçersiz olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca, muvazaalı işlemlerde, beyan edilen iradenin aslında gerçek bir irade olmadığı tek kişili ortaklıkta ise saman adamların bu işlemin etkilerini istedikleri için gerçek bir iradenin olduğu ileri sürülen görüşler arasındadır. Alman Federal Mahkemesi, ortaklığın tek ortaklı hale gelmesine kadar, bir anlık dahi olsa hukuka uygun şekilde kurulmuş bir ortaklığın mevcut olduğunu kabul etmiştir³¹⁶. Günümüzde ise Alman hukukunda, tek ortağın şahsi mal varlığının ortaklık mal varlığı ile karışması durumunda, sınırlı sorumlu ortaklığın tüzel kişiliği dikkate alınmayarak, tüzel kişiliğin arkasındaki tek ortağın şahsi sorumluluğu kabul edilmektedir. Bu suretle, saman adamlardan oluşturulmuş ortaklıklara müdahalede bulunmaktadır³¹⁷.

Fransız hukukunda ise, tek kişili ortaklığın kabulüne kadar saman adamlar ile kurulan ortaklık sözleşmeleri geçersizlik yaptırımı ile karşı karşıya kalmıştır. Fransız hukukunda, saman adamların hakiki pay sahibi olmayıp, asgarî ortak sayısını sağlama ve asıl ortağın sorumluluğunu sınırlama amacı taşımaları nedeniyle, ortada “farazi ortaklığın” bulunduğu kabul edilmiştir.

İtalyan hukukunda ise, saman adamlar yardımıyla kurulan tek kişili ortaklıklar 1882 tarihli İtalyan Ticaret Kanunu’nda geçersiz kabul edilmiş, fakat İtalyan Yüksek Mahkemesi’nin 1928 yılında verdiği kararında, payların tek elde toplanmasının tasfiye gerçekleşmediği sürece üçüncü kişileri ilgilendiren bir husus olmadığı vurgulanmıştır. 1942 yılında yürürlüğe giren İtalyan Medeni Kanunu’nda, anonim (MK md. 2362) ve limited (MK md. 2362) ortaklıklarda ortaklığın aczi halinde tek ortağın ortaklık borçlarından sınırsız sorumlu olacağı kabul edilmiştir³¹⁸.

Genel olarak hukuk sistemleri, saman adamlar vasıtasıyla oluşturulan ortaklıkları geçersiz sayma eğiliminden vazgeçmiştir. Tek kişili ortaklığın yasal bir kurum olarak kabul edildiği hukuk sistemlerinde; saman adam yoluyla ortaklıkların oluşturulmasına gerek duyulmasa da, uygulamada saman adamlar yoluyla da ortaklık oluşturulması da tercih edilebilecektir³¹⁹.

³¹⁶ ÇELİK, a.g.m, s. 169.

³¹⁷ KLUNZİGER, a.g.e, s. 231.

³¹⁸ ÇELİK, a.g.m, s. 169 vd.

³¹⁹ Aynı, s. 177.

3.2. Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması Teorisi

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi³²⁰, perde olarak nitelenen tüzel kişinin ve onu oluşturan gerçek kişilerin birbirinden ayrı hukuki varlıklar olduğu görmezden gelinip bazı istisnai durumlarda bu iki hukuk sujesinin bir bütün olarak kabul edilmesi ve iki hukuk sujesine tek bir hukuk sujesi olarak muamele edilmesidir³²¹. Teori, hukuki şeklin kötüye kullanılması ya da dürüstlük kuralına aykırı durumun ortaya çıkması nedeniyle üyelere ya da tüzel kişiye müracaat edilmesi hallerinde kullanılır. Kısaca, tüzel kişinin hukuki bağımsızlığı bertaraf edilir ve onu oluşturan kişilerden ayrı bir hukuki kişiliği olduğu somut olay açısından dikkate alınmaz³²².

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması uygulamalarına genellikle kanunda soruna ilişkin bir düzenleme bulunmadığı hallerde başvurulmaktadır. Kanun, tüzel kişinin yerine veya onun yanında üyelerine de başvurulmasına engel bir durum görmediği hallerde veya açık şekilde tüzel kişi adına işlemi yapan kişilere başvurulmasını öngördüğü hallerde tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına gerek yoktur³²³.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırıldığı haller iki grupta toplanır. İlki ortakların sahip oldukları vasıfların³²⁴, bilgilerin, irade beyanlarının ya da davranışların tüzel kişiye izafe edildiği durumlara ilişkindir³²⁵. Diğerisi ise sınırlı sorumluluk ilkesine

³²⁰ YANLI, **a.g.e.**, s. 16 vd.; Kavram İngilizce’de “piercing the corporate veil”, “lifting the veil”, “corporate fiction”, “alter ego doctrine”, Almanca’da “Durchgriff” olarak adlandırılır. Türkçe kaynaklarda ise “tüzel kişilik perdesinin kaldırılması” veya “aralanması” kavramları kullanılır. Çalışmada, tüzel kişinin hukuki bağımsızlığının bertaraf edildiği ve tüzel kişinin hukukten ayrı bir kişiliği olduğunun dikkate alınmadığı durumlar için genel olarak “tüzel kişilik perdesinin kaldırılması” kavramı kullanılacaktır. Tüzel kişiliğin, ayrı bir kişilik olma özelliğini kaldırarak ölçüde üyeleri veya ortakları ile menfaat birliğinin bulunduğu hallerde ise “alter ego” kavramı kullanılacaktır.

³²¹ İpek Sağlam ATABARUT, “İngiliz ve Amerikan Hukukunda Tüzel Kişilik Örtüsünün Aralanması Teorisi ve Uygulama Alanlarından Dava Örnekleri” **Nuri Çelik’e Armağan C:1**, (İstanbul: Beta Yayınları, 2001), s. 482 vd.

³²² YANLI, **a.g.e.**, s. 16 vd.

³²³ Mustafa DURAL, “Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması (Yada Tüzel Kişinin Tabanına Başvurulması)” **15. Yıl Sempozyumu (Sermaye Piyasası Kurulu)**, (Ankara: SPK Yayını, 1998), s. 99

³²⁴ Almanya’da limited ortaklıkla sözleşme imzalayan bir ortaklığın, “sözleşme tarafının esaslı vasıflarında hataya düştüğü” gerekçesiyle sözleşmeyi iptal ettirmek için açtığı davada, sözleşme tarafına ilişkin başlıca vasıf olarak; limited ortaklığı fiilen idare eden ve aynı zamanda büyük ölçüde paya sahip olan ortağa güvensizlik gösterilmiştir. Davalı taraf ise, limited ortaklık ve ortağın farklı hukuki kişiler olduğunu iddia etmiştir. Federal mahkeme, ortaklığın güvenilirliğini belirlemede ortaklık faaliyetini yürüten kimsenin vasıflarının dikkate alınması gerektiğini belirterek, davayı kabul etmiştir. RGZ 143, 429, 431. YANLI, **a.g.e.**, s. 24 dpn.

³²⁵ Tek ortağın, ortaklığı idare ve temsil yetkisine sahip olduğu durumlarda, üçüncü kişi olarak kabul edilebilmesi mümkün değildir. Ortaklık ile akdedilen sözleşmelerde diğer taraf tek ortağın hilesi

rağmen, tüzel kişinin borçlarından dolayı ortağın şahsi sorumluluğu yoluna gidilmesini gerektiren durumlardır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, hukuken sadece ortaklığa veya ortağa ait bir durumun diğerine de yansıtılmasıdır³²⁶.

Ortaklık tüzel kişiliği ile ortak birbirinden bağımsız mal varlığına sahiptir. İki ayrı mal varlığını, tek bir mal varlığına dönüştürmek, mal varlığının ayrılığı ilkesine aykırıdır³²⁷. Ortaklık ile ortakların ayrı hukuki kişilikler olduğu dolayısıyla ayrı mal varlıklarına sahip oldukları ilkesi, tek kişili ortaklığın ortaya çıkmasına kadar sıkı şekilde uygulanmıştır. Fakat tek kişili ortaklıkların ortaya çıkması, bu ilkeye istisna getirilmesi düşüncesini de beraberinde getirmiştir. Bu düşünce, özellikle tek kişili ortaklık uygulamasının yaratabileceği olumsuzluklara bir tepki olarak, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisini ortaya çıkarmıştır³²⁸. Tek kişili ortaklığın mevcudiyeti veya çok ortaklı ortaklıkta, ortaklığa hâkim tek ortağın varlığı gibi istisnai durumlarda, bu iki ayrı mal varlığı bir bütün kabul edilmektedir³²⁹. Fakat, sadece tek kişili ortaklık yapısının mevcudiyeti, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için yeterli bir sebep olarak kabul edilmemiştir³³⁰.

Avrupa Birliği hukukunda ortaklıklar hukukuna ilişkin 12. Yönerge³³¹, üye devletlerin iç hukuklarında üçüncü kişileri hileli işlemlerden korumak amacıyla tüzel kişilik perdesinin kaldırılması uygulamasına müdahale etmek istememiştir³³². Bu

nedeniyle sözleşmeyi iptal ettirme hakkına sahiptir. Bu durumda, tek ortağın yanında ortaklığın, bağımsız bir hukuki kişi olarak kabul edilmesi söz konusu değildir. **Aynı**, s. 27.

³²⁶ **Aynı**, s. 19.

³²⁷ **YANLI, a.g.e.**, s. 20 vd.

³²⁸ Ortaklığın zarara uğraması yada kâr elde etmesi tek ortağı doğrudan etkilediği göz önüne alındığında, tüzel kişiyi yöneten gerçek kişi olduğu için tüzel kişinin iradesi ile onu yöneten tek kişinin iradesinin birbirinden ayrılması mümkün değildir. **DURAL, a.g.m.**, s. 104.

³²⁹ **ÇELİK, a.g.m.**, s. 198.

³³⁰ **YANLI, a.g.e.**, s. 84.

³³¹ Komisyon, 12. Yönerge taslağında, tek ortağı tüzel kişi olan ortaklıklarda tüzel kişilik perdesinin kaldırılarak tek ortağın sorumlu kılınmasına ilişkin hükmü taslaktan çıkarılmıştır. Komisyon'un amacı, şeffaf olmayan ortaklık gruplarının önüne geçmektir. **ÇELİK, a.g.m.**, s. 185

³³² **JOCIĆ, a.g.m.**, s. 214; 12. Yönerge bu konuda sadece tek ortak ve ortaklığın, tek ortak tarafından temsil edilmesi halinde bu iki hukuki kişilik arasında akdedilen sözleşmelerin hemen kayıt altına alınması ve yazılı hale getirilmesini düzenlemiştir. Bu düzenleme, Komisyon'un hileli işlemleri önleme amacını gerçekleştirmede yetersiz kalmıştır. **TRİDİMAS, a.g.m.**, s. 694.

sebeple perdenin kaldırılması teorisi, birçok soruna ve değişik çözüm yollarına neden olmuştur³³³.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını talep etme hakkı üçüncü kişilere aittir. Tek kişili ortaklıklarda dahi ortağın bizzat kendisinin, tüzel kişi ile kendisi arasındaki hukuki ayrılığın kaldırılmasını isteyemeyeceği görüşü hâkimdir. Alacaklıları ve hukuk sistemini korumak amacıyla perdenin kaldırılması teorisine, sadece tüzel kişiliğin kötüye kullanılması durumlarında başvurulması gerektiği savunulur³³⁴.

Türk hukukunda, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi ismen zikredilmez. Fakat perdeyi kaldırma teorisine uygun olarak tüzel kişilerin sorumluluklarını, tüzel kişilerin üye ya da yöneticilerine yansıtan yasal düzenlemeler bulunmaktadır³³⁵. Türk

³³³ Fransız hukukunda, sorun muvazaa kurallarına göre çözümlenmektedir. Kişilerin hukuki işlemlerin sonuçlarından kaçmak veya üçüncü kişiler aleyhine hak elde etmek için tüzel kişilik perdesi arkasına saklanmaları halinde, tüzel kişilik nazara alınmadan, gene muvazaa kurallarına göre tüzel kişilik perdesinin arkasına gizlenen kişilere el atmak mümkündür. DURAL, **a.g.m.**, s. 99; Yine Fransız hukukunda, ortaklık tüzel kişiliğinin, ortaklık faaliyetlerini perdelemek amacıyla kullanılmayacağı kabul edilir. Farazi ortaklık olarak adlandırılan bu ortaklıklar, fiili durum itibariyle üzerlerinde hâkimiyet sahibi olan kişilerden bağımsız bir kişiliği veya mal varlığı bulunmayan ortaklıkları ifade eder. Farazi ortaklıkların, hukuki varlığının olmadığı kabul edilir. Ortaklık tüzel kişiliğinin, ortaklık yöneticilerinin menfaatine kullanılması durumunda tacir sıfatını taşımasalar dahi, ortaklık yöneticilerinin sorumluluğu yoluna gidilebileceği kabul edilir. Vural SEVEN/Can GÖKSOY, “Ticaret Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, **İBD**, 2006, C:XXL, S. 6, s. 2463; Alman hukukunda, ortaklık mal varlığının ticari defterlerde yeterli şekilde gösterilmemesi, muhasebe kayıtlarının açık olmaması gibi mal varlıklarının karışma olasılığı olan hallerde, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması yoluna başvurulur. Mal ayrılığı ilkesinin adil olmayan sonuçlara yol açtığı hallerde mal ayrılığı ilkesinin uygulanmayacağı, bu durumlarda hukuk güvenliği dikkate alınarak, tüzel kişilik perdesinin kaldırılacağı kabul edilir. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 199 vd; İsviçre Federal Mahkemesi, tek kişili anonim ortaklığın tek pay sahibi ve ortaklık müdürünün kefaleti ile bankadan kredi almasına ilişkin davada, tek pay sahibi kefil olarak kredi borcunu ödeyip ortaklık müdürüne rücu etmiş, ortaklık müdürü ise kredi borcunu ortaklık adına ödemeyi reddetmiştir. Mahkeme, kefilin aslında kendi borcunu ödemediği gerekçesi ile rücuyu kabul etmemiş, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına karar vermiştir (ATF 102, III 169, 98 II, 85 II, 111). POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 265 vd.; Aynı doğrultuda farklı bir mahkeme kararı için bkz. BGE53 II 25. SEVEN/GÖKSOY, **a.g.m.**, s. 2462.

³³⁴ İsviçre Federal Mahkemesi, eşler arasındaki cebri icra yasağının, eşlerden birine ait tek kişili anonim ortaklığa karşı geçerli olmadığını belirtmiştir. Ayrıca mahkeme kocanın, anonim ortaklık ile kendisinin özdeş olduğunu ileri sürerek tüzel kişilik perdesinin kendi yararına kaldırılması talebini reddetmiştir. 72 II 67 vd. YANLI, **a.g.e.**, s. 43.

³³⁵ Danıştay içtihatlarında, vergi yükümlülüklerinin aidiyetine ilişkin olarak “mücerret hukuki durumun değil, fiili durumun esas alınması” kabul edilmiştir (4. DD. 1961/4471 E., 1962/644K); Yargıtay ise, ticaret odası ve meslek komitelerinde kaydı olmasına rağmen ticaret sicilinde kaydı bulunmayan ve birçok ortaklıkta büyük pay sahibi olan kişinin tacir sayılması suretiyle iflâsına karar vermiştir (19. HD. 2.11.2000 5828E./7383K). Bu ve benzeri yargı kararlarında tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasından bahsedilmediği görülür. Ayrıca, kollektif ortaklıklarda ortaklık borçlarından dolayı ortakların sorumluluğu yoluna başvurulması (TTK md. 179, 180, 192), limited ortaklıklarda ortakların kamu borçlarından sorumlu olması (6183 sayılı AATUHK md. 35), banka yönetici ve denetçilerinin bankaya verdikleri zararlardan şahsi sorumlulukları yoluna gidilmesi (5411 sayılı Bankacılık Kanunu md. 110,

hukukunda “tüzel kişilik perdenin kaldırılması” ifadesine ilk kez 2006 yılında bir Yargıtay kararında yer verilmiştir³³⁶.

3.2.1. Alter Ego Doktrini

Alter ego “bir kimse adına aynı o kimse imiş gibi işlem yapan kişi, kişinin başka kendisi” olarak tanımlanır³³⁷. Alter ego doktrini, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını sağlayan sebeplerden biridir.

Üçüncü kişilerin haklarının korunması için ortaklık işlemleri üzerinde yapılan incelemeler, bazı durumlarda ortaklık tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasını gerektirir. Fakat ortaklık paylarının büyük bir çoğunluğunun veya tamamının bir veya birkaç kişinin elinde toplanması her zaman ortaklık tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için gerekli hukuki sebepleri oluşturmaz. Ortaklığın önemli miktardaki paylarının bir kişinin elinde toplanması halinde, eşitlik ve adalet kavramlarına dayanılarak ortaklık tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasında zorluk çekilen hallerde “alter ego” doktrini uygulanır³³⁸. Bu durumlarda, ortaklık ve ortak, özdeş kabul edilir³³⁹. Tüzel kişiliğin ayrı bir kişilik olma özelliğini kaldırarak ölçüde mülkiyet ve menfaat birliğinin olduğu hallerde, ortaklığın ortağın “alter egosu” olduğu kabul edilir³⁴⁰.

134) şeklindeki yasal düzenlemelerde ismen zikredilmese bile tüzel kişilik perdesinin kaldırılacağı tespit edilir. SEVEN/GÖKSOY, **a.g.m.**, s. 2459 vd.

³³⁶ “...Davacı, davalılar Ege Ltd. ve Ege A.Ş.’den olan alacağı nedeniyle açtığı davada Ege AŞ’nin kendisine ilişkin borcu, diğer davalı ve Ege A.Ş’nin yavru ortaklığı olan Ege Ltd’e nakletmiş olduğunu iddia etmiştir. Yargıtay, davalı ortaklıklar arasında ticari bağlantının bulunduğunu, ortaklık yazışmalarının her iki ortaklığın yetkili temsilcisi tarafından yapıldığını ve her iki ortaklığın aynı personele sahip olduğunu, bu ortaklıklar için bağımsız defter ve kayıt tutulmadığını, ana ortaklığın yavru ortaklık organları yerine karar aldığını tespit etmiştir. Bu tespitler doğrultusunda, tüzel kişilik perdesinin kaldırılarak davalıların sorumlu tutulmasında bir isabetsizlik olmadığına karar verilmiştir” (19. HD. 15.5.2006, 2005/8774E. ve 2006/5232K). SEVEN/GÖKSOY, **a.g.m.**, s. 2460.

³³⁷ Nihat İNAL, **Adli Tıp ve Ekonomik Terimli Hukuk Sözlüğü** (Ankara; Sözkese Matbaacılık, 2003), s. 51. “Alt benlik” doktrini olarak da Türkçe’ye çevrilmiştir. ATABARUT, **a.g.m.**, s. 481; Ortaklığın, kanunda öngörülen amaçları gerçekleştirmek için kullanılmayıp başka amaçlar için kullanılacak bir araç olarak görülmesidir. Beth WALSTON-DUNHAM, **Introduction to Law**, (Fourth Edition, New York: Thomsan Delmar Learning, 2004), s. 415; Alter ego ile aynı anlama gelecek şekilde “agent”, “instrumentality”, “cloak” kavramları da kullanılmaktadır. HAUSMAN, **a.g.m.**, s. 267.

³³⁸ BUXBAUM, **a.g.m.**, s. 255 vd.

³³⁹ Ortaklığın zarara uğraması yada kâr elde etmesi tek ortağı doğrudan etkilediği göz önüne alındığında, tüzel kişiyi yöneten gerçek kişi olduğu için tüzel kişinin iradesi ile onu yöneten tek kişinin iradesinin birbirinden ayrılması mümkün değildir. DURAL, **a.g.m.**, s. 104.

³⁴⁰ SEVEN/GÖKSOY, **a.g.m.**, s. 2461.

Alter ego doktrininin uygulanmasında, tek ortağın, ortaklık adına akdettiği sözleşmeler ile bizzat kendisinin sorumlu olacağını belirttiği sözleşmeler arasında ayırım yapılmalıdır. Ortağın kişisel ve doğrudan sorumluluğunun kabul edildiği sözleşmeler, ortaklık perdesinin kaldırılmasında sorun oluşturmaz. Bu sözleşmelerden doğan sorumluluk tek ortağa aittir. Fakat öyle bazı ilişkiler söz konusudur ki bu ilişkilerde ortağın mı ortaklığın mı borç altına girdiği tespit edilemez. Bu durum, daha çok sözlü sözleşmelerde göze çarpar. Tek ortağın akdettiği bu gibi muğlâk sözleşmelerde, ortaklığın ve ortağın ayrı hukuki varlıklar olduğunu kabul edilmez, alter ego doktrini uygulanarak tek ortağın kişisel sorumluluğuna başvurulur³⁴¹.

Ortağın, ortaklık adına veya kişisel olarak sorumluluk altına girdiği³⁴² veya hak elde ettiği³⁴³ sözleşmeler, ortaklık ile ortağın farklı hukuki kişiliklere sahip olması ilkesini ihlal eder. Sorun, tek pay sahibinin taahhütlerinin³⁴⁴ veya çıkarlarının asli veya tali olmasında düğümlenir. Eğer çıkarlar veya taahhütler asli ise tek ortağın şahsi sorumluluğu yoluna gidilir, tali ise tek ortak sorumlu tutulmaz. Taahhüdün veya çıkarların asli veya tali olmasının belirlenmesinde, ortağın kişisel olarak veya ortaklık pay sahibi veya yöneticisi sıfatıyla bu ilişkideki menfaatinin mevcudiyeti esas alınır³⁴⁵.

3.2.2. Bağlı Ortaklıklar; Konzern

Tüzel kişilik perdesinin kaldırıldığı hallerden biri de konzernlerdir. Konzern, hukuken bağımsızlığını koruyan teşebbüslerin bir yönetme gücü altında birleşerek

³⁴¹ Warner FULLER, "The Incorporated Individual: A Study Of The One-Man Company", **The Harvard Law Review Association**, 1938, s. 1383 vd.

³⁴² İngiltere'de Gilford Motor Co. Ltd. v. Horne davasında; Horne, Gilford Motor'da müdür olarak işe başlaması sırasında ortaklıktan ayrıldığı takdirde ortaklık müşterileri ile ticaret yapmayacağına ilişkin Gilford Motor'a taahhütte bulunmuştur. Ortaklıktan ayrıldıktan sonra ortaklık kuran Horne, Gilford Motor'un müşterileri ile ticaret yapmaya başlamıştır. Bunun üzerine açılan davada, Horne ve kurduğu ortaklığın faaliyetten men edilmesine karar vermiştir (1933 Ch. 935 (27)). ATABARUT, **a.g.m.**, s. 494; Benzer örnekler için bkz. DURAL, **a.g.m.**, s. 100.

³⁴³ Bu konuda İngiltere'de Macaura v. Northern Assurance Co. davası örnek olarak gösterilebilir. Macaura, kendisinin ve yakınlarının ortağı olduğu bir ortaklığa kereste satmaktadır. Satılan keresteler yangın tehlikesine karşı sigortalanmış, sigorta poliçesinde lehdar Macaura olarak gösterilmiştir. Macaura, aynı zamanda ortağı olduğu diğer ortaklıktan da alacaklıdır. Kerestelerin yangında tamamen yanması sonucu mahkeme; ortağın, ortaklığın bütün paylarına sahip olması halinde bile ortaklık mal varlığı üzerinde hak iddiasında bulunamayacağına ve sigorta tazminatını alamayacağına karar vermiştir (1925 AC 619). ATABARUT, **a.g.m.**, s. 492.

³⁴⁴ Alman hukukunda, ortaklık tarafından ifası mümkün olan bir borcun tek ortak tarafından üstlenilmesi halinde, ortağın borcun ortaklık tarafından ödenmesi itirazında bulunmasının mümkün olmadığı, durumun sözleşmeye aykırılık teşkil ettiği ve ortağın şahsi borcunu ödemekle yükümlü olduğu kabul edilir (RGZ 99, 232)(BBC 1954, s. 417). YANLI, **a.g.e.**, s. 50 dñn.

³⁴⁵ FULLER, **a.g.m.**, s. 1383 vd.

oluşturdukları ekonomik bütünü ifade eder³⁴⁶. Dünyanın büyük bölümünde ekonomi oldukça karışık çok uluslu ortaklıklar tarafından yönetilir ve bunların çoğu konzern şeklinde örgütlenir³⁴⁷. Tek kişili ortaklığın tek ortağının tüzel kişi olması mümkün olduğundan, tek kişili ortaklıkta perdenin kaldırılmasına ilişkin sorunlar konzernler açısından da önemlidir. Konunun önemi konzernlerin karmaşık ilişkiler ağı oluşturmasından kaynaklanır. Dolayısıyla, konzerni oluşturan her bir ortaklığın ayrı hukuk süjesi olduğu düşüncesinden ayrılıp bu ortaklıkları ekonomik bir bütün kabul eden uygulamalar bulunmaktadır³⁴⁸.

Yavru ortaklığın güçlü finansal durumunun, konzerne üye diğer ortaklıkların yükümlülükleri açısından uygun bir teminat olacağı düşünülmesi, ana ortaklığın yavru ortaklığın içini boşaltmasına neden olur³⁴⁹. Soruna, yavru ortaklığın hak ehliyeti açısından yaklaşılabilir. Bu durumda, yapılan işlemin yavru ortaklığın işletme konusu kapsamında olup olmadığı ve işlemin bu ortaklığın yararına olup olmadığı araştırılır. Bu yöntemle, ana ortaklığın borcuna yavru ortaklığın teminat gösterilmesinin mümkün olup olmadığı tespit edilir. Yavru ortaklığın mal varlığının, ana ortaklık yararına tüketilmemesini “yarar” kavramının dar yorumlanması ve ultra vires doktrini sağlar³⁵⁰.

Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması, Avrupa Birliği’nde de tek kişili ortaklık ve tek kişinin üye olduğu konzernleri düzenleyen üye hukuk sistemleri açısından oldukça

³⁴⁶ Holding, yöneten ve yönetilen çatı ortaklığını, konzern ise; holding altında toplanan ortaklar sistemini ifade eder. POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 1022.

³⁴⁷ British Oils, buna örnek olarak gösterilebilir. British Oils, doğrudan ve dolaylı olarak binin üzerinde yavru ortaklığa sahip olup, bunlar arasında Amerika’nın önemli teşebbüslerinden Mobil Corporation bulunur. Mobil Corporation ise, beş yüzün üzerinde yavru ortaklığa sahiptir. BUXBAUM, **a.g.m.**, s. 256.

³⁴⁸ İlk olarak Salomon davasında kabul edilen “ayrı hukuk süjesi” ilkesine istisna getirilmesi gereken hallerden biri, konzernlerdir. ATABARUT, **a.g.m.**, s. 488; Bir ortaklığın, başka bir ortaklığa ait bütün paylara sahip olması halinde, bu ortaklıkların ayrı tüzel kişiliklere sahip oldukları her zaman düşünülemez. Bir ortaklığın, diğer ortaklığın alter egosu gibi hareket ettiğinin tespit edilmesi halinde, genellikle büyük mal varlığına sahip ana ortaklık, yavru ortaklığın borçlarından sorumlu tutulur. WALSTON-DUNHAM, **a.g.e.**, s. 416.

³⁴⁹ Konzernlerde; teşebbüsün bütün parçalarının ayrı hukuk süjeleri olduğu hususundaki geleneksel direnme ile teşebbüs çıkarlarının yönetimi çatışma içerisindedir. Bu sebeple, ana ortaklıkta azami faydanın elde edilmesi amacıyla yavru ortaklığın kredi itibarı kullanılır. BUXBAUM, **a.g.m.**, s. 257; Ana ortaklığın, yavru ortaklıkta zarara sebep olması halinde, yapılan işlem veya tasarruflar ana ortaklığın kendisi veya kendisine bağlı işletmeler lehine yarar doğuruyorsa, yavru ortaklığın zararlarının hakim ortaklıkça karşılanması gerekir. YANLI, **a.g.e.**, s. 231 dpn.

³⁵⁰ BUXBAUM, **a.g.m.**, s. 256 vd.

önemlidir³⁵¹. Perdenin kaldırılmasına olan ihtiyaca rağmen üye devlet uygulamalarında kurucu ortağın alacaklılara karşı korunmasında farklılıklar vardır. Bunun nedeni; 12. Yönerge'nin, gerçek kişilerin, tüzel kişilerin veya bizzat tek kişi ortaklığının birden fazla ortaklığın tek ortağı olmasına ilişkin özel düzenlemelerin üye devletlerde uygulanmasına izin vermesidir³⁵². 12. Yönerge, çok fazla olanak sunarak, üye devletlerde kabul edilecek düzenlemelerin uyumunu zorlaştırmıştır.

3.2.3. Özkaynak Yetersizliğinin Etkileri

Ortaklık amacını ve konusunu gerçekleştirmede yetersiz sermaye miktarının ortaklığa getirilmesi, ortaklıkların sorumluluğu alanında giderek daha fazla öneme sahip olmaktadır. Özkaynak³⁵³ yetersizliği ile borca batıklık veya bilânço açığı gibi durumlar kastedilmez. Perdeyi kaldırma teorisinde özkaynak yetersizliği, yürütülen ticari faaliyet dolayısıyla taşınan risklere oranla sermaye miktarının çok küçük olması halidir. Diğer bir ifade ile özkaynak yetersizliği; ortaklık özkaynaklarının, dış kaynaklar ile giderilemeyen orta ve uzun vadeli finansman ihtiyacını karşılamaya yeterli olmamasıdır³⁵⁴.

³⁵¹ Üye devlet hukukları, alacaklıları oldukça geniş kapsamda korumaktadır. Bu korumanın, 12. Yönerge'yle uyumlu olup olmadığı ve tek kişili ortaklıkların sınırlı sorumluluğu hususu sorun oluşturur. Alman hukukunda, tüzel kişilerin (ana ortaklık), tek kişili ortaklığın (yavru ortaklık) tek ortağı olmasına izin verilmektedir. Uzun bir uygulama sürecinden sonra tek ortağın sorumluluğu yoluna başvurulmasını gerektiren üç hal kabul edilmiştir: 1.Kurucular tarafından ortaklığa verilen zararlardan sorumluluk 2. Kötü yönetim nedeniyle meydana gelen zararlardan sorumluluk 3. Ana ortaklığın münferiden verdiği zararlardan sorumluluk. Alman Federal Temyiz Mahkemesi, "Video" olarak anılan davada, bu üç ilkeyi uygulayarak birden çok tek kişili ortaklığa sahip tek kişili ana ortaklıkça oluşturulan konzernde, yavru ortaklığın borçlarından ana ortaklığın sorumlu olduğuna karar vermiştir. NJW 1991:3142 (BGH 23.9.91, BGHZ 115,187). Fakat bu durumda Alman içtihat hukuku 12. Yönerge'nin 2. maddesi ile çelişmiş ve Alman İçtihat hukukunun 12. Yönerge ile uyumlaştırılması zorunluluğu doğmuştur. Bunun üzerine mahkeme, başka bir davada "TBB (Thomas-Baubetreuungsgesellschaft)", tek kişili ortaklığın konzernde şeklinde örgütlenmiş olması halinde konzerne üye ortaklıklar arasında karmaşık ilişkiler bulunması ve ana ortaklığın yavru ortaklığın çıkarlarını göz önüne almadan davranması şartıyla yavru ortaklıkta meydana gelen zarardan, ana ortaklığın sorumlu olacağına hükmetmiştir (BGHZ 122, 123 vd). JOCÍĆ, **a.g.m.**, s. 213 vd.; Günümüzde, Alman hukukunda, yavru ortaklığın tek kişiden oluşması ve bu ortaklık paylarının ana ortaklığa ait olması halinde; anonim ortaklıklarda zararı karşılama ilkesi uygulanır. Limited ortaklıklarda ise, mal varlığını korumaya yönelik hükümler olmadığından tek ortak, alacaklılara karşı sadece başlangıç sermayesini korumakla yükümlüdür. YANLI, **a.g.e.**, s. 223 dpn.

³⁵² Fransız hukukunda; tüzel kişinin, tek kişili yavru ortaklık kurup alacaklılara zarar vermesi halinde, ana ortaklık yönetim kurulu üyelerinin kusurları ile meydana getirdikleri zararlardan alacaklılara karşı sınırsız sorumlu olacakları kabul edilir. JOCÍĆ, **a.g.m.**, s. 214.

³⁵³ Özkaynaklar, ortaklığın sermayesi ile yedek akçelerinden oluşur.

³⁵⁴ SEVEN/GÖKSOY, **a.g.m.**, s. 2466 vd.

Ortaklığın aciz riskini, ortaklığın omuzlarından alıp ortaklık alacaklılarına yüklenme girişimlerine sıklıkla rastlanır³⁵⁵. Sorun daha çok ana ortaklık-yavru ortaklık ilişkisinde kendisini gösterir³⁵⁶. Bu durumda, iş yaşamının normal gerilimlerini atlatma konusunda yetersiz özkaynağa sahip yavru ortaklığın borçlarından, ana ortaklığın sorumlu tutulması gerektiği kabul edilir. Yetersiz özkaynak dolayısıyla ortaklığın sorumluluğunun belirlenmesindeki güçlük alter ego kavramı ile de çözülmeye çalışılır.

Ortaklık ile ortağın mal varlığının ayırt edilemeyecek şekilde karışmış olması, alacakları ödendiği sürece, alacaklıları ilgilendirmez. Dolayısıyla, özkaynak yetersizliğinde, ortağın sorumluluğu yoluna gidilebilmesi için, alacaklıların haklarının ortaklık mal varlığından karşılanamamış olması gerekir³⁵⁷.

Alman³⁵⁸ ve Fransız hukukunda; tek kişili ortaklık kurumunun kötüye kullanılması, ortağın, ortaklık mal varlığı ile kendi şahsi mal varlığını aynı banka hesabında tutması, ortaklık mal varlığının ticari defterlerde yeterli şekilde açıklanmaması ve ortaklıkta özkaynak yetersizliği tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına ilişkin kararlarda somut gerekçeler olarak kabul edilir³⁵⁹.

³⁵⁵ New York City taksi işletmesi kapsamındaki büyük taksi filosu, birkaç taksiden oluşan çok sayıda küçük ve bağımsız ortaklıklara dönüştürülmüştür. Taksilerin sebep oldukları kazalarda, kaza mağdurlarının tazminat talepleri, sermayesi sadece bu taksiler olan küçük ortaklıklardan elde edilmeye çalışılmış, fakat tazminat talepleri karşılanamamıştır. ABD mahkemeleri, bu şekilde kurulan bağımsız ortaklıkların vermiş olduğu zararlardan taksi işletmesinin bütününe sorumlu tutarak, perdeyi kaldırma teorisini uygulamıştır (Mult. v. Colt., 31 F.R.D. 154, 1962). SEVEN/GÖKSOY, **a.g.m.**, s. 2467; Dixie Coal Mining Co.'da meydana gelen kazada yaşamını yitiren işçinin mirasçıları, ortaklığın tek pay sahibine dava açmıştır. Davalının, bu şekilde kurulmuş birçok bağlı ortaklığı olduğu tespit edilmiştir. Mahkeme, murisin çalışmaya başladığı bu ortaklığın mal varlığının oldukça cüz'i olduğunu tespit etmiştir. Kişisel sorumluluktan kaçmak, işletme unsurlarını kişisel amaçla kullanmak gibi muvazaalı işlemlerin gerçekleşmesinin bu ortaklık yapısında mümkün olduğunun tespit edildiği davada, tek ortağın kişisel sorumluluğu yoluna gidilmesine karar verilmiştir (Dixie Coal Mining Co. v. Williams, 221 Ala. 331, 128 So.799, 1930). FULLER, **a.g.m.**, s. 1382 vd.

³⁵⁶ Alman Pay Senetli Ortaklıklar Kanunu'nda, konzerne ilişkin hükümlerde ana ortaklığın, hâkimiyeti altındaki yavru ortaklığı, kendisine zarar verecek şekilde yönlendirmesinden doğan sorumluluk kuralları, özellikle özkaynak yetersizliklerine ilişkin sorunların çözümünde kullanılmaktadır. YANLI, **a.g.e.**, s. 107 dpn.

³⁵⁷ YANLI, **a.g.e.**, s. 85.

³⁵⁸ Alman Federal Mahkemesi, mal ayrılığının tespitine engel muhasebe kayıtları veya muhasebe hileleri bulunmadığı hallerde, mal ayrılığı ve sermayenin korunması ilkelerinin ihlal edilmediğini dolayısıyla tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının mümkün olmadığına karar vermiştir. BGHZ 95, 330. DURAL, **a.g.e.**, s. 105.

³⁵⁹ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 199 vd.

Mahkeme kararlarında, ana ortaklığın sorumluluğu yoluna başvurulmasında özkaynak yetersizliğinin önemli bir faktör olarak kabul edildiği görülür. Bu bağlamda, ana ortaklığın, özkaynakları yetersiz bir yavru ortaklık oluşturması, ortaklık sürecinin kötüye kullanılması olarak algılanır. Tek kişili ortaklığın yarattığı diğer sorunlar da düşünüldüğünde, bu yaklaşımın yanlış olduğu söylenemez. Ortaklık sürecini kötüye kullanmaya çalışan ana-yavru ortaklık ilişkileri göz önüne alındığında, kanun koyucuların, tek pay sahibinin kişisel sorumluluğunun garanti edilmesini sağlamak amacıyla asgari sermaye miktarı öngörmeleri oldukça mantıklıdır. Fakat kanun koyucular tarafından öngörülen bu asgarî sermaye miktarları, ticari faaliyet için başlangıç noktası tespit etmekten öteye gitmediğinden, soruna çözüm getirmekten uzaktırlar³⁶⁰.

3.2.4. Sınırsız Sorumluluk

Tek kişili ortaklıkta, ortağın sınırsız sorumlu olacağı hallerin kanunla düzenlenmesi hususu birçok hukuki tartışmaya neden olmuş, fakat doyurucu bir yanıt alınamamıştır. Tek kişili ortaklıklarda da, ortağın mal varlığının, ortaklık mal varlığından ayrı olduğu kabul edilir³⁶¹. Perdeyi kaldırma teorisini harekete geçirecek bir sebep olmadıkça ortaklık alacaklıları ortağın; ortağın alacaklıları ortaklığın mal varlığına başvuramaz³⁶². Mal ayrılığı ilkesi, ortaklık faaliyetten ve tasfiye halindeken aynı şekilde uygulanır³⁶³.

ABD hukukunda, mal ayrılığı ilkesinin istisnai hallerde uygulanmayacağı kural olarak kabul edilir, fakat konu hakkında herhangi bir kanuni düzenlemeye yer verilmez. Bu hukuk sisteminde sorunun çözümü, mahkeme içtihatlarına bırakılmıştır. İtalyan ve İspanyol hukukunda ise, ortağın ve ortaklığın ayrı tüzel kişiliklerinin olduğunun ileri

³⁶⁰ YANLI, **a.g.e.**, s. 95.

³⁶¹ Mal ayrılığı ilkesinin uygulanması için, tek ortağın şahsi mal varlığının devrini sağlayan işlemleri ortaklığı kullanarak gerçekleştirilmesi veya tersi işlemler engellenmeli, bunun için öngörülen şekil şartlarına uyulmalı, ortaklıkla ortak arasında yapılacak sebepsiz işlemlere (hatır bonusu) izin verilmemeli, ortağın ortaklığa borçlanması yasaklanmalı, tek ortağın bizzat veya ortaklık temsilcileri vasıtasıyla ortaklıkla işlem yapması konusuna düzenleme getirilmelidir. TEKİNALP, 2007, s. 593.

³⁶² Alman Federal Sosyal Mahkemesi, aynı zamanda ortaklık yöneticisi olan tek ortağın varlığını limited ortaklığın tüzel kişilik perdesinin kaldırılması için yeterli bulmamıştır. Objektif unsurlara ek olarak, tek ortağın davranışını kötüye kullanma olarak niteleyecek subjektif unsurların da olması gerektiğine karar vermiştir (NJW 1963, s. 1373). YANLI, **a.g.e.**, s. 54.

³⁶³ TEKİNALP, 2007, s. 593.

sürülmesinin üçüncü kişilerin haklarını ihlal edeceği hallerin ayrı ayrı belirtilmesi yoluyla tek ortağın sorumluluğuna başvurulduğu görülür³⁶⁴.

3.3. Ortağın Tüzel Kişi Olması Halinde “Ultra Vires Doktrini”

Ultra vires, ortaklığın ehliyetinin ortaklık sözleşmesinde yer alan konu ile sınırlandırılması demektir. Bu sınırın tespiti ile sınır dışı işlemler ultra vires olur; ortaklık bu işlemlerle bağlı değildir. Ortaklık, sonradan istese bile bu işlemlere icazet veremez. İşlemin geçerli bir hukuki işlem olması için, ortaklık sözleşmesinde ortaklık konusuna ilişkin düzenlemenin değiştirilmesi gerekir³⁶⁵.

Tek kişili ortaklığın, tek ortağı gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir. Ortağın tüzel kişi olması halinde, ticaret ortaklıklarının işletme konularıyla ilgili olmayan ortaklıklara ortak olup olamayacakları sorunu gündeme gelir³⁶⁶. Ultra vires doktrininin katı şekilde uygulanması, tek kişili ortaklığın başka bir ortaklığa ortak olması konusunda ciddi engeller yaratır. İşletme konusunun elde edilmesine yardımcı olan ve ortaklığın faaliyet konusu ile makul şekilde ilgisi bulunan hususlar, ortaklık konusu kapsamında kabul edilmelidir³⁶⁷.

Ortaklık konusu ile ilgili olduğu takdirde, ortaklık sözleşmesinde ayrıca belirtilmese de tek kişili ortaklık başka bir ortaklığın kurucusu olabilmeli, başka bir ortaklığın hisselerini devralabilmelidir. Bir ortaklığın kendisi açısından yan sanayii olan veya pazarlama faaliyeti yürüten ortaklık kurması veya bu tarz ortaklıklara katılması

³⁶⁴ İtalyan ortaklıklar hukukunda, ortağın sorumluluğunun sınırsız hale geleceği haller ayrı ayrı belirtilmiştir. Ortaklık sermayesinin tam olarak ortaklığa tahsis edilmemesi veya ortaklığa sermaye koyma borcunu tam olarak yerine getirilmemesi veya kamuya açıklama yükümlülüğüne aykırı davranılması halinde, ortağın sorumluluğunun sınırsız hale geleceği kabul edilmiştir. Bu düzenleme ile uygulama veya yargılama aşamasında perdenin kaldırılmasında tereddüt yaşanmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 201; İspanyol hukukunda, ortaklığın tek ortaklı hale geldiğinin altı ay içinde tescil edilmemesi halinde, altı aylık sürenin sonundan itibaren fiilen tescil yapılmaya kadar ki süreçte tek ortağın ortaklık borçlarından sınırsız sorumlu olacağı kabul edilmiştir. GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 240.

³⁶⁵ Türk Ticaret Kanunu 137. maddesi, ticaret ortaklıklarının hak ve fiil ehliyetini “...şirket mukavelesinde yazılı işletme mevzuu içinde kalmak şartı...” ibaresi ile sınırlayarak ultra vires doktrinini kabul etmiştir. POROY/TEKİNALP/ ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 100 vd. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nda ise “ultra vires doktrinine” yer verilmemiştir.

³⁶⁶ Amerikan hukukunda artık yeri olmayan ultra vires doktrini, Avrupa Birliğinde ise 1. Yönerge (68/151/EEC) ile üçüncü kişileri korumak amacı ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yönerge ile ortaklık temsilcilerinin ortaklık adına yaptığı işlemlerle ortaklığın bağlı olduğu kabul edilmiştir. PULAŞLI, **a.g.e.**, s. 55.

³⁶⁷ BOYACIOĞLU, **a.g.e.**, s. 155.

kabul edilmelidir. Yine, amacı başka ortaklıklara katılmak olan holdinglerin herhangi bir anonim ortaklığın bütün hisselerini alması mümkün olmalıdır³⁶⁸.

3.4. Ortağın Tek Kişili Ortaklık Üzerinde Egemenliği

Ortak sayısının bire düşmesi yoluyla, saman adamlar³⁶⁹ vasıtasıyla veya tek ortakla kurulan tek kişili ortaklıklarda, ortaklığın yönetimi ve ortaklığın kontrolü tek pay sahibinin elindedir. Fakat tek ortağın, ortaklık hakimiyetini elde tutması, tek başına bu ortağın ortaklık borçlarından sorumlu olmasına sebep olmaz. Diğer bir ifade ile tek kişili ortaklıkta, ortaklık ile ortağın ekonomik açıdan bir bütün oluşturması, mal ayrılığı ilkesinin ihlali için başlı başına bir sebep oluşturmamaktadır³⁷⁰.

ABD hukukunda, yönetim kurulu otoritesinin eksikliği durumunda tek pay sahibinin ortaklık adına işlemler yapıp yapamayacağı tartışılmıştır. Yönetim kurulu üyesi tek pay sahibinin kararlarının, tek kişili ortaklıkta, genel kurula başvuru ilkesinin yerini alamayacağına karar verilmiştir. Tek pay sahibi, ortaklık adına ve ortaklık tüzel kişiliği aleyhine işlem yaptığında, ortaklıkla ilişkilendirilebilecek başka kimse olmadığından, ortağın kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesi mümkündür. Bu hallerde tek pay sahibi, akdettiği sözleşmelerden şahsen sorumlu olur³⁷¹.

Hukuk sistemlerinde yönetim kurulu, kanuni organ olarak düzenlenir. Her ne kadar tek kişili ortaklıklarda, ortak, ortaklığa egemen olsa da, bu ortaklıklarda da kurul tarafından yönetim ilkesi esastır. Dolayısıyla, tek ortaklığın akdedeceği sözleşmelerin yönetim kurulunun onayına sunulmasına ilişkin ortaklık sözleşmesine bir hüküm getirilmelidir. Bu yolla ortağın işlemleri yönetim kurulunun onayına tabi tutularak, ortağın ortaklıktaki yetkisi sınırlanabilir. Fakat tek kişili ortaklıklarda yönetim kurulunun yetkileri de tek ortak tarafından kullandığından, bu şekilde bir düzenleme, tek kişili ortaklığın kötüye kullanılmasını engelleyemez. Pay sahibi yönetici tarafından, sözleşmede veya kanunda belirtilen yetki kapsamında sözleşme akdedilmiş ise, ortaklık

³⁶⁸ Aynı, s. 155.

³⁶⁹ Saman adamlar vasıtasıyla oluşan fiili tek kişili ortaklıkta, tek ortak, genel kurul toplantılarını yapmamayı tercih eder. Uygulamada tek pay sahibinin ortaklıktaki egemen davranışları nedeniyle saman adamlar ortaklık işlemlerinde kullanılmaz. Böylece, saman adamlar yoluyla oluşan fiili tek kişili ortaklık, tek ortağın egemenliği altında varlığını sürdürür. FULLER, **a.g.m.**, s. 1387 vd.

³⁷⁰ YANLI, **a.g.e.**, a. 186 vd.

³⁷¹ FULLER, **a.g.m.**, s. 1387 vd .

adına ve hesabına yapılan işlemlerden, tek kişili ortaklık sorumlu olur. Eğer ortaklığın tek ortağı, ortaklık mal varlığını kendi mal varlığıymışçasına keyfi tasarruflarda kullanmış, genel kurul toplantısına çağrı ve toplantı kayıtları gibi ortaklığın ilgili kanunlarda öngörülen yükümlülüklerini göz ardı etmişse, tüzel kişilik perdesinin kaldırılması yoluyla ortaklık borçları konusunda ortağın kişisel sorumluluğuna başvurulur³⁷².

Fransız hukukunda tek ortağın, kendisini ortaklık yöneticisi olarak ataması halinde, hâkimiyetin ve gücün bu ortakta olacağı kabul edilir. Tek ortağın yanında bir başka kişinin yönetici olarak atanması halinde, hâkimiyet ilişkisi, tek ortak ve yönetici arasındaki ilişkiye göre tespit edilir. Ortağın ortaklıktaki egemenliğini, ortaklık aleyhine kullanması halinde, tek ortağın sorumluluğuna başvurulur³⁷³.

3.5. Ortak ile Tek Kişili Ortaklık Arasında Borç-Alacak İlişkileri

Ortak ile ortaklık arasında borç-alacak ilişkilerinin varlığı, tek kişili ortaklıklarda sorun oluşturur. Tek pay sahibinin ortaklığa kredi vermesi, pek sık rastlanan bir durum değildir. Fakat kredi sözleşmesi gereği böyle bir durum gerçekleştiğinde, ortak kendisinden (alter egodan) alacaklarını talep edecektir. Ortaklık kredi sözleşmesinden doğan borçlarını vadesinde ödemediği ve pay sahibi de sözleşmenin tarafı olan tek ortak olduğu sürece bu ilişki bir sorun yaratmaz. Sorun, pay sahibinin paylarını üçüncü bir şahsa devretmesinin ardından ortaklıktan kredi sözleşmesinin ifasını talep etmesi veya ortaklık alacaklısı olarak iflâs masasına kredi sözleşmesinden doğan alacaklarını yazdırması halinde ortaya çıkar. Çünkü bu duruma hakları ihlal edildiği gerekçesi ile diğer alacaklılar itirazda bulunurlar³⁷⁴. İtiraz üzerine yapılacak incelemelerde, kredinin ortaklığa gerçekte borç olarak verildiğini gösteren muhasebe kayıtlarının bulunamadığının, bu kayıtların gerçeği yansıtmadığının veya alınan

³⁷² Aynı, s. 1387 vd.

³⁷³ ÇELİK, a.g.m., s. 200.

³⁷⁴ Böyle bir durumda ortağa başvurulmasının gerekçesi şu şekilde açıklanabilir; sınırlı sorumlu ortaklıklar da alacaklıların korunması amacıyla belirli bir sermaye miktarının tespit edilmiştir. Ortağın ortaklıktan borç alması halinde, bu sermaye miktarının tespitinin mümkün olmaktadır. Dolayısıyla, ortaklığa tanınan sınırlı sorumluluk imtiyazının amacı ortadan kalkmaktadır. DURAL, a.g.m., s. 106 vd.; İspanyol hukukunda, ortaklığın iflâsı halinde, ortak ile ortaklık arasında var olan ancak yazıya dökülmemiş veya gereği gibi kayda geçirilmemiş sözleşmelere yönelik alacak taleplerinin, iflâs masasına karşı ileri sürülemeyeceği düzenlenerek, bu konuda isabetli bir yaklaşım benimsenmiştir. OKUTAN, a.g.m., s. 607.

kredinin ortaklık amacı ve ihtiyacıyla bağdaşmadığının tespit edilmesi halinde, perdenin kaldırılması teorisi uygulanır³⁷⁵.

Bazı hukuk sistemlerinde, tek kişili ortaklıklarda, tek ortağın ortaklığa borçlanması, kural olarak yasaktır³⁷⁶. Bazı hukuk sistemlerinde ise, daha hafif bir önlem getirilerek, ortaklık ve ortak arasında borç-alacak ilişkisi doğuracak sözleşmelerin yazılı olması şartı aranır³⁷⁷. Bu yasak ile tek ortağın, ortağı olduğu ortaklığı kendi şahsi kasası gibi kullanmasının önüne geçilmeye çalışılır. Ayrıca, mal ayrılığı ilkesi daha aktif şekilde korunur³⁷⁸.

³⁷⁵ FULLER, **a.g.m.**, s.1385 vd.; Alman hukukunda, ortak tarafından ortaklığa verilen ödünçler, ortaklığın iflâsından az önce ödenmişse, iflâs idaresinin bu ödemeyi iptal edebileceği düzenlenmiştir (GmbHG md. 32). YILDIZ, **a.g.e.**, s. 8; Alman Federal Mahkemesi, tek kişili limited ortaklık ortağına, ortaklık alacağının devredilmesine ilişkin davada, mevcut temlik yasağı karşısında ortağın, bir taraftan ortaklık ile kendisinin özdeğ olduğunu, diğer taraftan aynı ilişkiden dolayı ortaklık borçlarından kendisinin sorumlu tutulamayacağını ileri sürmesini, dürüstlük ve güven ilkelerine aykırı bularak, tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasına karar vermiştir (WM 1960, s. 1119). YANLI, **a.g.e.**, s. 248 dpn.

³⁷⁶ Fransız hukukunda, tek kişili limited ortaklık ortak veya yöneticilerinin ortaklıktan borç alması ve ortaklık ve ortak arasında akdedilen cari hesap sözleşmelerinin ortaklıkça kabulü yasaktır. Bu yasağa aykırı davranış, butlan yaptırımına tabidir (SSIHK md. 51). OKUTAN, **a.g.m.**, s. 605.

³⁷⁷ İngiliz ve İtalyan hukuk sistemleri, tek ortağın limited ortaklıkla akdettiği sözleşmelerin yazılı olması ve kayıt edilmesini öngörür. İngiliz hukukunda, bu hükme aykırılığın yaptırımı para cezası olarak öngörülürken, İtalyan hukukunda konuya ilişkin bir yaptırım mevcut değildir. İspanyol hukukunda ise, ortak ve ortaklık arasında akdedilen sözleşmelerin yazılı şekilde yapılması ve ortaklıkça tutulacak deftere kaydettirilmesinin yanında ortaklığın yıllık bilançosunda bu tür sözleşmelere atıfta bulunulması, sözleşmenin türü ve hükümlerinin belirtilmesi şartı aranır. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 605.

³⁷⁸ Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda, anonim ve limited ortaklıklar açısından ortağın ortaklığa borçlanması açıkça yasaklanmıştır. Fakat yasağa bazı istisnalar getirilebilmesi de mümkün kılınmıştır (Tasarı md. 358, 644). Ayrıca, yönetim kurulu üyelerinin ve yakınlarının da ortaklığa borçlanması yasaklanmıştır (Tasarı md. 395). TEKİNALP, 2007, s. 594.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA TEK KİŞİLİ ORTAKLIK

1. ORTAK SAYISININ BİRE İNMESİ YOLUYLA OLUŞAN TEK KİŞİLİ ORTAKLIK

Ortaklık sözleşmesinin unsurlarından biri “kişi”dir. Ortak sayısının TTK’da öngörülen sayının altına inmesi veya bu sayının üstüne çıkması, kural olarak Türk hukuku açısından ortaklıkların sona erme sebebidir.

1.1. Adi Ortaklık

BK 520. maddesi gereğince, ortaklık sözleşmesinin kurulabilmesi için “iki veya daha ziyade kimsenin” bir araya gelmesi gerekir. Bu hüküm, tek ortak ile adi ortaklığın kurulabilmesinin mümkün olmadığını ortaya koymaktadır. Borçlar Kanunu; mirasçılar ile ortaklığın devamına ilişkin bir sözleşme akdedilmediği takdirde, ortaklardan biri öldüğünde (BK md. 535/2) veya ortaklardan birinin gaipliğine karar verildiğinde ortaklıkta tek ortak kalacağından, ortaklığın infisah edeceğini düzenler. Dolayısıyla, Türk hukukunda, ortak sayısı bire düşen adi ortaklığın sona ereceği kabul edilir³⁷⁹.

1.2. Ticaret Ortaklıkları

1.2.1. Kollektif Ortaklık

Kollektif ortaklık, bir ticari işletmeyi bir ticaret ünvanı altında işletmek amacıyla gerçek kişilerce kurulan ve ortaklık borçlarından dolayı ortakların sorumluluğunun sınırlandırılmadığı ortaklık türüdür (TTK md. 153). Kollektif ortaklıkta, asgarî ortak sayısına ilişkin bir düzenleme bulunmasa da, ortaklık sözleşmesinin özelliği gereği, kollektif ortaklığın en az iki gerçek kişi ile kurulması ve asgarî ortak sayısının ortaklık süresince korunması gerekir³⁸⁰.

³⁷⁹ YALMAN/TAYLAN, a.g.e., s. 189.

³⁸⁰ Kollektif ortaklığın sona erme sebepleri fesih ve infisah olmak üzere ikiye ayrılır; ortakların oy birliği ile alacakları karar, bir ortağın ortaklığın feshini ihbar etmesi, mahkeme kararı fesih nedenleri olarak kabul edilir. İnfisah nedenlerinin ise, ortaklığın iflâsı, ortaklık sermayesinin üçte ikisinin kaybedilmesi, ortaklığın başka bir ortaklıkla birleşmesi, ortaklardan birinin iflâsı, ortaklık süresinin sona ermesi, ortaklık amacının elde edilmesi veya edilmesinin imkânsız olması ve bir ortağın ölümü veya kısıtlanması olarak belirlenmiştir (TTK md. 195 vd).

Türk Ticaret Kanunu'nda, iki kişiden oluşan kolektif ortaklıkların sona ermesini engellemek amacıyla “ortaklıktan çıkarma” hakkı özel olarak düzenlenmiştir (TTK md. 199, 200). Kolektif ortaklıkta, ortaklardan birinin ortaklıktan çıkarılmasını gerektiren bir durumun gerçekleşmesi halinde³⁸¹ ortak, diğer ortağın ortaklıktan çıkarılmasını ve ortaklığın borç ve alacakları ile birlikte kendisine devredilmesini mahkmeden isteyebilir (TTK md. 199). İki kişiden oluşan kolektif ortaklıkta, ortaklardan birinin şahsi alacaklısının, TTK 190, 191, 197 ve 198. maddelerinde³⁸² öngörülen itiraz ve fesih hakkını kullanması veya ortaklardan birinin iflâsı durumunda, diğer ortak yine TTK'nın 199. maddesinden yararlanabilir (TTK md. 200)³⁸³.

İki kişiden oluşan kolektif ortaklıklarda; mahkeme, fesih ve tasfiyeye hükmedilmeksizin, ortaklık mal varlığının davacıya tahsisine ve diğer ortağın ortaklıktan çıkarılmasına “karar verebilir” ifadesinden, TTK'nın 199 ve 200. maddelerinin emredici nitelikte olmadığı tespit edilir. Olayın koşullarına göre; kalan ortak, ortaklığa yeni ortak almadığı takdirde mahkeme, doğrudan doğruya ortaklığın feshine de karar verebilir. Aksini düşünmek, ortağın ortaklıktan çıkarılarak ortaklık mal varlığının davacıya tahsisi ve kalan ortak ile ortaklığa tüzel kişilik tanımak anlamına gelir ki, bu düşüncenin kabulü genel hukuk kurallarına aykırıdır³⁸⁴.

³⁸¹ Kolektif ortaklıkta ortaklar arası ilişkiler, ortaklardan birinden kaynaklanan nedenlerle bozulabilir. Haklı nedenlerin ortaya çıkmasında ortağın kusurlu olması zorunlu değildir, nedenin ortağın kişiliğinden kaynaklanması yeterlidir. Neval OKAN, “İki Kişilik Kolektif Ortaklıklarda Ortağı Ortaklıktan Çıkarma” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993), s. 60.

³⁸² TTK md. 196'da “diğer ortaklar arasında devam eder”, TTK md. 197'de “diğer ortakların ekseriyeti”, TTK md. 198'de “diğer ortaklar” ifadelerine yer verilmiştir. Bu ifadelerden, ortaklıktan çıkarma talebinde bulunanların iki kişiden fazla olması gerektiği anlaşılır. TTK 196, 197 ve 198 maddeleri gereğince, ihraç hakkı en az iki ve ikiden çok ortaklı ortaklıklara tanınmış olduğundan, mevcut hükümlerin en az üç kişilik ortaklıklarda uygulanabilmesi mümkündür. Halil ARSLANLI, **Kollektif ve Komandit Şirketler** (İkinci Baskı, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1960), s. 442; Yargıtay, “TTK'nın 199. maddesinin uygulanabilmesi için kolektif ortaklığın iki ortaktan kurulmuş olması lazım gelmesine, bu istisnai hükmün ikiden fazla ortaklı kolektif ortaklıklarda uygulanamayacağına, TTK'nın 197. maddesinin uygulanabilmesi için çoğunluğun ortak olarak ortaklıkta kalması gerektiğine” karar vermiştir. (11. HD 13.12.1982, 5431E/5359K.) (www.kazancı.com).

³⁸³ Ersin ÇAMOĞLU, **Kollektif Ortaklıkta Haklı Sebep Kavramı ve Ortağın Haklı Sebep Çıkarılması** (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1976), s. 165; Benzer düzenlemeye, Eski Türk Ticaret Kanununda da yer verilmiştir (bkz. ETTK md. 195). Kanun, her iki durumda da ortaklığı devralan ortağın vakit geçirmeksizin ayrılan ortağın yerine yeni bir ortak bulması şartı ile ortaklık tüzel kişiliğinin devam edeceğini, aksi takdirde ortaklık tüzel kişiliğinin sona ereceğini düzenlenmiştir. HİRŞ. a.g.e., s. 237.

³⁸⁴ Sait Kemal MİMAROĞLU, **Ticaret Hukuku C:II** (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1967), s. 239.

Mahkemenin TTK 199. maddesi doğrultusunda verdiği karar kesinleşene kadar ortaklığa yeni bir ortak alınmadığı takdirde kararın kesinleşmesiyle kollektif ortaklığın tüzel kişiliği sona ereceğinden, ortaklığın tek ortakla devamının mümkün olmadığını, artık ortada bir ortaklık değil tek kişi işletmesi olduğunu düşünen yazarlar mevcuttur³⁸⁵. Bunun yanında, belirli bir süre içinde eksikliğin tamamlanması şartını aramayan kanun koyucunun, özel bir düzenleme getirdiğini ve tek kişili ortaklığa geçici bir süre için izin verdiğini savunan yazarlar da vardır³⁸⁶.

Ortaklık paylarının satın alınması veya ortaklardan birinin ölümü ile kollektif ortaklık payları bir ortağın elinde toplanabilir. Bu duruma uygulanabilecek hüküm Türk Ticaret Kanunu'nda mevcut olmadığından, TTK 199. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağı doktrinde tartışmalıdır³⁸⁷. Yargıtay bu durumda TTK md. 199'un uygulanmayacağını kabul etmiştir³⁸⁸.

Hükümün, yeni bir ortak bulunana kadar, ortaklığın tek ortakla geçici bir süre için devam edeceği şeklinde yorumlanması, tek kişili ortaklığın kabulü anlamında değildir. Hüküm, işletmenin bütünlüğünü koruyarak işletmedeki müşteri çevresi, organizasyon gibi ekonomik değerlerin kaybını engelleyip, bu değerlerin ekonomiye kazandırılması

³⁸⁵ ATABEK, 1980, s. 642 vd; Ortaklık mal varlığı mahkeme kararının kesinleşmesi ile kalan ortağa devir olunur. Bu devir ile ortağın şahsi mal varlığı ile ortaklık mal varlığı birleşir. Bu tarih itibariyle ortak işletmenin tek sahibi olup, ortaklık borçlarından doğrudan doğruya sorumludur. ARSLANLI, **a.g.e.**, s. 442 vd.; Yeni ortak alınmazsa ortaklık, tüm mal varlığı ile tasfiye olmaksızın davacı ortağa devir olacak ve bu durumda kollektif ortaklık sona erip, ortaklık tek kişi ticari işletmesine dönüşecektir. Gönen ERİŞ. **Ticari İşletme ve Şirketler C: I** (Dördüncü Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2007), s. 1401 vd.; Aynı yönde görüş için bkz. İrfan BAŞTUĞ, **Limited Şirkette Ortağın Çıkma ve Çıkarılması** (İzmir: İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, 1966), s.72.

³⁸⁶ TTK 199 ve 200. maddeleri gereği, mahkemenin feshe hükmetmeksizin, ortaklık mal varlığını, davacı ortağa tahsis etmek suretiyle kanun koyucunun, tek kişi ile kalan ortaklığın tüzel kişiliğinin geçici bir süre için devam etmesini istediği kabul edilir. OKAN, 2000, s. 60 vd.; Engin ERDİL, **Limited Ortaklıkta Ortaklıktan Çıkarılma** (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2004), s. 101; İsmail DOĞANAY. **Türk Ticaret Kanunu Şerhi C:I** (Dördüncü Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2004), s. 760.

³⁸⁷ TTK md. 199'un uygulanması gerektiğini düşünen yazarlar için bkz. ATABEK, 1980, s. 642; ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 171; PULAŞLI, **a.g.e.**, s. 132; AKTAŞ (Web); Aksi görüşte olan yazarlar için bkz. TEKİL, 1996, s. 124.; Hayri DOMANIÇ. **Türk Ticaret Kanunu Şerhi** (İstanbul: Temel Yayınları, 1988), s. 695.

³⁸⁸ "...İki ortaktan birinin ölümü ile ölen ortağın mirasçısının bulunmaması veya bulunmasına rağmen şirkete katılmaması halinde ortaklığın özelliği icabı (tek kişilik bir şirket de olamayacağına göre) bu ortaklığın infisah etmiş olduğunun kabulü gerekir". (11. HD. 11.2.1985, 525E/2340K) (www.kazanci.com).

şeklinde yorumlanmalıdır³⁸⁹. Böylece, işletmenin bütünlüğü korunur ve ticari faaliyete devam etmek isteyen ortak, yeni bir ortaklık kurma zahmetinden kurtulur³⁹⁰.

1.2.2. Adi Komandit Ortaklık

Adi komandit ortaklık, bir ticaret ünvanı altında ticari işletme işletmek maksadıyla en az bir sınırsız (komandite) ve bir sınırlı (komanditer) ortak tarafından kurulan, tüzel kişiliğe sahip ticaret ortaklığıdır (TTK md. 243).

Kollektif ortaklıkların, ortaklığın infisahına, tasfiyesine ve ortakların ortaklıktan çıkmasına ilişkin hükümleri (TTK md. 185-242) komandit ortaklıklara da uygulanır (TTK m. 267). Ayrıca, ortaklık sözleşmesinde aksine bir düzenleme olmadığı takdirde, komanditer ortağın ölümü veya ehliyetini kaybetmesi nedeniyle ortaklığın sona ermeyeceği kabul edilir³⁹¹.

Bu ortaklık türünde, ortaklığın komandit niteliğinin yitirilmesi sorun teşkil etmektedir. Şöyle ki, tek komanditer ortağın ortaklıktan ayrılması halinde komandit ortaklığa, adi ortaklık hükümleri uygulanması gerektiğini belirten yazarlar³⁹² olduğu gibi kollektif ortaklık hükümlerinin uygulanması gerektiğini savunan yazarlarda vardır³⁹³. Ortaklıktan tek komandite ortağın ayrılması halinde, kanun aradığı zorunlu unsurlardan birinin kaybolması nedeniyle ortaklığın infisah edeceği kabul edilmektedir³⁹⁴.

³⁸⁹ ATABEK, 1980, s. 645 vd; ÇAMOĞLU, a.g.e., s. 165; POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, a.g.e., s. 189.

³⁹⁰ OKAN, 2000, s. 59 vd.

³⁹¹ TEKİL, 1996, s. 170.

³⁹² POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, a.g.e., s. 227; ARSLANLI, a.g.e., s. 644

³⁹³ TEKİL, 1996, s. 170; Gönen ERİŞ, **Ticari İşletme ve Şirketler C: II** (Dördüncü Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2007), s. 1507; DOĞANAY, a.g.e., s. 844; Oğuz İMREGÜN, **Kollektif Komandit ve Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Ortaklıklar** (İstanbul: Yasa Yayınları, 1989), s. 178; PULAŞLI, a.g.e., s. 158.

³⁹⁴ İMREGÜN, 1989, s. 178; ARSLANLI, a.g.e., s. 644; DOĞANAY, a.g.e., s. 844; “Bir adi komandite ortaklığın feshi istenmeden bu ortaklıktan komandite ortağın çıkarılması istenmişse, böyle bir dava red edilir. Çünkü adi komandit ortaklıktan komandite ortak çıkarılırsa, bu ortaklık niteliğini kaybeder” (11. HD. 3.7.1975, 2086E/4647K). ERİŞ, a.g.e., s. 1509.

TTK 267. maddesinin, 199. maddesine atfı ile iki kişilik kollektif ortaklığın sona erme sebeplerinin komandit ortaklıklara da uygulanması mümkündür³⁹⁵. Dolayısıyla, iki kişiden oluşan kollektif ortaklıkta haklı nedenlerle çıkarma³⁹⁶ ve payların tek bir ortağın elinde toplanması hallerinde mahkemenin fesih ve tasfiyeye hükmetmeksizin, ortaklığın aktif ve pasifi ile davacı ortağa intikal edeceğini düzenleyen hükümler, komandit ortaklık için de geçerli olan hükümlerdir³⁹⁷.

1.2.3. Limited Ortaklık

Limited ortaklık, iki veya daha fazla gerçek veya tüzel kişi tarafından³⁹⁸ bir ticaret ünvanı altında kurulan, ortakların sorumluluğu koymayı taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlı bulunan ve esas sermayesi muayyen olan ortaklık türüdür (TTK md. 503). Limited ortaklık, diğer ticaret ortaklıkları gibi tüzel kişiliğe sahiptir. Limited ortaklık, bankacılık ve sigortacılık dışında her türlü ticari ve iktisadi faaliyette bulunabilir³⁹⁹.

Türk Ticaret Kanunu⁴⁰⁰ açısından iki kişiden oluşan limited ortaklıkta, ortak sayısının bire inmesi şu hallerde mümkündür; ortaklardan birinin vefatı durumunda mirasın reddedilmesi, ölen ortağın tek mirasçısının diğer ortak olması, ortaklardan birinin sermaye borcunu yerine getirmede temerrüde düşmesi nedeniyle ortaklık payının diğer ortakça alınması (TTK md. 529, 530) ve ortaklardan birinin ortaklıktan çıkması veya çıkarılması (TTK md. 551). Ortak sayısının bire inmesi veya ortaklığın zorunlu organlara sahip olmaması ise, ortaklardan birinin veya ortaklık alacaklılarının istemi

³⁹⁵ “TTK’nın 199 ve 200. maddelerinin iki kişili adi komandit ortaklarda da uygulanması hususunda herhangi bir yasal engel yoktur. Ortaklıktan çıkarılma veya haklı nedenle çıkarılma hakkının kullanılması açısından, komandite ve komanditer ortaklar arasında fark öngörülmemiştir. Komanditer ortak gibi davalı komandite ortağın ortaklıktan çıkarılması ve adi komandit ortaklığın komanditer ortağa tahsisi mümkündür. Açıklanan bu durum karşısında, iki kişili adi komandit ortaklıkta da davacı komanditer ortak, ortaklığın feshini istemeden haklı nedenlerle davalı komandite ortağın ortaklıktan çıkarılmasını isteyebilir” (11. HD., 18.11.1994 4659 E. /8694 E.) (www.kazancı.com).

³⁹⁶ TTK md. 187, 197, 199. maddelerinin komandit ortaklığa uygulanması sırasında, tarafların komanditer niteliği göz önünde bulundurulmalı, haklı nedenlerin değerlendirilmesinde komanditer ortağın ortaklık içindeki rolü ve önemi doğrultusunda karar verilmelidir. OKAN, 2000, s. 62.

³⁹⁷ ATABEK, 1980, s. 642.

³⁹⁸ Limited ortaklıkta ortakların hakiki olması şartı aranmamıştır. Dolayısıyla, saman adamlarla ortaklık oluşturulmasına açık şekilde engel olunmamıştır. Aynı, s. 655.

³⁹⁹ PULAŞLI, a.g.e., s. 997; POROY/TEKİNALP/ ÇAMOĞLU, a.g.e., s. 877.

⁴⁰⁰ Eski Türk Ticaret Kanunu’nda, ortak sayısının en az 2 gerçek veya tüzel kişi olarak öngörülmesi nedeniyle ortak sayısı bu rakamın altına düşmesi halinde; kalan ortağın hemen yeni bir ortak bulmaya mecbur olduğu aksi takdirde ortaklığın infisah edeceği düzenlenmiştir (ETTK md. 515). Bu hükümle, tek kişili limited ortaklık uygulamasına engel olunmak istenmiştir. HİRŞ, a.g.e., s. 348.

üzerine açılacak davada verilen süre sonunda eksikliğin giderilmemesi durumunda, ortaklığın feshine neden olmaktadır(TTK md. 504/2)⁴⁰¹.

Kanun, ortak sayısının bire düşmesi halinde infisahı düzenlemez aksine, ortaklardan birinin veya ortaklık alacaklılarının istemi üzerine mahkeme kararı ile fesih edileceğini öngörür. Mahkeme karar verinceye kadar ortaklık, tek kişili ortaklık olarak varlığını sürdürür⁴⁰². TTK'nın 504. maddesi göz önünde bulundurularak, ancak eksikliği gidermeyen ortaklık hakkında fesih kararı verilmesi daha uygun olur.

İki ortaklı limited ortaklıkta, ortaklardan birinin diğerini ortaklıktan çıkarması hususu ise tartışmalıdır. Yargıtay, önceleri bu konuya olumlu bakarken⁴⁰³ daha sonra görüşünü değiştirmiştir. Yerleşmiş Yargıtay kararları, limited ortaklığın iki ortağından birinin ortaklıktan çıkarılmasının mümkün olmadığı bu durumda, ortaklığın feshine karar verilmesi gerektiği yönündedir⁴⁰⁴. Konu doktrinde de tartışmalıdır. Bazı yazarlar, iki kişili ortaklıkta haklı sebeplerle bir ortağın ortaklıktan çıkarılmasının mümkün olmadığını bu kararın salt çoğunlukla alınması gerektiğini fakat iki kişili ortaklıkta bu çoğunluğun oluşmadığını ileri sürerler⁴⁰⁵. Diğer bazı yazarlar ise, bu durumda ortaklığın

⁴⁰¹ Halil ARSLANLI/ Hayri DOMANIÇ, **Ticaret Kanunu Şerhi C.III** (İstanbul: Temel Yayınları, 1989), s. 756.

⁴⁰² Ertan DEMİRKAPI, **Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Ortaklıkta Payın Devri** (İzmir: Güncel Yayınevi, 2008), s. 480; Atabek, limited ortaklıkta ortak sayısının bire düşmesi halinde, saman adamlarla tek ortak olarak kalınmasının önüne geçecek bir düzenleme bulunmadığını belirtir. Yazara göre, mahkemenin eksikliklerin giderilmesi için süre tanınması veya tek kişili ortaklıkta bu durumunun uzun zamandır sürdüğünün tespit edilmesi halinde, süre vermeye gerek olmaksızın doğrudan ortaklığın feshine karar verilmesi hususlarında kanunda açıklık yoktur. Ayrıca, payların bir şahsın elinde toplanması halinde mevcut durumun düzeltilmesi için mahkemeden süre alınması gerekir. Bu sürenin de faydasız olması halinde, mahkeme ortaklığın feshine karar verebilir. Fakat tasfiye işlemleri süresince ortaklığın tüzel kişiliği bu işlemler doğrultusunda devam eder. Bu süre zarfında hakkın kötüye kullanılması hali istisna olmak üzere tek ortak, ortaklık borçlarından şahsen sorumlu tutulmaz. ATABEK, 1980, s. 655 vd.; Aynı yönde görüş için bkz. TEOMAN, **a.g.m.**, s. 121; BAŞTUĞ, **a.g.e.**, s. 73.

⁴⁰³ “İki kişilik bir limited ortaklıkta bir ortağın, diğerini ortaklıktan çıkarma kararını tek başına verebilmesi mümkün değildir. Ortak, bu isteğini mahkemeden karar almak suretiyle gerçekleştirebilir” (11. HD. 8.11. 1982, 3904E/4490K). ERDİL, **a.g.e.**, s. 101.

⁴⁰⁴ “İki kişilik bir limited ortaklıkta, ortaklardan birinin çıkarılmasına mahkemece izin verilmesi mümkün değildir.” (11. HD 29/11/1991, 3056E/6358K.) “İki kişilik bir limited ortaklıkta ortaklardan birinin çıkarılmasına mahkemece izin verilmesi, sonucu itibarıyla, tek kişili limited ortaklığın devamına imkân tanıma neticesini doğuracağından, TTK'nın 551/2'de belirtilen çıkma hakkının ancak ikiden fazla ortaklı limited ortaklıklarda uygulanmasının mümkün olacağı kabulü gerekir.” (11. HD. 28.6.2004, 13520E./7211K) (www.kazancı.com). Yargıtay'ın bu doğrultudaki kararları, uygulamanın ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır.

⁴⁰⁵ Kanun koyucu aksini düşünmüş olsaydı aynı kolektif ortaklıklarda olduğu gibi limited ortaklıklarda da özel bir düzenlemeye giderek bu ortaklığın, tek ortaklı olarak devamını hükme bağlardı. Aslında,

sona ermeyeceğini, ortak sayısının tamamlanması için mahkemenin süre vermesi gerektiğini savunurlar⁴⁰⁶.

İki kişili limited ortaklıkta çıkma ve çıkarılma sebepleri incelenmelidir. Ortağın kendi isteği ile ortaklıktan çıkması halinde “kurulu tezgâhı tahrip etmeme” düşüncesiyle mahkemenin kalan ortağa yeni bir ortak bulması konusunda süre vermesi gerekir. Hakkı sebeplerle çıkarılma halinde ise, ortaklarca belirli nisapla alınması gereken çıkarılma kararı alınamayacağından, ortağın ortaklığın feshini dava etmesi gerektiğinin kabulü amaca daha uygun olacaktır (TTK md. 504/II)⁴⁰⁷.

1.2.4. Anonim Ortaklık

Anonim ortaklık, bir ünvana sahip, esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş, ortaklık borçları nedeniyle sadece mal varlığı ile sorumlu bulunan, ortaklarının sorumluluğu taahhüt ettikleri payla sınırlı olan ortaklıktır (TTK md. 269). Anonim ortaklık, en az beş gerçek veya tüzel kişi ile belli bir iktisadi amacı gerçekleştirmek için kurulur.

Türk Ticaret Kanunu, anonim ortaklıkların infisahı başlığı altında, anonim ortaklıkta pay sahibi sayısının beşten aşağı düşmesi halini infisah sebebi olarak düzenler (TTK md. 434/4)⁴⁰⁸. Ayrıca, kanunda başka sona erme sebepleri de, “Hususi Haller” başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre; ortaklığın tescilinden sonra, hakiki pay sahiplerinin sayısının beşten aşağıya düşmesi, ortaklığın kanunen lüzumlu

limited ortaklıkta eksikliklerin uygun süre içinde tamamlanması öngörüldüğünden, kanun koyucu tek kişili limited ortaklığın oluşmasına izin vermemiştir. İsmail DOĞANAY, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi C:II** (Dördüncü Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2004), s. 1489 vd.; OKAN, 2000, s. 63 vd.; Limited ortaklık tek ortaklı kurulamaz. Böyle bir talep sicile tescil edilmiş ise bu ortaklık tüzel kişilik kazanamaz. Sicil memurunun, durumu öğrenmesi üzerine, TTK md. 34/I ve 35/I gereğince, gerekli düzenlemelerin yapılması için ilgililere başvurması gerekir. ERİŞ, C:II, s. 2629 dpn.

⁴⁰⁶ Ortaklık kurulduktan sonra ortakların sayısı bire düşerse, limited ortaklık infisah etmez (TTK md. 504/2). Fakat alacaklıların veya ortağın talebi üzerine mahkeme ortaklığın feshine karar verebilir. Bu şekilde tüzel kişiliğin kendiliğinden yitirilmemesi nedeni ile tek kişili ortaklığın yaşaması dolaylı olarak mümkündür. POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 900 vd.; Aynı yönde görüş için bkz. BAŞTUĞ, **a.g.e.**, s. 73; İlnur KAYA, Limited Şirketin Sona Erme Sebepleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005), s. 107

⁴⁰⁷ ERDİL, **a.g.e.**, s. 103 vd.

⁴⁰⁸ “Anonim ortaklık ortaklarından birinin ölümü nedeniyle ortak sayısı dörde düşmüş bulunmaktadır. TTK’nın 277. maddesi gereğince anonim ortaklık en az beş ortaklıktan oluşur. TTK 434/IV maddesi gerçekleştirildiğinden ortaklığın infisahı gerekmektedir” (11. HD. 12.05.1994, 4577E/4210K). www.kazanci.com (11.12.2007).

organlarından birinin mevcut olmaması veya genel kurulun toplanamaması hallerinde, pay sahiplerinden, ortaklık alacaklılarından birinin yahut Ticaret Vekilinin talebi üzerine mahkemece ortaklığın durumunu kanuna uygun hale getirmesi için bir süre belirlenir. Bu süreye rağmen durumun düzelmemesi halinde, mahkemece ortaklığın feshine karar verilir (TTK md. 435).

Dolayısıyla anonim ortaklığın tescilinden sonra hakiki pay sahipleri sayısının beşten aşağı düşmesi halinde; ortaklık infisah etmez, ancak mahkemeden ortaklığın feshi talep edilebilir. ETTK'dan⁴⁰⁹ farklı olarak feshi talep edecekler; pay sahipleri, alacaklılar⁴¹⁰ veya Sanayi ve Ticaret Bakanlığıdır (TTK md. 435)⁴¹¹. Bakanlığa tanınan bu yetki TTK'nın 274. maddesinde belirtilen genel kurala uygundur.

Kanun koyucu 435. maddede ise “hakiki pay sahiplerinden” bahseder. “Hakiki pay sahibi” terimi, hiçbir neden belirtmeden Adliye Encümeni tarafından tasarı metnine eklenmiştir⁴¹². “Hakiki pay sahibi”, gerçek anlamda payın sahibi olan kişileri ifade eder. Dolayısıyla kanun koyucu, pay sahiplerinin saman adam⁴¹³ olmalarını istemediğinden, hakiki pay sahibi sayısının beşin altına düşmesini fesih nedeni olarak düzenler. Bu yolla, fesih davası açılıp, fesih kararı ticaret siciline tescil edilene kadarki süreçte ortaklığın tek ortakla devamına olanak tanınır⁴¹⁴.

⁴⁰⁹ Anonim ortaklıklara ilişkin olarak ETTK'nın 442. maddesinin 4. bendi, ortak sayısının beşten aşağıya düşmesi halinde ortaklığın feshedileceğini düzenlemiştir. 443. maddesi ise, “...Şirketin teşekkülü katisinden sonra hissedarın beş kişiden aşağıya tenezzül eder ve bu hal bir sene devam ederse, alakadar her şahıs şirketin feshini mahkemeye müracaat ile talep edebilir” hükmüne yer vermiştir. Burada, mahkemenin vereceği karar inşaîdir. HİRS, a.g.e., s. 324; Eski Kanun, pay sahibi sayısı beşin altına düştüğünde bir yıl beklenmesini öngörmüştür. Bu süre geçici bir dönem olarak değerlendirilmiş, süre sonunda ortaklığın kanuna uygun şekilde geçeceği varsayımına ağırlık verilmiştir. TEKİNALP, 2007, s. 582.

⁴¹⁰ Alacaklıların bu hakkı suistimal edebilme ihtimali göz önüne alındığında; alacaklılar ancak menfaatlerinin zedelendiğini veya tehlikeye düştüğünü ispat etmeleri şartı ile dava hakkına sahip olmalıdır. TEKİL, 1996, s. 22; AKTAŞ (Web).

⁴¹¹ Bakanlığa tanınan fesih yetkisi nedeniyle Bakanlığın fesih davası açmakla yükümlü olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Bakanlığın bu konudaki takdir yetkisinin, kamu menfaatleri doğrultusunda olduğunu kabul etmek yerinde olur. ATABEK, 1980, s. 652.

⁴¹² Aynı, 649.

⁴¹³ Saman adamlar kullanılarak anonim ortaklık oluşturulmasının “kanuna karşı hile” olmasına ilişkin bknz. Hamide TOPÇUOĞLU, **Kanuna Karşı Hile (Kanundan Kaçınma Yolları)** (İzmit: Selüloz Basımevi, 1950), s. 166 vd.

⁴¹⁴ YANLI, a.g.e., s. 139; OKAN, 2000, s. 65; Hakiki pay sahibi sayısının beşin altında olduğunu veya hisselerin saman adam diye adlandırılan üçüncü kişilerin elinde bulunduğunu ispat oldukça zordur. Ancak, nama yazılı hisse senedi ile veya hamiline yazılı hisse senedi çıkarılması halinde; toplantı tutanakları, hazurun cetveli ve tanıkla durum ispat edilebilir. ATABEK, 1980, s. 651 vd.

Türk hukukunda dar anlamda veya geniş anlamda tek kişili ortaklığın mevcudiyetine ilişkin tartışmada bazı yazarlar; anonim ortaklık hükümleri incelendiğinde 434. maddenin infisah sebebini düzenlediğini, buna karşılık 435. madde yer alan düzenlemenin fesih davasına hak kazandırdığını belirtirler. Bu yazarlar, 435. madde gereğince, ortaklıkta hâlihazırda en az beş pay sahibi bulunduğundan, kanun koyucunun, durumu infisahı gerektirecek ölçüde ağır bir sebep olarak görmeyerek, anonim ortaklığa, hakiki ortak sayısını düzeltmesi için süre ve olanak tanıdığını savunurlar⁴¹⁵. Yine bazı yazarlar, ortaklık paylarının bir ortağın elinde toplanmasını infisah sebebi olarak düzenleyen TTK 434. maddesi gereğince, Türk hukukunda dar anlamda tek kişili anonim ortaklığın oluşmasının, kuruluşun önce veya sonra mümkün olmayacağını ileri sürerler⁴¹⁶.

Diğer bazı yazarlar da, 434. maddenin bir infisah sebebi olduğunu kabul ederler. Fakat bu maddenin 435. madde ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini savunurlar. TTK 434. ve 435. maddelerin, iki farklı hususu düzenlemediğini aksine aynı hukuki müesseseyi düzenlediğini düşünerek, her iki hükmün de fesih sebebi olduğunu ifade ederler. Bu yazarlara göre, fesih davası sonuçlanana kadarki süreçte, dar anlamda tek kişili ortaklık var olabilecektir⁴¹⁷. Sonuç olarak, Türk hukukunda dar anlamda tek kişili anonim ortaklığın oluşması geçici bir süre için mümkün olmasına rağmen geniş anlamda tek kişili anonim ortaklığın oluşması her zaman için mümkündür⁴¹⁸.

Türk hukukunda, ortaklığın kuruluşu sırasında pay sahiplerinin hakiki olup olmadığının incelenmemesi nedeniyle, ortaklığın saman adamlarla kurulabilmesi mümkün olmasına rağmen hakiki pay sahibi sayısı beşin altına düştüğünde ortaklığın feshi gündeme gelmektedir. Uygulamada ise, hakiki ortak sayısı beşten az olan ortaklıklar kurulmakta ve faaliyette bulunmaktadır. Örneğin, bir anonim ortaklık paylarının, kuruluşun sonra büyük ölçüde tek ortağın elinde toplanması ve diğer

⁴¹⁵ POROY/TEKİNALP/ ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 810; YANLI, **a.g.e.**, s. 139; PULAŞLI, **a.g.e.**, s. 955.

⁴¹⁶ YANLI, **a.g.e.**, s. 140; BOYACIOĞLU, **a.g.e.**, s. 152 vd.

⁴¹⁷ Ortaklığın sicile tescilinden sonra "hakiki" pay sahipleri sayısının beşin altına düşmesi halinde, kanunun getirdiği tedbir, gerçek pay sahipleri ile saman adamlar arasındaki farklılığı ortaya koymaya yönelik değildir. Sadece, öngörülen sayının tekrar elde edilmesi için süre tayin edilmesi gibi şekli bir düzenlemedir. Eğer feshi talep konusunda yetkili şahısların bundan bir çıkarları olmaz ise, davanın açılmaması veya verilen süre içinde asgarî sayının tamamlanması ile feshin önüne geçilebilir. TEKİL, 1996, s. 22; TEKİL, 1974, s. 659; YANLI, **a.g.e.**, s. 140.

⁴¹⁸ YANLI, **a.g.e.**, s. 139 vd.

payların asıl pay sahibinin yakınları arasında paylaşılması halinde tek kişili bir anonim ortaklık söz konusudur⁴¹⁹.

Uygulamada mahkemeler, Türk Ticaret Kanunu'nun 435. maddesi gereği ortaklığa, eksikliği gidermesi için genellikle altı aylık süre vermekte⁴²⁰, süre sonunda eksikliklerin giderilmesi halinde ortaklığın feshine ilişkin davayı reddetmektedirler⁴²¹. Eksikliklerin bu süre içinde giderilememesine rağmen iyi niyetli gayretlerin gösterilmesi halinde ise, süre hâkim tarafından uzatılmaktadır⁴²². Ekonomik ihtiyaçlar göz önünde bulundurulduğunda, kanunda düzenlenen fesih müeyyidesinin, geçici süreli tek kişili ortaklık fikrine hoşgörülü bakılmasına aykırı olmadığı söylenebilir⁴²³.

1.2.5. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Ortaklık

Sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklık, sermayesi paylara bölünmüş ve ortaklardan bir veya birkaçının ortaklık alacaklılarına karşı kolektif ortaklık ortağı, diğerlerinin ise anonim ortaklık ortağı gibi sorumlu olduğu ortaklık türüdür (TTK md. 475). Bu ortaklık en az beş kurucu ortakla kurulur ve ortaklıkta komandite ortakların sorumluluğu ve yetkileri dışındaki konularda anonim ortaklık hükümleri geçerlidir (TTK md. 476). Dolayısıyla, komandite ortaklar hakkında kolektif ortaklık hükümleri, diğerleri hakkında anonim ortaklık hükümleri uygulanır⁴²⁴.

TTK'nın 435. maddesinin, sermayesi paylara bölünmüş ortaklıklarda da uygulanması mümkündür⁴²⁵. Fakat sona erme sebepleri açısından, anonim ortaklık hükümleri uygulanırken ortakların özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır.

⁴¹⁹ Türkiye'de kurulan ve faaliyette olan anonim ortaklıkların çoğu kapalı ortaklık ve aile ortaklığı türünden olup, bu ortaklıkların hakiki ortak sayısı beşin altındadır. Sorumluluğu sınırlamak, daha az vergi ödemek, tahvil çıkarabilmek gibi sebepler, kişileri tek kişili anonim ortaklık oluşturmaya iter. Fakat bu durum, tek ortağın ortaklık mal varlığı üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunmasını gerektirmez. Tek ortak, ortaklıktaki haklarını kötüye kullanacak olursa, ortağın şahsi mal varlığı ile sorumlu tutulması gündeme gelir. ATABEK, 1980, s. 649.

⁴²⁰ Mahkemenin, ortaklığın durumunun düzeltilmesi için vereceği süreye rağmen eksikliğin giderilebilmesi mümkün değilse, mehil vermeden fesih kararını verebilmesi gerekir. Aynı, s. 653.

⁴²¹ "Anonim ortaklık en az beş ortaktan oluşur, ortak sayısının bu rakamın altına düşmesi halinde sayının tamamlanmasına imkân tanınmadan ortaklığın feshine karar verilemez" (11. HD. 18.11.1991 4289E/6094K). ERİŞ, C:II., s. 2484.

⁴²² PULAŞLI, a.g.e., s. 956.

⁴²³ TEKİL, 1974, s. 659 vd.

⁴²⁴ ATABEK, 1980, s. 654.

⁴²⁵ POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, a.g.e., s. 866; PULAŞLI, a.g.e., 189 vd.

Dolayısıyla, sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklık paylarının, komandite ortağın elinde toplanması halinde anonim ortaklığa ilişkin hükümlerin uygulanması yerine, bu hususta TTK'nın kolektif ortaklıkla ilgili 199 ve 200. maddelerin uygulanması daha doğru olur⁴²⁶.

2. ORTAKLIKLAR HUKUKUNDA NUMERUS CLAUSUS İLKESİ

Bu ilke, ortaklık tiplerinin kanunla sınırlandırıldığını ve bu tipler dışında sözleşme ile tip yaratılmasının mümkün olmadığını ifade eder. Kanun koyucular, işlem güvenliği (ortaklık alacaklılarının korunması) ve ortakların (her bir ortağın ve azınlık haklarının) korunması amacıyla ortaklık tiplerini sınırlandırır. Kanunda öngörülen ortaklık tiplerine uyulmaması durumunda, kanunun koruduğu yararlar tehlikeye gireceği ve hukuk güvenliği zedeleneceği düşüncesi, numerus clausus ilkesinin bir sonucudur⁴²⁷.

Türk hukukunda da, numerus clausus ilkesi geçerlidir. Tipler, adi ortaklık, kolektif ortaklık, komandit ortaklık, sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklık, anonim ortaklık ve limited ortaklık olarak belirlenmiştir. Bu ilke gereğince, kurulmak istenen ortaklığın da TTK'da belirtilen tiplere uygun olması zorunludur. Aksi halde, ilgili ortaklık BK madde 520/2 gereğince, adi ortaklık olarak kabul edilir. Dolayısıyla, Türk hukuk sisteminde adi ortaklık veya ticaret ortaklığı tipleri dışında ortaklık tipi bulunmamaktadır⁴²⁸.

Belirtilen nedenlerden dolayı, tek kişili ortaklık konusunda yasal düzenlemenin yapılması zorunludur. Aksi halde tek kişili ortaklığa geçici bir süre için fiilen izin verildiğinin veya bu ortaklık tipini ticari örf ve adet hukukunun yarattığının kabul edilmesi, yasal düzenlemelerin ihlali anlamına gelir. Ayrıca, böyle bir uygulama numerus clausus ilkesine de aykırıdır⁴²⁹.

⁴²⁶ ATABEK, 1980, s. 654.

⁴²⁷ POROY/TEKİNALP/ ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 15 vd.

⁴²⁸ BİLGİLİ, **a.g.e.**, s. 43 vd.; POROY/TEKİNALP/ ÇAMOĞLU, **a.g.e.**, s. 15 vd.

⁴²⁹ ATABEK, 1937, s. 52.

3. TÜRK TİCARET KANUNU'NUN TEK KİŞİLİ ORTAKLIK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türk hukukuna göre, ortaklık sözleşmesinin kurulması için en az iki kişinin karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları gerekir. TTK ve BK hükümleri ve numerus clausus ilkesi değerlendirildiğinde, tek kişili ortaklıkların yasal olarak kurulması şu an için mümkün değildir. Mevcut hükümler incelendiğinde, kanun koyucunun tek kişili ortaklığın oluşma ihtimalini önlemeye çalıştığı, fakat bu konuda başarılı olamadığı görülür. Çeşitli tedbirlere rağmen, uygulamada ortak sayısının yasal sınırın altına inmesi önlenememiştir⁴³⁰. Dolayısıyla, ortak sayısının payın devri ve ölüm gibi iradi veya irade dışı nedenlerle kanunun öngördüğü sınırın altına inmesi her zaman mümkündür. Uygulamada bu tarz fiili durumlara sıklıkla rastlanmaktadır.

Aslında sorun, bir tacirin tek başına icra ettiği ticari faaliyeti dolayısıyla sorumluluğunun belirli mal varlığı ile sınırlamasını kanun koyucunun kabul edip etmediğinde düğümlenir. Türk hukuku da dâhil olmak üzere birçok hukuk sisteminde, bir şahsın iki ayrı mal varlığına (şahsi mal varlığı ve ticari mal varlığı) sahip olması kabul edilmez⁴³¹. İki farklı mal varlığına sahip olmayı hedefleyen tacirler, mevcut hükümlerden yararlanıp, kuruluştan sonra bütün payları tek ortağın elinde toplayarak veya saman adamlar kullanarak amaçlarına ulaşırlar. Alacaklıların ve denetçilerin dava hakkının veya devlet denetiminin olmadığı durumlarda, fiili tek kişili ortaklıkların oluşması her zaman mümkündür⁴³².

⁴³⁰ HİRŞ, a.g.e., s. 199; ATABEK, 1937, s. 57.

⁴³¹ Türk hukukunda tacirlerin sorumluluğu sınırsızdır. Sorumluluklarını sınırlamak isteyen tacirler, sınırlı sorumlu ortaklık tiplerini kullanırlar. Deniz ticaretinde de kural olarak donatanın sorumluluğu sınırsızdır. Ticaret hukuku alanında tacirin sınırlı sorumluluğu ilkesi sadece deniz ticaretinde, deniz servetine ilişkin olarak kabul edilir. Deniz servetinin özel bir mal varlığı teşkil etmesi; sorumluluğa konu olma bakımından donatanın deniz servetinin kara servetinden tamamen ayrılmış olmasından kaynaklanır. Donatan, kanunda gösterilen hallerde sadece gemi ve navlun (deniz serveti) ile sorumludur (TTK md. 948/I, 1234/I). Bu istisna dışında Türk hukukunda bir kimsenin iki ayrı mal varlığının olması mümkün değildir. Nuşin AYİTER, **Mamelek Kavramı Üzerine İnceleme** (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1968), s. 44 vd.; Rayegan KENDER/Ergon ÇETİNGİL, **Deniz Ticaret Hukuku (Takip Hukuku ve Deniz Sigortaları ile Birlikte) Temel Bilgiler** (Yedinci Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2004), s. 71.

⁴³² POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, a.g.e., s. 28.

Aile ortaklıklarının ve güçlü anonim ortaklıkların uygulamada tek kişili ortaklık oluşturdukları bilinir. Türk Ticaret Kanunu'nun 435. maddesi, makul bir süre içinde hakiki ortak sayısındaki eksikliğin giderilmemesi halinde, anonim ortaklığın feshine karar verileceğini düzenler. Fakat, bu feshi çıkarları nedeniyle ilgili ortağın veya alacaklıların talep etmeyeceği açıktır. Ticaret ve Sanayi Bakanlığı ise bu konuda geniş bir insiyatife sahiptir. Bakanlığın feshi talep etmesi halinde, mahkemece tayin edilecek süre zarfında ortaklık ortağı mevcut eksikliği saman adamlarla tamamlanabilir. Bu durumda ortaklığa saman adamların alınıp alınmadığını tespit ise zordur. “Hakiki pay sahipleri” kavramına yer verilmesi gerekçesi kanunda açıklanmamıştır. Bu şekildeki düzenleme, kanun koyucunun anonim ortaklığın saman adamlarla oluşturulmasına sıcak bakmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Saman adamlara sıcak bakılmamasının nedenleri, hakkın kötüye kullanılması ve kanuna karşı hile müesseselerinde aranabilir. Tek kişili ortaklık genellikle başkalarına zarar verme unsuru taşımadığından ortaklıklarda saman adam kullanılması halinde, hakkın kötüye kullanılmasından bahsedilemez⁴³³. Kanuna karşı hile müessesesinde ise, başka bir şahsın zarar görme ihtimali veya zarar görmüş olması şart değildir. Ayrıca, zararı olan alacaklılara⁴³⁴ ortaklığın feshini talep edebilme hakkı tanınmıştır. Kanuni ortak sayısının tamamlanması amacını taşıyan saman adamlarla oluşturulan tek kişili ortaklıklarda, kanuna karşı hilenin⁴³⁵ mevcut olup olmadığının incelenmesi gerekir⁴³⁶.

⁴³³ Bir hakkın kötüye kullanılmasından bahsedebilmek için hukuken tanınmış bir hakkın varlığı, hakkın dürüstlük kuralına açıkça aykırı kullanımı ve bu kullanımdan başkalarının zarar görme tehlikesi ile karşı karşıya olması gerekir (MK md. 2). Jale AKİPEK/Turgut AKINTÜRK, **Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanununa Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku C:I** (Beşinci Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2004), s. 197 vd.

⁴³⁴ Bazı hallerde alacaklılara dava açma hakkı tanınması da hakkın kötüye kullanılması anlamına gelebilir. Örneğin, bir alacaklının veya ortağın, ortaklığın mevcut durumunu bilerek bu ortaklıkla işlem yapması durumunda, menfaatlerinin zedelendiğini ispat etmedikçe, bu kişilerin ortaklığın feshini talep edememesi gerekir. ATABEK, 1980, s. 652.

⁴³⁵ Kanuna karşı hileden söz edebilmek için, bir olayın değiştirilmesi, kanunun yasakladığı bir sonucun elde edilmesi ve hile amacının olması (Ancak belirtmek gerekir ki, kişiler sadece hile yapma amacı gütmeyenler, sonuca ulaşmak isterler) gerekir. Kanuna karşı hilenin varlığından söz edebilmek için kanunun ulaşılmak istenen amacı yasaklamamış olması gerekir. Amaç yasaklanmamış fakat amaca ulaşmak için izlenecek yol yasaklanmışsa ve amaca başka bir yoldan ulaşılmışsa sözleşme geçerlidir. Fakat amaç ve araç yasaklanmışsa, yapılan sözleşme geçersizdir. İhsan ÖZMEN/Erarslan ÖZKAYA, **Muvazaa Davaları** (Ankara: Adalet Matbaacılık, 1993), s. 570 vd.

⁴³⁶ TEKİL, 1996, s. 21 vd; ÇEVİK, **a.g.m.**, s. 52; Kanaatimizce, saman adamlarla oluşturulmuş ortaklıklar incelendiğinde, ortak veya ortaklar kanun koyucunun yasakladığı bir sonuç olan tek kişinin sınırlı sorumluluğa sahip olması amacı ile hareket ettiklerinden, bu ortaklıklarda kanuna karşı hilenin unsurlarının mevcut olduğu söylenebilir.

Atabek'e göre, kanun koyucu, tek kişili ortaklık konusunda şahıs ve sermaye ortaklıkları arasında bir ayırım yapar. Buna göre; kanun koyucu, şahıs ortaklıklarında ortaklık paylarının bir şahsın elinde toplanması halinde ortaklık tüzel kişiliğinin infisah edeceğini öngörmesine rağmen, sermaye ortaklıklarında payların bir ortağın elinde toplanması halinde ortaklığın yargılama sonucunda fesih edileceğini öngörür⁴³⁷.

Türk hukukunda tek kişili ortaklık kavramı, ortak sayısı bire düşmüş ortaklıkları ifade edecek şekilde kullanılır. Dolayısıyla, tek kişili ortaklıklar, Türk hukukunda varlıklarını dolaylı olarak sürdürürler. Bu durum da bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Şöyle ki: Ortaklıkta kalan ortağın sorumluluğunun sınırlı kabul edilip edilmeyeceğidir. Doktrinde tek ortağın yaptığı işlemlerden dolayı sınırlı sorumlu olup olmayacağı hususu tartışmalıdır⁴³⁸. Yine tek ortağın ortaklığın organlarında görev yapıp organları oluşturması halinde de hem işlemin tarafı hem de işlem için onay verecek kişi tek ortak olacaktır. Tek kişili ortaklığa ilişkin sorunların çözümü konusunda dürüstlük kuralının uygulama alanı bulması gerekir (MK md. 2). Türk hukukunda zımnen izin verilen tek kişili ortaklığın tüzel kişiliğinin korunması, bu tüzel kişiliğin kötüye kullanılmaması halinde mümkün olmalıdır⁴³⁹.

Kişilerin ekonomik yaşam ve mevcut ihtiyaçları nedeniyle kanuna karşı hile yoluyla amaçlarına ulaşmalarının önüne geçilmesinin önemi göz önüne alındığında, uygulama ve gereksinimler doğrultusunda konu hakkında yeni düzenlemelere ihtiyaç olduğu görülmektedir⁴⁴⁰.

4. TÜRK HUKUKUNDA TEK KİŞİLİ ORTAKLIĞIN KABULÜNÜ GEREKTİREN NEDENLER

Tek kişili ortaklık kavramının kabulünü gerektiren nedenlerin başında “sınırlı sorumluluk ilkesi” yer alır. Türk hukukunda, tek kişi işletmelerinde tacirlerin,

⁴³⁷ ATABEK, 1980, s. 656; Aksi görüş için bkz. DOĞANAY, C:II, s. 1489.

⁴³⁸ Tek ortağın sorumluluğunun sınırlı sorumlu olmamasına ilişkin bkz. İrfan BAŞTUĞ, **Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri** (İzmir: İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi, 1974), s. 167; Tek ortak, ortaklıktaki haklarını kötüye kullanacak olursa, ortağın şahsi mal varlığı ile sorumlu tutulması gerektiğine ilişkin bkz. ATABEK, 1980, s. 649; DEMİRKAPI, **a.g.e.**, s. 481 vd.

⁴³⁹ DEMİRKAPI, **a.g.e.**, s. 482.

⁴⁴⁰ OKAN, 2000, s. 67 .

sorumluluklarının sınırlandırıldığı ayrı malvarlıkları mevcut değildir⁴⁴¹. Dolayısıyla, tacirlerin sorumluluklarının sınırsız olması, ticari hayatı olumsuz etkiler. Ayrıca, sınırlı sorumluluktan yararlanmak isteyen kişilerin, ortaklıklarını saman adamlarla oluşturmalarına neden olur. Anonim ve limited ortaklıklarda, ortakların sınırlı sorumluluğa sahip olması imkânı, kişileri bu ortaklıklarda ortak olmaya yöneltir. Türk hukukunda tek kişili ortaklık yapısının kabul edilmesi, tek başına ticari faaliyette bulunmak isteyen gerçek ve tüzel kişilerin, sınırlı sorumluluk ilkesinden yararlanmasına imkân sağlar⁴⁴².

Tek kişili ortaklık yapısı, Türk hukukuna yabancı değildir. 233 sayılı KHK⁴⁴³ uyarınca, KİT'ler, iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları olarak ikiye ayrılır. Kamusal nitelikli mal ve hizmetlerin sağlanması amacıyla tek ortağı devlet olan ve ticari esaslar uyarınca faaliyet göstermek üzere kurulan teşebbüslere, “İktisadi Devlet Teşekküllü” adı verilir. 233 sayılı KHK gereği teşekküllerin, anonim ortaklık şeklinde örgütlenmesi mümkündür⁴⁴⁴. Bu ortaklıkların tek ortağı devlet tüzel kişisi olduğundan, tek ortaklı anonim ortaklık kurumunun Türk hukukunda da mevcut olduğu söylenebilir⁴⁴⁵. Teşekküller, tüzel kişiliğe sahip olup özel hukuk hükümlerine tabidir ve TTK madde 18/1 gereği tacirdir. Anonim ortaklık şeklinde kurulan iktisadi devlet teşekküllerinde, TTK'nın 277. maddesinde belirtilen asgari “beş kurucu ortak” şartı aranmaz. Ayrıca teşekküllerde, genel kurul ve denetçi gibi organlara da yer verilmez

⁴⁴¹ Sınırsız sorumluluğun tek istisnası olan donatanın sorumluluğuna; Türk Ticaret Kanunu'nun 948 ve 1243. maddelerinde yer verilir.

⁴⁴² Mehmet HELVACI, “Yeni Türk Ticaret Kanunu Taslağının Değerlendirilmesi”. (İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı, 2007), s. 30; GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 232; Ansay, ortaklık türlerinin sınırlı olduğunu (numerus clausus ilkesi) fakat çeşitli sermaye ortaklığı türlerini, ticari faaliyette bulunacak kişilere sunmanın ekonomiye rahatlık getireceğini belirtir. Yazara göre, Tasarı'da bir taraftan tek kişili ortaklığa imkân tanınırken diğer yandan aile ortaklıklarını bertaraf eden bir politikanın izlenmesinin nedenleri tartışılmalıdır. Tuğrul ANSAY, “Ticaret Kanunu Tasarısı ve Anonim Şirketler-Ön Görüşler”, **Güncel Hukuk**, S. 25, (Ocak 2006), s. 37.

⁴⁴³ 8.6.1984 tarih ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (RG. 18.6.1984, S. 18435).

⁴⁴⁴ GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 231.

⁴⁴⁵ Özelleştirmeler nedeniyle iktisadi devlet teşekküllerinin sayısı giderek azalmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Eti Holding Anonim Şirketi, Sümer Halıcılık ve El Sanatları Anonim Şirketi günümüzde mevcut olan teşekküllere örnek olarak gösterilebilir. Sabih ARKAN, **Ticari İşletme Hukuku** (Yedinci Baskı, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2004), s. 119 vd.

(233 sayılı KHK md. 3/III). Dolayısıyla, Türk hukukunda tek kişili ortaklık ile özel düzenlemeler şeklinde de olsa karşılaşmak mümkündür⁴⁴⁶.

Tek kişili ortaklığın kabulünü gerektiren bir diğer sebep, ticari işletme işleten dernek ve vakıfların durumudur. Dernekler, amaçlarına ulaşmak için ticari işletme işlettikleri takdirde, gerçek kişi tacirlere benzer şekilde tacir sıfatına sahip olurlar. Ticari işletmeyi doğrudan veya kamu hukuku hükümlerine göre tüzel kişi eliyle işleten kamuya yararlı dernekler ise tacir sayılmazlar⁴⁴⁷. Ancak, bu işletmelerin ticaret siciline tescili gerekir⁴⁴⁸. Dolayısıyla, kamuya yararlı derneğin tüzel kişiliğe sahip olmayan ticari işletmesi, tacir sıfatına sahip olur. Böylece, tüzel kişiliği ve taraf ehliyeti olmayan bir tacir grubu ortaya çıkar. Vakıfların ticari işletme işletmesine ilişkin bir düzenleme mevcut olmadığı gibi ticari işletme işleten vakıfları tacir sıfatına sahip olmasına ilişkin bir yasa hükmü de yoktur⁴⁴⁹. Tek kişili ortaklığın kabulü halinde, tüzel kişiliği olmayan işletmelerin tacir sayılmasının önüne geçilecektir. Ayrıca, kamuya yararlı olup ticari işletme işleten dernekler ve vakıflar, tek kişili ortaklığın tek ortağı olarak ticari faaliyette bulunacaklardır⁴⁵⁰.

⁴⁴⁶ İktisadi Devlet Teşekküllerinde devlet tek ortaktır. Bu ortaklıklarda, tek ortağın bulunması nedeniyle ortaklık organlarının görev ve yetkileri konusunda Türk Ticaret Kanunu'ndan farklı düzenlemeler mevcuttur. Örneğin, bu ortaklıkta genel kurula yer verilmediğinden, bu organın bir kısım yetkileri yönetim kuruluna, yönetim kurulunun bir kısım yetkileri ise genel müdüre aittir. Benzer bir düzenlemeye, Tasarı'da tek kişili anonim ve limited ortaklıklarda da yer verilmelidir. MOROĞLU, 2007, s. 128; Kanaatimizce, bu şekilde farklı bir düzenlemeye yer verilmesi, tek kişili ortaklıkların sınıf olup olmadığı tartışmasında, tek kişili anonim ve limited ortaklıkların ayrı bir sınıf olduğunun kabulü sonucunu doğurur.

⁴⁴⁷ Fuat PEMBEÇİÇEK, **Türk Hukuku'nda Ticari İşletme Kavramı ve Ticari İşletme İşleten Vakıflar** (Ankara, Adalet Yayınevi, 1999), s. 87, Reha POROY/Hamdi YASAMAN, **Ticari İşletme Hukuku** (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2006), s. 122; ÇEVİK, **a.g.m.** s. 53; Kamuya yararlı derneğin, bir ticari işletmeyi bizzat kendisi veya bir tüzel kişilik aracılığıyla kamu hukuku hükümlerine göre işletmesi halinde dernek tacir olarak kabul edilmez (TTK md. 18/II). Örneğin, Afyon Karahisar Maden Suyu İşletmesi'ni işleten Kızılay Derneğinin tacir sıfatı yoktur. ARKAN, **a.g.e.**, s. 118.

⁴⁴⁸ Ticaret siciline tescil edilecek olan dernek değil ticari işletmedir. AKİPEK/AKINTÜRK, **a.g.e.**, s. 611.
⁴⁴⁹ ÇEVİK, **a.g.m.**, s. 54; Bu vakıfların tacir sayılması gerektiği görüşü için bkz. ARKAN, **a.g.e.**, s. 118, PEMBEÇİÇEK, **a.g.e.**, s. 87; Tasarıda, amacına ulaşabilmek için ticari işletme işleten vakıflar da tacir olarak kabul edilmiş, gelirin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan vakıflar ve kamu yararına çalışan derneklerin kendilerinin ise tacir sıfatına sahip olmayacakları belirtilmiştir (Tasarı md. 16/I,II).

⁴⁵⁰ Tasarı Gerekçesi'nde, tek pay sahipli anonim ve limited ortaklıkların Türk hukukunda gereksinim duyulan işletmecilik vakıfların önünü açacağı ve Türk hukukunun bu yolla bir düzene kavuşacağı belirtilir (Tasarı Gerekçesi md. 338). Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (Web); Tekinalp'e göre, vakıfların, tek kişili anonim ortaklık şeklinde örgütlenmesi kurumsallaşmayı sağlar. Ünal TEKİNALP, "Tartışmalar" **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferansı, Bildiriler-Tartışmalar** (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2005), s. 113.

Bazı anonim ortaklıklarda azınlık pay sahipleri, dürüstlük kuralına aykırı şekilde ortaklığın çalışmasını engellemektedir. Ortaklığın faaliyetine sağlıklı şekilde devam edebilmesi için çoğunluk paylarına sahip ortağın, azınlık paylarını almasına izin verilmesi gerekir. Bu imkân da, tek kişili ortaklığın kabulü yoluyla gerçekleşecektir⁴⁵¹.

Avrupa Birliğine aday ülke statüsünde bulunan Türkiye, 21 Aralık 1989 tarihli 12. Yönerge doğrultusunda mevzuatın uyumlaştırılması gereğini Tasarı'da göz önüne almıştır. Yönerge'ye uygun olarak Tasarı'da, anonim ve limited ortaklıkların tek ortağının tüzel kişi olması mümkün kılınarak, ortaklıklar hukukunda konzernelemlerin şekillendirilmesine çalışılmıştır⁴⁵².

5. TÜRK TİCARET KANUNU TASARISINA GÖRE TEK KİŞİLİ ORTAKLIK

5.1. Genel Olarak

TC Adalet Bakanlığınca 1999 yılında oluşturulan Türk Ticaret Kanunu Komisyonu, hazırladığı Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nı 2005 yılı Şubat ayında kamuoyuna sunmuştur. Tasarı, kamuoyunda tartışıldıktan sonra Adalet Bakanlığı tarafından 9 Kasım 2005'te TBMM'ye sevk edilmiştir. 1 Aralık 2005 tarihinde Adalet Alt Komisyonu'na gelen Tasarı, Komisyonca yapılan çalışmalardan sonra, 28 Haziran 2006 tarihinde Adalet Komisyonu Başkanlığına gönderilmiştir. Adalet Komisyonunca 27 Eylül 2007 tarihinde kabul edilen Tasarı, TBMM iç tüzüğü gereği Genel Kurul'da görüşülmek üzere gündemde beklemektedir.

Tasarı, bugünkü modern doktrinleri esas alarak, ticaret ortaklıkları için farklı bir teori benimsemiştir⁴⁵³. Buna göre; ortaklık kavramını belirleyen unsur, birden ziyade ortağın varlığı değildir. Ortaklık kavramını belirleyen, ticari işletmeyi merkez alan

⁴⁵¹ Tasarı, ortaklık paylarının veya oy haklarının yüzde doksanına sahip ortaklığa, belirli şartların gerçekleşmesi halinde kalan payları da satın alma hakkı verir (Tasarı md. 208). GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 234 vd.

⁴⁵² Eroğlu'na göre, tek kişili ortaklığın yasal olarak düzenleme altına alınmasının nedeni; kişileri, küçük ve orta ölçekli işletmelerde yatırım yapmaya teşvik etmek ve işletme dolayısıyla doğabilecek riskleri kontrol etmektir. Yazar, bu neden göz önüne alındığında, bir gerçek kişinin kuracağı tek kişili ortaklık sayısına sınırlama getirilmesi gerektiğini savunmaktadır. EROĞLU, **a.g.m.**, s. 1262.

⁴⁵³ GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 235; 2.9.2006 tarihinde TBMM'ye sevk edilen Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'nda ise; ortaklık sözleşmesinin 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda yer alan tanımı aynen korunmuştur (bkz. Borçlar Kanunu Tasarısı md. 625). Borçlar Kanunu Tasarısı; <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0499.pdf> (18.7.2008).

ticari, sanayi veya hizmete dönük organizasyon unsurudur (Tasarı Gerekçesi md. 338). Bu nedenle, ticaret ortaklığı bir sözleşme ilişkisi değil, bir organizasyondur⁴⁵⁴. Bu temelden hareket edilen Tasarı’da, tek kişili ortaklıkların düzenlenmesinde sakınca görülmemiştir. Dolayısıyla, anonim ve limited ortaklıkların tek kişili ortaklık şeklinde oluşabileceği kabul edilmiştir. Tasarı’da, halka açık veya kapalı anonim ortaklık tipi esas tip olarak öngörülmemiş, ayrıca tanımlanmış bir anonim ortaklık tipi kanuni tip olarak benimsenmemiştir. Daha açık bir ifade ile Tasarı’da, sınırlayıcı tür doktrinine bağlı kalınmamıştır (Tasarı Gerekçesi md. 338).

Tasarı’da, 12. Yönerge’de yer alan tek kişili ortaklık ve sınırlı sorumlu tek kişi işletmesi⁴⁵⁵ modellerinden, tek kişili ortaklık tercih edilmiştir. 12. Yönerge’de, tek kişili anonim ortaklığın düzenlenmesi üye devletlerin seçimine bırakılmış olmasına rağmen Tasarı’da, hem anonim hem de limited ortaklıkların tek ortaklı olarak kurulmasına olanak tanınmıştır. Bu düzenleme tarzı, doktrinde eleştiriye uğramıştır⁴⁵⁶. Tasarı’da bu olanağın her iki ortaklık türü için de mümkün kılınmasının nedeni, Almanya, Finlandiya, Hollanda, İspanya, İsveç örneklerinde tek ortaklı limited ortaklık yanında anonim ortaklığa da yer vermesi olarak gösterilmiş⁴⁵⁷; fakat Türk hukukunda bu kuruma ihtiyaç duyulmasının nedenleri üzerinde durulmamıştır.

⁴⁵⁴ Tüzel kişiliği kurmaya yönelik irade açıklamasının iki taraflı olma zorunluluğu yoktur. Bu irade açıklaması, vakıflarda olduğu gibi tek taraflı hukuki işleme de dayanabilir. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 590.

⁴⁵⁵ Sınırlı sorumlu tek kişi işletmesi esasının benimsenmesi halinde; işletme, tacirin sorumluluğunun sınırı olan mal varlığı değerini oluşturacaktır. Türk hukukunda bu yaklaşıma, kanunda belirtilen hallerde donatanın üçüncü şahıslara karşı sadece gemi ve navlunla sorumluluğu durumunda rastlanır.

⁴⁵⁶ Seçimin anonim ve limited ortaklık türlerinden sadece birine özgülenmesinin ihtiyaçlar ile uyumlu olacağı yönünde görüşler için bkz. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hakkında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalınca Hazırlanan Görüş, **BATİDER**, C:XXIII, S. 2, 2005, s. 224.; Tek kişili anonim ortaklığın düzenlenmesi konusunda daha çekimser davranılmalıdır. Ayrıca, Tasarı gerekçesinde belirtilen bütün hedeflerin, sadece tek kişili limited ortaklık tarafından gerçekleştirilebilmesi mümkündür. ARKAN, 2005, s. 51; Tek kişili anonim ortaklık kurulmasına olanak sağlanması ülkemizde halen var olan tüzel kişileri kendi şahsi firması gören zihniyetin yerleşmesine sebep olur. Tek kişili ortaklık düzenlemesine, ortak sayısının bire düşmesi ve belli bir süre içinde ortak sayısının tamamlanmaması hallerinde yer verilmesi, daha uygun bir düzenleme tarzıdır. Işıl ULAŞ, “Uygulamacı Gözü ile Türk Ticaret Kanunu Tasarısı”, **BATİDER**, C: XXIII, S. 2, 2005, s. 195; Ancak, Tasarı’nın düzenleme tarzını tasvip eden görüşlere göre; limited ortaklıkların yanında anonim ortaklıkların da tek ortakla kurulmasına izin verilmesi, Türk hukukunda fiili durumun yasal hale gelmesini sağlar. Bu sayede, tek kişili anonim ortaklıkla ilişkiye giren üçüncü kişilerin durumu güçlenir. Konzernler açısından ise, yavru ortaklıkların yüzde yüz katılımı kurulmasının sağlanması, ana ortaklığın sorumluluğu yoluna gitmeyi kolaylaştırır. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 589; AÇIKGÖZ, **a.g.m.**, s. 50.

⁴⁵⁷ Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (Web) ; Tekinalp, tek kişili ortaklığın, anonim ve limited ortaklık türlerinin her ikisi içinde kabul edilmesinin nedeninin Tasarı’da belirtilmediğini doğrulamaktadır. Yazara göre, ihtiyaçları karşılama yönünden, bazen tek kişili anonim

Tasarı'nın tek kişili limited ortaklıklara imkân tanıyan 573. maddesinin gerekçesinde; tek kişili limited ortaklığın, bir gereksinim olduğu ve fiili tek kişili ortaklıklara ilişkin problemlerin çözümüne yardımcı olacağı belirtilmiştir. Ayrıca, Avrupa Birliği'nin 12. Yönerge'sinde yer alan kurumun, Birliğe uyum süreci nedeniyle düzenlenmesi gerekliliğinin altı çizilmiştir. Tasarı'nın anonim ortaklıkların tek kişi ile kurulmasını düzenleyen 338. maddesinin gerekçesinde de, 12. Yönerge'nin tanıdığı olanaktan yararlanıldığı ve bu ortaklık türüne bütün dünyada gereksinim duyulduğu belirtilmiştir.

Tek kişili ortaklığa ilişkin düzenlemelere, Tasarı'nın anonim ve limited ortaklıklara ait belirli bölümlerinde yer verilmiştir. Tasarı'da tek kişili ortaklık başlığı altında özel bir bölüm oluşturulmamıştır⁴⁵⁸.

5.2. Tek Kişili Ortaklık Kavramı ve Kuruluşu

Tasarı'da, anonim ortaklıklarda genel kurulun görev ve yetkileri kısmında “tek pay sahipli anonim şirket” (Tasarı md. 408/3), limited ortaklıklarda genel kurulun yetkileri kısmında “tek ortaklı limited şirket” terimlerine (Tasarı md. 616/3) yer verilmiştir. Bunlar dışında, açık şekilde Tasarı metninde, tek kişili ortaklığın tanımına yer verilmemiştir.

Tasarı, tek kişili ortaklığı, tüm payların tek ortağın elinde toplandığı ortaklık olarak tanımlamamış fakat tek pay sahipli anonim şirketi ve tek ortaklı limited şirketi zımnen tek kişili ortaklık olarak kabul etmiştir. Böylece, tek kişili ortaklık kurumuna “tek kişi” bağlamında yaklaşmıştır. Tasarı, ayrıca, anonim ve limited ortaklık

ortaklık (ileride halka açılma, büyük işletmeleri yönetme, tahvil, nakit karşılığı intifa senedi çıkarma gibi arzuları karşılayacağı için) bazen tek kişili limited ortaklık (kapalı bir yapının tercih edilmesi, küçük bir işletmenin yönetilmek istenmesi şeklindeki arzuları karşılayacağı için) gerekli olur. Bu sebeple, Tasarı'da her iki ortaklık türünün de tek ortaklı kurulması mümkün kılınmıştır. TEKİNALP, 2007, s. 599; Benzer ifade için bkz. Ünal TEKİNALP “ Türk Ticaret Kanunu Tasarısı” **Bankacılar Dergisi**, S. 53, 2005, s. 116.

⁴⁵⁸ Kural olarak, tek kişili ortaklıklar, anonim ve limited ortaklıkların tabi olduğu düzenlemeye tabi tutulurlar. Tek kişili ortaklığa ilişkin özel düzenlemeye ihtiyaç duyulan hallerde ise, düzenlemelerin anonim ve limited ortaklık hükümleri üzerinde yapılması tercih edilir. Fakat, konu çeşitli sorunlara yol açabilecek nitelikte olduğundan, ortaya çıkabilecek tartışmaları engellemek amacıyla anonim ve limited ortaklıklara ilişkin hükümlerin tek kişili ortaklığa da uygulanabileceği şeklinde bir “torba hüküm” konulması faydalı olabilir. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 592.

paylarından bazılarının bizzat ortaklığın elinde veya ortaklık adına veya hesabına üçüncü bir şahsın elinde, diğer kısmının ise tek ortağın elinde olması halinde, ortaklığın “tek ortaklı” olduğunu kabul etmiştir⁴⁵⁹. Böylece, ortak sayısının hesabında, ortaklığın dikkate alınmayacağı belirtilmiştir.

Tasarı’ya göre, gerçek ve tüzel kişiler, anonim ve limited ortaklıklarda pay sahibi olabilir (Tasarı md. 337/1, 573/1). Dolayısıyla, tek kişili limited ve anonim ortaklığın tek ortağının, gerçek veya tüzel kişi olması sağlanmıştır. 12. Yönerge’nin 2. maddesinde üye devletlere sağlanan; gerçek ve tüzel kişilerin birden fazla tek kişili ortaklığın tek ortağı olması veya tek kişili ortaklığın başka bir tek kişili ortaklığın tek ortağı olmasına sınırlama getirebilme imkânına, Tasarı’da yer verilmemiştir⁴⁶⁰. Tek ortağın sıfatı konusunda getirilen yegâne sınırlama, ortaklığın kendi paylarını iktisap yasağıdır⁴⁶¹. Bu sınırlama, Tasarı’da “ortaklık, tek pay sahibi olacak şekilde kendi payını iktisap edemez, ettiremez” şeklinde ifade edilmiştir (Tasarı md. 338/3, 574/3)⁴⁶². Bu hüküm, kanun koyucunun ortaksız ortaklıklara izin vermediği şeklinde yorumlanabilir. Fakat, bu hükümlerin aksine uygulamaların olması halinde, yapılan işlemlerin geçerli olup olmayacağı hususunda düzenlemeye yer verilmemiştir⁴⁶³.

⁴⁵⁹ TEKİNALP, 2007, 600; Payların bir kısmının ortaklığın elinde bulunması, istisnai hallerde mümkündür. Bu hallerde, ortaklığa ait paylara ait haklar donmaktadır. Dolayısıyla, burada gerçek bir pay sahipliğinden bahsedilemez. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 596.

⁴⁶⁰ Tasarı’da bu konuda düzenleme yapılmamış olması, 12. Yönerge’ye aykırılık oluşturmamaktadır. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 203 vd.

⁴⁶¹ GÜNDOĞDU, **a.g.e.**, s. 241.

⁴⁶² Tasarı’da iki fıkradan oluşan 338. ve 574. maddelerine Adalet Alt Komisyonunca üçüncü fıkra eklenmiştir. Komisyon, bu düzenlemeye ilişkin gerekçede “ortaklık tek pay sahibi olacak şekilde kendi payını iktisap edemez” hükmünün yeni bir düzenleme olarak getirildiğini belirtmiştir. Hükmün gerekçesinde; “edemez; ettiremez” şeklindeki ifadeye rağmen bu düzenlemenin bir geçersizliği ifade edip etmediği hususunun tartışmaya açık olduğuna işaret edilmektedir. Hükümdeki “ettiremez” kelimesi ile, payların yavru ortaklıkça veya üçüncü kişi tarafından ortaklık hesabına iktisabı ve benzeri hâllerin kastedildiği belirtilmiştir. Bu hâllerin de, geçersizliğe ilişkin tartışmalara açık olduğu vurgulanmıştır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (Web); Moroğlu, Tasarı’nın 379. maddesinde “Bir şirket kendi paylarını, esas veya çıkarılmış sermayesinin onda birini aşan veya bir işlem sonunda aşacak olan miktarda, ivazlı olarak iktisap ve rehin olarak kabul edemez” şeklinde bir hüküm varken, 338. ve 574. maddeye bu şekilde bir fıkranın eklenmesinin anlamsız ve çelişkili olduğunu belirterek, düzenlemeyi eleştirmektedir. Erdoğan MOROĞLU, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı** (Dördüncü Baskı, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını, 2007), s. 130.

⁴⁶³ GÜNDOĞDU, **a.g.e.**, s. 241.

Tasarı'da, tek kişili anonim ve limited ortaklığın kuruluşuna ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilmemesi⁴⁶⁴ nedeniyle, çok ortaklı ortaklıklara ilişkin hükümler tek kişili ortaklara da uygulanacaktır. Dolayısıyla, Tasarı'da yer alan anonim ve limited ortaklıklara ilişkin esas sözleşmesinin hazırlanması, kuruluş işlemleri ve kamuyu aydınlatmaya ilişkin hükümler, tek kişili ortaklıklar için de geçerli olacaktır. Tek kişili ortaklık, kanunda öngörülen ortaklıklara ilişkin kuruluş hükümlerini yerine getirerek, birleşme⁴⁶⁵ veya bölünme⁴⁶⁶ ya da tür değiştirme⁴⁶⁷ yoluyla kurulabilecektir⁴⁶⁸.

Tasarı'da, anonim ve limited ortaklıkların kurulması olgusu ile tüzel kişilik kazanması olgusu birbirinden ayrılmıştır. Şöyle ki, Tasarı'ya göre, anonim ve limited ortaklık, kanuna uygun olarak düzenlenmiş bulunan ve imzaların noterce onaylandığı esas sözleşmede, kurucuların ortaklık kurma iradelerini açıklamaları ile kurulur (Tasarı md. 335 ve 585). Esas sözleşme, ortaklığın kuruluşunu izleyen otuz gün içinde ortaklık merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan olunur (Tasarı md. 334 ve 587). Ortaklığın ticaret siciline tescili ile anonim ve limited ortaklık tüzel kişilik kazanır (Tasarı md. 355/1 ve 588/1). Bu düzenleme ile ortaklığın kuruluşundan, tüzel kişiliğin kazanılmasına kadarki süreçte “ön şirket'in”⁴⁶⁹

⁴⁶⁴ Eroğlu; tek kişili ortaklığın fatura ve evraklarına ortaklığın tek ortaklı olduğu hususunun ve ortaklığa ait esas sermaye miktarının yazılmasının üçüncü kişilerin zarar uğramasını engelleyecek aynı zamanda ortaklıkta şeffaflığı sağlayacak bir önlem olacağını savunmaktadır. EROĞLU, **a.g.m.**, s. 1262.

⁴⁶⁵ Birleşme yoluyla tek kişili ortaklığın kurulması için, öncelikle yeni ortaklığın tek ortakla kurulması gerekir. Bu yeni ortaklığa katılacak ortaklıkların ortakları arasında, tek kişili ortaklık ortağı da bulunacaktır. Tasarı'nın 141. maddesi gereğince, katılan diğer ortaklıkların ortaklarına ayrılma akçesi ödenerek, bu ortaklar, ortaklıktan çıkarılacaktır. Aşlında, burada, birleşmeden çok ortaklık paylarının satın alınması söz konusudur. Dolayısıyla, mevcut tek kişili ortaklık bünyesinde birleşmenin mümkün olup olmadığı tartışmalıdır. TEKİNALP, 2007, 601.

⁴⁶⁶ İster tam ister kısmi bölünme suretiyle bir veya birden çok tek kişili ortaklık veya yavru ortaklık kurulabilmesi mümkün olacaktır (Tasarı md. 159/1,2). **Aynı**, s. 601.

⁴⁶⁷ Bu yolla tek kişili ortaklığın kurulması için, tek kişili anonim ortaklığın tek kişili limited ortaklığa, tek kişili limited ortaklığın tek kişili anonim ortaklığa dönüşmesi veya tek kişi işletmesinin tek kişili ortaklığa dönüşmesi gerekir. Tür değiştirme yoluyla oluşan yeni ortaklık eski ortaklığın devamı niteliğindedir (Tasarı md. 180 vd.). **Aynı**, s. 601.

⁴⁶⁸ **Aynı**, s. 601.

⁴⁶⁹ Tasarı gerekçesinde, ortaklığın kurulma anı açıklığa kavuşturulmaktadır. Gerekçe'de “Ön-şirket”in, sadece Tasarının 12. maddesi bakımından değil, organların oluşumu ve yetki alanlarının belirlenmesi başta olmak üzere birçok hüküm yönünden önemli olduğu ifade edilmiştir (Tasarı Gerekçesi md. 335); Tekinalp, yabancı öğretide ön şirketin “elbirliği ile mülkiyet” olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Fakat, Türk hukuku açısından soruna, öğretisi ve Yargıtay kararları ışığında çözüm getireceğini vurgulamaktadır. TEKİNALP, 2007, s. 602.

oluştugu kabul edilmiştir. Tasarı'da “Ön şirket” kavramının kabulü, eleştirileri de beraberinde getirmiştir⁴⁷⁰.

“Ön-şirket”, tüzel kişiliği haiz anonim ve limited ortaklıktan farklıdır. Şöyle ki, ön-anonim ortaklık, bir adî ortaklık ve dernek olmayıp; bir elbirliği mülkiyeti (ortaklığı) oluşturmaktadır. “Ön-şirketin” ortakları, tacir sıfatına sahip değildir. Ortaklığın tescili ile “ön-şirket” tasfiyesiz sona erer. Bu bağlamda, tek kişili ortaklıklarda “ön şirket” kavramı önem arz etmektedir. Tek kişili anonim veya limited ortaklıkta “ön-şirket”, tek kurucunun özel malvarlığı niteliğini taşımaktadır (Tasarı Gereçesi md. 335). Dolayısıyla, “ön-şirketin” mal varlığı ile ortağın mal varlığının karışması ihtimali diğer ortaklıklara oranla tek kişili ortaklıkta daha fazladır. Bu ara dönemde, alacaklıların gereği gibi korunamaması tehlikesi bulunmaktadır⁴⁷¹.

5.3. Anonim Ortaklık

5.3.1. Ortaklığın Kuruluşu

Tasarı'nın 338. maddesine göre, anonim ortaklık “pay sahibi olan bir veya daha fazla kurucunun varlığı” ile kurulacaktır⁴⁷². Dolayısıyla, Tasarı'nın yürürlüğe girmesiyle anonim ortaklıklar, TTK'nın 277. maddesinde belirtilen en az beş ortağa

⁴⁷⁰ Arkan, ön anonim ortaklığın hukuki niteliğinin Tasarı gereçesinde yeterli şekilde düzenlenmediğini belirtir. Bu ortaklığın, adi ortaklık niteliğinde olduğuna ve kurucularının yerine göre Tasarı'nın 12. maddesi gereğince tacir gibi sorumlu olacağına işaret etmektedir. Yazara göre, el birliği mülkiyet ortaklığı hususunun da açıklığa kavuşturulması gerekir. ARKAN, 2005, s. 51; Kumkale, Tasarı ile ticari yaşama yeni bir müessese getirilmesine rağmen, ön şirketin niteliği ve hukuki durumunun belirlenmesinin uygulamaya bırakılmasının, ciddi sorunları beraberinde getireceğini vurgular. Rüknetin KUMKALE, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'ndaki ‘Ön Anonim Şirket’le İlgili Bir Görüş” **Terazi Hukuk Dergisi**, S. 5 (Ocak 2007), s. 42; Pulaşlı, Alman hukukunda ortaklık sözleşmesinin akdedilmesinden, limited veya anonim ortaklığın tesciline kadar geçen sürenin üç ay ila bir yıl arasında değiştiğini; Türk hukukunda ise anonim veya limited ortaklığın ortaklık sözleşmesinin imzalanmasından tescile kadar geçen sürenin en fazla bir hafta olduğunu belirtir. Yazar, bu süre için ön-şirkete ihtiyaç olup olmadığının sorgulanması gerektiğini belirtir. Hasan PULAŞLI “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Değerlendirilmesi ve Eleştirilen Hükümleri” **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** C. II, S. 1, 2005, s. 447 vd.; Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın “ön şirket” açısından değerlendirilmesi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Hasan PULAŞLI, “Alman Federal Mahkemesinin Ön Şirkete İlişkin 23.10.2006 Tarihli Kararı ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Bakımından Değerlendirilmesi” **Hüseyin Ülgen'e Armağan** (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2007) s. 467 vd.

⁴⁷¹ TEKİNALP, 2007, s. 602.

⁴⁷² Tek kişili anonim ortaklığın en önemli özellikleri, hisse senetlerinin bağlı nama yazılı düzenlenmesi ve pay sahipliği ile yöneticiliğin özdeşleşmiş olmasıdır. Bu anonim ortaklıklar, sorumluluğu sınırlanmış kolektif ortaklığa benzetilebilir. Çünkü esas sözleşme ve içerdiği hükümlerin çoğu kolektif ortaklıkların yapısı ve yönetimi ile özdeşdir. POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU, a.g.e., s. 253.

ihtiyaç duymadan tüzel kişilik kazanabilecektir⁴⁷³. Tasarı'da, tek kişili ortaklık sadece anonim ortaklığın kuruluş aşaması ile sınırlı tutulmamış, çok ortaklı anonim ortaklıklarda da kuruluştan sonra ortak sayısının bire düşmesi yoluyla tek kişili ortaklığın oluşacağı kabul edilmiştir⁴⁷⁴. Şöyle ki, TTK md. 434/1'de, ortaklığın infisahına sebep olan hüküm, Tasarı'da ortaklığın tek ortak ile devamını sağlayan bir durum olarak kabul edilmiştir. Yine ortak sayısının bire düşmesi durumunda, ortaklığın feshinin istenmesine olanak tanıyan ve mahkemece verilecek süre zarfında eksikliğin tamamlanmaması halinde ortaklığın sona ermesine ilişkin hükme yer verilmemesi ile ortaklığın tek ortaklı hale gelmesinin bir diğer şekli oluşturulmuştur⁴⁷⁵.

Tek kişili anonim ortaklık, kapalı bir ortaklık olmasına rağmen, bu ortaklığın aile ortaklığı niteliği bulunmamaktadır. Tek kişili anonim ortaklık kurulması için, ortaklığın küçük ölçekli olması mutlak bir şart değildir⁴⁷⁶.

Tasarı'da tescil hususunda özel düzenleme öngörülmüştür. Tasarı'da pay sahibi sayısının bire düşmesi halinde, yönetim kuruluna durumu "tescil ettirme"⁴⁷⁷ yükümlülüğü yüklenmiş, aksine davranış durumunda yönetim kurulu üyelerinin kişisel sorumluluğu yoluna gidilmesi kabul edilmiştir (Tasarı md. 338/2). Yapılan çeşitli eleştiriler⁴⁷⁸ doğrultusunda Alt Komisyon, pay sahibi sayısının bire düşmesinden itibaren yedi gün içinde durumun yönetim kuruluna yazılı olarak bildirileceği, yönetim kurulunun da bildirimden itibaren yedi gün içinde anonim ortaklığın tek ortaklı hale

⁴⁷³ TTK md. 434 ve 435'in karşılığı olan Tasarı'nın 529 ve 530. maddelerinde, pay sahiplerinin ve hakiki pay sahiplerinin sayısının beşten aşağı düşmesi, sona erme sebebi olarak düzenlenmemiştir. Murat ALIŞKAN, Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Anonim Şirketleri Denetlemesi ve İlgili Fesih Davası (İstanbul: Legal Yayın Evi, 2007), s. 234; Bu sayede, tek kişili ortaklığın kabulünden sonra, saman adamlar yoluyla oluşacak ortaklıklara fiilen imkân tanınmıştır.

⁴⁷⁴ Murat DEMİRCİOĞLU, "Tek Kişilik Ortaklık" İNFOMAG, S: 2008/2, s. 116.

⁴⁷⁵ GÜNDOĞDU, a.g.m., s. 237

⁴⁷⁶ TEKİNALP, 2007, s. 598.

⁴⁷⁷ Arkan, Ön Tasarı'da, konunun tescil edilmesinin düzenlenmesine rağmen ilan konusunda bir açıklamanın olmamasının önemli bir eksiklik olduğunu belirtmektedir. ARKAN, 2005, s. 51.

⁴⁷⁸ Moroğlu, pay sahibi sayısının bire indiğinin ticaret siciline bildirilmesi yükümlülüğünün, sadece yönetim kuruluna verilmesinin yeterli olmadığını belirtmiştir. Yazara göre, yönetim kurulunun durumdan habersiz olduğu zamanların olması mümkündür. Durumu en iyi bilecek kişi, tek ortaktır. Yazar, sorumluluğun öncelikle yönetim kuruluna karşı tek ortakta olması gerektiğinin altını çizmiştir. Erdoğan MOROĞLU, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı** (Üçüncü Baskı, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını, 2005), s. 114; Yine Moroğlu'na göre, yönetim kurulunun sicile tescil işleminin sadece yönetim kuruluna yapılan bildirimle bağlı tutulması hususu eksik bir düzenlemedir. Yazar, ortaklık payları, pay senetlerine veya nama yazılı pay senetlerine bağlanmış ise payın devri işlemine yönetim kurulu katılacağından onun da bildirim beklemeyen durumu sicile tescil ettirme yükümlülüğünün olması gerektiğini ifade etmiştir. MOROĞLU, 2007, s. 129.

geldiğini sicile⁴⁷⁹ “tescil ve ilan” ettireceği, şeklinde Tasarı’ya yeni bir düzenleme getirmiştir⁴⁸⁰. Yapılan değişiklikte, bildirim kim tarafından yapılacağı açıklık kazanmamıştır. Tasarı gerekçesinde, bildirim yükümlüsünün, olaya göre işlemin tarafı veya tarafları olduğu belirtilmiştir. Bildirim yükümlülüğü, yönetim kuruluna karşıdır. Pay sahibi açısından bildirimde bulunma, yönetim kurulu açısından da tescil ve ilan etme yükümlülüğü mevcuttur. Bu yükümlülüklerin ihmal edilmesi halinde, doğabilecek zararlardan kaynaklanan sorumluluk konusundaki yetersiz düzenlemeler eleştirilerin hedefi olmuştur⁴⁸¹. Ortaklığın kuruluştan sonra tek ortaklı hale geldiğinin sicile tescili, tek kişili ortaklık sıfatının kazanılmasında kurucu değil açıklayıcı niteliktedir⁴⁸².

12. Yönerge ile uyumlu şekilde Tasarı’nın 338. maddesine Alt Komisyonca eklenen fıkra ile tek kişili anonim ortaklığın ve pay sahibinin kimliğinin üçüncü kişiler açısından aleniyete kavuşması amacıyla; tek pay sahibinin adı, yerleşim yeri ve vatandaşlığının tescil ve ilan edileceği düzenlenmiştir. Ayrıca, ortaklıkça kanunen yapılması gereken bu ilanların, ortaklığın web sitesinde yayınlanması gerekmektedir (Tasarı md. 1524).

Tasarı’nın 338. maddesi incelendiğinde, maddenin iki ayrı tescil ve ilan düzenlediği tespit edilmektedir. Bunlardan ilki; ortaklığın tek ortaklı olduğunun, diğeri ise tek ortağın kimliğinin tescil ve ilanıdır. Her bir tescilin ve ilanın şeffaflık ilkesi açısından işlevi farklıdır. İlk tescil ve ilan ortaklıkla iş yapacak üçüncü kişilere

⁴⁷⁹ 12. Yönerge’de kamuyu aydınlatma yükümlülüğü gereği, bazı işlemlerin ticaret siciline veya ortaklık tarafından tutulan açık bir sicile tescil edilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Tasarı’da tek kişili ortaklıklara ilişkin olarak sadece “tescil” kelimesi kullanılmış fakat Tasarı’nın diğer bölümlerinde (Örneğin, Tasarı md. 232, 355, 588) açık şekilde bu tescilin “ticaret siciline” yapılacağı belirtilmiştir. Tek kişili ortaklığa ilişkin düzenlemelerde, 12. Yönerge göz önünde bulundurularak, ilgili sicilin “ticaret sicili” olduğu konusuna açıklık getirilmesi, tescil konusundaki tereddütleri önleyecektir. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 205.

⁴⁸⁰ Tasarı’nın 338. maddesi ve gerekçesinde, tek kişili anonim ortaklık sınıfına giriş ve çıkışların hukuki statüsüne ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Limited ortaklıklar için bkz. dpn 540.

⁴⁸¹ Eleştiriler için bkz. MOROĞLU, 2007, s. 130; Bu konuda Tekinalp, yönetim kurulunun tescil ve ilan işlemleri dolayısıyla kural olarak kusursuz sorumlu olacağını belirtmiştir. Üçüncü kişilere karşı ise üyelerin BK md. 41 vd. anlamında sözleşme dışı sorumluluğu esas olacaktır (Tasarı md. 338). Yönetim kurulu üyelerinin, istisnai durumlarda tescil ve ilan yükümlülüğünün ihlali sebebiyle ortaklığa karşı da sorumlu tutulması mümkündür. Yazar, bu durumda, hizmet veya vekâlet ilişkisi gereği sözleşmeden doğan sorumluluk ilkelerinin geçerli olacağını ifade ederek, konuya açıklık getirmeye çalışmıştır. TEKİNALP, 2007, s. 603.

⁴⁸² GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 235; Moroğlu, Tasarı’da tek kişili ortaklıkların kuruluşu için bildirim yükümlülüğü öngörülmesine rağmen, ortaklığın yeniden çok ortaklı ortaklık haline gelmesine ilişkin bir düzenleme olmamasını eleştirmektedir. Erdoğan MOROĞLU, “Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarısı ile Gerekçelerine Dair Değerlendirme ve Öneriler”, **İBD**, C: XXL, S. 6, 2006, s. 2390; EROĞLU, **a.g.m.**, s. 1263.

ortaklığın durumu hakkında bilgi verir, diğeri ise tek ortağı kamuya tanıtır⁴⁸³. Tasarının yürürlüğe girmesi halinde konu hakkında oluşabilecek sorunları engellemek amacıyla 26 Kasım 2007 tarihli ve 487 sayılı Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarısı'nda maddenin uygulanmasına ilişkin olarak konuya açıklık getirilmiştir⁴⁸⁴.

Tekinalp, ortak sayısının bire düşmesi yoluyla oluşan “tek ortaklı şirket” kavramına genel olarak hoşgörülü olunduğunu, fakat Tasarı'da öngörülen “tek kişili anonim ortaklığa” karşı hoşgörülü olunmadığını ve sert eleştirilerin yer aldığını belirtmektedir. Yazara göre sorun, tek kişili anonim ortaklıklarda, “anonim” kelimesinin çoğulu ifade etmesinden kaynaklanmaktadır. Yazar, bu hususta pay sahiplerinin çoğulunun değil, sermayenin bölünmesi sonucu oluşan payların ve hakların çoğulunun mevcut olduğunu ve bunların da bir kişinin elinde toplanmasının mümkün olduğunu belirterek, Tasarı'da tek kişili anonim ortaklık kurumuna yer verilmesinin gerekçesini açıklamaktadır⁴⁸⁵.

5.3.2. Ortaklığın Konusu

Tasarı'da anonim ortaklıkların, kanunen yasaklanmamış her türlü ekonomik konu ve amaç için kurulacağı düzenlenmiştir (Tasarı md. 331). Tek kişili anonim ortaklıklar konusunda ayrı bir düzenleme olmadığından, bu ortaklıklar da kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik konu ve amaç için kurulacaktır.

Tek kişili ortaklığın çok ortaklı anonim ortaklığa göre farklılık ve önem arz eden yanları yönetim kurulu, genel kurul ve tek ortağın ortaklıkla olan ilişkilerinde toplanmasına rağmen, Tasarı'da konu hakkında özel düzenlemeler mevcut değildir⁴⁸⁶.

⁴⁸³ Aynı, s. 603.

⁴⁸⁴ Anonim ortaklıkta herhangi bir sebeple tek pay sahibi olan gerçek veya tüzel kişi, Tasarı'nın yürürlüğe girmesinden itibaren on beş gün içinde, bu sıfatını, adını, adresini, vatandaşlığını, yönetim kuruluna noter aracılığıyla bildirmekle yükümlü tutulmuştur. Bildirimin muhataplarının da, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde, Tasarı'nın 338 maddesinde öngörülen hususları tescil ve ilân ettirmekle yükümlü olduğu belirtilmiştir (md. 24) ;Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (Web).

⁴⁸⁵ TEKİNALP, 2007, 590.

⁴⁸⁶ Tekinalp, tek kişili anonim ortaklık konusunda özel düzenlemelere yer verilmemesinin gerekçesini “...tek kişi ortaklığının çok ortaklı ortaklıklardan herhangi bir farkının olmadığı, aynı yapısal ve kurumsal düzenlemeye tabi tutarak sadece ortaklıkta şeffaflığı sağlayan, mal varlığı ayrılığını gerçekleştiren ve kötüye kullanmalara mani olan hükümlere yer verildiği” şeklinde açıklamıştır. TEKİNALP, 2007, s. 597.

Tek kişili anonim ortaklıkta, tek pay sahibi genel kurulu ve yönetim kurulunu oluşturacaktır. Fakat, çok ortaklı anonim ortaklıklarda genel kurula ilişkin hükümler, tek kişili anonim ortaklığa uygulanmayacaktır⁴⁸⁷. Tek kişili anonim ortaklığın doğası gereği bu ortaklıkta azınlık kavramından bahsedebilmek de mümkün olmayacaktır⁴⁸⁸.

5.3.3. Genel Kurul

Tek kişili anonim ortaklıkta genel kurulun oluşamayacağı, bu sebeple onun işlevlerini kimin, nasıl üstleneceği konusunda Tasarı'nın ilk metninde herhangi bir düzenleme bulunmamaktaydı (Ön Tasarı md. 407 vd.). Bu nedenle Alt Komisyon, Tasarı metnine tek kişili anonim ortaklıklarda tek pay sahibinin, genel kurulun tüm yetkilerine sahip olduğunu ve pay sahibinin bu sıfatla⁴⁸⁹ alacağı kararların geçerli olabilmesi için yazılı şekilde yapılması gerektiğini eklemiştir (Tasarı md. 408/3)⁴⁹⁰.

Genel kurul, süresi dolmuş olsa bile, yönetim kurulu tarafından toplantıya çağırılabilir. Tasfiye memurları da, görevleri ile ilgili konular için, genel kurulu toplantıya çağırabilirler. Yönetim kurulunun, devamlı olarak toplanamaması, toplantı nisabının oluşmasına imkân bulunmaması veya mevcut olmaması durumlarında,

⁴⁸⁷ Tasarı'da tek kişili anonim ortaklıkta, genel kurulun nasıl toplanacağı ve karar alacağı, kararların iptali ve geçersizliğinin nasıl ileri sürüleceği, yönetim kurulu üyelerinin azli ve ibraları konularında düzenleme bulunmamaktadır. MOROĞLU, 2005, s. 113.

⁴⁸⁸ Azınlığın genel kurulu toplantıya çağırmasına (Tasarı md. 412) ve pay sahiplerinin karara bağlanmalarını istedikleri konuların genel kurul gündemine konulmasına ilişkin hükümler (Tasarı md. 411/1) tek kişili anonim ortaklıkta uygulama alanı bulamayacaktır.

⁴⁸⁹ Tek pay sahibinin kurul oluşturması mümkün olmadığından, tek pay sahibinin "genel kurul sıfatı" ile alacağı kararlar ibaresi eleştirilerek "genel kurul yerine" ibaresinin getirilmesi gerektiği savunulmaktadır. MOROĞLU, 2007, s. 197; GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 244.

⁴⁹⁰ Getirilen düzenleme 12. Yönerge ile uyum içindedir. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 207; Bu düzenlemeye rağmen, yeni sorunların gündeme gelmesi mümkündür. Örneğin; tek ortak istediği an, istediği yerde arka arkaya karar alabilir. Ayrıca, kararların alenileştirilmesi de gerekir. Alenilik sağlanmadığı sürece tek kişili ortaklık çeşitli hileli işlemlere açık olacağından, kararların geçersizliğinin dava edilmesinde de sorunlar yaşanabilir. Bu sebeple, tek ortak tarafından alınan kararların geçerliliği için yazılı şekil şartı yanında ticaret siciline tescil ve ilan gibi düzenlemelere de yer verilmelidir. MOROĞLU, 2007, s. 128 vd; Tasarı md. 422/1 gereği, genel kurul kararlarının, tek veya çok ortaklı anonim ortaklık ayrımı olmaksızın tutanağa geçirilmesi zorunlu olduğundan, tek kişili anonim ortaklık için bu hususun ayrıca belirtilmesi gereksiz bir tekrar olduğunu düşünen yazarlar da mevcuttur. DEMİRCİOĞLU, **a.g.m.**, s. 116; GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 244; Kanaatimizce, tek kişili ortaklıkta tek pay sahibinin genel kurul sıfatıyla istediği an, istediği yerde karar alabilmesinin mümkün olduğu eleştirileri karşısında Bakanlık temsilcisinin imzasının toplantı tutanağında yer alması zorunluluğu yerinde bir düzenlemedir. Gündoğdu ise, genel kurul toplantı tutanağının toplantı başkanı ve bakanlık temsilcisi tarafından imzalanmasına ilişkin Tasarı'nın 422/1 hükmünün, tek kişili ortaklık yapısına uygun olmadığını savunmaktadır. GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 244.

mahkemenin izniyle, tek bir pay sahibi de genel kurulu toplantıya çağırabilir. Mahkemenin kararı kesindir (Tasarı md. 410/ 1,2)⁴⁹¹.

Tek kişili anonim ortaklık genel kurulu, olağan veya olağanüstü olmak üzere genellikle tam temsil ile toplanır. Tam temsili, payların tamamına sahip olan tek ortak gerçekleştirecektir⁴⁹². Tasarı'da çağrısız genel kurul toplantısına ilişkin hüküm de (Tasarı md. 416) yer aldığından, tek kişili ortaklıkta, tek ortak, genel kurul sıfatı ile istediği an ve istediği yerde karar alabilecektir⁴⁹³.

Bazı hallerde ise genel kurulda karar alınması imkânsız olacaktır. Şöyle ki, tek pay sahibinin aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olması halinde, genel kurulu da tek pay sahibi oluşturduğundan, yönetim kurulu üyesi tek ortağın ibra edilmesi mümkün olmayacaktır⁴⁹⁴.

Genel kurulda alınan kararlara ilişkin tutanağın⁴⁹⁵ noterce onanmış suretinin ticaret sicil memurluğuna iletilmesi, tescil ve ilana tabi hususların tescil ve ilan ettirilmesi ve tutanağın ortaklığın internet sitesinde⁴⁹⁶ yayınlanmasına ilişkin hükümler

⁴⁹¹ Kanaatimizce, ortağın, tek kişili anonim ortaklıkta yönetim kurulu üyesi olmaması halinde yönetim kurulu üyeleri sürekli olarak toplanamaz ise tek ortak genel kurul toplantısının yapılması için mahkemeye başvurabilir. Fakat, yönetim kurulunun tek ortaktan oluşması halinde, bu hüküm, tek kişili anonim ortaklıkta uygulama alanı bulamayacaktır.

⁴⁹² Tek ortağın, aslen veya temsilci aracılığıyla toplantıya gelmesi genel kurulda tam temsili gerçekleştirecektir. Fakat bazı hallerde, genel kurul tam temsille toplanamayabilir. Şöyle ki, tek pay sahibine ait pay senetleri üzerinde rehin olması nedeniyle senetler, rehinli alacaklıya devredilmiş ve sözleşme gereği oy hakkı da rehinli alacaklıya verilmiş olabilir. Bu durumda, rehin hakkı sahibinin veya pay sahibinin genel kurula katılmaması nedeniyle genel kurul tam temsille toplanamayacaktır. Fakat, Tasarı'da oy hakkı ile genel kurula katılma kavramları birbirinden ayrıldığından, oy hakkına sahip olmayan pay sahibinin toplantıya katılmasıyla tam temsil gerçekleşebilecektir (Tasarı md. 415). TEKİNALP, 2007, s. 606

⁴⁹³ GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 243; Bu şekildeki düzenlemenin, tek kişili ortaklıklarda genel kurul toplantısının çağrısız yapılacağı şeklinde yorumlanıp uygulanmasının önüne geçilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

⁴⁹⁴ TEKİNALP, 2007, s. 606; Kanaatimizce, tek kişili ortaklıkta yönetim kurulu sıfatıyla hareket eden tek ortağın ibrası konusunda özel düzenleme getirilmesi, üçüncü kişilerin korunması açısından faydalı olacaktır.

⁴⁹⁵ Tutanağın; pay sahiplerini veya temsilcilerini, bunların sahip oldukları payları, genel kurulda sorulan soruları ve buna ilişkin cevapları, alınan kararları, her karar için kullanılan olumlu ve olumsuz oyların sayılarını içermesi gerekmektedir (Tasarı md. 422/1). Ayrıca, tek kişili ortaklık açısından önem arz etmesi sebebiyle tutanağın, toplantının çağrılı yapıp yapılmadığını, toplantı yeri ve saatini içermesi yerinde olacaktır. MOROĞLU, 2007, s. 213.

⁴⁹⁶ Tasarı'da, her sermaye ortaklığının bir internet sitesi açarak ortaklık organları, yönetim ve faaliyetleri, ortaklığın finansal tabloları, denetçi raporlarının bu sitede yayınlanması zorunluluğu getirilmiştir. Bu düzenlemeye uyulmaması halinde, cezai yaptırım öngörülmüştür (Tasarı md. 1524/1).

tek kişili anonim ortaklıklara da uygulanacaktır (Tasarı md. 422/2). Genel kurul kararlarının aleniyet kazanmaması halinde, bu durumdan yönetim kurulu sorumlu tutulacaktır (Tasarı md. 1524)⁴⁹⁷.

Tasarı'da, genel kurul kararlarının yerine getirilmemesi nedeniyle yönetim kurulu üyelerinin kişisel sorumluluğunun olduğu hallerde üyelerin her birinin ve gereken hallerde yönetim kurulunun genel kurul kararları aleyhine iptal davası açabileceği öngörülmüştür (Tasarı md. 446). Tek ortağın, ortaklıkta tek yönetici olması halinde, genel kurul kararlarına karşı açılacak iptal davası sorun teşkil etmektedir. Bu durumda, tek kişili ortaklıkta, dava hakkına sadece tek ortağın sahip olacağına dikkat edilmelidir⁴⁹⁸. Tek ortağın yönetim kurulu üyesi olmadığı hallerde ise, yönetim kurulunun veya yönetim kurulu üyelerinin genel kurul kararlarına karşı iptal davası açmaları mümkündür (Tasarı md. 446/1/c,d)⁴⁹⁹.

5.3.4. Yönetim Kurulu

Tasarı'da, anonim ortaklıkta, esas sözleşmeyle atanmış yahut genel kurul kararıyla seçilmiş bir veya daha fazla kişiden oluşan yönetim kurulunun bulunacağı belirtilmiştir (Tasarı md. 359/1)⁵⁰⁰. Dolayısıyla, tek kişili ortaklıkta tek ortağın yönetim kurulu üyesi olmasına imkân sağlanmıştır⁵⁰¹. Tek kişili ortaklıkta, tek ortak, tüzel kişi olabileceğinden, tüzel kişilerin de yönetim kurulu üyesi olması mümkündür. Tüzel kişinin yönetim kuruluna üye seçilmesi halinde, tüzel kişi ile birlikte bir gerçek kişi

⁴⁹⁷ GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 245.

⁴⁹⁸ Kanaatimizce, tek ortağın aldığı kararlara karşı iptal davası açılmasına uygulamada ender rastlanacağından (iptal davası açabilecek kişiler için bkz. Tasarı md. 446), genel kurul kararları aleyhine iptal davasının açılmasına ilişkin hükümler uygulama alanı bulamayacaktır.

⁴⁹⁹ TEKİNALP, 2005, s. 113.

⁵⁰⁰ Tasarı'da yönetim kurulunun tek kişiden oluşabileceği belirtilmiştir. Ancak, "yönetim kurulu" ifadesi yönetim kurulu üye sayısının birden fazla olmasını gerektirir. ARKAN, 2005, s. 52; Tek kişili anonim ortaklıklarda, tek kişinin oluşturacağı yönetim kurulu kavramı, Tasarı'nın en çok eleştirilen noktalarındandır. Tek kişili yönetim kurulu, hukuk sisteminde önemli değişiklikler yaratacaktır. Çünkü Tasarı, terminolojik anlamda bir kurulu ortadan kaldırmaktadır. Tek ortak, kurula ait yetkileri kullanacaktır. Böylece, tek ortağın yapay yönetim kurulu oluşturulmasının da önüne geçilecektir. Yönetim kurulu tek kişiden oluşa da planlama, organizasyon, yönlendirme, gözetim gibi devredilmez yetkilerle donatılmıştır. Gülizar KURT/Gönenç DEMİR "TTK Tasarısı'nda Profesyonelleşme ve Vekâlet Teorisi", **HPD**, S. 6, (Mayıs 2006), s. 61

⁵⁰¹ GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 245.

temsilcinin de tescil ve ilan olunacağı belirtilmiştir. Bu kişi, genel kurul toplantılarına katılıp, tüzel kişi adına oy kullanacaktır (Tasarı md. 359/2)⁵⁰².

Tasarı'da yönetim kurulu üyesi olarak seçilecek kişilerin tam ehliyetli olması gerektiği ifade edilmiştir (Tasarı md. 359/3)⁵⁰³. Tasarı'da ayrıca, yönetim kurulu üyelerinden temsile yetkili en az bir üyenin “yerleşim yerinin Türkiye’de olması” ve “Türk vatandaşı olması”⁵⁰⁴ şartı aranmaktadır (Tasarı md. 359/1)⁵⁰⁵. Tasarı'da, yönetim kurulu üyelerinin en az yarısı ile tüzel kişi temsilcisinin ve tek üyeli yönetim kurulunda tek üyenin yüksek öğrenim görmüş olması koşuluna yer verilmişti. Yapılan eleştiriler⁵⁰⁶ nedeniyle, Alt Komisyon “yüksek öğrenim görmüş olma” zorunluluğunun yönetim kurulu üyelerinin dörtte biri için geçerli olacağı şeklinde yeni bir düzenleme yapmıştır. Bu değişiklikte, tek üyeli yönetim kurulunda tek üyenin yüksek öğrenim görmüş olması şartına yer verilmemiştir (Tasarı md. 359/3).

Yönetim kurulu üyesi ancak genel kurulun izni halinde, kendi veya başkası adına ortaklıkla herhangi bir işlem yapabilecektir. İznin olmadığı hallerde ortaklık, işlemin batıl olduğunu ileri sürebilecektir (Tasarı md. 395/1). Fakat, tek kişili ortaklıkta, ortaklıkla işlem yasağının pratik bir anlamı bulunmamaktadır. Tek kişili anonim

⁵⁰² ÇELİK, **a.g.m.**, s. 208; Tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin ve temsilcisinin tek üye olarak görev yapip yapamayacağı konusunda Tasarı'da açıklık bulunmamaktadır. Yönetimin yabancılaşmasının önüne geçilmesi amacıyla ortaklık tarafından atanmayan tüzel kişi temsilcisinin yönetim kurulunda tek üye olarak görev yapmasının önüne geçilmelidir. MOROĞLU, 2007, s. 149.

⁵⁰³ Ali Haydar YILDIRIM, **Türk Ticaret Tasarısına Göre Limited Ortaklık Müdürünün Hukuki Durumu** (İzmir: Güncel Yayınevi, 2008), s. 6.

⁵⁰⁴ Çelik'e göre “vatandaşlık” terimi gerçek kişileri ifade ettiğinden ve tüzel kişileri belirtmek amacıyla “tabiiyet” terimi kullanılmadığından, ortaklığın tek ortağı olan tüzel kişinin tek başına yönetim kurulu üyesi olabilmesi mümkün değildir. Tüzel kişinin mutlaka gerçek kişi aracılığıyla yönetim kurulunu oluşturması gerekmektedir. Dolayısıyla, tek kişili anonim ortaklıkta tek ortağın anonim ortaklık olması halinde bu ortaklık, tek başına yönetim kurulu üyesi olamayacaktır. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 208.

⁵⁰⁵ Bu düzenleme, yabancı sermayeli ortaklıklarda sorun yaratacaktır. Şöyle ki, Tasarı'ya göre, tüzel kişilerin yönetim kuruluna üye olması mümkün olduğundan, tek kişili yönetim kurulunda, tüzel kişi ticaret siciline tescil edilecektir. Dolayısıyla, tüzel kişinin merkezinin Türkiye’de olması gerekecektir. Ender VARLIK, “**Yeni Türk Ticaret Kanunu Taslağının Değerlendirilmesi**” (İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı, 2007), s. 60.

⁵⁰⁶ Anayasa'da yer alan teşebbüs kurma serbestisi (Anayasa md. 48) ve Anadolu'nun geleneksel aile ortaklıkları göz önüne alındığında, yönetim kurulu üyelerinin yarısının yüksek öğrenim görmüş olması şartı ticaret yaşamının gereklerine aykırıdır. MOROĞLU, 2007, s. 148; ULAŞ, **a.g.m.**, s. 195; AÇIKGÖZ, **a.g.m.**, s. 48; Veysi SEVİĞ, “**Yeni Türk Ticaret Kanunu Taslağının Değerlendirilmesi**” (İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı, 2007), s. 54; Bu gerekçeleri esas alan Alt Komisyon, yeniden düzenleme yapılmış ve gerekçesinde de bu ifadeler yer vermiştir (Bknz. Adalet Komisyonu Raporu md. 359).

ortaklıkta genel kurulun tek ortaktan oluşması ve tek ortağın yönetim kurulu üyesi olabilmesi nedeniyle hükmün üçüncü kişileri koruyucu etkisi olmayacaktır⁵⁰⁷.

Tasarı'da ayrıca, yönetim kurulu üyesinin, kendisinin ve yakınlarının ortağı oldukları şahıs ortaklıklarından ve en az yüzde yirmisine katıldıkları sermaye ortaklıklarından nakit veya ayın borç alması yasaklanmıştır. Ortaklığın, yönetim kurulu üyesi için kefalet, garanti ve teminat vermesi veya yükümlülük altına girmesi mümkün değildir. Bu düzenlemeye aykırılık halinde, borçlanılan tutar için ortaklık alacaklıları bu kişileri, ortaklığın yükümlendirildiği tutarda doğrudan takip edecektir (Tasarı md. 395/2)⁵⁰⁸.

Rekabet yasağı açısından TTK'nın 335. maddesinde yer alan düzenleme Tasarı'ya aynen alınmıştır. Dolayısıyla, yönetim kurulu üyesinin işletme konusuna giren ticari iş türünden işleri yapabilmesi için genel kurulun izni gerekmektedir⁵⁰⁹. Yönetim kurulu üyesi, genel kurulun izni olmaksızın bu nitelikteki işleri kendisi veya başkası hesabına yapamayacağı gibi, aynı tür ticarî işlerle uğraşan bir ortaklıkta sınırsız sorumlu ortak da olamayacaktır. Bu düzenleme, yönetim kurulu üyesinin işlemleri dolayısıyla ortaya çıkacak zarara karşı ortaklığı korumayı amaçlamaktadır. Tek kişili ortaklığın yapısı göz önüne alındığında, bu yasak da bir anlam ifade etmemektedir (Tasarı md. 396/D)⁵¹⁰.

5.3.5. Ortaklıkta Denetim

Tasarı, yönetim kurulu ve genel kurulu düzenlemiş fakat denetimi, kurul olarak düzenlememiştir⁵¹¹. Tasarı'ya göre, anonim ortaklıkta denetim, bağımsız denetim

⁵⁰⁷ GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 246.

⁵⁰⁸ Tek ortağın yönetim kurulu üyesi olması göz önüne alındığında, düzenlemenin, alacaklıları koruyucu etkiye sahip olacağı kanaatindeyiz. Fakat 395. maddenin 3. fıkrasında, konzernlerin bazı istisnalar ile birbirlerine kefil olabilecekleri ve garanti verebilecekleri belirtilmiştir. Kanaatimizce, tek kişili ortaklıklar yoluyla oluşan konzern yapılarının kötüye kullanılabilmesi göz önünde bulundurularak, konunun yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

⁵⁰⁹ Tek ortağın ortak sıfatı ile ortaklıkla işlem yapmasına ise herhangi bir sınırlama getirilmemiş, sadece bu işlemlerin geçerliliği yazılı şekil şartına bağlanmıştır. TEKİNALP, 2007, s. 604.

⁵¹⁰ DEMİRCİOĞLU, **a.g.m.**, s. 116 vd.; Okutan, tek kişili ortaklığın oluşturduğu sorunlar nedeniyle, tek ortağın yönetim kurulu üyesi olması halinde, rekabet yasağının mutlak olarak düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 599.

⁵¹¹ Türk Ticaret Kanunu'nda anonim ortaklıklarda denetimi kurul olarak düzenlemiştir. Ayrıca, denetçilerin genel kurulu toplantıya çağırma, gündeme madde ekletme, yönetim kurulu üyeleri hakkında sorumluluk davası açma, şikâyetleri inceleme gibi yönetsel görevler de bulunmaktadır (TTK md. 347

kuruluşlarınca gerçekleştirilecektir. Küçük anonim ortaklıkların⁵¹² denetimi ise, en az iki yeminli mali müşavire veya yeminli serbest muhasebeciye bırakılmıştır. Anonim ortaklıkların denetimine ilişkin hükümler, küçük anonim ortaklıklara da uygulanacaktır⁵¹³. Dolayısıyla, her ölçekteki anonim ortaklık faaliyetlerinin denetimi, organ-denetçiler tarafından değil, ortaklık dışından bağımsız denetçiler tarafından gerçekleştirilecektir⁵¹⁴.

Tasarı'da üç tür denetçi öngörülmüştür. Bunlar; hesap denetçisi, işlem denetçisi ve özel denetçidir. Finansal tablo ve yıllık faaliyet raporlarının denetimi ile yıl sonu hesap denetimi, hesap denetçileri tarafından yapılacaktır (Tasarı md. 397 vd). Ortaklığın kuruluşu, sermaye artırımı, birleşme gibi ortaklık işlem ve kararlarını ise işlem denetçileri denetleyecektir. İşlem denetçileri hesap denetçilerinin aksine ortaklıktaki belirli işlemleri denetlemekle yetkilidir (Tasarı md. 400/4). Ortaklığın kuruluşuna, yönetimine ve temsile ilişkin belirli hususların incelenmesi ise özel denetimi oluşturacaktır (Tasarı md. 438 vd)⁵¹⁵.

Bağımsız denetimde en önemli unsur, denetçilerin bağımsızlığı ve uzmanlığıdır. Tasarı, bu unsurları sağlamak amacıyla çeşitli düzenlemelere yer vermiştir (Bknz. Tasarı md. 400/1). Tasarı'ya göre, bu özelliklere sahip hesap denetçileri genel kurul tarafından her faaliyet yılı için ayrı ayrı seçilir. Yönetim kurulu, seçilen denetçiler ile denetim sözleşmesi akdetmek ve ayrıca denetçileri ticaret siciline tescil ettirip, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ve ortaklığın internet sitesinde ilan etmekle yükümlüdür (Tasarı md. 399/1). Özel denetçiler ise, genel kurul tarafından veya mahkeme kararı ile atanır (Tasarı md. 438, 439). İşlem denetçileri ise kanunda ve esas sözleşmede aksi öngörülmemişse genel kurul tarafından atanıp, görevden alınabilir (Tasarı md. 400/4).

vd.) Tasarı ise denetçiliğin bir meslek olduğunu, meslek mensuplarınca meslek etiğine uygun şekilde yerine getirilmesi gerektiğini, bu sebeple denetçilerin ancak mali müşavir, serbest muhasebeci mali müşavir veya bağımsız denetleme kuruluşu olabileceğini emredici kural olarak düzenlenmiştir (Bknz. Tasarı md. 400). Ünal TEKİNALP, "Zorunlu Hedefler Bağlamında TTK Tasarısında Anonim Şirkete İlişkin Kurumsal ve Dogmatik Düzen", **HPD**, S. 4, (Ağustos 2005), s. 18

⁵¹² Hangi sermaye ortaklıkların küçük olduğu hususu için bknz. Tasarı md. 1523.

⁵¹³ Aytekin ÇELİK, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Şirketlerin Denetimi" **Tuğrul Ansay'a Armağan** (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 2006), s. 563.

⁵¹⁴ MOROĞLU, 2007, s. 180.

⁵¹⁵ YILDIZ, **a.g.e.**, s. 269 vd; A. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 551.

Denetime ilişkin yetkilerin kısmen veya tamamen bir başka organa devri ise mümkün değildir⁵¹⁶.

Tasarı; hesap denetçisi, işlem denetçisi ve özel denetçilerin, kanunî görevlerini yerine getirirken kusurlu hareketleri ile ortaklığa, pay sahiplerine ve ortaklık alacaklılarına verdikleri zararlardan sorumlu olacaklarını düzenlemiştir (Tasarı md. 554)⁵¹⁷. Fakat, denetçilerin ve bağımsız denetim kuruluşlarının mesleki sorumluluk sigortasına⁵¹⁸ ilişkin düzenlemeye yer vermemiştir⁵¹⁹.

Tek ortağın genel kurul, yönetim kurulu ve denetleme kurulunun yetkilerine sahip olması halinde, ortaklık tüzel kişiliği hileli işlemler için bir araç halini alacaktır. Dolayısıyla, tek kişili ortaklığın bağımsız denetçiler tarafından denetlenmesi ve denetçilerin faaliyetleri sırasında kusurları ile alacaklılara verdikleri zararlardan sorumlu olmaları, alacaklıları korumada olumlu bir adım olduğundan, getirilen düzenleme, tek kişili anonim ortaklıklar ile uyum içindedir⁵²⁰.

5.3.6. Ortak ve Ortaklık Arasındaki İlişkiler

Tasarı'da, eleştiriler üzerine, tek ortak ile ortaklık arasında sözleşme akdedilmesi konusunda düzenleme getirilmiştir (Tasarı md. 371/6)⁵²¹. Alt Komisyon,

⁵¹⁶ YILDIZ, **a.g.e.**, s. 269 vd.

⁵¹⁷ Tasarı'da sır saklamadan doğan sorumluluk (Tasarı md. 404) ve sır saklamadan kaynaklanan sorumluluk dışındaki bütün sorumluluk halleri (Tasarı md. 554) düzenlenmiştir.

⁵¹⁸ Almanya, Fransa, İtalya'da bağımsız denetçilerin sorumluluk sigortası yaptırımları kanunen zorunludur. İngiltere'de ise bu zorunluluk kanundan değil meslek kuruluşlarının düzenlemelerinden kaynaklanmaktadır. Tasarı'da ise, bağımsız denetim kuruluşlarının kuruluş şartlarının tüzükle düzenleneceği belirtilmiştir. Mesleki sorumluluk sigortasına ilişkin düzenlemeye bu tüzükte yer verilmesi, konu hakkındaki eksikliği giderecektir. A. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 591.

⁵¹⁹ Bağımsız denetim kuruluşlarının kuruluş şartları arasında mesleki sorumluluk sigortaları yaptırımları konusunda düzenleme bulunmaktadır: Sermaye piyasası mevzuatındaki düzenleme için bkz. X/16 sayılı tebliğ md. 3/f., Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetim Hakkında Yönetmelik md. 18/II.

⁵²⁰ Tek kişili ortaklığa ilişkin eleştirilerden biri, bu ortaklık türünün tek pay sahibinin egemenliğinde olması nedeniyle hileli işlemlere zemin hazırlamasıdır. Tek kişili anonim ortaklığın, karmaşık ilişkiler ağı kurarak oluşturduğu konzerne de göz önüne alındığında, denetimin bu konunun uzmanı kişilerce yapılması bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Kanaatimizce, tek kişi ortaklıklarının bağımsız kişilerce denetlenmesi, denetim raporlarının internet sitesinde yayınlanması, bu ortaklıkla ticari ilişkilere girecek üçüncü kişilere güven sağlayacak, eleştirileri de azaltacaktır.

⁵²¹ Adalet Komisyonu Raporunda, 12. Yönerge'nin ve Tasarı'nın 338. maddesinin göz önünde bulundurulması sonucu, ortaklığın menfaatinin ihlaline ve yolsuzluklara engel olmak amacıyla yeni bir düzenlemenin getirildiği belirtilmiştir. Raporda, temsilcinin kendisiyle sözleşme yapamayacağı hallere ve şartlara ilişkin mahkeme kararlarının saklı olduğunun altı çizilmiştir (Bknz. Adalet Komisyonu Raporu md. 371) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (Web).

tek kişili anonim ortaklığın bu ortak tarafından temsil edilip edilmediğine bakılmaksızın⁵²² tek ortak ile ortaklık arasında yapılan sözleşmenin geçerli olmasını, sözleşmenin “yazılı” yapılması şartına tabi tutmuştur⁵²³. Yazılı şeklin, mal ayrılığı ilkesine uyulup uyulmadığını, tek ortağın menfaati uğruna ortaklığın feda edilip edilmediğini açık ve görsel olarak ortaya koyma imkânı olduğu düşünülmüştür. Ayrıca Tasarı’da, piyasa şartlarına oranla günlük ve önemsiz işlemlerde yazılı şekil şartının uygulanmayacağı belirtilmiştir. Bu hükümle, tek ortağın kendi adına ve ortaklığı temsilen akdedeceği sözleşmelerde çifte temsil yasaklanmamış ve bu sözleşmeler konu yönünden de kısıtlanmamıştır. Bu hukuki işlemlerin geçerliliği⁵²⁴, sadece yazılı şekil şartına bağlanmış, diğer hususların ise Yargıtay kararları ışında değerlendirileceği kabul edilmiştir⁵²⁵.

5.3.7. Ortaklıkta Sorumluluk

Tasarı’ya göre, anonim ortaklıklar için en az sermaye tutarı, elli bin Türk Lirası’dır. Tek kişili anonim ortaklıklar için ayrı bir sermaye miktarı belirtilmediğinden bu tutar, tek kişili anonim ortaklıklar için de geçerli olacaktır (Tasarı md. 332)⁵²⁶.

⁵²² 12. Yönerge’de, ortaklığın sadece tek pay sahibince temsil edildiği durumlar kapsama alınmış olmasına rağmen Tasarı’da, ortaklık tek pay sahibince temsil edilsin edilmesin ortağın ortakla akdedeceği sözleşmelerin hepsinde yazılı şekil şartı öngörülmüştür. GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 248.

⁵²³ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 208; DEMİRCİOĞLU, **a.g.m.**, s. 116 vd; Tekinalp, düzenlemenin gerekçesini “konu hakkında çeşitli yasaklamaların öngörülmesi halinde, kanun hükümlerinin muvazaa ile dolanılacağını ve bu uygulamanın, şeffaflığın ortadan kalkmasına sebep olacağı” şeklinde açıklamıştır. TEKİNALP, 2007, s. 604; Ortaklığın içinin boşaltılması ihtimali karşısında üçüncü kişileri korumak amacıyla, Tasarı’da mevcut olan düzenlemeye ek bir düzenleme getirilerek, ortak ve ortaklık arasında ödünç verme, garanti verme, kefil olma gibi bazı önemli işlemlerin yapılması yasaklanmalıdır. EROĞLU, **a.g.m.**, s. 1262.

⁵²⁴ Tekinalp, yazılı şekil şartına aykırılık halinde, işlemin geçersiz olduğunu belirtir. Bu şekil şartına uyulmakla beraber temsilcinin kendi kendisiyle işlem yapması şartına uyulmamışsa meselâ temsil edilen olarak ortaklığın onayı alınmamışsa askıda hükümsüzlük olduğunu ifade ederek konuya açıklık getirmektedir. TEKİNALP, 2007, s. 605.

⁵²⁵ Bu düzenleme, üçüncü kişilerin veya ortaklığın çıkarlarını korumada doyurucu bir önlem değildir. Tek ortak ile ortaklık arasında yapılan sözleşmelerin geçerliliğinin esas sözleşmede hüküm bulunmasına bağlanması veya bu sözleşmelerin ticaret siciline tescili ve sözleşmelerin internet sitesinde ilan edilmesi konularında düzenleme getirilmesi gerekmektedir. GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 246; Tek ortak ile ortaklık arasında yapılacak sözleşmenin geçerliliği konusunda yazılı şekil ile yetinilmeyip aleniyet unsuruna da yer verilmesi gerekmektedir. MOROĞLU, 2007, s. 159; Bu sözleşmelerin sadece yazılı yapılması değil aynı zamanda noter tasdikli defterlere kaydedilmesi isabetli olacaktır. Ayrıca, tek ortağın, ortaklıkla sözleşme yapma yetkisine sahip olup olmadığının esas sözleşmede belirtilmesi gerekir. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 606.

⁵²⁶ Moroğlu, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ortaklığı olarak kabul edilen limited ortaklığın sermayesi Tasarı’nın ilk halinde elli bin Türk Lirası olarak kabul edildiğinden, anonim ortaklık sermayesinin daha yüksek belirlenmesi gerektiğini belirterek, düzenlemeyi eleştirmektedir. MOROĞLU, 2005, s. 108; Yazar, tek kişili ortaklığın, sınırlı sorumluluk imkânından yararlanmak isteyen tek kişi işletmelerinin anonim ortaklığa dönüşmelerini teşvik edeceğini düşünmektedir. Yazar’a göre, bu eğilimin engellenmesi

Tek kişili ortaklıkta, tek ortağın en önemli borcu sermayeye ilişkindir. Tasarı, nakden taahhüt edilen payların itibari değerlerinin en az yüzde yirmi beşinin tescilden önce, gerisinin de tescili izleyen yirmi dört ay içinde ödenmesini öngörmüştür (Tasarı md. 344)⁵²⁷. Ortaklığa getirilecek taşınmazlar ortaklık sözleşmesinde bilirkişi tarafından belirlenen değerleriyle tapuya şerh edildikleri takdirde, taşınırlar ise güvenilir bir kişiye teslim edildikleri takdirde aynı sermaye olarak kabul edilecektir (Tasarı md. 128). Aynı sermaye borcunun, ortaklığın kuruluşu aşamasında yerine getirilmesi gerekmektedir⁵²⁸.

Tasarı'da sermaye koyma borcunun yerine getirilmesinin sadece ortaklık tarafından istenebileceği öngörülmüştür (Tasarı md. 128/7)⁵²⁹. Anonim ortaklıklarda, esas sözleşmede başkaca bir hüküm bulunmadığı takdirde pay bedelleri yönetim kurulu tarafından ilan yoluyla istenecektir (Tasarı md. 481)⁵³⁰. Tek pay sahibinin aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olması halinde, ödenmeyen sermayenin yerine getirilmesine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır⁵³¹. Bu durumda, tek kişili anonim ortaklıkta,

amacıyla, anonim ortaklıkların asgarî esas sermayesinin beş yüz bin Türk Lirası olarak belirlenmesi gerekir. MOROĞLU, 2007, s. 129; Aynı yöndeki bir diğer görüşe göre; tek kişili ortaklık diğer ortaklık türlerine oranla daha riskli olduğundan, alacaklıları korumak amacıyla tek kişili ortaklıklar için “özel asgari sermaye miktarı” öngörülmelidir. EROĞLU, **a.g.e.**, s. 1261.

⁵²⁷ Ortaklığa sermaye getirilme usulüne ilişkin çeşitli eleştiriler mevcuttur. Şöyle ki: Okutan, tek kişili anonim ortaklıkta, taahhüt edilen sermayenin ödenmeyen kısmının ödenmesini teminat altına alan düzenlemeler yapılması gerektiğine işaret etmektedir. Bu kapsamda getirilecek düzenlemelere aykırılık halinde ise ortaklığın ticaret siciline tescil edilmemesi şeklinde bir yaptırım öngörülmelidir. Yazar, ortaklıkta tek ortağın kalması sonucunu doğuracak devir işlemlerinde, sermayenin ödenmemiş kısmı için teminat getirilmesi aksi takdirde devir işlemlerinin hüküm ifade etmemesi gerektiğini savunmaktadır. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 600 vd.; Aynı yönde görüş için bkz. EROĞLU, **a.g.m.**, s. 1261; Olası ihmal ve istismları önlemek ve kurumu disiplin altına almak için, nakdi sermayenin tamamının ödenmesi şeklinde düzenleme getirilmelidir. DEMİRCİOĞLU, **a.g.m.**, s. 117; Kalan sermayenin daha kısa sürede ödenmesine ilişkin ana sözleşmeye hüküm konulmalıdır. MOROĞLU, 2007, 136.

⁵²⁸ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 209.

⁵²⁹ DEMİRCİOĞLU, **a.g.m.**, s. 117.

⁵³⁰ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 209 vd.

⁵³¹ Bu konuda düzenleme bulunmaması nedeniyle, sermaye koyma borcunun yerine getirilmesine ilişkin gerçeğe aykırı beyan veya gerçeğe aykırı beyan söz konusu olmaksızın sermaye koyma borcunun yerine getirilmemesi halleri ayrı ayrı incelenmelidir. Sermaye koyma borcunun ortaklığın kuruluş işlemlerinden olduğunun kabul edilmesi halinde, buna ilişkin hükümlere aykırı davranış nedeniyle pay sahiplerine ve üçüncü kişilere zarar verildiği tespit edilirse yönetim kurulunun, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın, alacaklıların ve pay sahibinin talebi ile tescil ve ilandan itibaren üç ay içinde ortaklığın bulunduğu yer ticaret mahkemesinde ortaklığın feshi konusunda dava açılacaktır (Tasarı md. 353). Kalan sermayenin yirmi dört ay içinde getirilme imkânı karşısında, Tasarı'nın 353. maddesinin ortaklığın tescil ve ilanından itibaren üç aylık dava hakkı tanınması nedeniyle, hükmün uygulanması imkânsızlaşmaktadır. Sermaye koyma borcunun yerine getirilmiş gibi gösterilmesi halinde ise, kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin, tasfiye memurlarının kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurları ile ihlal ettikleri tespit edilirse, bu kişiler ortaklığa, ortaklık alacaklılarına ve pay sahiplerine karşı meydana gelecek zararlardan müteselsilen sorumlu tutulabileceklerdir (Tasarı md. 549,550). Tek pay sahibinin aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olması halinde, sermaye koyma borcu yerine getirilmez ise bu sıfatına dayanılarak sorumluluğu yoluna başvurulabilecektir. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 210 vd.

sermaye koyma borcu takipsiz kalabilir⁵³². Tek ortağın, taahhüt ettiği sermayeyi ortaklığa getirmesi ile sorumluluğu sona ermektedir (Tasarı md. 329/2)⁵³³. Fakat ortaklık, sermaye koyma borcunun yerine getirilmesinde gecikme nedeniyle uğradığı zararın tazmini ortaktan isteyebilir (Tasarı md. 128/7)⁵³⁴.

Tek ortağın sermaye koyma borcunu yerine getirmemesi halinde, alacaklıların korunması amacıyla sorumluluğunun sınırsız olmasına ilişkin düzenlemeye Tasarı'da yer verilmemiştir⁵³⁵. Zaten, bu konuda istisna oluşturulması, kurumun felsefesine aykırı olacaktır. Sorumluluk açısından tek kişili anonim ortaklığı, çok ortaklı anonim ortaklıklardan ayırmamak gerekir. Alacaklıların zarara uğraması halinde, koşulları varsa yönetim kurulunun sorumluluğu yoluna başvurulması mümkün olduğu gibi tüzel kişilik perdesinin kaldırılması teorisi uygulanarak tek ortağın sorumluluğuna başvurulması da mümkündür⁵³⁶.

5.4. Limited Ortaklık

5.4.1. Ortaklığın Kuruluşu

Limited ortaklıkları düzenleyen TTK 573. maddesinde ki “iki veya daha fazla hakiki ve hükmi şahıs” ibaresi, Tasarı metninde yer almamıştır. Limited ortaklık, Tasarı'da “limited ortaklık, gerçek veya tüzel kişiler tarafından kurulan, sermayesi belirli ve esas sermayesi paylardan oluşan ortaklık” olarak tanımlanmıştır⁵³⁷. Tek kişili limited ortaklığın oluşmasına olanak sağlandığı sadece madde gerekçesinde “tek kişili limited ortaklık kurulmasına ve yaşamasına olanak tanındığı” ibaresi ile açıklanmıştır. Bu

⁵³² Uygulamada, tek kişili ortaklıkta, ödenmeyen sermaye borcunun takipsiz kalması mümkündür. Fakat bunu engellemeye yönelik bir düzenleme ne 12. Yönerge Tasarısı'nda ne de 12. Yönerge'de mevcut değildir. GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 248.; Türk hukukunda, teminat gösterilmesi sorunu tartışılmış fakat istenilen sonuca ulaşılamamıştır. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 210.

⁵³³ Tasarı gerekçesinde, 6762 sayılı TTK'da düzenleme olmaması nedeniyle, ortağın sermaye koyma borcundan doğan sorumluluklarının sadece ortaklığa karşı olduğu konusunda düzenleme getirildiği belirtilmiştir (Tasarı Gerekçe md. 329/2).

⁵³⁴ Kanaatimizce, ortaklığa sağlanan bu yetki, tek kişili ortaklık yapısı dikkate alındığında yönetim kurulunu tek ortaktan oluştuğu hallerde uygulama alanı bulamayacaktır.

⁵³⁵ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 212.

⁵³⁶ DEMİRCİOĞLU, **a.g.m.**, s. 117. GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 250 vd.

⁵³⁷ Tasarı'da, tek kişili limited ortaklık yapısı, ortaklıkta yer alabilecek en az ortak sayısı belirtilmeyerek düzenlenmiştir. Hasan NERAD, “Limited Şirketlerin Geleceği”, **İrfan Baştuğ Anısına Armağan** (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2005), s. 224.

düzenleme, kanun yapma tekniğine uymaması nedeniyle eleştirilmiştir⁵³⁸. Eleştiriler nedeniyle, Alt Komisyon tarafından limited ortaklığın tanımına “Limited şirket, bir veya daha çok gerçek veya tüzel kişi tarafından bir ticaret unvanı altında kurulur” ibaresi eklenmiştir (Tasarı md. 573)⁵³⁹. Tasarı gerekçesinde ise, 12. Yönerge’de tek kişili limited ortaklığın bir gereksinim olduğu ifadesinin yer alması nedeniyle bu “sınıfın” gerekliliğinin kabul edildiği ve kanuna bu yönde açıklık getirildiği belirtilmiştir⁵⁴⁰. Tek kişili limited ortaklık yapısına izin verilirken, TTK’da yer alan “en çok elli ortak” sınırlaması ise Tasarı’da, aynen korunmuştur (Tasarı md. 574/1).

Tasarı metninde, tek kişili ortaklığın “geçici bir konum” ifade ettiği belirtilmemesine rağmen, gerekçede “tek ortaklı limited şirketin geçici ancak farklı bir konumu” ifade ettiği belirtilmiştir (Tasarı Gerekçesi md. 574). Anonim ortaklık için böyle bir düzenleme veya gerekçe olmamasına rağmen limited ortaklığa ilişkin böyle bir durum yaratılmasının, kanun yapma tekniğine ve 12. Yönerge düzenlemelerine de uygun olmadığı hususu eleştirilmektedir⁵⁴¹. Tasarı’da, tek kişili limited ortaklığın geçici bir durum olduğunu ifade eden bir hüküm de bulunmamaktadır. Aksine, Tasarı’nın 593. maddesi, esas sermaye payının devredilebileceğini ve miras yoluyla geçeceğini düzenleyerek, bu ortaklığın da süreklilik arz edeceğini öngörmüştür⁵⁴².

Böylece, Tasarı’nın ilk metninde yer alan limited ortaklık tanımı, limited ortaklık, bir veya daha çok gerçek veya tüzel kişi tarafından kurulur” şeklinde değiştirilerek (Tasarı md. 573) limited ortaklığın tek ortaklı kurulabileceği belirtilmiştir. Kurulardan sonra ise ortak sayısının bire inmesini fesih sebebi olarak kabul eden TTK

⁵³⁸ Tek kişili limited ortaklığın oluşumu madde metninde açıkça belirtilmemiş, tek kişili limited ortaklık örtülü olarak kabul etmiştir. Buna karşılık 12. Yönerge’nin 1. maddesinde, tek kişili limited ortaklığın kuruluşundan itibaren tek ortaklı olabileceği ya da payların bir elde toplaması yoluyla bu niteliğin kazanılabileceği açıkça belirtilmiştir. Alman Limited Ortaklıklar Kanunu ve İsviçre Borçlar Kanunu’nda tek kişili limited ortaklığın oluşumu açık şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca, Tasarı tek kişili anonim ortaklığın tek kişi ile kurulabileceğini açık şekilde düzenlediğinden, tek kişili limited ortaklıkların örtülü şekilde kabul edilmesi, kanun yapma tekniği ile bağdaşmamaktadır. YILDIZ, **a.g.m.**, s. 93.

⁵³⁹ YILDIZ, **a.g.e.**, s. 68.

⁵⁴⁰ Gerekçe’de ayrıca, tek kişilik limited ortaklığın, bir tür olmayıp limited ortaklığın bir “sınıfı” olduğu belirtilmiştir. Söz konusu durumda, ortaklığın, bir sınıfa girmesi ve gereğinde bu sınıftan çıkması mümkün olduğundan, giriş ve çıkış yani sınıf değişikliğinin tescil ve ilânla sağlanacağı; tür değişikliğine ilişkin hükümlerin uygulanmayacağı belirtilmiştir. Benzer bir açıklamaya anonim ortaklıklarda yer verilmemiştir.

⁵⁴¹ Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hakkında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalınca Hazırlanan Görüş, s. 234; YILDIZ, **a.g.e.**, s. 72.

⁵⁴² GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 253.

düzenlemesi Tasarı'ya alınmayarak (Tasarı md. 636), ortaklığın tek ortaklı olarak devamı sağlanmıştır⁵⁴³. Böylece limited ortaklığın, tek ortaklı olarak kurulabileceği veya çok ortaklı kurulup sonradan ortak sayısının bire düşmesi suretiyle tek kişili ortaklığı oluşturabileceği kabul edilmiştir⁵⁴⁴. Alt Komisyon çalışmaları sırasında ise Tasarı'nın 574. maddesine “şirket, tek ortak olacak şekilde kendi esas sermaye payını iktisap edemez” hükmü eklenmiştir. Böylece, tek kişili limited ortaklıkta hiçbir şekilde tek ortağın ortaklık tüzel kişiliği olamayacağı, daha açık bir ifade ile ortaklık paylarının limited ortaklığın elinde toplandığı ortaksız limited ortaklığın geçersiz olacağı belirtilmiştir⁵⁴⁵.

Tasarı'da yer alan “ortak sayısının bire inmesi halinde, durumun yedi gün içinde tescil ve ilan edilmesine aksi halde doğacak zararlardan müdürlerin sorumlu olacağına” ilişkin hüküm, anonim ortaklıkla paralellik sağlanması amacıyla genişletilerek yeniden düzenlenmiştir. Son düzenlemeye göre, limited ortaklıkta ortak sayısının bire düşmesi halinde bu sonucu doğuran işlem tarihinden itibaren yedi gün içinde durumun müdürlere yazılı olarak bildirilmesi gerekmektedir⁵⁴⁶. Müdürler de, bildirimden itibaren yedi gün içinde ortaklığın tek ortaklı hale geldiğini ve tek ortağın adı-soyadını, vatandaşlığını ve yerleşim yerini tescil ve ilan ettirmelidir. Tek kişili ortaklık durumunun belirginleştirilmesi ve şeffaflığın sağlanması amacıyla tek ortaklı hale geldiğinin tescil ve ilan edilmesi gerektiği düzenlenmiştir (Tasarı Gereçe 574). Aksi halde, tescil işleminin yapılmamasından doğacak zararlardan müdürler sorumlu tutulacaktır. Bu yükümlülük, ortaklığın tek ortakla kurulduğu hallerde de mevcuttur

⁵⁴³ OKUTAN, **a.g.m.**, s. 593; GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 252.

⁵⁴⁴ Ortak sayısının bire düşmesinin pay devri suretiyle geçebilir. Tasarı pay senetleri konusunda yeni bir düzenleme getirmiştir. Tasarı limited ortaklık payının ispat belgesi niteliğinde bir senede bağlanabileceği gibi nama yazılı kıymetli evrak şeklinde de düzenlenebileceğini öngörmüştür. Ana sözleşmede yer alan ve ortağın durumunu belirleyen, yan yükümlülük, rekabet yasağı, ön alım, geri alım gibi haklarında bu senet üzerinde belirtilmesi gerektiği düzenlenmiştir. DEMİRKAPI, **a.g.e.**, s. 39.

⁵⁴⁵ YILDIZ, **a.g.e.**, s. 73.

⁵⁴⁶ Anonim ortaklılardaki düzenlemeye benzer şekilde buradaki düzenlemede de bildirim kim tarafından yapılacağına açıklık getirilmemiştir. Fakat hükmün amacı açısından bakıldığında, ortaklık payları tamamen kendisinde toplanan kişinin, müdürlere bildirimde bulunması gerektiği anlaşılmaktadır. Yapılan kayıt işlemi sonucu ortaklığın pay defterinde ortak olarak tek kişinin görünmesi halinde ise özel yazılı bir bildirimde gerek olmaksızın, müdürler açısından maddede öngörülen yükümlülükler doğacaktır. YILDIZ, **a.g.e.**, s. 72. Moroğlu da, sözleşmede aksi kararlaştırılmadığı sürece, esas sermaye payının devri için ortaklar genel kurulunun onayı gerektiğini belirtmiştir (Tasarı md. 595/2). Devir, bu onayla hüküm ifade edeceğinden ortaklık müdürlerinin ortak sayısının bire düştüğünü bilmediğini iddia etmesi sadece sözleşmede onayın gerekli olmadığına kararlaştırılması halinde mümkün olabilecektir. Bu sebeple, yazar, müdürlere yazılı bildirim yapılması konusunun düzenlenmesine gerek olmadığını ifade etmiştir. MOROĞLU, 2007, s. 302 vd.

(Tasarı md. 574/2). Tasarı metninde açıkça düzenlenmemiş olmakla birlikte madde gerekçesinde, tek kişili ortaklık statüsünün kaybedildiğinin de tescil ve ilan edilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Tasarı Gerekeçe md. 574/2).

5.4.2. Ortaklığın Konusu

Tasarı'da limited ortaklıkların kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik amaç ve konu için kurulacağı düzenlenmiştir (Tasarı md. 573/3). TTK md. 503'te düzenlenen limited ortaklıkların sigortacılık yapamayacaklarına dair yasak Tasarı'ya alınmamıştır. Fakat, yürürlükteki mevzuat gereği bazı faaliyetlerin münhasıran anonim ortaklık şeklinde örgütlenmesi hüküm altına alındığından, bu konularda faaliyette bulunmak üzere limited ortaklık kurulamayacaktır⁵⁴⁷. Tasarı'da tek kişili limited ortaklıklarda amaç ve konu hususunda ayrı bir düzenleme mevcut değildir. Dolayısıyla, mevzuat hükümleri de göz önünde bulundurularak, tek kişili limited ortaklıklar kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik amaç ve konu için kurulacaklardır.

Tek kişili limited ortaklık düzenlemeleri genel olarak, tek kişili anonim ortaklık düzenlemelerine paralellik göstermektedir. Tek kişili limited ortaklığın, çok ortaklı limited ortaklığa göre farklılık ve önem arz eden yanları, müdürlerin ve genel kurulun oluşturulmasında ve tek ortağın ortaklıkla olan ilişkilerinde toplanmaktadır. Fakat bu konuda, Tasarı'da özel düzenlemeler bulunmamaktadır⁵⁴⁸.

5.4.3. Genel Kurul

Tasarı'nın ilk metninde, tek kişili ortaklıkta genel kurula ilişkin hüküm bulunmamaktadır⁵⁴⁹. Alt Komsiyon çalışmaları sırasında tek kişili limited ortaklık genel kurulu, tek kişili anonim ortaklık genel kuruluna benzer şekilde düzenlenmiştir. Tasarı metnine, tek ortaklı limited ortaklıkta tek ortağın genel kurulun bütün yetkilerine sahip

⁵⁴⁷ YILDIZ, a.g.e., s. 83; Bknz. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 2699 sayılı Umumi Mağazalar Kanunu, 7397 sayılı Sigorta ve Murakabe Kanunu.

⁵⁴⁸ Tekinalp, tek kişili limited ortaklıklara ilişkin özel düzenlemelere yer verilmemesinin gerekçesini, tek kişili limited ortaklığın çok ortaklı ortaklıklardan herhangi bir farkının olmadığı, limited ortaklığın anonim ortaklıkla aynı yapısal ve kurumsal düzenlemeye tabi tutularak sadece ortaklıkta şeffaflığı sağlayan, mal ayrılığı ilkesini gerçekleştiren ve kötüye kullanmalara mani olan hükümlere yer verildiği şeklinde açıklamıştır. TEKİNALP, 2007, s. 597.

⁵⁴⁹ Bknz. Ön Tasarı md. 616.

olduğu ve genel kurul sıfatıyla alacağı kararların yazılı olması halinde geçerlilik kazanacağına ilişkin hüküm eklenerek, düzenleme yapılmıştır (Tasarı md. 616/3)⁵⁵⁰.

Tek kişili limited ortaklıkta genel kurul, tek kişili anonim ortaklığa benzer şekilde düzenlenmiştir. Dolayısıyla, tek ortak, limited ortaklıkta genel kurulu oluşturacaktır. Genel kurulu toplantıya çağırma yetkisi kural olarak müdürlere verilmekle beraber, esas sermayenin onda birini oluşturan azınlığın ve tasfiye memurunun genel kurulu toplantıya çağırma hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir (Tasarı md. 617/1)⁵⁵¹. Tasarı'da ayrıca, ortaklardan biri sözlü görüşme isteminde bulunmadıkça, ortaklardan birinin gündem maddesi ile ilgili önerisine diğer ortakların yazılı onayları alınmak suretiyle genel kurul kararlarının verilebileceği düzenlenmiştir (Tasarı md. 617/4). Bu sayede, tek ortak istediği anda ve şekilde karar alabilecektir. Dolayısıyla, tek kişili limited ortaklıkta, genel kurul toplantısı ve genel kurulda karar alınmasına ilişkin hükümler pratik bir anlam ifade etmeyecektir⁵⁵². Ancak ortaklıkta birden fazla müdür olması halinde, diğer müdürler tek ortakta genel kurul sıfatıyla karar almasını isteyebileceklerdir⁵⁵³.

Tek kişili limited ortaklıkta, tek ortağın, bir ortağın ortaklıktan çıkarılması (Tasarı md. 616/1, g), esas sermaye pay devirlerinin onaylanması (Tasarı md.616/1, h) gibi genel kurulun bazı yetkilerini kullanması, teknik olarak mümkün değildir. Fakat, genel kurul sıfatı ile ortak, kendisini veya üçüncü bir kişiyi müdür olarak atayabilir (Tasarı md. 623) ve kendisi haricindeki müdürleri ibra (Tasarı md. 616/1, f)⁵⁵⁴ ve azil (Tasarı md. 630) edebilir. İşlem denetçilerinin atanması, görevden alınması (Tasarı md. 400), kâr payı dağıtımına karar verme yetkisi, genel kurul sıfatı ile tek ortağa aittir. Tek ortak genel kurul sıfatı ile ortaklığın feshine de karar verebilir (Tasarı md. 616/1, i)⁵⁵⁵.

⁵⁵⁰ ÇELİK, **a.g.m.**, s. 207; Tasarı gerekçesinde, bu yeni düzenleme ile genel kurul kararlarının teşhisinin sağlandığı ve kötüye kullanmaların önüne geçilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir.

⁵⁵¹ GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 254.

⁵⁵² YILDIZ, **a.g.e.**, s. 206 vd.

⁵⁵³ GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 253 vd.

⁵⁵⁴ Genel kurulda oydan yoksunluğa ilişkin düzenlemeler tek kişili limited ortaklıkta uygulama alanı bulamayacaktır (Tasarı md. 619). YILDIRIM, **a.g.e.**, s. 188.

⁵⁵⁵ YILDIZ, **a.g.e.**, s. 207.

5.4.4. Ortaklıkta Müdür

Limited ortaklığı temsile yetkili kimselerin ortaklık sözleşmesinde gösterilmesi gerekmektedir. Ortaklığı yönetmek ve temsil etmek üzere bir veya birden fazla kişinin ortaklık içinden veya dışından müdür olarak atanması mümkündür. En az bir ortağın, ortaklığın yönetim ve temsiline ilişkin hak ve yetkileri kullanması gerektiği düzenlendiğinden, tek ortağın müdür sıfatını taşıması zorunludur (Tasarı md. 623/1)⁵⁵⁶.

Ortaklığa müdür olarak atanacak kimsenin tam ehliyetli olması gerekmektedir. Ayrıca ortaklığa müdür olarak atanacak kimselerden en az birinin yerleşim yerinin Türkiye’de bulunması ve bu kişinin ortaklığı tek başına temsile yetkili olması gerekir (Tasarı md. 359, 628). Müdürün ana sözleşme veya genel kurul kararı ile atanabilmesi mümkündür. Her halükarda tek ortak haricindeki müdür tek ortak tarafından belirlenecektir. Müdürün ve ortaklığı temsile yetkili diğer kişilerin adları, soyadları, veya unvanları ve yerleşim yerlerinin tescil edilmesi gereklidir (Tasarı md. 587/1)⁵⁵⁷.

Tek ortak, kanunla veya ortaklık sözleşmesi ile genel kurula bırakılmamış bulunan ve müdürün yetkisi kapsamında olan tüm konularda karar almaya ve bu kararları yürütmeye yetkili kılınmıştır (Tasarı md. 623/3). Tek ortağın aynı zamanda müdür olması halinde genel kurulu da bu kişi oluşturacağından; genel kurulun müdürü ataması, görevden alması, ibrası gibi bazı yetkiler pratik bir anlam ifade etmeyecektir (Tasarı 616/1).

Ortaklıkta tek müdürün bulunması halinde; genel kurulun toplantıya çağırılması, genel kurul toplantılarının yürütülmesi ve kanunda yer alan tüm bildirim ve ilanların yapılması konusunda bu müdür yetkili olacaktır. Dolayısıyla, tek kişili ortaklıkta, tek ortağın müdür olarak atanması halinde ortak, ortaklığı yönetime ve temsile yetkili olacaktır⁵⁵⁸. Ortaklıkta birden fazla müdür olması halinde, müdürlerden birinin müdürler kurulu başkanı olarak atanması gerekir. Bu kişinin, ortak olması zorunlu

⁵⁵⁶ ÇELİK, a.g.m., s. 207; GÜNDOĞDU, a.g.m., s. 254.

⁵⁵⁷ YILDIRIM, a.g.e., s. 6 vd.

⁵⁵⁸ ÇELİK, a.g.m., s. 207 vd.

değildir. Müdürler kuruluna ait bazı yetkiler, bizzat başkan tarafından kullanılacaktır (Tasarı md. 624/1,2)⁵⁵⁹.

Tek ortağın müdür olması zorunlu olduğundan, müdüre tayin edilecek ücret önem arz etmektedir. Ücret ne düşük nede yüksek olmalıdır. Ortak müdüre ücret adı altında yapılan yüksek ödemeler sermayenin geri ödenmesi kapsamında değerlendirilebilir (Tasarı md. 601). Ayrıca, müdürler haksız olarak aldıkları kazançları ortaklığa iade etmekle yükümlüdürler (Tasarı md. 611)⁵⁶⁰

Tasarı müdürün kendi veya başkası adına ortaklıkla işlem yapmasını kısıtlayan bir hüküm içermemektedir⁵⁶¹. Tasarı'da müdürler için sadakat yükümü ve rekabet yasağı öngörülmüş olmasına rağmen ortakların veya ortaklık sözleşmesinde düzenlenmek şartı ile ortaklar genel kurulunun yazılı izni ile bu yasağın kaldırılmasının mümkün olduğu belirtilmiştir. Bu yasak kaldırılmadığı takdirde; müdürler, ortaklığın uğraştığı ticari alanda kendi adına veya başkası hesabına iş göremeyecek, aynı ticari alanda faaliyet gösteren başka bir ortaklığa sınırsız sorumlu ortak olarak katılamayacaktır⁵⁶². Fakat tek ortaklı yapı göz önüne alındığında, rekabet yasağının uygulanması güçlük arz edecektir (Tasarı md. 626/2)⁵⁶³. Limited ortaklıkta müdürün özen yükümlülüğü Tasarı'da özel olarak düzenlenmiştir. Müdürler görevlerini yerine getirirken gereken tüm özeni göstermekle yükümlüdür (Tasarı md. 626). Özen

⁵⁵⁹ YILDIZ, **a.g.e.**, s. 251 vd.

⁵⁶⁰ YILDIRIM, **a.g.e.**, s. 43 vd.

⁵⁶¹ Oysa Tasarı'nın anonim ortaklıklara ilişkin düzenlemelerinde yönetim kurulu üyelerinin genel kuruldan izin almadan ortaklıkla kendisi veya başkası adına hukuki işlem yapması yasaklanmıştır (Tasarı md. 395/1). Tasarı'nın müdürlerin temsil yetkisi (Tasarı md. 629) ve ortaklıkla işlem yapma müdürün sadakat yükümlülüğü kapsamında olduğundan, müdürlerin sorumluluklarına ilişkin anonim ortaklık hükümlerinin kıyası yolu ile müdürlere de uygulanacağından, müdürün kendi veya başkası adına ortaklıkla işlem yapmasını konusunda Tasarı'nın anonim ortaklık düzenlemesi her ne kadar açık bir atıf olmasa da limited ortaklıklar hakkında uygulama alanı bulmalıdır. YILDIRIM, **a.g.e.**, s. 74.

⁵⁶² YILDIRIM, **a.g.e.**, s. 85; Tasarı gerekçesinde de, rekabet yasağı emredici nitelikte olmamak üzere kanunî bir yasak olarak kabul edilmiştir. Aksinin ortaklık sözleşmesi ve genel kurul kararlarıyla öngörülebileceği belirtilmiştir.(Tasarı Gerekçe md. 626/2). Yıldız, Tasarı'ya göre, müdürlerin aynı konuda faaliyet gösteren bir başka limited ortaklığa veya komandit ortaklığa ortak olması halinde, bu durumun çalıştığı ortaklık açısından rekabet yasağı kapsamında olmadığını ispatının mümkün olduğunu belirtmektedir. YILDIZ, **a.g.e.**, s. 265.

⁵⁶³ GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 255; Okutan'a göre, bu güçlük nedeniyle, tek kişili limited ortaklıklarda, tek ortağın aynı zamanda müdür olması halinde rekabet yasağının mutlak nitelikte düzenlenmesi gerekir. OKUTAN, **a.g.m.**, s. 599.

yükümlülüğünün ölçüsü belirlenirken olayın somut özellikleri göz önünde bulundurulacaktır⁵⁶⁴.

5.4.5. Ortaklıkta Denetim

Tasarı'nın 635. maddesinde, anonim ortaklıkların hesap denetçisi ile olağan denetim, işlem denetçileri ile denetim ve özel denetime ilişkin hükümlerinin limited ortaklıklara da uygulanacağı belirtilmiştir.

Anonim ortaklıklara benzer şekilde, tek ortağın genel kurul, yönetim kurulu ve denetleme kurulunun yetkilerine sahip olması halinde, ortaklık tüzel kişiliği hileli işlemler için bir araç halini alacaktır. Dolayısıyla, tek kişili limited ortaklığın bağımsız denetçiler tarafından denetlenmesi ve denetçilerin faaliyetleri sırasında kusurları ile alacaklılara verdikleri zararlardan sorumlu olmaları, alacaklıları koruma açısından olumlu bir düzenlemedir.

5.4.6. Ortak ve Ortaklık Arasındaki İlişkiler

Anonim ortaklık düzenlemelerine yönelik eleştiriler üzerine Komisyon, tek kişili limited ortaklığın bu ortak tarafından temsil edilip edilmediğine⁵⁶⁵ bakılmaksızın ortak ile ortaklık arasında yapılan sözleşmenin geçerli olmasını, sözleşmenin “yazılı” şekilde yapılması şartına tabi tutmuştur. Sözleşme dışındaki hukuki işlemlerin geçerliliği için ise, yazılı şekil şartı öngörülmemiştir⁵⁶⁶. Piyasa şartlarına göre önemsiz ve günlük işler ise kapsam dışında bırakılmıştır (Tasarı md. 629/2)⁵⁶⁷

Ortaklar, ortaklık çıkarlarını zedeleyecek, sırlarını açığa vuracak davranışlarda bulunamazlar. Aksine bir düzenlemenin, sözleşme veya genel kurul kararı ile getirilebilmesi ise mümkün değildir (Tasarı 613/1). Ortaklar, kendilerine özel bir

⁵⁶⁴ YILDIRIM, **a.g.e.**, s. 59 vd.

⁵⁶⁵ 12. Yönerge, ortaklığın tek ortak tarafından temsil edilmesi halinde akdedilecek sözleşmeleri kapsamına rağmen, Tasarı'da “tek ortak tarafından temsil edilsin edilmesin” şeklinde anonim ortaklıklardakine benzer bir düzenleme yapılarak, kapsam genişletilmiştir. ÇELİK, **a.g.m.**, s. 208.

⁵⁶⁶ Tasarıda sadece yazılı şekil zorunluluğu getirilmiş, resmi şekil öngörülmemiştir. Fakat ortak ile ortaklık arasında gayrimenkul rehni veya satımı gibi sözleşmelerin tabi olduğu şekil şartına uyulmaksızın sadece yazılı şekilde sözleşme akdedilmesi halinde, bu sözleşmeler geçerli olmayacaktır. YILDIRIM, **a.g.e.**, s. 123 vd.

⁵⁶⁷ Tasarı'da “günlük, önemsiz işler” ibaresi yerine “esas sermaye payının belli bir oranı” ölçüsünün kullanılması, “günlük ve önemsiz iş” kavramının muğlaklığı nedeniyle somutluğun sağlanmasına yardımcı olacaktır. MOROĞLU, 2007, s. 330

menfaat sağlayan ve ortaklık amacına zarar veren işlemler yapamazlar⁵⁶⁸. Limited ortaklıkta ortaklar, kanunen rekabet yasağına tabi değildir. Fakat, ortaklık sözleşmesiyle, ortakların, ortaklıkla rekabet oluşturan işlem ve davranışlardan kaçınmak zorunda olduklarına ilişkin düzenleme getirilebilmesi mümkündür (Tasarı 613/2)⁵⁶⁹.

5.4.7. Ortaklıkta Sorumluluk

Limited ortaklıklar için asgarî sermaye tutarı Tasarı'da ilk olarak elli bin Türk Lirası olarak belirlenmiştir. Daha sonra yapılan eleştiriler doğrultusunda⁵⁷⁰ Alt Komisyon tarafından asgari sermaye miktarı yirmi beş bin Türk Lirası'na indirilmiştir. Tek kişili limited ortaklıklar için ayrı bir sermaye miktarı belirtilmediğinden bu miktar, tek kişili limited ortaklık için de geçerli olacaktır (Tasarı md. 580).

Tek kişili limited ortaklıkta sorumluluk kavramının, ortaklık sermayesinden ve ortaklık borçlarından kaynaklanan sorumluluk olarak ikiye ayrılması mümkündür. Tasarı, ortakların taahhüt ettikleri sermayenin, ortaklık tüzel kişilik kazanmadan önce, tam ve nakit olarak ödenmesini öngörmüştür. Aynı sermayenin ise, en geç ortaklığın ticaret siciline tescilinden sonra ortaklık adına kayıt ettirilmesi gerekmektedir⁵⁷¹. Sermaye koyma borcunun yerine getirilmesi, anonim ortaklıklarda olduğu gibi sadece ortaklık tarafından istenebilecektir (Tasarı md. 128/7). Sermaye koyma borcunun yerine getirilmesinin sadece ortaklık tarafından istenmesi, tek kişili limited ortaklıkta sermaye borcunun takipsiz kalmasına neden olacak bir düzenleme olsa da; nakit sermayenin hemen ve tamamen ödenmesini öngören hüküm ile üçüncü kişilerin hakları biraz olsun teminat altına alınmıştır (Tasarı md. 585)⁵⁷².

⁵⁶⁸ YILDIZ, **a.g.e.**, s. 185 vd.

⁵⁶⁹ Tek kişili limited ortaklıkta, bağlılık yükümü ve rekabet yasağına aykırı davranışlar mümkün olduğundan, alacaklıların korunması açısından özel düzenlemelerin getirilmesi faydalı olacaktır. GÜNDOĞDU, **a.g.m.**, s. 255.

⁵⁷⁰ Anonim ortaklıkla limited ortaklık arasındaki farkın belirlenmesi ve Tasarı'nın limited ortaklıklar konusundaki hedeflerinin gerçekleştirilmesi için, anonim ve limited ortaklık esas sermaye tutarları arasında yarı yarıya farkın olması gerekir. YILDIZ, **a.g.e.**, s. 77 dpn.; Bütün kanuni düzenlemelerde anonim ortaklığın asgarî sermaye miktarının, limited ortaklık sermayesinden fazla öngörülmüş olması ve her iki ortaklığın bilinen ekonomik işlevleri göz önüne alındığında, bu iki ortaklık için aynı sermaye miktarının belirlenmesi doğru bir düzenleme tarzı değildir. MOROĞLU, 2005, s. 175.

⁵⁷¹ YILDIZ, **a.g.e.**, s. 184; ÇELİK, **a.g.m.**, s. 209.

⁵⁷² ÇELİK, **a.g.m.**, s. 210.

Tek kişili limited ortaklık tüzel kişiliği nedeniyle tek ortağın mal varlığından ayrı bir mal varlığına sahiptir. Ortaklık borçlarından ortaklık tüzel kişiliği sorumludur. Tasarı'nın getirdiği düzenleme ile ortak, sermaye koyma borcunu ortaklığın kuruluşunda ifa edeceğinden ortağın sorumluluğu sona erecektir⁵⁷³. Fakat, Tasarı'ya göre, limited ortaklıkta, ortaklar için esas sermaye payı dışında ek ödeme yükümlülüğünün ortaklık sözleşmesi ile getirilmesi mümkündür⁵⁷⁴. Ek ödeme yükümlülüğü öngörülerek, ekonomik yönden kötü duruma düşen ortaklığa, ortakların yapacakları ödemelerle yardımcı olmak hedeflenmektedir. Ek ödeme yükümlülüğü kurumu, doktrinde kişisel sorumluluğa benzetilmektedir. Her iki kurumda da ortaklık, borçlarını ödeyemediği takdirde ortaklara başvurmaktadır. Fakat, kişisel sorumlulukta sorumluluk alacaklılara karşı olmasına rağmen ek ödeme yükümlülüğünün ortaklığa karşı olması, her iki kurum arasındaki farkı oluşturmaktadır (Tasarı Gerekçesi md. 603).

⁵⁷³ Sermaye koyma borcunun ifasından sonra, ortağa sermayeden iadelerin yapılması (Tasarı md. 601), haksız faiz (Tasarı md. 609) veya kâr ödemesi (Tasarı md. 611) hallerinde, sermaye koyma borcu, bu miktarla sınırlı olarak yeniden doğacaktır. YILDIZ, **a.g.e.**, s. 193.

⁵⁷⁴ Ek ödeme yükümlülüğü halleri, ortaklık esas sermayesi ile kanuni yedek akçeler toplamının ortaklık zararını karşılayamaması, ortaklığın ek bazı imkânlar olmaksızın işlere devamının mümkün olmaması, ortaklık sözleşmesinde tanımlanan ve özkaynak ihtiyacı doğuran haller olarak sıralanmıştır (Tasarı md. 603).

SONUÇ

Tek kişili ortaklık, ortaklık paylarının tümünün tek ortağın elinde toplandığı ortaklık olarak tanımlanabilir. Bu ortaklık türü, ortaklığın kuruluşta tek ortaklı kurulmasıyla veya birden fazla ortakla kurulan ortaklığın ortak sayısının kuruluş sonrası bire düşmesi ile oluşmaktadır. Tek kişili ortaklık, ortaklık ilişkisinin en az iki kişiyi gerektirdiği inancını yıkmıştır. Tek kişili ortaklık sözleşme, ortak amaç ve ortak amaç doğrultusunda birlikte çalışma unsurlarını yapısı itibariyle içermemesi nedeniyle ortaklık sözleşmesinin genel ilkelerinden ayrılmaktadır. Bu sebeple, tek kişili ortaklığın düzenlendiği hukuk sistemlerinde, ortaklığın sözleşme ilişkisi değil, bir organizasyon olduğu görüşü egemen olmuştur. Dolayısıyla, tek kişili ortaklığın istisnai yapıya sahip olduğu söylenebilir. Tek kişili ortaklık türü, kavramsal çelişkileri içinde barındıran ve ortaklıklar hukukunun klasik doktrinini yıkan bir gerçekliktir.

Tek kişili ortaklık, ortaklık mal varlığı ile ortağın mal varlığının karışması ihtimalini bünyesinde bulundurması ve karmaşık ilişkiler ağı kurarak konzernde alacaklılara zarar verme ihtimali yaratması nedeniyle, tereddütle karşılanmıştır. Bütün eleştirilere rağmen bu ortaklıkta, tek ortağın ortaklık borçlarından ortaklık mal varlığı ile sorumlu olması, ortaklık üzerindeki geniş denetim ile yönetim birliğini sağlaması gibi yararları bulunmaktadır. Ayrıca tek kişili ortaklıklar farklı ve istisnai düzenlemeler yerine anonim ve limited ortaklıklar hakkındaki düzenlemelere tabi tutulmaktadır. Belirtilen sebeplerle tek kişili ortaklık, giderek artan sayıda yasal düzenlemelere konu olmaktadır. Bu durum da, ekonominin ve fiili gerçeklerin hukuku yönlendirmesine önemli bir örnektir.

Ticari yaşamda faaliyette bulunan kişilerin sorumluluklarını sınırlama isteklerinin yasal bir zemine oturtulması konusundaki tartışmalar zaman içerisinde dünyaya yayılmıştır. Kara Avrupa'sı hukukunda, yargı kararlarıyla ortak sayısının bire düşmesinin ortaklığın feshi nedeni olmayacağı belirtilerek, tek kişili ortaklık konusunda ilk adımlar atılmıştır. Tek kişili ortaklığın, yasal olarak düzenlenmesine ise ortaklıklar hukukuna ilişkin Avrupa Birliği'nin 12. Yönerge'si ivme kazandırmıştır. Bu Yönerge, üye devletlerde uygun bir ortaklık modeli oluşturmak, bireysel girişimciliği teşvik

ederek ortaklık kurma özgürlüğünü sağlamak amacıyla, tek kişili limited ortaklık ve sorumluluğu sınırlandırılmış ticari işletme modellerini düzenlemiştir. Portekiz hariç üye devletler, tek kişili limited ortaklık modelini tercih etmiştir.

12. Yönerge, tek kişili ortaklığın kuruluş aşamasında veya kuruluş sonrasında payların tek ortakta toplanması yoluyla oluşabileceğini öngörmüştür. Bu Yönerge, gerçek ve tüzel kişilerin ortaklıkta tek ortak olmasını mümkün kılarak konzern yapılarının oluşmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca, Yönerge’de, üye devletlerin tek kişili anonim ortaklık modelini düzenleme imkânına sahip olduğu da belirtilmiştir. Üye devletler arasında ekonomik ilişkilerin gün geçtikçe artması ve yabancı sermaye çekme çabaları, tek kişili anonim ortaklıkların kabulünü hızlandırmıştır.

12. Yönerge’nin asgarî uyumlaştırma yönergesi olması dolayısıyla, Yönerge’de yer alan hükümlerin ayrıntılı düzenlemeler içermemesi ve genel nitelikte olması üye devletlerin iç hukuk düzenlemelerinin farklı şekilde oluşmasına sebep olmuştur. Örneğin; tek ortağın birden fazla ortaklıkta aynı statüye sahip olabilmesine ilişkin, üye devletlere tanınan özel düzenlemeler yapma imkânı; İtalyan hukukunda konu hakkında özel sorumluluk halleri öngörülmesine, Fransız hukukunda ise limited ortaklık ortağının tek kişiden oluşmuş başka bir limited ortaklık kuramayacağı şeklindeki düzenlemelere neden olmuştur. 12. Yönerge’de, ortaklık sermayesinin ortaklığa getirilmesine ilişkin düzenleme bulunmamasına rağmen, İtalyan hukukunda anonim ve limited ortaklıklar için sermayenin tamamının ortaklığa getirilmiş olması şartı aranmış, Alman hukukunda ise yasanın öngördüğü asgarî sermayenin ödenip kalan kısım için teminat gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Yine tek kişili ortaklığın kurulduğunun kamuya bildirilmesi işlemlerinde; İspanyol hukuku tescili 6 ay ile sınırlarken, Alman hukuku hemen tescili öngörmüştür. Diğer üye ülkelerden farklı olarak İngiliz hukuku, tek kişili limited ortaklığa ilişkin düzenlemelere aykırılık hallerine özgü olarak, sorumlular aleyhine para cezası öngörmüştür. Bu gibi örneklerden, üye devletlerin tek kişili ortaklığı, kendi hukuk sistemlerini de göz önüne alarak düzenlemeye çalıştıkları tespit edilmektedir. Fakat bu düzenlemeler, Avrupa Birliği hukukunda tek kişili ortaklığa ilişkin yasal düzenlemelerin uyumlaştırılmasını zorlaştırmıştır. Bu zorluklar, son yıllarda bazı

ülkelerde tek kişili ortaklığa ilişkin sınırlamaların veya çok ortaklı ortaklıklara göre katı düzenlemelerin yumuşatılması eğilimlerine sebep olmuştur.

Tek kişili ortaklığın yasal olarak düzenlenmediği hukuk sistemlerinde kanunda öngörülen asgarî ortak sayısı saman adamlarla tamamlanmaya çalışılmaktadır. Bu yolla kanuna karşı hilenin gerçekleştirilmesi, o sistemlerdeki tek ortağın oluşturduğu ortaklığa yönelik eleştirilerin kaynağını oluşturmuştur. Tek kişili ortaklığın hukuki bir kurum olarak düzenlenmesi de beraberinde çeşitli hukuki sorunları getirmiştir. Bunlardan en önemlisi, tüzel kişilik perdesinin kötüye kullanılması halidir. Konzern yapılarında, öz kaynak yetersizliklerinde, ortaklık ve ortağın farklı hukuki kişiler olma özelliğini kaldırarak ölçüde mülkiyet ve menfaat birliğinin bulunduğu hallerde tüzel kişilik perdesinin kötüye kullanıldığı tespit edilmiş ve perdenin kaldırılması teorisi oluşturulmuştur. Bu gibi durumlarda perde kaldırılarak işlemin özüne bakılması ve ilgili ortağın veya ortaklığın sorumluluğuna başvurulması, tek kişili ortaklığın giderek yaygınlaşmasını sağlayan sebeplerden birini oluşturmuştur. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılmasının istisnai bir uygulama olması nedeniyle, hukuk sistemlerinin konu hakkındaki görüşü mahkeme kararları doğrultusunda gelişmektedir. Tek kişili ortaklığın tek ortağı ile ortaklık arasındaki borç ilişkileri de bu ortaklık türünde karşılaşılan sorunların bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Yine tek kişili ortaklığın başka bir ortaklığa ortak olması, ultra vires doktrinin uygulandığı ülkeler açısından çeşitli sorunlara sebep olmaktadır. Bu gibi sorunlar, tek kişili ortaklığın ticari yaşamın önemli gereksinimlerini karşılaması nedeniyle, yeni çözüm yolları geliştirilerek aşılmaya çalışılmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu açısından kanun koyucunun, tek kişili ortaklığın oluşma ihtimalini önlemeye çalıştığı görülmektedir. Ancak çeşitli tedbirlere rağmen ortak sayısının yasal sınırın altına inmesinin önlenemediği anlaşılmaktadır. Ortak sayısının, irade dışı veya iradi nedenlerle her zaman kanunun öngördüğü sınırın altına inebilmesi mümkündür. Bu duruma ilişkin olarak kanun koyucu, şahıs ve sermaye ortaklıkları arasında ayırım yapmaktadır. Şahıs ortaklıklarında, ortaklık paylarının bir şahsın elinde toplanması halinde ortaklığın infisah edeceği kabul edilirken, sermaye ortaklıklarında payların bir ortağın elinde toplanması halinde ortaklığın fesih edileceği ilkesinin

benimsendiği görülmektedir. Dolayısıyla, Türk Ticaret Kanunu'nun tek kişili ortaklığa sıcak bakmadığı fakat sermaye ortaklıklarında geçici süre ile dar anlamda tek kişili ortaklığın yaşamasına olanak tanıdığı tespit edilmiştir.

Tek kişi işletmesinde tacirin işletme risklerine karşı sorumluluğunu sınırlamak istemesi, saman adamlarla kurulan ortaklıklarda kanuna karşı hile müessesesinin önüne geçme amacı ve Avrupa Birliği müktesebatına uyum nedenleriyle Türk hukuku, Avrupa Birliği ortaklıklar hukuku alanında yaşanan gelişmelere kayıtsız kalmamıştır. 1956 tarih ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda esaslı değişiklik öngören Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda tek kişili ortaklığın, anonim ve limited ortaklık şeklinde kuruluşta veya kuruluş sonrası oluşmasına imkân tanınmıştır. Tasarı hükümleri incelendiğinde, tek kişili ortaklığa ilişkin düzenlemelerin 12. Yönerge ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Tasarı, tek kişili anonim ve limited ortaklıklara ilişkin ayrı bir bölüm oluşturmamıştır. Tasarı'da bu ortaklık türüne ilişkin düzenlemelere, ilgili ortaklıklara ilişkin bölümlerde ve tek kişili ortaklığın özellik arz ettiği hallerde yer verilmiştir. Dolayısıyla özel düzenlemelerin olmadığı hallerde, tek kişili limited ve anonim ortaklık, çok ortaklı limited ve anonim ortaklıklar hakkındaki hükümlere tabi olacaktır. Fakat çok ortaklı ortaklıklara ilişkin bazı hükümlerin yapısı itibariyle tek kişili ortaklığa uygulanması ise mümkün olmayacaktır. Bu durumun sorun oluşturup oluşturmadığı Tasarı'nın yürürlüğe girmesinden sonra uygulama ile ortaya çıkacaktır.

12. Yönerge'ye benzer şekilde Tasarı, özellikle genel kurula ilişkin olarak, tek ortağın genel kurulun bütün yetkilerine sahip olduğunu ve genel kurul kararlarının yazılı olarak alınması gerektiğini düzenlemiştir. Tasarı, tek kişili anonim ortaklıkta terminolojik anlamda yönetim kurulunu ortadan kaldırmıştır, tek ortak, yönetim kuruluna ait yetkileri kullanarak kurul yerine karar verecektir. Dolayısıyla, tek kişili yönetim kurulu düzenlemesi sistemde önemli değişiklikler yaratacaktır. Ayrıca, tek kişili ortaklıklarda, ortaklık ile ortak arasında akdedilecek sözleşmelerde, sözleşmenin yapılması sırasında ortaklık tek pay sahibi tarafından temsil edilsin edilmesin, sözleşmelerin geçerli olması yazılı şekil şartına tabi tutulmuştur. Düzenleme, 12.

Yönerge'den farklı olarak, ortaklığın tek ortak tarafından temsil edilmediği sözleşmeleri de kapsamına almıştır.

Tasarı'da, tek kişili ortaklıkta ortaya çıkabilecek çeşitli sorunlara ilişkin çözüm yollarına yer verilmemesi eleştirilere sebep olmuştur. Bu sorunların başında tek kişili ortaklık yapısı karşısında üçüncü kişilerin gereği gibi korunamaması gelir. Konzern yapılarında, sermaye koyma borcunun takipsiz kalması durumunda üçüncü kişiler gereği gibi korunamayabilir. Fakat bunlar sadece tek kişili ortaklıklara özgü sorunlar olmayıp, çok ortaklı ortaklıklarda da bu sorunlarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Tüzel kişilik perdesinin kaldırılması şeklindeki uygulamaların ortaklıklar hukuku alanında yaygınlaşması, hem tek kişili ortaklıklara hem çok ortaklı ortaklıklara ilişkin sorunların çözülmesine yardımcı olacaktır.

Yabancı sermayenin Türkiye'ye çekilmesinde yabancı ülkeler ile rekabetin sağlanması açısından tek kişili ortaklığının Türk hukukunda düzenlenmesi gerekliliği ortadadır. Tek kişili ortaklık konusunun oldukça geniş bir alan oluşturması ve istisnai bir kurum olması, ortaya çıkabilecek sorunların önceden tam olarak kestirilememesine neden olmaktadır. Tek kişili ortaklığın hukuki bazı sorunlara neden olacağı hallerde, ortağın sınırsız sorumlu olması veya asgarî sermaye miktarının yüksek belirlenmesi gibi düzenlemelere yer verilmesi ise kurumun felsefesine aykırıdır. Tasarı'da, tek kişili limited ortaklıkların, çok ortaklı ortaklıklardan herhangi bir farkı olmadığı kabul edildiğinden, bu ortaklıklara ilişkin özel ve sınırlayıcı düzenlemelere yer verilmeyerek, yerinde bir düzenleme tarzı benimsenmiştir. Tek kişili ortaklık modelinin diğer ortaklıklara oranla ağırlaştırılmış düzenlemelere tabi kılınması uygulamada bu ortaklık modelinin tercih edilmemesine sebep olacak dolayısıyla küçük ölçekli işletmelerin desteklenmesi ve tek kişi işletmelerinde sınırlı sorumluluk hedefinin gerçekleştirilmesi mümkün olmayacaktır. Bu sebeplerle, ortaya çıkacak sorunların çözümünün doktrin ve yargısal içtihatlarla bırakılması Türk hukuku açısından kurumun benimsenmesinde büyük rol oynayacak ve toplumsal ihtiyaçları karşılayacaktır.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

AKİPEK, Jale-Turgut AKINTÜRK. **Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanununa Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku**. Beşinci Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2004.

ALIŞKAN, Murat **Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Anonim Şirketleri Denetlemesi ve İlgili Fesih Davası**. İstanbul: Legal Yayıncılık, 2007.

ANSAY, Tuğrul. **Adi Şirket Dernek ve Ticari Şirketler**. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, 1967.

ARKAN, Sabih. **Ticari İşletme Hukuku**. Yedinci Baskı, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, 2004.

ARSLANLI, Halil. **Kollektif ve Komandit Şirketler**. İkinci Baskı, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1960.

ARSLANLI, Halil - Hayri DOMANIÇ. **Ticaret Kanunu Şerhi C:III**. İstanbul: Temel Yayınları, 1989.

AYİTER, Nuşin. **Mamelek Kavramı Üzerine İnceleme**. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1968.

BARLAS, Nami. **Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri**. İstanbul: Beta Yayınları, 1998.

BAŞTUĞ, İrfan. **Limited Şirkette Ortağın Çıkma ve Çıkarılması**. İzmir: İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, 1966.

BAŞTUĞ, İrfan. **Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri**. İzmir: İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi, 1974.

BİLGİLİ, Fatih. **İsviçre ve Alman Hukuku Işığında Türk Ortaklılar Hukukunda Gizli Ortaklık İlişkileri**. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003.

BOYACIOĞLU, Cumhuriyet. **Konzern Kavramı**. Ankara: Nobel Yayınevi, 2006.

ÇAMOĞLU, Ersin. **Kollektif Ortaklıkta Haklı Sebep Kavramı ve Ortağın Haklı Sebepçe Çıkarılması**. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1976.

ÇELİKTAŞ, İlyas. **Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını İktisabı**. İstanbul: Arıkan Yayıncılık, 2006.

DEMİRKAPI, Ertan. **Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Ortaklıkta Payın Devri**. İzmir: Güncel Yayınevi, 2008.

DOĞANAY, Y.Ümit. **Adi Şirket Akdi**. İstanbul: Kutulmuş Matbaası, 1968.

DOĞANAY, İsmail. **Türk Ticaret Kanunu Şerhi C:I**. Dördüncü Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2004.

_____. **Türk Ticaret Kanunu Şerhi C:II**. Dördüncü Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2004.

DOMANIÇ, Hayri. **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**. İstanbul: Temel Yayınları, 1988.

ERDİL, Engin. **Limited Ortaklıkta Ortaklıktan Çıkarılma**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2004.

ERİŞ, Gönen. **Ticari İşletme ve Şirketler C: I**. Dördüncü Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2007.

ERİŞ, Gönen. **Ticari İşletme ve Şirketler C: II.** Dördüncü Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2007.

GÖNENÇ, Fulya İlçin. **Roma Hukukunda Şirket Akdi,** İstanbul:Der Yayınları, 2004.

HEREKMAN, Aykut- Kamil MUTLUER- Fethi HEPER- Ziyaettin BİLDİRİCİ- Recai DÖNMEZ. **Vergi Uygulamaları.** Eskişehir: TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1750, 2007.

HİRŞ, E. Ernst. **Ticaret Hukuku Dersleri.** Üçüncü Baskı, İstanbul: Hak Kitabevi, 1948.

HULLE, Karel Van. **Avrupa Birliğinin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'ye Uyumu.** İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayını, 2003.

İMPEY, David- Nicholas MONTAGUE. **Running a Limited Company.** Fourth Edition, Bristol: Jordans Publishing Limited, 2001.

İMREGÜN, Oğuz. **Amerikan Ortaklıklar Hukukunun Ana Hatları.** İstanbul: Kutulmuş Matbaası, 1968.

_____. **Kollektif Komandit ve Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Ortaklıklar.** İstanbul: Yasa Yayınları, 1989.

İNAL, Nihat. **Adli Tıp ve Ekonomik Terimli Hukuk Sözlüğü.** Ankara: Sözkesen Matbaacılık, 2003.

KEENAN, Denis /Josephine BİSOCRE, **Smith and Keenan's Company Law.** Twelfth Edition, Harlow: Longman, 2002.

- KENDER, Rayegân/Ergon ÇETİNGİL, **Deniz Ticaret Hukuku (Takip Hukuku ve Deniz Sigortaları ile Birlikte) Temel Bilgiler**. Yedinci Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2004.
- KESKİN, Ali Cenk. **Şirketler Hukuku Alanında Avrupa Topluluğu Düzenlemeleri ve Avrupa Şirketi**. İstanbul: Beta Yayınları, 2004.
- KLUNZIGER, Eugen. **Grundzüge des Gesellschaftsrechts**. Vierzehnte Auflage, Münih: Verlag Franz Vahlen, 2005.
- LEVY, Adalbert Béla, **Private Corporations and Their Control**. London: Routledge And Kegan Paul Limited, 1950 .
- MANN, Richard A.-Barry S. ROBERTS. **Smiths and Roberson's Business Law**, Twelfth Edition, ABD: West Legal Studies in Company, 2003.
- MAYSON, W. Stephan- Derek FRENCH- Christopher RYAN. **Company Law**. Twentieth Edition, Oxford: Oxford University Press, 2003.
- MİMAROĞLU, Sait Kemal. **Ticaret Hukuk II. Cilt**. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1967.
- MİNGUELLA, Santiago C. **Spanish Corporation Law and Limited Liability Company Law**. London: Series of Legislation in Translation 9, 1996.
- MOROĞLU, Erdoğan. **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Değerlendirme ve Öneriler**. İstanbul: İstanbul Barosu Yayını, 2005.
- MOROĞLU, Erdoğan. **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı**. Üçüncü Baskı, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını, 2005.

- _____. **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı**. Beşinci Baskı, Ankara: Vedat Kitapçılık, 2007.
- OLECK, Howard L. **Modern Corpration Law (Student Edition)**. New York: The Babbs-Merri Company Inc., 1960.
- ÖCAL, Akar. **Avrupa Tipi Ticaret Şirketi Üzerine**. Eskişehir: Avrupa Ekonomik Topluluğu Enstitüsü Yayınları:2, 1968.
- ÖZ, N. Semih. **Gelir Vergisinde Vergiyi Doğuran Olay, Elde Etme**. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları, 2006.
- ÖZMEN, İhsan-Erarslan ÖZKAYA. **Muvazaa Davaları**. Ankara: Adalet Matbaacılık, 1993.
- PASA, Barbara. **Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe**. New York: Central European University Press, 2005.
- PEMBEÇİÇEK, Fuat. **Türk Hukuku'nda Ticari İşletme Kavramı ve Ticari İşletme İşleten Vakıflar**. Ankara, Adalet Yayınevi, 1999.
- PFISTER, Wolfgang. **Die Einmann-Personengesellschaft**. Frankfurt: Peter Lang GmbH, 1999.
- POROY, Reha-Hamdi YASAMAN. **Ticari İşletme Hukuku**. On birinci Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2006.
- POROY, Reha-Ünal TEKİNALP- Ersin ÇAMOĞLU. **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**. Dokuzuncu Baskı. İstanbul: Beta Yayınevi, 2003.
- PULAŞLI, Hasan. **Şirketler Hukuku**. Altıncı Baskı, Adana: Karahan Kitabevi, 2007.
- SCHMİT, Thorsten. **Einmann-Personengesellschaften**. Baden: Nomos, 2001.

Sweet&Maxwell's British Companies Legislation Hand Book. Eighteenth Edition.
Great Britain: Sweet&Maxwell Ltd, 2003.

TEKİL, Fahiman. **Adi, Kollektif ve Komandit Şirketler Hukuku.** İstanbul: Fakülteler
Matbaası, 1996.

TEKİL, Fahiman. **Şirketler Hukuku C:II.** İstanbul: Yörük Matbaası, 1974.

TEOMAN, Ömer. **"30. Yıl Ticaret Hukuku"-Tüm Makalelerim C:I.** Birinci Baskı,
İstanbul: Beta Yayınları, 2000.

TWOMEY, David P.- Marianne Moody JENNINGS- Ivan FOX. **Anderson's Business
Law and The Legal Environment.** Eighth Edition, ABD: R.R.
Donnelley & Sons Company, 2002.

UMUR, Ziya. **Roma Hukuku Lügatı.** İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1983.

WALSTON-DUNHAM, Beth. **İntroduction to Law.** Fourth Edition, New York:
Thomsan Delmar Learning, 2004.

YALMAN, Macit -Erbay TAYLAN. **Adi Ortaklık.** Ankara: Olgaç Matbaacılık, 1976.

YANLI, Veliye. **Anonim Ortaklıklarda Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması ve Pay
Sahiplerinin Ortaklık Alacaklılarına Karşı Sorumlu Kılınması.**
İstanbul: Beta Yayınları, 2000.

YAVUZ, Cevdet. **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler.** Altıncı Baskı, İstanbul:
Beta Yayınevi, 2002.

YILDIRIM, Ali Haydar. **Türk Ticaret Tasarısına Göre Limited Ortaklık
Müdürünün Hukuki Durumu.** İzmir: Güncel Yayınevi, 2008.

YILDIZ, Şükrü. **Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Şirketler Hukuku.**
İstanbul Arkan Yayınevi, 2007.

MAKALELER

AÇIKGÖZ, Korel. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nda Anonim ve Limited Şirketler”
Güncel Hukuk Dergisi, 42: 48-50, Haziran 2007.

ALTUĞ, Yılmaz. “ Tek Kişilik Şirket” **Özel İktisadi ve Ticari İlimler Dergisi**, S. 47,
1971.

ANSAY, Tuğrul. “Ticaret Kanunu Tasarısı ve Anonim Şirketler-Ön Görüşler” **Güncel Hukuk**, 25: 36-39, Ocak 2006.

ARKAN, Sabih. “İngiliz Hukukunda Ortaklık Türleri” **BATİDER**, C:VIII, S. 3, 1976.

_____. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına İlişkin Değerlendirmeler” **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferans, Bildiriler-Tartışmalar.**
Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2005.
(Konferans).

ATABARUT, İpek Sağlam. “İngiliz ve Amerikan Hukukunda Tüzel Kişilik Örtüsünün Aralanması Teorisi ve Uygulama Alanlarından Dava Örnekleri” **Nuri Çelik’e Armağan C:I**, İstanbul: Beta Yayınları, 2001.

ATABEK, Reşat. “Tek Şahıslı Şirketler” **İstanbul Barosu Mecmuası**, C:XI, S.2,
1937.

_____. “Şirket Paylarının Bir Kişinin Elinde Toplanması” **BATİDER**, C:X, S.3,
1980.

_____. “Tek Ortaklı Şirket” **BATİDER**, C:XIV, S.1, 1987.

- BİLGİLİ, Fatih. “Avrupa Anonim Ortaklığı” **Hüseyin Ülgen’e Armağan**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2007.
- BUXBAUM, Richard M. “Commercial Law-Single Shareholder Company” **38 Am. J. Comp. L. Supp.** 270 /1990.
- ÇELİK, Aytekin. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Şirketlerin Denetimi” **Tuğrul Ansay’a Armağan**. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 2006.
- ÇELİK, Feyzan H. Şehirali. “Hukukun Ekonomik Gerçekliğe Yanıtı: Tek Kişilik Şirketler” **BATİDER**, C: XXIV, S. 1, 2007.
- ÇEVİK, Kemal. “Fransız ve Türk Hukukunda Tek Ortaklı Şirket/Sınırlı Sorumlu İşletme” **Ali Bozer’e Armağan**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1998.
- DEMİRCİOĞLU, Murat. “Tek Kişilik Ortaklık” **İNFOMAG**, 2008/2: 114-117, Şubat 2008.
- DEMİRKAPI, Ertan/A. Haydar YILDIRIM. “İsviçre Borçlar Kanunu’nda Limited Ortaklıklar Hukuku Alanında Yapılan Yeni Düzenleme” **BATİDER**, C:XXIV, S. 3, 2008.
- DRENCKHAN, Helke. “Die Schweizer GmbH-Reform 2007” **GmbHR** 22/2006.
- DURAL, Mustafa. “Tüzel Kişilik Perdesinin Aralanması (Yada Tüzel Kişinin Tabanına Başvurulması)” **15. Yıl Sempozyumu (Sermaye Piyasası Kurulu)**, Ankara: SPK Yayını, 1998
- EROĞLU, Muzaffer. “Türk Hukukunda Tek Ortaklı Şirketler” **Legal Hukuk Dergisi**, 64:1253-1268, Nisan 2008.

- GÜNDOĞDU, Gökmen. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nda Tek Kişilik Anonim Ortaklık ve Tek Kişilik Limited Ortaklık” **İÜHF**, C:LXV, S. 1, 2007.
- HAUSMAN, James S. “The One Man Company Some Principles of Taxation” **13 McGill L. J.**, 1967.
- HELVACI, Mehmet. “Yeni Türk Ticaret Kanunu Taslağının Değerlendirilmesi”.İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı, 2007 (Seminer).
- JUAN-MATE, Fernando. “Private Company Some Recent Developments”, **ECFR** 1/2004.
- KAYA, İlknur. “Limited Şirketin Sona Erme Sebepleri.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.
- KUMKALE, Rükettin. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısındaki ‘Ön Anonim Şirket’le İlgili Bir Görüş” **Terazi Hukuk Dergisi**, 5: 38-41, Ocak 2007.
- KURT, Gülizar /Gönenç DEMİR. “TTK Tasarısı’nda Profesyonelleşme ve Vekalet Teorisi” **HPD**, 6: 60-66, Mayıs 2006.
- LATTY, E.R. “A Conceptualistic Tangle And The One Or Two Man Corporation” **34 N.C. L. Rev.**, 1956.
- MONSON, Edward. “One Man Companies” **11 L. Q. Rev.**, 1895.
- MONTALENTI, Paulo. “The New Italian Corporate Law: an Outline”, **ECFR**, V:3/1, 2004.

MOROĞLU, Erdoğan. “Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarısı ile Gerekçelerine Dair Değerlendirme ve Öneriler” **İBD**, C: XXL, S. 6, 2006.

NERAD, Hasan. “Limited Şirketlerin Geleceği” **İrfan Baştuğ Anısına Armağan**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:VII , 2005.

OKAN, Neval. “İki Kişilik Kollektif Ortaklıklarda Ortağı Ortaklıktan Çıkarma.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu, Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993.

_____. “Türk Hukukunda Ticaret Ortaklıklarında Ortak Sayısının Bire Düşmesi ve Sonuçları” **Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 30. Yıl Kuruluş Özel Sayısı**, 2000.

_____. “Avrupa Birliğinde Birleşik Krallık, İrlanda, Belçika ve İspanya Hukuklarında Tek Üyeli Özel Limited Ortaklıklar (Single-Member Private Limited Companies)” **Kemal Oğuzman’a Armağan**, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1., 2002.

OKUTAN, Gül. “Tek Kişi Ortaklığı” **Türk Hukukunun Avrupa Birliği Hukukuna Uyum - Acquis Communautaire’nin Alınması - Açıklamalar, Derlemeler ve Öneriler** (Proje Yöneticisi Prof. Dr. Ünal Tekinalp) (İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonu, Proje No: GP-17.07.03.2000).

ÖCAL, Akar. “Tek Ortaklı Limited Şirket Kavramının Fransız Hukukundaki Gelişimine Kısa Bir Bakış” **Anadolu Üniversitesi Afyon İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yıllığı**, 1990.

_____. “Avrupa Topluluğu Konseyinin Tek Ortaklı Limited Şirkete İlişkin Direktif Tasarısına Kısa Bir Bakış” **İk. ve Mal.**, C: XXXVII, S.6, 1989.

PULAŞLI, Hasan. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Değerlendirilmesi ve Eleştirilen Hükümleri” **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. II, S.1, 2005.

_____. “Alman Federal Mahkemesinin Ön Şirkete İlişkin 23.10.2006 Tarihli Kararı ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Bakımından Değerlendirilmesi” **Hüseyin Ülgen’e Armağan**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2007.

ROTONDI, Mario. “Limited Liability of The Individual Trader: One-Man Company or Commercial Foundation” **48 Tul. L. Rev**, 1973-1974.

RUPF, Christian. “Almanya’da Yabancı Şirketlerin ve Şubelerinin Kurulması” **İBD**, C: LXXXI, S. 4, 2007.

SEVİĞ, Veysi. “Yeni Türk Ticaret Kanunu Taslağının Değerlendirilmesi”. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı, 2007 (Seminer).

TEKİL, Müge. “Fransız Ortaklıklar Hukukunda Bir Yenilik Basitleştirilmiş Paylı Ortaklık (Societe Par Actions Simpliffee)” **Oğuz İmregün’e Armağan**. İstanbul: Beta Yayınları, 1998.

TEKİNALP, Ünal. “Tarihi Gelişimi İçinde Tek Ortaklı Şirketler Sorunsalı” **Hüseyin Ülgen’e Armağan**. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2007.

_____. “Zorunlu Hedefler Bağlamında TTK Tasarısında Anonim Şirkete İlişkin Kurumsal ve Dogmatik Düzen” **HPD**, S: 4: 12-19, Ağustos 2005.

_____. **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferans, Bildiriler-Tartışmalar**. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2005.

_____. “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı” **Bankacılar Dergisi**, S. 53: 107-120, 2005.

TRİDİMAS, Takis. “Current Developments European Community Law” **39 Int’I & Comp. L.Q.** 691/1990.

“Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hakkında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalınca Hazırlanan Görüş” **BATİDER**, C: XXIII, S.2, 2005.

ULAŞ, Işıl. “Uygulamacı Gözü ile Türk Ticaret Kanunu Tasarısı” **BATİDER**, C: XXIII, S. 2, 2005.

VARLIK, Ender. “Yeni Türk Ticaret Kanunu Taslağının Değerlendirilmesi”. İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı, 2007 (Seminer).

WACHER, Thomas “Wettbewerb des GmbH-Rechts in Europa” **GmbHR und Schau**, 2005/12.

VURAL, Seven/Can GÖKSOY. “Ticaret Şirketlerinde Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması” **İBD**, C:XXL, S:6, 2006.

YANLI, Veliye. “Alman Anonim Ortaklıklar Hukukunda “Küçük Anonim Ortaklıklar ve Anonim Ortaklıklar Hukukunun Kuralsızlaştırılması Hakkında Kanun ile Yapılan Değişiklikler” **İHF**, C:LVI, S.1-4, 1998 .

YILDIZ, Şükrü. “Anonim ve Limited Şirketler” **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Konferans, Bildiriler-Tartışmalar**. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2005.

İNTERNET KAYNAKLARI

AKTAŞ, Serkan. “TTK Tasarısında Tek Kişi Ortaklığı” (hukukcu.com/modules/smartsection/makepdf.php?itemid=114) (10.10.2007).

- ALISON, Cole. “Single Member Limited Liability Company”
<http://ezinearticles.com/?Single-Member-Limited-Liability-Company&id=138995> (10.10.2007).
- Arizona Revised Statutes Act; <http://www.azleg.gov/ArizonaRevisedStatutes.asp?Title=10>(18.6.2008).
- Borçlar Kanunu Tasarısı; <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0499.pdf> (18.7.2008).
- Commercial Code; http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/commerce/textA.htm(27.3.2008).
- Company Registrations Online; <http://www.companyregistrations.co.uk/single-member-companies.asp>. (10.10.2007).
- GmbH-Recht sowie Anpassungenim Aktien- Genossenschafts-Handelsregister- und Firmenrecht; <http://www.admin.ch/ch/d/sr/2/220.de.pdf> (19.6.2008).
- Kazancı İctihat Bankası; www.kazanci.com (8.11.2007).
- JOCIĆ, Dragana Radenkovic. “A Single Member Company-Convenient or Not For The Founders” <http://facta.junis.ni.ac.yu/facta/eao/eao2005/eao2005-03.pdf> (21.5.2007).
- Model Business Corporation Act; http://en.wikipedia.org/wiki/Model_Business_Corporation_Act (14.2.2008).
- Single Member Company Information Leaflet no:12/December 2005; http://www.cro.ie/_uploads/downloads/Infnote12v3.pdf (10.5.2007).
- Swiss-American Chamber Of Commerce “Swiss Code Of Obligation Volume II Company Law Articles 552-994”. (Zurich: Swiss-American Chamber

Of Commerce, 2005); http://www.cfoinstitute.ch/library/pdf/10027_2004_E_070090_eng.pdf. (19.6.2008).

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu; <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss96m.htm> (17.6.2008).

Twelfth Council Company Law Directive 89/667/EEC of 21 December 1989 on single-member private limited-liability companies; <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31989L0667:EN:HTML> (18.6.2008).

Utah Revised Corporation Act; http://le.utah.gov/~code/TITLE16/16_10a.htm (18.6.2008).